

Príspevky z konferencie

„NÁVODY A NÁSTROJE NA EFEKTÍVNU ELIMINÁCIU PROTIPRÁVNÝCH KONANÍ V SPOJENÍ S MOŽNOU INSOLVENCIOU V TEORETICKÝCH SÚVISLOSTIACH”,

ktorá sa konala dňa 29. septembra 2017

v priestoroch Právnickej Fakulty

Univerzity Komenského v Bratislave

OBSAH

Venovanie	3
BELEŠ, A. Komparácia právnych úprav insolvenčných trestných činov na Slovensku a v Rakúsku.....	5
BLAŽEK, R. Korupcia ako príčina insolvenencie.....	15
BLAŽO, O. Úpadok a zabránenie úpadku z pohľadu európskeho a slovenského súťažného práva	26
ČENTÉŠ, J. – ŠANTA, J. Úpadkové trestné činy – aplikačná prax prokurátorov a porovnanie právnej úpravy SR a ČR	38
FEDOROVÍČOVÁ, I. Spôsob spáchania trestného činu a jeho poznanie ako významný nástroj na elimináciu majetkovej trestnej činnosti.....	52
HAMRANOVÁ, D. Problematika trestného postihu šikanózných insolvenčných návrhov	61
KAČALJAK, M. Prehľadnosť väzieb medzi aktérmi v insolvenčnom konaní	74
KLIMEK, L. Právomoc súdov na rozhodovanie o žalobe z dôvodu platobnej neschopnosti proti žalovanému s bydliskom v treťom štáte v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie: rozhodnutie vo veci C-295/13 – <i>H. K. proti H. K.</i>	83

KORDÍK, M – KURILOVSKÁ, L. Zaisťovanie majetku pri cezhraničných insolvenčných trestných činoch	93
KOVÁČIKOVÁ, H. – KOVÁČIK, J. Trestná zodpovednosť vybraných subjektov za porušenie zákona o konkurze a reštrukturalizácii.....	108
KRAJČOVIČ, M. Úvaha o nedotknuteľnosti vybraných verejnoprávnych pohľadávok v konaní o oddĺžení <i>de lege ferenda</i>	118
LACIAK, O. – MEZEI, M. Obhajoba právnickej osoby vo veciach týkajúcich sa ekonomickej kriminality.....	134
LORKO, J. – SMALIK, M. Úpadkové trestné činy a trestná zodpovednosť právnických osôb.....	144
PROKEINOVÁ, M. Marenie konkurzného alebo vyrovnacieho konania ako jeden z úpadkových trestných činov	158
RICHTER, M. Odpovednosť insolvenčného správcu za protiprávni jednání v insolvenčnóm řízení v české právní úpravě a praxi.....	169
STRÉMY, T. Účelové zlučovanie spoločností v trestnoprávnom kontexte	178
SZABOVÁ, E. – DESET, M. Princíp <i>ultima ratio</i> a jeho uplatnenie v rámci majetkových trestných činov	190
ŠAMKO, P. K otázke, či možno správcu konkurznej podstaty uviesť do omylu v zmysle znakov skutkovej podstaty trestného činu podvodu.....	201
TURAYOVÁ, Y. Účinná ľútosť vo vzťahu k ekonomickej kriminalite	213

VENOVANIE

Predkladaná publikácia je venovaná prof. JUDr. Jozefovi Čentéšovi, PhD. – vedúcemu Katedry trestného práva, kriminológie a kriminalistiky Právnickej fakulty UK v Bratislave a jednému z najvýznamnejších predstaviteľov vedy trestného práva na Slovensku a v stredoeurópskom regióne – k jeho 50-tym narodeninám. Nech je toto skromné dielo dôstojnou poctou a úprimným poďakovaním nášmu profesorovi za kolegiálnu voči svojim spolupracovníkom, za ochotu poradiť a pomôcť, za odborné vedenie a ľudský prístup voči svojim podriadeným a doktorandom a za mimoriadne hodnotný a trvalý prínos s významným medzinárodným presahom k rozvoju vedy trestného práva procesného i hmotného a k rozvoju moderného a efektívneho trestného konania s dôrazom na zákonnosť a spravodlivosť i dodržiavanie základných práv a slobôd. *Quod Deus bene vertat!*

V Bratislave, 17. novembra 2017
Členovia Katedry trestného práva, kriminológie a kriminalistiky,
kolektív autorov.

KOMPARÁCIA PRÁVNÝCH ÚPRAV INSOLVENČNÝCH TRESTNÝCH ČINOV NA SLOVENSKU A V RAKÚSKU¹

JUDr. Andrej Beleš

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
andrej.beles@flaw.uniba.sk

Komparácia právnych úprav insolvenčných trestných činov na Slovensku a v Rakúsku

Predkladaný príspevok sa zameriava na dôkladnú komparáciu trestnoprávnej regulácie insolvenčných deliktov na Slovensku a v Rakúsku. Jadrom príspevku je porovnanie rozsahu kriminalizácie konaní spojených s insilvenciou ako aj porovnanie trestných sadziieb. Autor v niektorých aspektoch rakúskej právnej úpravy nachádza inšpiráciu pre slovenského zákonodarcu de lege ferenda.

Komparation von Regelungen der Insolvenzstraftaten in der Slowakei und Österreich

Der vorgelegte Beitrag konzentriert sich auf einen tiefgreifenden Vergleich der strafrechtlichen Regulation von Insolvenzdelikten in der Slowakei und in Österreich. Der Kern des Beitrags besteht darin, den Umfang der Kriminalisierung von mit Insolvenz verbundenen Taten sowie den Vergleich von Strafsätzen zu vergleichen. Der Autor findet in einigen Aspekten der österreichischen Gesetzgebung Inspiration für den slowakischen Gesetzgeber de lege ferenda.

Comparison of legal regulations for insolvency crimes in Slovakia and Austria

The submitted contribution focuses on a thorough comparison of the criminal law regulation of insolvency offenses in Slovakia and Austria. The core of the contribution is to compare the extent of the criminalization of insolvency

¹ Príspevok vznikol s podporou financovania z grantu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV 15-0740. This article was supported by the scientific project APVV 15-0740 of the Slovak Research and Development Agency.

proceedings as well as the comparison of criminal charges. The author, in some aspects of the Austrian legislation, finds inspiration for Slovak legislator de lege ferenda.

Kľúčové slová: insolvenia, ochrana veriteľov, trestný čin

Schlüsselbegriffe: Insolvenz, Gläubigerschutz, Straftat

Keywords: insolvency, protection of creditors, criminal offense

Úvod

Hoci sú majetkové vzťahy a ich ochrana primárne upravené prostriedkami občianskeho a obchodného práva, a až tam, kde takáto ochrana nie je postačujúca, nastupuje represia vo forme vyvodzovania trestnoprávnej zodpovednosti, ekonomická kriminalita a najmä kriminalita súvisiaca s insolvenciou sa stala v ostatných rokoch neuralgickým bodom vedy trestného práva a zaslúži si oveľa väčšiu pozornosť. Okrem porušenia právnych povinností v podobe nesplnenia zmluvných záväzkov, ktorými sa trestné právo nezaobera (čo vyplýva najmä zo zásady vyjadrenej v čl. 17 ods. 2 Ústavy SR² ako aj systematického postavenia trestného práva v právnom poriadku), v súvislosti s insolvenciou sa vyskytuje množstvo variácií podvodných konaní, korupčných konaní, príp. porušení dôležitých zákonných povinností (napr. pri správe cudzieho majetku), ktoré si vyžadujú trestnoprávnu reakciu. Tieto druhy konaní poškodzujú najmä vzťahy medzi podnikateľmi, predovšetkým medzi obchodnými spoločnosťami, avšak aj iné veriteľskodlžnícke vzťahy ako sú vzťahy medzi vkladateľmi ako veriteľmi a bankami ako dlžníkmi. Hoci medzi právnymi poriadkami existujú značné rozdiely na úrovni pravidiel, prieniky, zhodu ba až jednotu možno badať na úrovni účelov. Predkladaný príspevok sa zameriava na komparáciu trestnoprávneho riešenia týchto naznačených problémov v dvoch navzájom blízkych³ právnych poriadkoch stredoeurópskeho regiónu – v slovenskom a rakúskom. Osobitne je potrebné skúmať rozsah kriminalizácie konaní, trestné sankcie, ktoré hrozia a ukladajú sa za predmetnú trestnú činnosť, ako aj možnosť dosiahnuť zánik trestnosti činu prostredníctvom inštitútu účinnej ľútosti.

² Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

³ Ide o blízkosť geografickú, ale najmä historickú, keďže Slovensko a Rakúsko boli súčasťou jedného štátu až do roku 1918, čím prichádzalo k spoločnému vývinu právnych poriadkov v rámci rakúsko-uhorského dualizmu, a sú súčasťou kontinentálnej rodiny právnych poriadkov. Kontinuita spoločného vývinu bola narušená 40-ročným obdobím sovietizácie československého práva. V súčasnosti možno rakúske právo považovať za príklad, ako by sa mohli české a slovenské právo vyvíjať ďalej v priestore liberálnej demokracie, nebyť 40-ročného prerušenia kontinuity.

1. Insolvenčné trestné činy v Slovenskej republike

Insolvenčnými trestnými činmi sú trestné činy súvisiace s právnymi vzťahmi veriteľov a dlžníkov, ktorých skupinovým objektom je ochrana majetkových práv veriteľov ako aj ochrana verejného záujmu na zákonom a riadnom priebehu insolvenčného konania. Za insolvenčné trestné činy je možné považovať trestné činy súvisiace s úpadkom právnickej osoby – ide o trestné činy podvodný úpadok (§ 237 Trestného zákona – TZ⁴) a zavinený úpadok (§ 238 TZ). Objektívna stránka týchto trestných činov predpokladá konanie, ktoré spôsobilo úpadok právnickej osoby (páchatel ako štatutárny orgán alebo prokurista použije čo i len sčasti majetok na založenie inej právnickej osoby alebo získanie majetkovej účasti v inej právnickej osobe podľa § 227 alebo páchatel spôsobí úpadok a zároveň vo väčšom rozsahu zmarí uspokojenie veriteľa investovaním do stratového obchodu, prijatím alebo poskytnutím nevýhodného úveru, zničením, poškodením, darovaním, zatajením majetku právnickej osoby, resp. iným konaním podľa § 228 TZ), alebo smeruje k spôsobeniu úpadku právnickej osoby, k čomu pristupuje úmysel spôsobiť úpadok právnickej osoby ako fakultatívny prvok subjektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu (§ 227 druhá alinea TZ).

Za insolvenčné trestné činy možno ďalej považovať trestné činy páchané dlžníkmi (výnimočne aj inými osobami – § 239 ods. 2 TZ) smerujúce k zmareniu uspokojenia veriteľa bez spojenia s úpadkom právnickej osoby – trestný čin poškodzovania veriteľa (§ 239 TZ), resp. trestný čin zvýhodňovania veriteľa (§ 240 TZ). Objektívne stránky týchto trestných činov spočívajú v konaní proti majetku dlžníka, ale v konečnom dôsledku spôsobujú čo i len čiastočné zmarenie uspokojenia veriteľa odstránením (napr. aj nákupom bezcenných majetkových hodnôt) alebo zabránením prístupu k majetku, z ktorého má byť veriteľ uspokojený, jeho zaťažením, ďalej podvodnými konaniami ako predstieraním alebo uznaním neexistujúceho práva alebo záväzku (fingované prevody majetkových hodnôt), postúpením pohľadávky bez oprávnenia, predstieraním zmenšenia majetku a pod. (§ 239 TZ), resp. zvýhodnením iného veriteľa (§ 240 TZ), t. z. nerovnomerným použitím majetku dlžníka na uspokojenie veriteľov.

Ďalším insolvenčným trestným činom je porušovanie povinností pri správe cudzieho majetku (§ 237 TZ s úmyselnou formou zavinenia a 238 TZ s nedbalivostnou formou zavinenia). Tento trestný čin sa v súvislosti s insolvenčnou správou týka najmä správcov, na ktorých prechádza oprávnenie nakladať s majetkovou podstatou podľa § 44 zákona o konkurze a reštruktura-

⁴ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

lizácii,⁵ a záchovávania ich zákonných povinností podľa zákona o konkurze a reštrukturalizácii, najmä povinnosti konať s odbornou starostlivosťou (§ 7 a § 86 ods. 1 ZoKR).⁶

Nakoniec možno medzi insolvenčné trestné činy zaradiť aj machinácie v súvislosti s konkurzným a vyrovnacím konaním (§ 241 TZ), resp. marenie konkurzného alebo vyrovnacieho konania (§ 242 a 243 TZ), ktoré postihujú rušenie konkurzného konania jednak korupčnými aktivitami veriteľa a korupčnými aktivitami voči veriteľovi (§ 241 TZ) a jednak porušovaním povinností podľa zákona o konkurze a reštrukturalizácii, uvádzaním nepravdivých údajov v zozname aktív a pasív, zatajením alebo nevydaním vecí do konkurznej podstaty, znemožnením zapísania a odhadnutia vecí patriacej do konkurznej podstaty alebo zadržaním, sfaľšovaním alebo zničením informácií o majetku alebo finančných aktivitách dlžníka.

2. Insolvenčné trestné činy v Rakúsku

Tak na Slovensku, ako aj v Rakúsku zaraďuje zákonodarca insolvenčné trestné činy medzi trestné činy proti majetku. Systematicky prvým trestným činom je trestný čin podľa § 153 rakúskeho trestného zákona Strafgesetzbuch (ďalej len StGB), ktorý možno voľne preložiť ako porušenie dôvery (*Untreue*), ktorý je adekvátny trestnému činu porušovania povinností pri správe cudzieho majetku. Objektívna stránka trestného činu spočíva v zneužití oprávnenia disponovať cudzím majetkom a iné osoby zaväzovať (nejde však o vec zverenú, čo je znak skutkovej podstaty sprenevery – *Veruntreuung* podľa § 133 StGB) a spôsobení škody na cudzom majetku. Zneužitím oprávnenia (§ 153 ods. 2 StGB) sa myslí porušenie takých právnych noriem, ktorých účelom je majetková ochrana oprávneného. Z hľadiska subjektívnej stránky sa vyžaduje úmyselné zavinenie. Slovenský Trestný zákon tak vytvára širšie podmienky pre uplatnenie trestnoprávnej represie, keďže v druhej základnej skutkovej podstate (§ 238 TZ) sa na vyvodenie trestnoprávnej zodpovednosti vyžaduje nedbanlivostné zavinenie. Takéto rozšírenie trestnej represie sa však snaží zákonodarca zmierniť podmienkou spôsobenia značnej škody (na rozdiel od prvej základnej skutkovej podstaty, kde postačuje škoda malá⁷) ako aj obmedzením prameňov práva, z ktorých vyplývajú povinnosti súvisiace so právou majetku, na všeobecne záväzné právne pred-

⁵ Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁶ Pozri k tomu aj stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky Tpj 28/2017.

⁷ Na porovnanie s tým, ustanovenie § 153 StGB v základnej skutkovej podstate nestanovuje minimálnu hranicu spôsobenej škody, postačuje akákoľvek škoda.

pisu a rozhodnutia súdov. V základnej skutkovej podstate trestného činu *Untreue* hrozí páchatelovi uloženie trestu odňatia slobody (TOS) až na šesť mesiacov alebo uloženie peňažného trestu vo výmere až 360 denných sadziieb.⁸ V kvalifikovanej skutkovej podstate (pri spôsobiení škody prevyšujúcej 5000 eur) prichádza uloženie TOS až na tri roky, resp. až na desať rokov (pri spôsobiení škody prevyšujúcej 300 000 eur. Základná skutková podstata porušovania povinností pri správe cudzieho majetku podľa § 237 TZ pripúšťa uloženie vyššieho trestu – až na dva roky. Rovnako tak aj druhá základná skutková podstata podľa § 238 TZ. Samostatne alebo aj kumulatívne k tomu môže byť uložený peňažný trest podľa § 56 ods. 1 TZ. V kvalifikovaných skutkových podstatách je akcelerácia rastu spôsobenej škody nižšia ako akcelerácia rastu trestných sadziieb. Pri väčšej škode (2660 eur a viac) je stanovená trestná sadzba v rozmedzí jeden rok až päť rokov, pri značnej škode (26 600 eur a viac) v rozmedzí tri až desať rokov, pri škode veľkého rozsahu (133 000 eur a viac) až v rozmedzí desať až pätnásť rokov, čiže ide o obzvlášť závažná zločin. Takto nastavená trestná sadzba (v porovnaní s rakúskou až na desať rokov bez dolnej hranice) značne obmedzuje možnosti súdu na personalizáciu trestu.

Ďalším insolvenčným trestným činom je *betrügerische Krida* podľa § 156 StGB, ktorý možno preložiť ako podvodný úpadok, avšak znaky tejto skutkovej podstaty sú adekvátne znakom skutkovej podstaty trestného činu poškodzovania veriteľa podľa § 239 TZ. Objektívnu stránku tohto trestného činu je totiž zatajenie, odstránenie, scudzenie alebo poškodenie majetku, predstieranie alebo uznanie neexistujúceho záväzku alebo iný spôsob skutočného alebo zdanlivého zdanlivého zmenšenia páchatelovho majetku, čo spôsobí obmedzenie alebo úplné zmarenie uspokojenia veriteľa. Na to nadväzuje ďalší trestný čin *Schädigung fremder Gläubiger* podľa § 157 StGB – poškodzovanie cudzieho veriteľa, ktorý pozostáva z totožnej objektívnej stránky, avšak páchatelom nie je dlžník poškodzovaného veriteľa, ale je ním tretia osoba, ktorá koná bez dohody s dlžníkom. Táto skutková podstata sa logicky uplatní v prípadoch, keď nebude možné preukázať dohodu o trestnej súčinnosti medzi dlžníkom a treťou osobou. Ide o skutkovú podstatu trestného činu adekvátnu druhej základnej skutkovej podstate trestného činu poškodzovania veriteľa podľa § 239 ods. 2 TZ, ktorá sa aplikuje vtedy, ak v prospech zmarenia uspokojenia veriteľa koná tretia osoba bez ohľadu na existenciu dohody medzi dlžníkom a treťou osobou. Systematika slovenského zákona sa v tomto ohľade javí ako prehľadnejšia, bez potreby dokazovania predchádzajúcej dohody medzi týmito osobami

⁸ Denná sadzba sa u každého páchatela zvlášť individualizuje podľa osobnej finančnej situácie, ako aj zárobkovej schopnosti v čase vynesenia rozsudku v prvom stupni. Denná sadzba je vo výške najmenej 4 eurá a najviac 5000 eur.

o trestnej súčinnosti. Trestné sadzby trestných činov podľa § 156 a 157 StGB sú totožné: v základnej skutkovej podstate je trestná sadzba odňatia slobody stanovená na šesť mesiacov až päť rokov, v kvalifikovanej skutkovej podstate, ktorej znakom je spôsobenie škody prevyšujúcej sumu 300 000 eur, je výška trestnej sadzby jeden rok až desať rokov. Pri trestnom čine poškodzovania veriteľa v základnej skutkovej podstate hrozí trest odňatia slobody až na dva roky. V kvalifikovaných skutkových podstatách pri spôsobení väčšej škody (resp. pri spáchaní skutku z osobitného motívu) stúpa trestná sadzba na šesť mesiacov až tri roky, pri spôsobení značnej škody na jeden rok až päť rokov a pri spôsobení škody veľkého rozsahu (resp. pri spôsobení úpadku inej osobe alebo pri konaní závažnejším spôsobom) na tri roky až osem rokov. V predmetnom prípade možno konštatovať, že trestné sadzby podľa StGB sú o niečo vyššie, avšak v najprísnejšej kvalifikovanej skutkovej podstate je v slovenských podmienkach opäť podstatne vyššia dolná hranica trestnej sadzby ako v podľa rakúskeho StGB.

Na uvedené trestné činy nadväzuje v systematike StGB trestný čin zvýhodňovania veriteľa – *Begünstigung eines Gläubigers* podľa § 158 StGB. V tomto prípade však neprichádza ani k skutočnému, ani zdanlivému zmenšeniu majetku dlžníka, ale jeho majetok sa medzi veriteľov rozdeľuje disproporčne. Objektívna stránka je totožná tak na Slovensku, ako aj v Rakúsku – spočíva vo zvýhodnení jedného veriteľa a v znevýhodnení, teda v čiastočnom alebo úplnom zmarení uspokojenia iného veriteľa. Páchateľom trestného činu je dlžník, ktorý nie je schopný plniť svoje záväzky – je v platobnej neschopnosti. Slovenský Trestný zákon opäť stanovuje širšiu kriminalizáciu konania, pretože v súvislosti s páchatelstvom dlžníka je možné postihnúť aj zvýhodneného veriteľa, ktorý môže byť návodcom tohto trestného činu, ak u dlžníka vzbudil rozhodnutie ho spáchať, teda rozhodnutie uspokojiť veriteľov nerovnomerne. Uvedené platí, hoci veriteľ tak dostane len to, na čo je na základe veriteľsko-dlžníckeho vzťahu oprávnený. Táto skutočnosť je pre rakúskeho zákonodarcu (§ 158 ods. 3 StGB) natoľko závažná, že vylučuje trestnú zodpovednosť za návod na jeho zvýhodnenie ako aj prijatie plnenia, ktorým sa voči ostatným veriteľom stáva zvýhodneným. Trestná sadzba v základných skutkových podstatách je rovnaká – trest odňatia slobody až na dva roky; s výnimkou kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 240 ods. 2 TZ pri spôsobení väčšej škody – na šesť mesiacov až tri roky. Slovenský Trestný zákon je tak opäť rigidnejší – okrem kriminalizácie veriteľov predpokladá aj vyššiu trestnú sadzbu.

V systematike rakúskeho StGB nasleduje ďalší trestný čin je poškodzovanie záujmov veriteľov z hrubej nedbanlivosti (*grob fahrlässige Beeinträchtigung von Gläubigerinteressen*) podľa § 159 StGB. Týmto trestným činom sa postihuje páchatel', ktorý si spôsobí platobnú neschopnosť (resp. podľa § 159 ods. 2 StGB následne tým spôsobí zmarenie uspokojnia aspoň

jedného veriteľa) alebo by si spôsobil platobnú neschopnosť (ak by mu nebola poskytnutá dotácia)⁹ konaním proti „pravidlám riadneho hospodárenia“ – zničením, poškodením, darovaním alebo iným odstránením podstatnej časti svojho majetku, investovaním vysokých čiastok do hier, stávok alebo iných činností, ktoré nepatria k predmetu podnikania, spôsobením si vysokých výdavkov, ktoré sú v zjavnom nepomere k jeho majetku alebo hospodárskej výkonnosti, resp. nevedím účtovníctva takým spôsobom, aby prehľad o jeho majetkových pomeroch nebol podstatne sťažený. Objektívna stránka trestného činu takmer bez výnimky kopíruje jendotlivé alternatívy konania vyžadované pri trestnom čine zavineného úpadku podľa § 228 ods. 1 a 2 TZ, ktorý je však úmyselným trestným činom. Ako to vyplýva z názvu, ide o nedbanlivostný trestný čin. Slovenský trestný zákon pri uvedených druhoch konania vyžaduje úmyselné zavinenie, čiže v tomto prípade ide v rakúskych podmienkach o rozšírenie kriminalizácie konaní. Vyžaduje sa však osobitný druh nedbanlivostného zavinenia, pre Trestný zákon neznámy – hrubá nedbanlivosť. Podľa § 6 ods. 3 StGB je trestný čin spáchaný z hrubej nedbanlivosti, ak páchatel konal nezvyčajne a nápadne proti pravidlám náležitej starostlivosti tak, že naplnenie znakov skutkovej podstaty trestného činu sa javilo ako pravdepodobné. Podobne aj český Trestní zákonník¹⁰ na rozdiel od Trestného zákona definuje pojem hrubá nedbanlivosť, avšak ťažiskovým prvkom je tu zjavná bezohľadnosť páchatel'a k záujmom chráneným trestným zákonom.¹¹ Princíp trestného práva ako prostriedku *ultima ratio* tak zostáva zachovaný v tom zmysle, že nie akákoľvek nedbanlivosť postačuje na vyvodenie trestnej zodpovednosti, ale len „kvalifikovaná“ hrubá nedbanlivosť.¹² Kvalifikovaná skutková podstata predpokladá ukrátenie veriteľov dlžníka o sumu prevyšujúcu 1 000 000 eur alebo ohrozenie ekonomickej existencie mnohých ľudí. V základných skutkových podstatách je trestná sadzba stanovená alternatívne: trest odňatia slobody až na jeden rok alebo peňažný trest do výšky 720 denných sadzieb. Kvalifikovaná skutková podstata umožňuje uloženie TOS až na dva roky.

Ďalším trestným činom sú machinácie v insolvenčnom konaní (*Umtriebe während einer Geschäftsaufsicht oder im Insolvenzverfahren*) podľa § 160 StGB. Táto skutková podstata postihuje jednak podvodné konanie a jednak korupčné konanie. Časťou objektívnej stránky, ktorá predstavuje podvodné

⁹ Týmto ustanovením sú tak chránení veritelia ako aj prostriedky z verejných financií.

¹⁰ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákonník v znení neskorších predpisov.

¹¹ Ustanovenie § 16 ods. 2 českého Trestného zákonníka: „Trestný čin je spáchaný z hrubej nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležitě opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.“

¹² Predmetné ustanovenie § 159 StGB po novelizácii v roku 2000 je prvou základnou skutkovou podstatou trestného činu, v ktorej sa explicitne odkazuje na hrubú nedbanlivosť. Pozri k tomu bližšie: KIRCHBACHER, K.: § 159. In HÖPFEL, F. – RATZ, E.: *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. Dostupné na: rdb.manz.at. cit. 25. 10. 2017.

konanie, je uplatnenie si fiktívnej pohľadávky alebo pohľadávky vo väčšom rozsahu v záujme získania vplyvu na insolvenčné konanie. Tejto časti objektívnej stránky zodpovedá, a to v otázke uplatnenia neexistujúceho práva alebo pohľadávky, druhá alinea druhej základnej skutkovej podstaty poškodzovania veriteľa podľa § 239 ods. 2 písm. b) TZ, kde sa však predpokladá čo i len čiastočné zmarenie uspokojenia veriteľa inej osoby. Ak teda príde k uplatneniu neexistujúceho práva bez zmarenia uspokojenia veriteľa, v Rakúsku ide o dokonaný trestný čin, na Slovensku o trestný čin v štádiu pokusu. Časťou objektívnej stránky, ktorá predstavuje korupčné konanie, je prijatie alebo prijatie sľubu úplatku zo strany veriteľa za výkon hlasovacieho práva alebo neuplatnenie hlasovacieho práva alebo za súhlas s reštrukturalizačným plánom (v takom prípade bez súhlasu ostatných veriteľov), ako aj poskytnutie alebo sľúbenie úplatku zo strany podplácajúcej osoby. Tomu zodpovedajú skutkové podstaty trestného činu machinácií v súvislosti s konkurzným alebo vyrovnacím konaním podľa § 241 TZ. Druhá základná skutková podstata postihuje správcu za prijatie alebo prijatie sľubu úplatku na škodu veriteľov. Postih takého konania správcu v slovenskom Trestnom zákone nie je krytý insolvenčnými trestnými činmi, ale správca by naplnil znaky skutkovej podstaty trestného činu prijímania úplatku podľa § 329 TZ, a to v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu. Trestné sadzby sú v rakúskom StGB za uvedené podvodné konanie, ako aj za korupčné konanie vyrovnané – prichádza do úvahy uloženie TOS vo výmere až na tri roky alebo peňažného trestu vo výške 720 denných sadziieb. V provnaní s tým pri poškodzovaní veriteľa podľa § 239 ods. 2 TZ je stanovená nižšia trestná sadzba – až na dva roky. Avšak pri machináciách v súvislosti s konkurzným a vyrovnacím konaním je sadzba o niečo prísnejšia – šesť mesiacov až tri roky. Trestný čin machinácií pri konkurznom a vyrovnacom konaní je k trestným činom prijímania úplatku (§ 328 až 330 TZ) a podplácania (§ 332 až 334 TZ) vo vzťahu špeciality, preto je ich jednočinný súbeh vylúčený. Napriek tomu, že prijímanie úplatku zo strany veriteľov ako aj podplácanie veriteľov je svojou spoločenskou závažnosťou porovnateľné s korupciou vo verejnom sektore, trestná sadzba v porovnaní s prijímaním úplatku podľa § 329 TZ, pri ktorom je stanovená na tri roky až osem rokov, je disproporčná. Bolo by preto žiaduce tieto disproporcie napraviť, nie však zvyšovaním trestných sadziieb pri machináciách podľa § 241 TZ, ale prehodnotením „drakonických“ trestných sadziieb v súvislosti s korupciou vo verejnom sektore.¹³ Z dôvodu odlišnej právnej kvalifikácie, teda subsumpcie korupcie správcu pod všeobecnú skutkovú podstatu prijímania úplatku v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu, teda vo verejnom

¹³ K problematike korupcie vo verejnom sektore pozri bližšie: BELEŠ, A.: *Korupcia v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu*; Justičná revue, 69, 2017, č. 8-9, s. 1009 – 1020.

sektore (§ 329 TZ) hrozí tak najprísnejšia trestná sadzba sadzba správcovi – TOS na tri roky až osem rokov, čo v porovnaní s trestnou sadzbou až na jeden rok alebo peňažným trestom v podmienkach rakúskeho práva potvrdzuje propunitívnu orientáciu slovenského Trestného zákona.

Významným ustanovením, ktoré v slovenskom Trestnom zákone nenachádza obsahovo adekvátne právne normy je § 167 StGB stanovujúci podmienky zániku trestnosti insolvenčných trestných činov z dôvodu účinnej ľútosti. Z vyššie rozoberaných trestných činov sa možnosť účinnej ľútosti vzťahuje na všetky trestné činy s výnimkou machinácií v insolvenčnom konaní, keďže podstatu tohto trestného činu tvoria podvodné alebo korupčné aktivity. Podmienkou účinnej ľútosti je náhrada celej škody alebo uzavretie dohody zo strany páchatel'a alebo alternatívne zo strany tretej osoby (ods. 4) s poškodeným o náhrade celej škody v priebehu určitého času pod podmienkou, že škodu dobrovoľne nahradí alebo dohodu o náhrade škody uzavrie skôr, než sa orgány činné v trestnom konaní dozvedeli o spáchaní trestného činu. Alternatívne sú podmienky účinnej ľútosti naplnené aj vtedy, keď páchatel' oznámi spáchanie trestného činu príslušnému orgánu a zároveň aj zloží do úschovy peňažnú sumu vo výške škody, ktorá sa má nahradiť. Zo strany rakúskeho zákonodarcu ide o dobrodenie pre páchatel'a, ktorý sám alebo s účasťou tretej osoby nahradí celú vzniknutú škodu s motiváciou beztrestnosti. Z pohľadu slovenského trestného zákona prichádza do úvahy aplikácia účinnej ľútosti podľa § 85 TZ len pri trestnom čine porušovania povinností pri správe cudzieho majetku podľa § 238 TZ, teda pri skutkovej podstate tohto trestného činu s nedbanlivostným zavinením. Pre slovenského zákonodarcu tak zostáva na zváženie rozšírenie aplikácie účinnej ľútosti v záujme zvýšenej motivácie páchatel'ov nahradzovať vzniknutú škodu aj na insolvenčné trestné činy, zvlášť ak veľkorysá úprava účinnej ľútosti je pri daňových trestných činoch (§ 86 písm. e) TZ).

Záver

Rozsah kriminalizácie konaní súvisiacich s insolvenciou je v podmienkach Slovenskej republiky a Rakúska približne rovnaký. V Rakúsku možno širší rozsah kriminalizácie vnímať na základe nedbanlivostného trestného činu poškodzovanie záujmov veriteľ'ov z hrubej nedbanlivosti. Vývoj skutkovej podstaty trestného činu však poukazuje na skutočnosť, že aj tu prichádza k obmedzovaniu kriminalizácie a forma zavinenia bola povýšená na hrubú nedbanlivosť. Implementácia tohto trestného činu do slovenského Trestného zákona by si vyžadovala definovanie osobitného druhu nedbanlivostného zavinenia. Na druhej strane trestný čin porušovania povinností pri správe cudzieho majetku má v slovenských podmienkach druhú základnú

skutkovú podstatu s nedbanlivostným zavinením, zatiaľčo adekvátny trestný čin *Untreue* je bezvýhradne úmyselný. Širšiu kriminalizáciu možno na Slovensku vnímať aj v tom, že pri trestnom čine zvýhodňovania veriteľa je možné (najmä ako návodcu) postihnúť aj samotného zvýhodneného veriteľa, zatiaľčo v rakúskych podmienkach je tento postih explicitne vylúčený.

Slovenský Trestný zákon je v porovnaní s rakúskym StGB v otázke trestných sadziieb orientovaný veľmi propunitívne. V základných skutkových podstatách sú tresty podľa Trestného zákona v zásade vyššie ako v StGB a v kvalifikovaných skutkových podstatách je možné sledovať vyššiu akceleráciu nárastu trestných sadziieb. Rakúsky StGB okrem toho stanovuje nominálne vyššie hranice škody na aplikáciu kvalifikovaných skutkových podstát (5000, 300 000, resp. milión eur), čo sa pre slovenského zákonodarcu javí ako vhodná inšpirácia na prehodnotenie hranice výšky malej škody. Hypertrofia trestných sadziieb v slovenských podmienkach následne spôsobuje nadmerné ukladanie trestu odňatia slobody, keďže pri trestných činoch, ktorých horná hranica trestnej sadzby prevyšuje päť rokov, je jeho uloženie obligatórne (§ 34 ods. 6 TZ). Tieto prejavy trestnej politiky na Slovensku nie sú v súlade s charakterom veriteľsko-dlžníckych vzťahov ako primárne súkromnoprávných vzťahov.

Inšpiráciou pre slovenského zákonodarcu môže byť široká možnosť uplatnenia účinnej ľútosti ako dôvodu zániku trestnosti činu pri insolvenčných trestných činoch, čo je pre páchatel'a významnou motiváciou na včasné a úplné nahradenie vzniknutej škody.

Použitá literatúra

1. BELEŠ, A.: *Korupcia v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu*. In *Justičná revue*, 69, 2017, č. 8-9, s. 1009 – 1020.
2. BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. Diel*. Praha : C. H. Beck, 2011. 1608 s.
3. HÖPFEL, F. – RATZ, E.: *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch*. Wien : Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. Dostupné na: rdb.manz.at. cit. 25. 10. 2017.
4. ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákonník II. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2012.

KORUPCIA AKO PRÍČINA INSOLVENCIE¹

JUDr. Radovan Blažek, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
radovan.blazek@flaw.uniba.sk

Korupcia ako príčina insolvenencie

Tento článok popisuje korupciu v súkromnom sektore, ktorá je zvyčajne prehlíadaná odborníkmi a podhodnotená z dôvodu jej latencie. Verejnosť je citlivejšia na korupciu vo verejnej sfére, noviny vždy prinášajú rozsiahle informácie o prípadoch ohrozenia alebo porušenia verejného záujmu a vyšetrovanie takýchto prípadov je okamžité. Avšak korupcia v súkromnej sfére zostáva skrytá, ale môže spôsobiť obrovské škody, najmä v ekonomickej sfére, pre veriteľov, keď dôsledkom korupcie je konkurz dlžníka. Zisk určitých spoločností môže byť ďaleko vyšší v porovnaní s „investíciami“ vynaloženými na úplatky pre pár ľudí. Článok predstavuje korupciu v súkromnom sektore ako problém, ktorý by mal vzbudiť záujem odborníkov a verejnosti a mal by mať rovnakú hodnotu ako korupcia vo verejnej sfére.

Die Korruption als Grund der Insolvenz

Dieser Artikel beschreibt Korruption im privaten Sektor, die in der Regel von den Experten übersehen wird und wegen seiner Latenz unterschätzt wird. Die Öffentlichkeit ist empfindlicher gegenüber der Korruption in der Öffentlichkeit, die Zeitungen bringen immer umfangreiche Informationen über Fälle, in denen das öffentliche Interesse betroffen ist, und die Untersuchung solcher Fälle ist sofortig. Allerdings ist die Korruption in der privaten Sphäre vor allem aufgedeckt, kann aber zu großen Schäden führen, vor allem in der wirtschaftlichen Sphäre, für die Gläubiger, wenn das Ergebnis der Korruption der Konkurs des Schuldners ist. Der Gewinn von bestimmten Unternehmen könnte im Vergleich zu „Investitionen“ für die Bestechungsgelder für ein paar Menschen enorm groß sein. Der Artikel präsentiert Korruption im privaten Sektor als das Problem, das die Experten und die Öffentlichkeit ansehen

¹ Tento článok vznikol s podporou financovania z grantu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV 15-0740. This article was supported by the scientific project APVV 15-0740 of the Slovak Research and Development Agency.

sollte und das sollte auf dem gleichen Wert wie die Korruption in der öffentlichen Sphäre sein.

The corruption as the ground of insolvency

This article describes corruption in the private sector that is usually overlooked by the experts and underestimated because of its latency. The public is more sensitive to the corruption in the public sphere, the newspapers always bring extensive information about cases where the public interest is concerned and the investigation of such cases is immediate. However, corruption in the private sphere remains mainly uncovered, but may cause huge damages, mainly in economic sphere, for the creditors when the result of the corruption is the bankruptcy of the debtor. The profit of particular companies could be enormous in comparison of „investments“ spent for the bribes for a few people. The article presents corruption in private sector as the problem that should attract the experts and public and that should be on the same value as the corruption in the public sphere.

Kľúčové slová: korupcia, obchodné spoločnosti, insolvenca, konkurz, trestné právo, trestná zodpovednosť

Schlüsselbegriffe: Korruption, Handelsgesellschaften, Insolvenz, Konkurs, Strafrecht, strafrechtliche Haftung

Keywords: corruption, business companies, insolvency, bankruptcy, criminal law, criminal liability

Úvod

Slovo „korupcia“ je odvodené z latinského slova „*rumpere*“, čo znamená zlomiť alebo niečo vystrihnúť. Výraz „*corruptus*“ je prídavné meno minulé od slova „*corrumpere*“ a naznačuje výsledok procesu zlomu: *corruptus* = niekto alebo niečo zlomené. Korupciu môžeme definovať ako proces, v ktorom by sa malo niečo odkloniť od bežného spôsobu priebehu – proces, v ktorom sa narušuje prirodzený vývoj alebo proces, v ktorom by sa mal zmeniť pravdepodobný výsledok na výsledok, ktorý nie je až taký pravdepodobný.

V moderných časoch slovo „korupcia“ zmenilo svoj význam v negatívnom zmysle na označenie činností, ktoré by mali ovplyvňovať akýkoľvek proces v prospech niekoho a začalo sa viac spájať s ekonomickými aktivitami a podnikaním. Vďaka rozvoju voľného trhu sú podnikatelia nútení pre stabilizáciu svojej pozície na trhu a zabezpečenie svojich príjmov bojovať s konkurenciou. Niektorí z nich sa to snažia robiť čestnými praktikami, iní aj za pomoci korupčných aktivít.

Dnes môžeme nájsť mnoho definícií korupcie. Keď je niekto „skorumpovaný“, znamená to, že nerobí to, čo má robiť, alebo to nerobí správne. Iný náhľad na korupciu ju predstavuje ako zneužívanie zverenej moci na súkromné účely. Korupciu teda možno definovať ako vzťah medzi dvoma sub-

jektmi (jednotlivcami alebo inštitúciami), z ktorých jeden ponúka a väčšinou aj poskytuje druhému subjektu určitú formu odmeny za poskytnutie či prísľub neoprávnenej výhody, pričom druhý subjekt následne očakáva, že za túto poskytnutú výhodu mu bude sľúbená materiálna, či nemateriálna odmena poskytnutá.²

Z tejto definície je zrejmé, že korupcia môže nastať rovnako vo verejnom ako aj v súkromnom sektore. Každopádne – nezáleží na tom, aké je skutočné vymedzenie pojmu „korupcia“. Hlavnou skutočnosťou je fakt, kdekoľvek korupcia nastane, je niekto zvýhodnený na úkor iného bez náležitého právneho dôvodu. Toto je neželaná situácia rovnako v súkromnej ako vo verejnej sfére, preto je potrebné sa ňou zaoberať v oboch týchto sférach.

1. Trestné činy korupcie v Trestnom zákone

Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“ alebo „TZ“) obsahuje ustanovenia o korupcii v paragrafoch 328-336b. Rozlišuje tieto trestné činy korupcie:

- 1. Prijímanie úplatku (§ 328-330 TZ)** – trestne zodpovedným je ten, kto prijíma úplatok. Pre odsúdenie tejto osoby stačí, ak táto osoba len požaduje úplatok alebo ak táto osoba akceptuje sľub tretej osoby, že zaplatí úplatok. Poslednou podmienkou trestnosti je to, že táto osoba má v úmysle za prijatý úplatok porušiť svoju povinnosť vyplývajúcu z jej zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie a to aktívnym konaním alebo opomenutím.
- 2. Podplácanie (§ 332-334 TZ)** – trestne zodpovedným je ten, kto poskytuje úplatok (sľúbi, ponúkne) za porušenie povinnosti vyplývajúcej zo zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie iného.
- 3. Nepriama korupcia (§ 336 TZ)** – nepriama korupcia je spáchaná v prípadoch, keď príjemca úplatku nemá právomoc privodiť priamu výhodu alebo prospech poskytovateľovi úplatku, ale má kontakt s inou osobou, ktorá má túto moc. V tomto prípade prijímajúci prijíma (žiada, dá si sľúbiť) úplatok na ovplyvnenie tejto tretej osoby rozhodujúcou mierou. V prípadoch nepriamej korupcie táto tretia osoba nevie o podplácaní. Inak by to znamenalo priamu korupciu a príjemca a tretia osoba budú vinní za trestný čin „prijímanie úplatku“. Prijímateľ by v tomto prípade zohrával úlohu mediátora. Pre trestnú zodpovednosť za nepriamu korupciu nie je dôležité, či sa príjemca aj reálne pokúsi ovplyvniť tretiu osobu alebo či tento akt úspešne vykoná. Trestný čin je spáchaný už tým, že na tento účel prijal, požadoval

² BALÁŽ, J.– JALČ, A.: *Spoločensko-právna ochrana pred korupciou*, Bratislava : VEDA, 2006, s. 23.

alebo dal si sľúbiť úplatok. Rovnako platia podmienky o nepriamej korupcii aj pre osobu, ktorá dá (sľúbi, ponúkne) úplatok za ovplyvňovanie tretej osoby.

4. Volebná korupcia (§ 336a TZ) – trestným činom je poskytnutie, ponúknutie úplatku, resp. prisľúbenie úplatku alebo naopak – prijímanie úplatku, požadovanie úplatku alebo prijatie sľubu dať úplatok za:

a) volil alebo hlasoval určitým spôsobom,

b) nevolil alebo nehlasoval určitým spôsobom,

c) nevolil alebo nehlasoval vôbec, alebo

d) sa nezúčastnil volieb, referenda alebo ľudového hlasovania o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky, alebo z tohto dôvodu priamo alebo cez sprostredkovateľa poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok inej osobe.

5. Športová korupcia (§ 336b TZ) – trestného činu sa dopustí kto sľúbi, ponúkne alebo poskytne úplatok inému, aby konal alebo sa zdržal konania tak, že ovplyvní priebeh súťaže alebo výsledok súťaže, alebo kto na tento účel prijme, žiada alebo si dá sľúbiť úplatok.

Ako je možné vidieť, prvé štyri typy korupcie sú spojené s verejnými záležitosťami, iba posledný typ športovej korupcie je spojený so súkromným sektorom. Prevládajúci „verejný“ charakter týchto ustanovení je možné odvodiť aj z pozície týchto ustanovení v Trestnom zákone – osobitná časť, hlava 8 – „Trestné činy proti verejnému poriadku“. Podľa týchto ustanovení je mnoho korupčných činov v súkromnej sfére nepostihnuteľných, pretože nespádajú do definície „korupcie“. V nasledujúcich častiach tohto článku autor ponúka krátku analýzu, či je iné „súkromné korupčné správanie“ nezákonné alebo dokonca trestné.

2. Postihovanie korupcie v súkromnom sektore

Ako už bolo spomenuté v predchádzajúcej časti tohto článku, vedúcu úlohu v probléme „korupcia“ na Slovensku hrá verejný sektor, v ktorom sa väčšina korupčných správani považuje za trestné činy podľa Trestného zákona. V ďalšej časti tohto článku sú uvedené ďalšie ustanovenia slovenských zákonov, ktoré zakazujú (alebo trestajú) korupciu v súkromnej sfére. Tieto ustanovenia sa vyskytujú najmä v obchodnom a pracovnom práve, ale aj v trestnom práve.

2.1 Korupcia v obchodnom práve

S „korupciou“ ako fenoménom sa stretávame v ustanoveniach o „nekalej súťaži“ v § 44 ods. 2 písm. e) a § 49 zákona č. 513/1991 Zb. – „Obchodný zákonník“ v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „Obchodný zákonník“).

Nekalou súťažou sa rozumie konanie v hospodárskej súťaži, ktoré:

- je v rozpore s dobrými mravmi súťaže,
- je spôsobilé privodiť ujmu iným súťažiteľom alebo spotrebiteľom,
- je zakázané.³

Korupcia je ako konanie definované v Obchodnom zákonníku ako „podplácanie“, pričom vymedzené je nasledovne:

„Podplácaním podľa tohto zákona je konanie, ktorým:

- a) súťažiteľ osobe, ktorá je členom štatutárneho alebo iného orgánu iného súťažiteľa alebo je v pracovnom alebo inom obdobnom pomere k inému súťažiteľovi, priamo alebo nepriamo ponúkne, sľúbi alebo poskytne akýkoľvek prospech za tým účelom, aby jej nekalým postupom docielil na úkor iných súťažiteľov pre seba alebo iného súťažiteľa prednosť alebo inú neoprávnenú výhodu v súťaži, alebo*
- b) osoba uvedená v písmene a) priamo alebo nepriamo žiada, dá si sľúbiť alebo prijme za rovnakým účelom akýkoľvek prospech.“⁴*

Hoci Obchodný zákonník hovorí o „podplácaní“, myslí sa ním aktívna aj pasívna forma korupčného správania. Toto správanie je zakázané, ale nie trestné. Poškodený korupčným správaním môže žalovať zodpovednú osobu pred súdom v civilnom konaní a v zmysle obchodno-právnych predpisov môže požadovať:

- aby sa rušiteľ konania zdržal,
- aby odstránil závadný stav,
- primerané zadosťučinenie,
- náhradu škody,
- vydanie bezdôvodného obohatenia.⁵

Teda úspech žalobcu bude spojený s jeho schopnosťou preukázať, že ku korupcii v zmysle Obchodného zákonníka došlo a že následkom toho bol ako súťažiteľ znevýhodnený (poškodený) v obchodno-právnych vzťahoch. Štát však nie je zainteresovaný do uplatnenia týchto nárokov a je výlučne na poškodenom podnikateľovi, aby inicioval uplatnenie tohto nároku.

2.2 Korupcia v pracovnom práve

Korupcia ako samostatný fenomén v pracovnom práve nie je definovaná. Ako bolo uvedené v časti popisujúcej korupciu v obchodnom práve, „korupcia“ je konaním, ktoré by mohlo byť označené v slovenskom právnom poriadku ako súčasť širšieho pojmu „konanie proti dobrým mravom“. Podľa

³ Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník, § 44 ods. 1.

⁴ Tamtiež, § 49.

⁵ Tamtiež, § 53.

základných právnych zásad platných v slovenskom právnom poriadku vo všetkých právnych vzťahoch je konanie proti dobrým mravom zakázané.

Poškodená osoba v dôsledku korupčného správania v pracovnoprávnych vzťahoch by tým pádom mohla usilovať o nároky podľa slovenského Zákonníka práce - zákon č. 311/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „Zákonník práce“), najmä podľa týchto ustanovení:

„Zamestnanec zodpovedá zamestnávateľovi za škodu, ktorú mu spôsobil zavineným porušením povinností pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním.“⁶

„Zamestnávateľ zodpovedá zamestnancovi za škodu, ktorá vznikla zamestnancovi porušením právnych povinností alebo úmyselným konaním proti dobrým mravom pri plnení pracovných úloh, alebo v priamej súvislosti s ním.“⁷

Aj v tomto prípade opäť štát nie je zainteresovaný do uplatnenia týchto nárokov a je výlučne na poškodenom zamestnancovi/zamestnávateľovi, aby inicioval uplatnenie nárokov vyplývajúcich z korupčných správania v civilnom konaní.

2.3 Korupcia v súkromnom práve a Trestný zákon

Ako bolo spomenuté v časti o korupcii v Trestnom zákone, existuje len jeden druh súkromnej korupcie, ktorá je za korupciu aj označená v Trestnom zákone, a tou je športová korupcia. Trestný zákon však obsahuje aj iné ustanovenia, ktoré trestajú korupčné správanie v súkromnej sfére, pričom tieto trestné činy nie sú označené ako „korupcia“ v pravom slova zmysle, ale sú korupciou de facto. Ide o nasledovné trestné činy:

- machinácie v súvislosti s konkurzným a vyrovnacím konaním,
- machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe.

1. Machinácie v súvislosti s konkurzným a vyrovnacím konaním (§ 241 TZ) – skutkovou podstatou tohto trestného činu sa postihuje špeciálna forma korupcie v konkurznom a reštrukturalizačnom konaní, ktoré je upravené zákonom č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii. Objekt tohto trestného činu spočíva v zákonnom a nerušenom postupe pri konkurznom a reštrukturalizačnom konaní.

Ustanovenie § 241 Trestného zákona pozostáva z dvoch základných skutkových podstát:

- odsek 1: predstavuje formu **pasívnej korupcie**, ktorá spočíva v prijatí alebo sľúbení si majetkového alebo iného prospechu

⁶ Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce, § 179 ods. 2.

⁷ Tamtiež, § 192 ods. 1.

v súvislosti s hlasovaním o nútenom vyrovnaní, hlasovaním na vyrovnacom pojednávaní alebo v súvislosti s hlasovaním o schválení reštrukturalizačného plánu;

- odsek 2: predstavuje formu **aktívnej korupcie**, a to v podobe poskytnutia, ponúknutia alebo prísľube majetkového alebo iného prospechu kýmkoľvek vo vzťahu k veriteľovi a v spojitosti s hlasovaním o nútenom vyrovnaní za súhlas s ním.

Subjekt tohto trestného činu je v prípade odseku 1 špeciálny, keďže ním môže byť len konkurzný veriteľ alebo veriteľ, v prípade odseku 2 je subjekt všeobecný, teda ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba.

2. Machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe (§ 266-268 TZ) – skutková podstata pozostáva z troch ustanovení (§ 266, § 267, § 268 Trestného zákona), ktorých spoločným objektom je riadne, nikým nerušené a zákonné vykonávanie verejného obstarávania alebo dražby, a to predovšetkým dodržiavanie priehľadnosti a rovnakého zaobchádzania so záujemcami a uchádzačmi pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe.⁸

Uvedená skutková podstata postihuje nasledovné prípady korupčného správania:

- § 266, ods. 2, písm. d): trestný je iba prípad **pasívnej korupcie**: podľa tohto ustanovenia sa osoba potrestá, ak žiada, prijme alebo si dá sľúbiť majetkový alebo iný prospech, aby v súvislosti s verejným obstarávaním alebo verejnou dražbou v úmysle spôsobiť inému škodu alebo zadovážiť sebe alebo inému prospech konal v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom o verejnom obstarávaní alebo verejnej dražbe alebo dojednal niektorému súťažiteľovi alebo účastníkovi verejnej dražby prednosť alebo výhodnejšie podmienky na úkor iných súťažiteľov alebo účastníkov verejnej dražby,
- § 267, písm. b): trestné je **aktívne korupčné konanie**: kto inému poskytne, ponúkne alebo sľúbi majetkový alebo iný prospech za to, že sa zdrží účasti na verejnom obstarávaní,
- § 267, písm. c): trestné je **pasívne korupčné konanie**: kto žiada alebo prijme majetkový alebo iný prospech za to, že sa zdrží účasti na verejnom obstarávaní,
- § 268, písm. b): trestné je **aktívne korupčné konanie**: kto inému poskytne, ponúkne alebo sľúbi majetkový alebo iný prospech za to, že sa zdrží podávania návrhov pri verejnej dražbe,

⁸ SAMAŠ, O. – STIFFEL, H. – TOMAN, P.: *Trestný zákon. Stručný komentár. 2. vydanie*. Bratislava : IURA EDITION, 2010, s. 559.

- § 268, písm. c): trestné je **pasívne korupčné konanie**: kto žiada alebo prijme majetkový alebo iný prospech za to, že sa zdrží podávania návrhov pri verejnej dražbe.

Tieto prípady trestných činov „korupcie“ v súkromnej sfére sú však opäť čiastočne spojené s verejným záujmom. Zaradené sú v piatej hlave osobitnej časti TZ medzi trestné činy hospodárske, druhý diel – „Trestné činy proti hospodárskej disciplíne“.

3. Korupcia ako príčina insolventie

Otázkou ostáva, čo s ostatnými konaniami, ktoré nie sú postihnutelné ani podľa vyššie rozobratých ustanovení, ani podľa ustanovení o korupcii a teda sú čisto „súkromnoprávnou“ korupciou? Určite môžeme nájsť veľa typov a rôznych príkladov korupčného správania v súkromnej sfére, ktoré by medzi uvedené ustanovenia nespádali. V tejto časti článku poukazujem len na vybrané príklady, kedy môže dôjsť ku korupcii v súkromnej sfére, ktorá nie je postihnutelná „bežnými“ ustanoveniami o korupcii, no stojí za zváženie, či aj v týchto prípadoch by sa nemalo pristúpiť k modifikácií niektorých hmotnoprávných ustanovení, aby tieto konania boli ľahšie definovateľné podľa Trestného zákona a tým aj ľahšie postihovateľné.

3.1 Karuselové podvody

Podvody týkajúce sa nadmerného odpočtu DPH môžu byť spáchané rôznymi spôsobmi, najčastejšie ako tzv. karuselové obchody prostredníctvom chýbajúceho obchodníka. V prípade podvodu so zmiznutým obchodníkom predajca N.1 (platiteľ DPH v členskom štáte A) predáva tovar kupujúcemu N.2 (zaregistrovaný ako platiteľ DPH v inom členskom štáte B. Predávajúci N.1 má nárok na odpočet dane na základe transakcie v rámci EÚ. Kupujúci N.2 v členskom štáte B je povinný zaplatiť DPH v členskom štáte B. Kupujúci N.2 v členskom štáte B bude však ešte pred zaplatením dane predávať tovar inej spoločnosti v príslušnom členskom štáte B vrátane DPH - kupujúci N.3. Následne dôjde k zmiznutiu „chýbajúceho obchodníka“ N.2. Spoločnosť N.3 následne predá tovar do iného členského štátu - členský štát C, spoločnosť N.3 má nárok na odpočet DPH z dôvodu transakcie v rámci EÚ. Táto jednoduchá transakcia viedla k tomu, že subjekt N.1 požiadal o odpočítanie DPH v členskom štáte A, DPH mala byť zaplatená spoločnosťou N.2 v členskom štáte B, ale pred zaplatením DPH spoločnosťou B spoločnosť N.2 predala tento tovar spoločnosti N.3 a následne ešte pred zaplatením DPH zmizla. Spoločnosť N.3 ďalej predala tovar do členského štátu C a požiadala štát B o od-

počet dane. Vzorec karuselového podvodu je celkom jednoduchý a zrejmy. Aký je však vzťah medzi podvodmi s DPH a korupciou? V rámci podvodnej transakcie musí niekto plniť úlohu aj takzvaného „chýbajúceho obchodníka“. Chýbajúci obchodník môže byť aj osoba, ktorá nemá vedomosť o karuselovom podvode a nemôže byť potrestaná za takýto trestný čin z dôvodu nedostatku úmyslu spáchať tento trestný čin a zvyčajne aj nedostatku vedomia, že takýto trestný čin je spáchaný. Ide o tzv. „biele kone“ v rámci uvedenej transakcie. V takýchto prípadoch je trestná zodpovednosť tejto osoby ťažko vyvoditeľná a zvyčajne pre túto osobu neexistuje žiadny právny rámec trestnosti, pretože funguje viac menej ako „nástroj“ inej osoby. V každom prípade táto osoba zvyčajne dostane pokyny, čo má robiť, ako by sa mala správať, čo by mal povedať v prípadnom trestnom konaní. Takéto správanie má zvyčajne svoju „cenu“. Ak však prijme táto osoba peniaze za svoje správanie, nespadá takéto prijatie peňazí do rámca „korupcie“ podľa Trestného zákona. Samostatné a individuálne konanie takejto osoby nemožno považovať za trestné, pretože dostáva „nezákonný“ charakter iba v súvislosti s činnosťou iných osôb. Ako najpriateľnejšie by prichádzalo do úvahy potrestanie za trestný čin „legalizácie príjmov z trestnej činnosti“ podľa § 233 TZ, avšak ani tento paragraf nie je úplne ideálny na postih takýchto príjmov, pretože opäť narážame na subjektívnu stránku a problematiku preukázania úmyslu zúčastňovať sa na zakrývaní príjmov z trestnej činnosti, resp. vedomosti, že príjmy pochádzajú z trestnej činnosti. A okrem iného – samotný príjem tejto osoby nie je da facto trestným činom, preto aj aplikácia § 233 TZ je sporná. Osoba „bieleho koňa“ len „berie peniaze“ za to, že niečo urobí alebo neurobí, čo stricto sensu nie je nelegálne, resp. má tak málo vedomostí o páchanej trestnej činnosti, že jej samostatné jednotlivé úkony nemusia javiť známky žiadneho trestného činu. Tieto peniaze sú však určené na konkrétne aktivity a môžeme povedať, že ide o typický príklad „korupcie v súkromnom sektore“. Podľa súčasného právneho poriadku však trestnoprávna zodpovednosť za takéto konanie ostáva v rovine potrestania za trestný čin daňového podvodu alebo legalizácie príjmov z trestnej činnosti, ktoré môže byť v prípade týchto osôb značne problematické. Postih za samotné prijatie peňazí vo forme „úplatku“, za ktoré má osoba vykonať určité konkrétne úkony, by však značne uľahčil postihovanie týchto osôb.

3.2 Zlúčenia a rozdelenia spoločností

Ďalší typický prípad „korupcie“ v súkromnom sektore súvisí s transakciami ako je zlúčenie alebo rozdelenie spoločností. Hlavným cieľom takýchto korupčných aktov je motivovať určité osoby, aby sa podrobili zlúčeniu alebo rozdeleniu spoločnosti, a aby vytvorili priestor pre budúcu insolvenciu novej spoločnosti, ktorá by mala znášať dlhy predchádzajúcej

spoločnosti. Ide o ďalší zo spôsobov, ako sa dlžníci snažia uniknúť svojim veriteľom a komplikovanosťou transakcií zakryť skutočný tok aktív, aby tieto boli prevedené do inej spoločnosti, než pasíva a aby aktíva zostali nedotknuteľné pred dlžníkmi. Samotná insolvenca novovzniknutej spoločnosti často nemusí byť okamžitá, ale je dobre plánovaná a skrytá a vyplynie na povrch až vtedy, keď je veľmi problematické zaistiť skutočný tok financií a transakcií a keď zodpovedné osoby už nie sú dostupné.

Vzhľadom na skutočnosť, že ide často o operácie, kde sa prelievajú vysoké finančné aktíva a pasíva, bývajú tieto transakcie dobre plánované viacerými osobami avšak opäť je niekedy potrebné zakomponovať do plánu aj osoby, ktoré priamo nie sú zainteresované na dosiahnutí „podvodného“ cieľa. Tieto osoby sú motivované realizovať určité transakcie práve preto, že sú k tomu privedené „motivačnou“ čiastkou. Tieto osoby môžu byť len dočasne konateľmi alebo zamestnancami alebo členmi riadiacich orgánov, pričom ich osobná situácia sa „zánikom a krachom spoločnosti“ nedotkne. Preto prijatie finančnej čiastky pre realizáciu transakcie, ktorá nie je preukázateľne a zjavne pre spoločnosť nevýhodná, nemožno odmietnuť. Keď dôjde následne k problémom, insolvencii a krachu spoločnosti, nie je možné týmto osobám dokázať vedomosť či úmysel realizovať nejakú skrytú alebo podvodnú transakciu s cieľom uškodiť spoločnosti samotnej, či jej veriteľom.

Opäť vidíme nemožnosť trestnoprávnej zodpovednosti takýchto „účastníkov“ pochybných transakcií, pretože „prijemcovia“ úplatkov de facto nepáchajú trestnú činnosť, ak príjmu finančnú čiastku za konanie nejakým spôsobom, ktorý však na prvý pohľad nevykazuje známky nelegálnosti a túto nie je možné pri predbežnej analýze zistiť. Často krát ju možno zistiť len následne, keď nastanú negatívne následky tejto transakcie. Čo však s osobami, ktoré boli zapojené do transakcií a prijímali „úplatky“, ktoré však v zmysle Trestného zákona úplatkami neboli? Korupčné správanie zostáva jediným záchytným bodom, ktorý je zjavne podozrivý a pochybný, avšak platenie peňažných čiastok alebo poskytnutie iných výhod na „motiváciu“ niekoho, aby podstúpil zlúčenie alebo rozdelenie spoločnosti, sa nepovažuje za nezákonné, aj keď sa neskôr preukáže, že bol spáchaný podvod. Podvodný úmysel však treba preukázať v čase páchania skutku. Samotné prijatie a poskytnutie takýchto peňazí alebo iných výhod však ako samostatný akt nie je trestné podľa nášho Trestného zákona, preto by si účastníci museli vystačiť iba s náhradou škody a ďalšími nástrojmi podľa Obchodného zákonníka.

Záver

Mohli by sme uviesť ešte príklady mnohých iných konaní, pri ktorých následkom korupcie dochádza k deformácií súkromnoprávných obchodných

vzťahov, avšak pre uvedenie vyčerpávajúceho výpočtu nie je v tomto článku miesto. Podstata ostáva pri všetkých rovnaká. Samotná korupčná transakcia je dobrovoľný akt oboch strán, ktorým sa preto musí zjavne oplatiť. Dobrovoľná transakcia sa uskutoční len vtedy, ak prispieva k blahu oboch zúčastnených strán. Aj keď jej značným problémom je, že je väčšinou ilegálna. Ekonomia ukazuje, že konanie jednotlivcov je celospoločensky prospešné vtedy, ak jednotlivci znášajú všetky náklady svojho konania a získavajú všetky jeho výnosy. Korupčná transakcia je zvyčajne pre jej účastníkov výhodná práve preto, lebo im umožňuje preniesť časť nákladov na tretie osoby.⁹

Štát sa snaží zabrániť časti korupčných konaní, a to najmä vo verejnej sfére. Existuje však stále veľa korupčných konaní, ktoré ovplyvňujú súkromnú sféru a poškodzujú jednotlivcov, ktorí si veľmi často neuvedomujú, že sú cieľom negatívneho účinku korupcie. Existuje určité úsilie o reguláciu a zakázanie korupčných konaní aj v súkromnej sfére (ako je to zakotvené v niektorých ustanoveniach Trestného zákona, Obchodného zákonníka a Zákonníka práce). Toto úsilie je však stále nedostatočné, aby sa zabránilo všetkým korupčným správaniu a stále existujú príklady korupčných činov, nie sú podľa zákona postihovateľné a nie je záujem zodpovedných osôb tento stav zmeniť. Následkom takýchto korupčných konaní často dochádza k realizácii transakcií, ktoré by inak nenastali a ich výsledkom je väčšinou oveľa väčšia škoda pre tretie osoby, ako sú náklady na „podplatenie“ niektorých osôb, ktoré túto transakciu pomôžu zrealizovať. Keďže postihovaný je súkromný majetok väčšinou abstraktných subjektov – obchodných spoločností, štát zatiaľ nejaví dostatočný záujem, aby tieto „korupčné konania“ boli postihované aj trestnoprávne. Uvidíme, či sa niekedy právny rámec zmení.

Použitá literatúra

1. BALÁŽ, J. – JALČ, A.: *Spoločensko-právna ochrana pred korupciou*. Bratislava : VEDA, 2006.
2. SAMAŠ, O. – STIFFEL, H. – TOMAN, P.: *Trestný zákon. Stručný komentár. 2. vydanie*. Bratislava : IURA EDITION, 2010.
3. SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E. – BEBLAVÝ, M.: *Zájmy, ich presadzovanie a korupcia vo verejnej politike*. Bratislava : Adin, 2009.
4. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
5. Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov
6. Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii v znení neskorších predpisov
7. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

⁹ SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E. – BEBLAVÝ, M.: *Zájmy, ich presadzovanie a korupcia vo verejnej politike*, Bratislava : Adin, 2009, s. 73-74.

ÚPADOK A ZABRÁNENIE ÚPADKU Z POHĽADU EURÓPSKEHO A SLOVENSKEHO SÚŤAŽNÉHO PRÁVA¹

JUDr. Ing. Ondrej Blažo, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Ústav európskeho práva
ondrej.blazo@flaw.uniba.sk

Úpadok a zabránenie úpadku z pohľadu európskeho a slovenského súťažného práva

Zohľadnenie úpadku alebo hroziaceho úpadku z pohľadu slovenského súťažného práva, ako aj súťažného práva Európskej únie súvisí najmä s uplatnením doktríny *failing firm defence*. Zneužitie uplatňovania tejto doktríny prostredníctvom simulovaného hroziaceho úpadku môže viesť k narušeniu štruktúry národného hospodárstva. Príspevok sa zameriava na analýzu na to, ako sa s možným zneužitím *failing firm defence* vysporiadava trestné právo a či existujú proti tomuto zneužitiu efektívne nástroje.

Bankruptcy and Avoiding Bankruptcy from the Point of View of EU and Slovak Competition Law

Bankruptcy or risk of bankruptcy appears relevant from the point of view of Slovak as well as EU competition law for application *failing firm defence* doctrine. Abuse of this doctrine via simulated risk of bankruptcy may lead to deformation of the structure of national economy. This paper focuses on analysis how penal law treats possible abuse of *failing firm defence* and if there are possible effective remedies.

Quiebra y evitación de quiebra desde el punto de vista del derecho de competencia de la Unión Europea y Eslovaquia

Desde el punto de vista del derecho de competencia eslovaca y el de la UE, quiebra o el riesgo de quiebra parece a ser relevante para la aplicación de la doctrina *failing firm defence*. El abuso de esta doctrina a través del riesgo de

¹ Príspevok spracovaný v rámci projektu APVV č. 15-0740 „Návody a nástroje na efektívnu elimináciu protiprávnych konaní v spojení s možnou insolvenčiou“

quiebra simulada puede conducir a la deformación de la estructura de la economía nacional. Este artículo se enfoca en el análisis del tratamiento del abuso de *failing firm defence* por el derecho penal y si hay posibles recursos efectivos.

Kľúčové slová: úpadok, právo EÚ, súťažné právo, *failing firm defence*, kontrola koncentrácií, kartely, kríza, trestné právo

Keywords: bankruptcy, EU law, competition law, *failing firm defence*, merger control, cartels, crisis, penal law

Palabras clave: bancarrota, quiebra, derecho de UE, derecho de competencia, *failing firm defence*, control de las concentraciones, carteles, crisis, derecho penal

Úvod

Právo ochrany hospodárskej súťaže zasahuje do fungovania podnikateľa tým, že s cieľom chrániť verejný záujem, trhová štruktúra a spotrebiteľov niektoré konania podnikateľov zakazuje, obmedzuje, respektíve kontroluje. Preto podnikateľ nemôže vykonávať všetky obchodné transakcie, prijímať obchodné stratégie a politiky, ktoré by mohli byť pre neho z ekonomického hľadiska výhodné, avšak sú považované za škodlivé z pohľadu práva ochrany hospodárskej súťaže. Proti súťažným pravidlám však môže stáť záujem podnikateľ „zachrániť“ svoj podnik, respektíve aspoň sčasti svoje aktíva v čase krízy (či už individuálnej, krízy odvetvia alebo hospodárskej krízy celej krajiny) aktivitami, ktoré sú z ekonomického hľadiska pre daného podnikateľa výhodné, ale na druhej strane vzbudzujú súťažné obavy. Keďže je cieľom práva ochrany hospodárskej súťaže ochrana zdravého súťažného prostredia v rámci fungujúcej trhovej ekonomiky, súťažné právo nemôže smerovať k poklesu efektivity trhovej aktivity a teda nemôže potláčať tie aktivity, ktoré generujú pozitívne ekonomické efekty. To je jeden z dôvodov, prečo sa v súťažnom práve, vrátane európskeho, udomácnila obrana poukazom na úpadok firmy (*failing firm defence*). Základnou podstatou tejto obrany je, že orgán ochrany hospodárskej súťaže aprobuje transakciu, ktorá by bola inak zakázaná, ak sa danej transakcie zúčastňuje podnikateľ, ktorý finančne a hospodársky upadá, alebo mu hrozí úpadok, a v prípade, ak by došlo k jeho úpadku, tak by boli ekonomické dôsledky závažnejšie. Orgány ochrany hospodárskej súťaže postupujú pri rozhodovaní relatívne transparentne a predvídateľne, svoje rozhodnutia publikujú, a teda podnikatelia si môžu byť vedomí toho, že pri efektívnom uplatnení námietky „*failing firm defence*“, bude schválená transakcia, ktorá by bola normálne zakázaná. Túto transparentnosť postupov orgánov ochrany hospodárskej súťaže a predvídateľnosť ich postupov môžu potom podnikatelia využiť na to, aby

simulovali podmienky podobné tým, ktoré sú potrebné pre uplatnenie „failing firm defence“, čo im umožní realizovať transakciu, ktorá by bola inak zakázaná. Takéto správanie podnikateľov potom môže viesť až k ohrozeniu štruktúry danej ekonomiky a spôsobeniu škody spotrebiteľom. Otázne však je, či trestné právo dokáže reagovať na takúto prax, či je vhodné a možné, aby na ňu reagovalo a aké nástroje sú možné a efektívne na odhalenie a postihnutie takejto praxe.

Krízový kartel a iné dohody obmedzujúce súťaž

Za najškodlivejšiu protisúťažnú prax sú nepochybne považované kartely. Vytvorenie kartelu umožňuje účastníkom zvýšiť ceny, rozdeliť si trh, a tým získať de facto monopolné postavenie vo svojom segmente, či inými praktikami znevýhodňovať svojich zákazníkov a dosahovať ekonomicky nedôvodné zisky. Účasť na karteli tiež môže umožniť podnikateľovi vyriešiť si svoje finančné a obchodné problémy prostredníctvom získania dodatočných zdrojov, respektíve prostredníctvom odľahčenia konkurenčného tlaku.

Je teda prípustný „krízový kartel“, teda kartel, ktorý odvráti skutočné alebo hroziace finančné alebo obchodné problémy podnikateľ zúčastňujúceho sa na karteli?

V prvom rade treba uviesť, že ani čl. 101 Zmluvy o fungovaní Európskej únie a ani § 4 zákona č. 136/2001 Z.z. o ochrane hospodárskej súťaže² (ďalej len „ZOHS“) takúto výnimku explicitne neuvádza. Ďalej treba poznamenať, že súťažné právo Európskej únie, rovnako ako ani slovenské súťažné právo, nepozná praktiky zakázané *per se*, avšak pre tvrdé obmedzenia (*hard core* kartely) platí, že sú takmer vždy zakázané. Tvrdé obmedzenia totiž

1. sú vyňaté z pôsobnosti doktríny *de minimis*, a teda sú zakázané bez ohľadu na trhové podiely zúčastnených podnikov;
2. majú za cieľ obmedziť hospodársku súťaž, a preto nie je potrebné skúmať ich následok;
3. sú dôvodom na odňatie blokovej výnimky, respektíve dôvodom neaplikácie blokovej výnimky;

Komisia vo svojom oznámení – usmernenia o aplikácii článku 81 ods. 3 Zmluvy³ síce uvádza, že žiadne dohody nie sú *a priori* vyňaté s pôsobnosťou dnešného čl. 101 ods. 3 ZFEÚ, a teda odmieta existenciu pravidla zákazu *per se* ako takého, avšak ďalej priznáva, že je nepravdepodobné, že by prís-

² Zákon č. 136/2001 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 347/1990 Zb. o organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.

³ Ú.v. EÚ C 101, 27.4.2004, s. 97.

ne obmedzenia, ako sú na čiernych listinách a identifikované ako *hard core* obmedzenia v oznámeniach a usmerneniach Komisie, spĺňali podmienky podľa čl. 101 ods. 3 ZFEÚ.⁴ Tvrdé obmedzenia zo svojej podstaty vo všeobecnosti nespĺňajú prvé dve podmienky podľa čl. 101 ods. 3 ZFEÚ, a teda ani neprinášajú ekonomický prospech a ani nie sú na prospech zákazníkom, a väčšinou ani nie sú nevyhnutné. Uvedené možno tvrdiť *mutatis mutandis* aj v prípade slovenského súťažného práva, keďže

V úniomom práve teda síce nemožno hovoriť o existencii zákazu *per se*, avšak kategóriu dohôd, ktoré obsahujú tvrdé obmedzenia (*hard core* kartely) možno považovať za zakázané *quasi per se*. To znamená, že ide o najzávažnejšie porušenia súťažného práva, pri ktorých nie je potrebné skúmať dopad na hospodársku súťaž, ktoré sú vyňaté z pôsobnosti blokových výnimiek, pri ktorých je irelevantná ekonomická sila účastníkov a v zásade na ne nemožno uplatniť výnimku podľa čl. 101 ods. 3 ZFEÚ. Zákaz *per se* týchto kategórií zmlúv teda nevyplýva ani z primárneho a ani sekundárneho práva, avšak možno urobiť záver, že tieto kategórie dohôd budú zakázané takmer vždy vzhľadom na svoju podstatu a sotva to ovplyvnia ďalšie okolnosti.

Z rozhodovacej praxe tiež vyplýva, že ani kríza odvetvia, ktorá sa dotýka účastníkov dohody nemôže viesť k záveru, že podmienky podľa čl. 101 ods. 1 ZFEÚ nie sú splnené⁵. Súdny dvor Európskej únie však priznáva, že kríza odvetvia môže byť dôvodom na zníženie pokuty⁶. V tomto prípade sa javí ako potrebné skúmať akým smerom pôsobila dohoda, teda či sa snažila riešiť krízu, respektíve stabilizovať odvetvie, alebo spôsobovala prehĺbenie krízy. Uvedené tiež neznamená, že dohoda ako riešenie krízy odvetvia nebude posúdená podľa čl. 101 ods. 3 ZFEÚ. V tomto prípade však celkom zjavne nemôže ísť o kartel, tvrdé obmedzenie, pretože v takomto prípade by bola výnimka zo zákazu dohôd obmedzujúcich súťaž sotva aplikovateľná. A *maiori ad minus*, kríza odvetvia, či národnej ekonomiky neospravedlňuje vytvorenie kartelu, preto o to viac, „individuálna“ kríza podnikateľa tiež nemôže ospravedlniť jeho účasť na karteli.

Do úvahy potom prichádzajú len tie dohody, ktoré nie sú zakázané „*quasi per se*“, a teda možno na ne aplikovať zákonnú výnimku (čl. 101 ods. 3 ZFEÚ, § 4 ods. 5 ZOHS). Napriek tomu, že podmienky legálnej výnimky zo zákazu dohôd obmedzujúcich súťaž sú stanovené relatívne rigorózne, ich výkladom možno dospieť, že pod dosahovaním economickej efektívnosti možno chápať aj ochranu pred nepriaznivými javmi na zamestnanosť a sociálne dopady v prípadoch, ak by prišlo k odchodu podnikateľa z trhu. Poli-

⁴ Usmernenia o aplikácii článku 81 ods. 3 Zmluvy, ods. 46.

⁵ *FNCBV*, ods. 90.

⁶ *FNCBV*, ods. 90.

tiku zamestnanosti zahrnul SD EÚ pod prvú podmienku čl. 101 ods. 3 ZFEÚ, keď napríklad vo veci *Metro*⁷ uviedol, že predpovedateľnosť dodávok počas rozumného obdobia vytvára stabilizačný faktor vo vzťahu k zamestnanosti, čo zodpovedá cieľom sledovaným čl. 101 ods. 3 ZFEÚ, pretože zlepšuje všeobecné podmienky produkcie, osobitne pokiaľ sú podmienky na trhu nepriaznivé.⁸ Prvky sociálnej politiky sa zasa objavili napríklad v rozhodnutí *Stichting Baksteen*⁹. V danom prípade bolo predmetom dohody koordinované zníženie kapacít v tehelnom priemysle. V znížení kapacít videla Komisia pozitívny efekt na reštrukturalizáciu odvetvia, a pokiaľ sa malo vykonať koordinovane, reštrukturalizácia odvetvia sa udeje v sociálne prijateľných podmienkach, vrátane preskupenia zamestnancov, a tak môže dohoda zlepšiť produkciu a umožniť technologický a ekonomický pokrok.¹⁰

Z uvedeného vyplýva, že priestor pre legálne vytvorenie krízového kartelu je minimálny, keďže celková kríza odvetvia je len výnimočným faktorom, ktorý by mohol byť zohľadňovaný pri posudzovaní dohôd obmedzujúcich súťaž, a teda uzatvorenie dohody obmedzujúcej súťaž z dôvodu ťažkostí určitého podnikateľa bude sotva považované za legálne. Preto tu ani nevidno priestor pre špekulatívne navodenie situácie podobnej priblíženiu sa k úpadku s cieľom legalizovať dohodu obmedzujúcu súťaž.

„Failing firm defence“ v prípade koncentrácií

Doktrína „failing firm defence“ sa v prípade kontroly fúzií a akvizícií (v terminológii súťažného práva EÚ „kontroly koncentrácií“) má základ v praxi orgánov ochrany hospodárskej súťaže, keďže právo EÚ neupravuje ani v primárnom a ani v sekundárnom práve postupy v prípade upadajúcich podnikov. Táto doktrína sa začala uplatňovať po prvý krát v Spojených štátoch amerických, pričom ani v tejto krajine nemá priamu oporu v legislatívnom texte. Táto doktrína sa vyvinula najmä na základe dvoch precedensov, *International Shoe*¹¹ a *Citizen Publishing*¹². V rozhodnutí vo veci *Citizen Publishing* Najvyšší súd stanovil tri podmienky aplikácie doktríny *failing firm defence*: (1) navrhovateľ akvizície musí preukázať, že preberaná spoločnosť je v bezprostrednom ohrození úpadkom, (2) upadajúca firma nesmie mať reálnu perspektívu reštrukturalizácie, a (3) neexistuje žiadna životaschopná alternatíva, ktorá by predstavovala menšie protisúťažné riziko. Na

⁷ Rozsudok z 8. júna 197, C-78/70, Deutsche Grammophon/Metro SB, EU:C:1971:59.

⁸ *Metro*, ods. 43.

⁹ Commission Decision of 29 April 1994 relating to a proceeding under Article 85 of the EC Treaty (IV/34.456 – *Stichting Baksteen*) Ú. v. ES L 131, 26.5.1994, s. 15 – 22.

¹⁰ Rozhodnutie *Stichting Baksteen*, ods. 27 a 28 odôvodnenia

¹¹ *Int'l Shoe Co. v. FTC*, 280 U.S. 291, 302-03 (1930).

¹² *Citizen Publ'g Co. v. United States*, 394 U.S. 131 (1969).

tieto právne precedensy reagovalo *soft law* amerických orgánov ochrany hospodárskej súťaže – Federálna obchodná komisia a Ministerstvo spravodlivosti, pričom v jednotlivých verziách Usmernení pre horizontálne fúzie (*Horizontal Merger Guidelines*) – 1984, 1992 a 2010 -- sú kritériá pre uplatnenie *failing firm defence* postupne sprísňované.¹³ V súčasnej verzii Usmernení pre horizontálne fúzie (2010)¹⁴ sa doktrína *failing firm defence* opiera o teóriu, že fúzia pravdepodobne nezvýši trhovú silu, pokiaľ bezprostredný úpadok jednej z fúzujúcich spoločností spôsobí, že majetok (v slovenskej terminológii by bolo vhodné použiť pojem „podnik“) opustí relevantný trh, a teda v takejto situácii sa nezhorší postavenie spotrebiteľov¹⁵. Pre aplikáciu tohto prístupu deklarovali americké súťažné orgány štyri podmienky:

- (1) údajne upadajúca firma nebude v blízkej budúcnosti schopná plniť svoje finančné záväzky,
- (2) nemôže sa úspešne uchádzať o aplikáciu kapitoly 11 zákona o bankrotoch (*Bankruptcy Act*) (t.j. povolenie reštrukturalizácie, pozn. autora); a
- (3) vykonal neúspešné dobromyseľné pokusy prilákať alternatívne ponuky, ktoré by ponechali jeho hmotný a nehmotný majetok na trhu a vyvolávali by menej hrozivé nebezpečenstvo pre súťaž, ako navrhovaná fúzia.¹⁶

Európska komisia doktrínu *failing firm defence* aplikovala po prvý krát v prípade koncentrácie *Kali und Salz/MdK/Treuhand*¹⁷, kedy odôvodnila nezakázanie koncentrácie a neuloženie podmienok, že nemožno potvrdiť kauzálne spojenie medzi koncentráciou a zhoršením situácie na trhu, keďže

- podnik, ktorý má byť cieľom akvizície, by bol v blízkej budúcnosti nútený opustiť trh, pokiaľ by nebol prevzatý iným podnikateľom,
- preberajúci podnik by získal trhovú podiel cieľového podniku, ak by bol cieľový podnik nútený opustiť trh,
- neexistuje menej protisúťažná alternatíva kúpy.

Tento prístup bol potvrdený aj Súdny dvorom (C-68/94 a C-30/90 Francúzsko/Komisia), pričom súd poznamenal, že kritériá stanovené Európskou komisiou úplne nezodpovedajú testu *failing firm defence* tak, ako bol definovaný americkou doktrínou, čo však nie je dôvodom na označenie takéhoto postupu a kritérií ako nesprávnych.¹⁸ Vo svojej rozhodovacej praxi Európska komisia nazvala tento prístup aj ako „záchrannú fúziu“ (*rescue*

¹³ MCFARLAND, H., NELSON, P.: *Failing Firms and Declining Industries*, In 3 *Issues In competition law and policy 1691* (ABA Section of Antitrust Law 2008, s. 1694).

¹⁴ U.S. Department of Justice and the Federal Trade Commission: *Horizontal Merger Guidelines*, 2010.

¹⁵ *Horizontal Merger Guidelines*, kapitola 11.

¹⁶ *Horizontal Merger Guidelines*, kapitola 11.

¹⁷ Vec IV/M.308, 1994, Ú.v. L186, 1994, s. 30.

¹⁸ C-68/94 a C-30/90 Francúzsko/Komisia, bod 112.

merger)¹⁹. Napokon, Európska komisia „kodifikovala“ vo svojom *soft law* tieto tri kritériá, za ktorých „inak problematická fúzia je zlučiteľná so spoločným trhom, ak je jeden z účastníkov fúzie v úpadku“, pričom vyššie uvedené kritériá umožňujú Európskej komisii posúdiť, že zhoršenie konkurenčnej štruktúry po fúzii nemôže byť prisudzované fúzii, a teda „konkurenčná štruktúra trhu v prípade absencie fúzie zhoršila aspoň v takom rozsahu ako po fúzii“²⁰.

Doktrína *failing firm defence* teda nie je legislatívne upraveným inštitútom, ale jedným z ustálených spôsobov aplikácie SIEC testu pri kontrole koncentrácií, ktorý je súčasťou práva EÚ o kontrole koncentrácií²¹, ako aj slovenského súťažného práva.²²

Zneužitie „*failing firm defence*“

Hoci *failing firm defence* nevychádza priamo z legislatívy súťažného práva EÚ alebo slovenského súťažného práva, opiera sa o *soft law* Európskej komisie a ustálenú rozhodovaciu prax. Preto sa podnikatelia môžu úspešne dovolávať uplatnenia tejto doktríny s poukazom na ochranu legitímnych očakávaní a právnej istoty a orgán ochrany hospodárskej súťaže sa môže od tejto praxe odkloniť len vo výnimočných prípadoch, keď okolnosti prípadu neumožňujú aplikáciu ustálených pravidiel, respektíve *soft law*. Keďže doktrína *failing firm defence* umožňuje koncentráciu, ktorá by bola za iných okolností zakázaná vzhľadom na aktuálne trhové podiely koncentrujúcich sa podnikateľov, vzhľadom na transparentnosť postupu orgánov ochrany hospodárskej súťaže môžu podnikatelia očakávať, že pokiaľ preukážu stanovené kritériá, tak bude koncentrácia povolená. Treba zdôrazniť, že úpadok nie je potrebné preukazovať rozhodnutím správnych alebo súdnych orgánov, a teda ani nie je potrebné, aby podnikateľ v danom momente podliehal konkurznému alebo reštrukturalizačnému konaniu.

Predstavme si oligopolnú štruktúru trhu, kde by fúzia medzi dvoma oligopolistami nebola súťažnými orgánmi povolená z dôvodu možného vytvorenia monopolu. Podnikatelia sa teda pokúsia využiť doktrínu *failing firm defence* a navodia situáciu rôznymi transakciami, že jedna z firiem sa priblíži úpadku. Súťažné právo napokon ani neskúma, ako sa firma, ktorá je účastníkom koncentrácie dostala do úpadku, respektíve do situácie, že nie je

¹⁹ Napríklad IV/M.2314, BASF/Pantochim/Eurodiol, bod 142.

²⁰ Usmernenia na posudzovanie horizontálnych fúzií podľa nariadenia Rady o kontrole koncentrácií medzi podnikmi (2004/C 31/03), Ú. v. EÚ C 31, 5.2.2004, s. 5., body 89 až 91.

²¹ Nariadenie Rady (ES) č. 139/2004 z 20. januára 2004 o kontrole koncentrácií medzi podnikmi (Nariadenie ES o fúziách) (Ú. v. EÚ L 24, 29.1.2004, s. 1 – 22), čl. 2.

²² ZOHS, § 12 ods. 1.

schopná uhrádzať svoje finančné záväzky. Pokiaľ ide o veľké oligopolné firmy, môže byť aj možné preukázať podmienku, že reálne neexistuje iný podnikateľ, ktorý by prevzal upadajúcu spoločnosť, a to vzhľadom na jej veľkosť a hodnotu aktív. Ak za takýchto okolností orgán ochrany hospodárskej súťaže koncentrácie povolí, nie je možné spätne overiť, či jedna z koncentrujúcich spoločností bola skutočne „upadajúca“, pretože podnik neopustí trh a nie je možné za normálnych okolností zistiť, či je to v dôsledku „záchranej fúzie“ alebo v dôsledku toho, že danému podnikateľovi reálne úpadok nehrozil. Takýmto postupom podnikateľov tak môže prísť k deformácii trhovej štruktúry, ktorej sa mohlo pôvodne zabrániť v rámci konania o kontrole koncentrácií.

Nástroje proti zneužitiu „*failing firm defence*“?

Samotné súťažné právo obsahuje určité nástroje proti zneužitiu. Orgán ochrany hospodárskej súťaže môže zrušiť svoje pôvodné rozhodnutie o povolení koncentrácie. Európska komisia môže zrušiť svoje rozhodnutie, ak, inter alia, „rozhodnutie je založené na nesprávnych informáciách, za ktoré je zodpovedný jeden z podnikov, alebo informáciách získaných podvodom“.²³ Obdobne PMÚ SR môže zrušiť rozhodnutie o koncentracii, ak, inter alia, „je rozhodnutie založené na neúplných alebo nepravdivých informáciách, ktoré boli poskytnuté účastníkom koncentrácie“.²⁴ Navyše, oba súťažné orgány môžu uložiť pokutu do výšky 1% z obratu za poskytnutie nepravdivých alebo neúplných informácií.²⁵ Uvedené riešenie má však zásadný nedostatok v tom, že informácie poskytnuté súťažnému orgánu môžu byť v zásade objektívne pravdivé, konkrétne informácie o tom, že podnikateľovi hrozí úpadok, že neexistuje žiadny ďalší podnikateľ, ktorý by prevzal jeho podnik a preberajúci podnikateľ by prebral trhový podiel upadajúceho podnikateľa. Informácia o tom, aké okolnosti vyvolali stav, že podnikateľovi hrozí úpadok nie sú prima facie podklady, ktoré sú vyžadované pri kontrole koncentrácií a posudzované v rámci SIEC testu. Istým limitom z pohľadu súťažného práva je, že v rámci takto deformovanej trhovej štruktúry nemôže podnikateľ zneužívať dominantné postavenie, avšak postihnutie zneužitia dominantného postavenia je postihnutím za iné protiprávne konanie.

Nedávno prijaté zmeny obchodného práva²⁶ tiež reagujú na podvodné a špekulatívne koncentrácie v súvislosti s úpadkom a reštrukturalizáciou.

²³ Čl. 6 ods. 3 písm. a) nariadenia č. 139/2004.

²⁴ § 13 ods. 2 písm. b) ZOHS.

²⁵ § 38a ZOHS, čl. 14 nariadenia č. 139/2004.

²⁶ Zákon č. 264/2017 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Podľa § 69 ods. 11 Obchodného zákonníka ku dňu účinnosti splynutia, zlúčenia alebo rozdelenia spoločnosti

- „a) nesmie hodnota záväzkov nástupníckej spoločnosti presahovať hodnotu jej majetku; do sumy záväzkov sa však nezapočítava suma záväzkov, ktoré sú spojené so záväzkom podriadenosti,
- b) nástupnícka spoločnosť alebo zanikajúca spoločnosť nesmie byť v likvidácii,
- c) voči nástupníckej spoločnosti alebo zanikajúcej spoločnosti nemôžu pôsobiť účinky vyhlásenia konkurzu, ibaže správca konkurznej podstaty súhlasí so splynutím, zlúčením alebo rozdelením spoločnosti,
- d) voči nástupníckej spoločnosti alebo zanikajúcej spoločnosti nemôžu pôsobiť účinky začatia reštrukturalizačného konania alebo povolenia reštrukturalizácie,
- e) voči nástupníckej spoločnosti alebo zanikajúcej spoločnosti sa nemôže viesť konanie o ich zrušení a nemôžu byť súdom alebo na základe rozhodnutia súdu zrušené.“

Uvedené obmedzenia koncentrácií však neriešia prípady zneužitia *failing firm defence*, pokiaľ má preberajúci podnikateľ dostatočný majetok [ad písm. a)], podnikateľovi len hrozí úpadok, ale konkurz, či reštrukturalizácia neboli vyhlásené [ad písm. b) až d)].

V súvislosti s trestno-právnymi následkami analyzovaného konania bude toto konanie posúdené z hľadiska skutkových podstát viacerých trestných činov.

Pre aplikáciu § 250 Trestného zákona (TZ) (Zneužitie účasti na hospodárskej súťaži) sa vyžaduje podľa § 250 ods. 1 písm. b) TZ porušenie predpisov o ochrane hospodárskej súťaže. V súvislosti s kontrolou koncentrácií je porušením pravidiel o ochrane hospodárskej súťaže nenotifikovanie koncentrácie, implementácia nedovolennej koncentrácie, neplnenie podmienok schválenej koncentrácie, či poskytnutie nepravdivých údajov orgánu ochrany hospodárskej súťaže. Ďalšou podmienkou naplnenia skutkovej podstaty je spôsobenie škody inému súťažiteľovi alebo ohrozenie chodu podniku iného súťažiteľa, čo zjavne nepokrýva prípady spôsobenia škody spotrebiteľom. Z uvedených dôvodov naplnenie skutkovej podstaty trestného činu zneužitia účasti na hospodárskej súťaži nie je pravdepodobné.

Naplnenie skutkovej podstaty trestného činu podvodného úpadku (§ 227 TZ) možno naplniť dvoma spôsobmi konania: majetok právnickej osoby čo aj len sčasti použije (a) na založenie inej právnickej osoby alebo (b) na získanie jej majetkovej účasti v inej právnickej osobe. Ďalej, postihuje sa konanie, ktorým (a) „v úmysle spôsobiť inému škodu alebo zadovážiť pre seba alebo iného neoprávnený prospech spôsobí úpadok právnickej osoby, v ktorej je štatutárnym orgánom alebo prokuristom“, alebo (b) „v úmysle spôsobiť úpadok právnickej osoby, v ktorej je štatutárnym orgánom alebo proku-

ristom.“ Takéto vymedzenie skutkovej podstaty trestného činu neumožňuje postihnutie koordinovaného správania smerujúceho k splneniu podmienok *failing firm defence* s úmyslom dosiahnuť schválenie koncentrácie. Bez ohľadu na to, že skutková podstata veľmi úzko, až kazuisticky, vymedzuje spôsob ako spáchať trestný čin, skutková podstata nie je naplnená aj z dôvodu, že

- (a) daná osoba síce koná v úmysle zadovážiť si neoprávnený prospech, ale úpadok právnickej osoby nespôsobí, pretože k úpadku nepríde z dôvodu „záchranej fúzie“,
- (b) daná osoba nekoná s úmyslom spôsobiť úpadok právnickej osoby, ale jej úmysel smeruje k získaniu pozitívneho rozhodnutia orgánov ochrany hospodárskej súťaže.

Trestný čin zavineného úpadku (§ 228 TZ), zjednodušene povedané, postihuje skutočné alebo potenciálne poškodenie veriteľov úpadcu. V prípade uplatnenia „záchranej fúzie“ prichádza práve k „záchrane“ aktív podnikateľa, a teda by nemalo prísť k zmareniu uspokojenia veriteľa. Ustanovenie § 228 ods. 2 TZ síce zahŕňa do skutkovej podstaty aj situácie, kedy je úpadok odvrátený, avšak nezahŕňa prípad „záchranej fúzie“, pretože vyžaduje aby bol úpadok odvrátený prostredníctvom verejnoprávných subjektov, a teda nie v dôsledku akvizície iným podnikateľom.

Okrem osobitných úpadkových trestných činov by do úvahy mohlo prichádzať aplikovanie všeobecného trestného činu podvodu (§ 221 TZ), keďže v danej situácii podnikatelia (a) využívajú omyl iného (t.j. orgánu ochrany hospodárskej súťaže) a (b) môžu spôsobiť škodu na cudzom majetku. Avšak práve podmienka spôsobenia škody a jej kvantifikácia je problematickým prvkom. V podmienkach Európskej únie ako aj v podmienkach Slovenska je uplatňovanie náhrady škody spôsobenej porušením pravidiel hospodárskej súťaže nedostatočne rozvinuté a len postupne je prijímaná legislatíva v tejto oblasti v práve Európskej únie²⁷ a vo vnútroštátnom práve²⁸. Tieto predpisy týkajúce sa náhrady škody spôsobenej porušením pravidiel hospodárskej súťaže sa však vzťahujú len na prípady dohôd obmedzujúcich súťaž a zneužitie dominantného postavenia. V oblasti kontroly koncentrácií ani legislatívna činnosť a ani prax orgánov ochrany hospodárskej sa zatiaľ nevyvinula. Navyše, spôsobená škoda je v prípade zvýšenej koncentrácie na trhu príliš abstraktná a ťažko kvantifikovateľná, keďže zo samotnej štruktúry

²⁷ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/104/EÚ z 26. novembra 2014 o určitých pravidlách upravujúcich žaloby podľa vnútroštátneho práva o náhradu škody utrpenej v dôsledku porušenia ustanovení práva hospodárskej súťaže členských štátov a Európskej únie (Ú. v. EÚ L 349, 5.12.2014, s. 1).

²⁸ Zákon č. 350/2016 Z. z. o niektorých pravidlách uplatňovania nárokov na náhradu škody spôsobenej porušením práva hospodárskej súťaže a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 136/2001 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 347/1990 Zb. o organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.

ry trhu škoda priamo nevyplýva, ale spotrebiteľom a zákazníkom môže vzniknúť škoda až v dôsledku redukcie spotrebiteľského blahobytu v dôsledku využitia monopolnej alebo oligopolnej štruktúry. Preto škoda skôr vzniká až v dôsledku zneužitia individuálneho alebo kolektívneho postavenia, čo je skutková podstata odlišná od porušenia pravidiel kontroly koncentrácií. Treba tiež poznamenať, že aj v prípade dohôd obmedzujúcich súťaž a zneužitia dominantného postavenia je spôsobená škoda ťažko kvantifikovateľná, a preto sa pripúšťa na účely civilného konania jej odhad.²⁹ Preto v prípade posudzovania naplnenia skutkovej podstaty trestného činu podvodu sa javí definovanie spôsobenej škody na cudzom majetku ako obmedzujúci faktor pre aplikáciu v prípadoch zneužitia *failing firm defence*.

Záver

V oblasti hospodárskeho práva trestné právo v užšom zmysle nie vždy reaguje na najzávažnejšie formy narušenia hospodárskych vzťahov a sankcionovanie ponecháva na správne právo. Typickým príkladom je právo ochrany hospodárskej súťaže, kedy práve sankcie ukladané podľa predpisov ochrany hospodárskej súťaže Európskou komisiou a Protimonopolným úradom Slovenskej republiky môžu dosahovať až 10 % celosvetového obratu daného podnikateľ, čo presahuje možné peňažné sankcie podľa trestného práva. Pre porovnanie, ak je maximálny peňažný trest podľa § 56 TZ je 331 930 eur a podľa § 15 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov je 1 600 000 eur, tak napríklad v tzv. prípade IT distribútorov uložil Protimonopolný úrad SR pokuty presahujúce 2 mil. eur³⁰, v tzv. bankovom karteli presahujúce 3,8 mil. eur³¹ a tzv. diaľničnom karteli takmer 13,9 mil. eur³². Samozrejme, že trestné právo pripúšťa trest prepadnutia majetku, či zrušenie právnickej osoby, zatiaľ čo správne právo v zásade nepripúšťa „likvidačné“ pokuty, avšak vyššie uvedené pokuty nepredstavujú v praxi súťažných orgánov mimoriadne opatrenia. Skutkové podstaty tzv. úpadkový trestných činov (§ 227 a nasl. TZ), ako aj trestného činu podvodu sú systematicky zaradené ako trestné činy proti majetku, a teda ich objektom je ochrana majetku pred poškodením zo strany páchatel'ov trestných činov, a teda nie primárne ochrana hospodárskej sústavy ako takej (trhové hospodárstvo je chránené nepriamo prostredníctvom ochrany vlastníctva a majetkovej výmeny). Aj z tohto je zrejmé, že trestné činy podľa štvrtej hlavy druhej časti TZ nesme-

²⁹ § 7 ods. 3 zákona č. 350/2016 Z. z.

³⁰ Rozhodnutie Rady PMÚ SR č. 2015/KH/R/2/010 z 31.3.2015.

³¹ Rozhodnutie Rady PMÚ SR č. 2009/KH/R/2/054 z 19.11.2009.

³² Rozhodnutie Rady PMÚ SR č. 2006/KH/R/2/116 zo 16.10.2006.

rujú k ochrane štruktúry trhu, a teda fungovania trhového hospodárstva, v dôsledku konania spočívajúceho v podvodnom úpadku alebo zavinenom úpadku. Štruktúra trhového hospodárstva je ako objekt chránená ustanoveniami piatej hlavy druhej časti TZ, avšak skutková podstata trestného činu zneužitia účasti na hospodárskej súťaži je definovaná tak, že v podstate znemožňuje jej aplikáciu na najzávažnejšie porušenia.

Vzhľadom na uvedené obmedzenia slovenského trestného práva v oblasti hospodárskej kriminality je v súčasnosti najúčinnjším nástrojom proti možnému zneužitiu *failing firm defence* účinné uplatňovanie práva ochrany hospodárskej súťaže správno-právnymi nástrojmi. Ak sú opatrenia proti možnému zneužitiu dominantného postavenia dostatočne efektívne, podnikatelia strácajú motiváciu nekalým spôsobom vytvárať trhovú štruktúru, ktorá by eliminovala hospodársku súťaž, respektíve samotná transakcia, ktorá by zahŕňala zneužitie *failing firm defence* by nemala reálny protisúťažný dopad na trh a štruktúru národného hospodárstva.

Použitá literatúra

1. HERNANDEZ, D. L.: Excepción de empresa en crisis. Ideas generales sobre la regulación de la figura en el Derecho comparado y su aplicación en Colombia. *E-MERCATORIA*, Vol. 13, No. 1, enero-junio de 2014. [online] <https://ssrn.com/abstract=2657246>
2. MCFARLAND, H., NELSON, P.: Failing Firms and Declining Industries, In *3 Issues In competition law and policy 1691 (ABA Section of Antitrust Law 2008)*.
3. U.S. Department of Justice and the Federal Trade Commission: Horizontal Merger Guidelines, 2010.
4. WALLER, S.W: A Comparative Look at Failing Firms and Failing Industries. *Antitrust Law Journal*, Vol. 64, p. 703, 1996.
5. WUELLER, J. R.: Mergers of Majors: Applying the Failing Firm Doctrine in the Recorded Music Industry, *7 Brook. J. Corp. Fin. & Com. L.* 589 (2013). [online]: <https://ssrn.com/abstract=2293412>

ÚPADKOVÉ TRESTNÉ ČINY – APLIKAČNÁ PRAX PROKURÁTOROV A POROVNANIE PRÁVNEJ ÚPRAVY SR A ČR¹

prof. JUDr. Jozef Čentéš, PhD.
JUDr. Ján Šanta, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Generálna prokuratúra Slovenskej republiky
Generálna prokuratúra Slovenskej republiky
jozef.centes@flaw.uniba.sk
jan.santa@genpro.gov.sk

Úpadkové trestné činy – aplikačná prax prokurátorov a porovnanie právej úpravy SR a ČR

V článku autori zameriavajú pozornosť na problematiku tzv. úpadkových trestných činov. Pri svojom postupuje stručne porovnávajú niektoré tzv. úpadkové trestné činy v slovenských a českých trestnoprávných normách. Na báze právnej úpravy venujú tiež pozornosť popisu trestných vecí (kazuistike) vo vzťahu ku úpadkovým deliktom. V článku tiež prezentujú poznatky k vybraným aspektom vyšetrovania s dôrazom na znalecké dokazovanie. V závere článku vyjadrujú námety *pro futuro*.

Bankruptcy offences

In the article the authors focus on the issue of bankruptcy offenses. They briefly compare some bankruptcy offenses in the Slovak and Czech criminal law standards. Based on the legislation, the attention is also paid to the description of criminal cases (case report) in relation to bankruptcy offenses. In the paper, they also present findings on selected aspects of the investigation, with emphasis on expert evidence. At the end of the article, they express thoughts *pro futuro*.

¹ Článok je podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0740 Návody a nástroje na efektívnu elimináciu protiprávných konaní v spojení s možnou insolvenciou/Guidelines and tools for effective elimination of unlawful acts in relation with potential insolvency.

Insolvenzdelikten

In diesem Artikel befassen sich die Autoren mit der Frage von Insolvenzdelikten. Sie vergleichen kurz einige Konkursstraftaten in den slowakischen und tschechischen Strafrechtsnormen. Auf der Grundlage der Gesetzesregelung wird auch die Beschreibung von Strafsachen (Fallbericht) im Bezug auf Insolvenzdelikte beachtet. Im Artikel stellen sie auch Ergebnisse zu ausgewählten Aspekten der Untersuchung vor, wobei der Schwerpunkt auf Sachverständigengutachten liegt. Am Ende des Artikels drücken sie Gedanken *pro futuro* aus.

Kľúčové slová: úpadkové delikty, insolvenčné právo, konkurz, reštrukturalizácia, trestný čin, vyšetrovanie, znalecké dokazovanie

Keywords: bankruptcy offenses, insolvency law, bankruptcy, restructuring, criminal offense, investigation, expert evidence

Schlüsselbegriffe: Konkursdelikte, Insolvenzrecht, Insolvenz, Straftat, Ermittlungen, Sachverständigengutachten

Úvod

Problematika tzv. úpadkových trestných činov je nepochybne témou značne náročnou, či už z hľadiska teoretického, alebo praktického. Z teoretického hľadiska najmä preto, že vyžaduje dôsledné znalosti primárne insolvenčného práva a trestného práva, ale aj znalosť Občianskeho zákonníka, Obchodného zákonníka a súvisiacich právnych predpisov. V právnom poriadku Slovenskej republiky do oblasti insolvenčného práva patria najmä zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a vyrovnaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o konkurze a vyrovnaní“) a zákon č. 8/2005 Z. z. o správcoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o správcoch“). Pre porovnanie v Českej republike ide prioritne o zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a spôsoboch jeho řešení (insolvenční zákon) a zákon č. 312/2006 Sb. o insolvenčních správčích. Do oblasti trestného práva patria v Slovenskej republike aj v Českej republike predovšetkým trestnoprávne predpisy, ktorými sú zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) a zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů (ďalej len „trestní zákoník“), ale aj zákony ustanovujúce trestnú zodpovednosť právnických osôb, ktorými sú zákon č. 91/2016 Z.z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb v znení neskorších predpisov a č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ve znění pozdějších předpisů.

Z praktického hľadiska zložitosť danej problematiky je daná okrem iného aj tým, že jej súčasťou je množstvo úkonov v insolvenčnom a následne v trestnom konaní, ktoré musia byť realizované v súlade so zákonom, pri-

čom práve zákonnosť mnohých z týchto úkonov intenzívne napádajú mnohé z dotknutých subjektov, vrátane veriteľov a v trestnom konaní tiež obvinení.

1. Porovnanie niektorých tzv. úpadkových trestných činov v Trestnom zákone a trestním zákoníku

Porovnaním hláv, dielov a skutkových podstát tzv. úpadkových trestných činov podľa Trestného zákona a trestního zákoníka konštatujeme, že tieto právne predpisy neustanovujú ani len diel, v ktorom by boli systémovo a na jednom mieste ustanovené tieto trestné činy. Ich spoločným znakom je aj to, že ich ťažisková úprava je súčasťou trestných činov proti majetku, ktoré sú v Trestnom zákone ustanovené v 4. hlave osobitnej časti, kým v trestním zákoníku je táto právna úprava ustanovená v jeho 5. hlave osobitnej časti. Niektoré zo súvisiacich trestných činov možno nájsť aj v 5. hlave osobitnej časti Trestného zákona ustanovujúce trestné činy hospodárske, a to najmä trestné činy porušovania predpisov o obehu tovaru v styku s cudzinou (§ 254 Trestného zákona), skresľovania údajov hospodárskej a obchodnej evidencie (§ 259 a § 260 Trestného zákona), či trestné činy daňové (§ 276 až § 279 Trestného zákona). Niektoré z týchto deliktov sú tiež súčasťou 6. hlavy TZ ČR s názvom Trestné činy hospodárske.

Okrem už uvedených trestných činov, za ťažiskovú súčasť tzv. úpadkových deliktov podľa Trestného zákona je potrebné považovať najmä trestné činy machinácie v súvislosti s konkurzným a vyrovnávacím konaním (§ 241 Trestného zákona), marenie konkurzného alebo vyrovnacieho konania (§ 242 a § 243 Trestného zákona), ale aj trestné činy podvodného úpadku (§ 227 Trestného zákona) a rôzne druhy podvodov (§ 221 až § 226 Trestného zákona).²

U jednotlivých týchto trestných činov možno v Trestnom zákone a v trestním zákoníku nájsť určité spoločné znaky, konkrétne v prípade trestných činov porušenie povinnosti pri správe cudzieho majetku (§ 220 a § 221 trestního zákoníka), poškodenie veriteľa (§ 222 trestního zákoníka) a zvýhodnenie veriteľa (§ 223 trestního zákoníka), (porovnaj s § 237, § 240, § 241 Trestného zákona).

Odlišne upravené v trestním zákoníku sú trestné činy spôsobení úpadku podľa (§ 224), porušenie povinnosti v insolvenčnom řízení (§ 225), pletichy v insolvenčnom řízení (§ 226). Trestnom zákone na rozdiel od trestního zákoníku vôbec ustanovený trestný čin porušenie povinnosti učiniť pravdivé prohlášení o majetku (§ 227).

² ČENTĚŠ, J.: *Trestný zákon s komentářom*. Žilina : Eurokódex, 2006, s. 311.

Na tomto mieste poukazujeme na základné rozdiely skutkových podstát tzv. úpadkových trestných činov (§ 241 ods. 1, ods. 2, § 242 ods. a § 243 ods. 1 Trestného zákona), podľa ktorých kto ako konkurzný veriteľ v súvislosti s hlasovaním o nútenom vyrovnaní alebo ako veriteľ v súvislosti s hlasovaním na vyrovnacom pojednávaní, alebo ako veriteľ v súvislosti s hlasovaním o schválení reštrukturalizačného plánu prijme alebo si dá sľúbiť majetkový alebo iný prospech, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky. Rovnako sa potrestá, kto veriteľovi v súvislosti s hlasovaním o nútenom vyrovnaní za súhlas s vyrovnaním poskytne, ponúkne alebo sľúbi majetkový alebo iný prospech (§ 241 Trestného zákona). Kto marí konkurzné konanie, vyrovnacie konanie, konanie o reštrukturalizácii alebo konanie o oddlžení tým, že nesplní povinnosť uloženú mu zákonom, ktorý upravuje také konanie, alebo uvedie nepravdivé údaje v zozname aktív a pasív, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov (§ 242 Trestného zákona). Kto marí konkurzné konanie tým, že zatají vec patriacu do konkurznej podstaty, znemožní, aby sa vec patriaca do konkurznej podstaty zapísala a odhadla, nevydá vec patriacu do konkurznej podstaty, alebo zadrží, sfaľšuje alebo zničí zaznamenané informácie o majetku alebo finančných aktivitách dlžníka, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky (§ 243 Trestného zákona).

Naopak podľa § 225 trestného zákoníka kto v insolvenčnom konaní marí alebo hrubo sťažuje výkon funkcie insolvenčného správcu, a tým ohrozi účel insolvenčného konania, bude potrestaný odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo zákazom činnosti. Podľa § 226 trestného zákoníka kto ako veriteľ v súvislosti s hlasovaním veriteľov v insolvenčnom konaní prijme alebo si dá sľúbiť v rozpore so zásadami a pravidlami insolvenčného konania majetkový alebo iný prospech, bude potrestaný odňatím slobody až na jeden rok alebo zákazom činnosti. Rovnako bude potrestaný, kto veriteľovi v súvislosti s hlasovaním veriteľov v insolvenčnom konaní poskytne, ponúkne alebo sľúbi v rozpore so zásadami a pravidlami insolvenčného konania majetkový alebo iný prospech.³

Poznamenávame, že najmä v prípade skúmania trestnej zodpovednosti správcov konkurzných podstát na báze porušenia niektorých ich povinností, najmä tých menej podstatných, je o to viac aktuálnejší prístup *ultima ratio* trestného práva.⁴

V právnom poriadku Slovenskej republiky v prípade tzv. úpadkových trestných činov nejde o početne výraznejšie sa vyskytujúce trestné činy (počet trestne stíhaných osôb za posledné roky nepresahuje číslo 100 a počty

³ PÚRY, F.: *Úpadkové trestné činy v České republice*. Praha : C.H.Beck, 2015, s. 29.

⁴ ŠANTA, J. – ŽILINKA M.: Ekonomická trestná činnosť a princíp ultima ratio. In *Justičná revue*, 57, 2007, č. 12, s. 1646.

obžalovaných a odsúdených osôb sa ročne pohybujú okolo čísla 50), na druhej strane však, ako to ukazuje aplikačná prax orgánov činných v trestnom konaní a súdov, ide o trestné činy pri trestnom stíhaní, ktorých sa vyskytuje množstvo aplikačných problémov, osobitne v prípadoch, ak ide o úpadok väčšej obchodnej spoločnosti so zložitou vlastníckou a personálnou štruktúrou a so spôsobením vysokej škody poškodeným.

V takýchto prípadoch rozhodujúcim pre ustálenie výšky škody v trestnom konaní nie je hodnota prihlásenej spornej pohľadávky, ktorá v praxi predstavuje aj niekoľko miliónov eur, ale zistenie pomerného podielu tejto pohľadávky na celkovom 100 % objeme všetkých prihlásených pohľadávok v kontexte správcom vyšpecifikovanej reálnej hodnoty majetku úpadcu. V konkrétnom prípade tak bolo napríklad zistené, že hoci podozrivý uplatnil v konkurznom konaní pohľadávku vo výške 20 miliónov eur, nemohla byť táto suma zároveň výškou škody v trestnom konaní, pretože pomerný (percentuálny) podiel tejto prihlásenej spornej pohľadávky predstavoval len 20 % z celkového objemu pohľadávok ustálených správcom konkurznej podstaty úpadcu a zohľadňujúc výšku majetku úpadcu správcom určeného pre uspokojovanie nezabezpečených veriteľov vo výške asi 10 miliónov eur, mohla byť páchatelom spôsobená škoda len vo výške do 2 miliónov eur. Dôležitou je pritom tiež tá skutočnosť, že práve takáto výška škody môže byť pokrytá aj zavinením páchatel'a, vzťahujúcim sa k ťažšiemu následku (§ 18 písm. a) Trestného zákona) danom jeho, čo aj len základnými vedomosťami o charaktere konkurzu a nemožnosti uspokojiť tak celý jeho podvodne uplatňovaný nárok.

V aplikačnej praxi boli tiež evidované trestné veci, v ktorých bol ustálený záver, že ak podnikateľ – fyzická osoba nie je schopná splatiť úver prvému veriteľovi a uzná ďalší svoj existujúci záväzok voči inému veriteľovi, na ktorého prevedie celý svoj majetok, čím zmarí uspokojenie pohľadávky prvého veriteľ'a, dopúšťa sa trestného činu zvýhodňovania veriteľ'a podľa výšky takto spôsobenej škody aj formou kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 240 ods. 1, ods. 2 alebo ods. 3 Trestného zákona. Škodou, ktorá bola trestným činom zvýhodňovania veriteľ'a spôsobená, je škoda v hodnote zmarenej pohľadávky veriteľ'a alebo rozdiel medzi sumou, ktorú by veriteľ pri zachovaní zásady pomerného uspokojenia predpokladanej zákonom o konkurze a reštrukturalizácii mohol dosiahnuť a veriteľom skutočne získanou sumou na uspokojenie pohľadávky. Nepôjde teda o výšku celej pohľadávky. Na naplnenie skutkovej podstaty trestného činu zvýhodňovania veriteľ'a nie je potrebné, aby už bolo začaté konkurzné alebo reštrukturalizačné konanie podľa zákona o konkurze a reštrukturalizácii alebo aby bol na také konanie podaný návrh. Preto ani nemožno odrátať od výšky spôsobenej škody uvedeným trestným činom fiktívnu odmenu možného správcu konkurznej podstaty (Rt 42/2001).

2. Vybrané trestnoprávne dôsledky insolvenčie podľa Trestného zákona - kazuistika

Z hľadiska poznatkov z trestného stíhania tzv. úpadkových trestných činov možno poukázať na nasledovné trestné veci, v ktorých bolo začaté trestné stíhanie, prípadne vznesené obvinenie:

- za zločin poškodzovania veriteľa podľa § 239 ods. 1 písm. d), ods. 5 písm. a) Trestného zákona na tom skutkovom základe, že páchatelia konajúci za obchodnú spoločnosť X.Y. v období od začiatku roku 2012 do konca roku 2014 napriek skutočnosti, že tejto spoločnosti ako hlavnému dodávateľovi v súvislosti s realizovaním rôznych stavebných prác, najmä na úseku výstavby diaľnic pre diaľničnú spoločnosť boli vždy tieto práce riadne vyplatené, zástupcovia spoločnosti X.Y. po prevzatí materiálu a vykonaní samotných prác od svojich subdodávateľov týmito vystavované faktúry neuhrádzali, pričom vykonali také úkony smerujúce k zmenšeniu ich majetku, ktoré mali za následok zmarenie uspokojenia svojich veriteľov, teda subdodávateľov prác a materiálu, čím im spôsobili celkovú škodu vo výške najmenej 104 miliónov eur.

Vo vzťahu k tejto trestnej veci uvádzame, že prečinu poškodzovania veriteľa podľa § 239 ods. 1 Trestného zákona sa dopustí ten kto, čo aj len čiastočne, zmarí uspokojenie svojho veriteľa tým, že predstiera zmenšenie svojho majetku alebo jeho zánik, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky. Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2 a spôsobí ním škodu veľkého rozsahu.

Predstierané zmenšenia svojho majetku alebo jeho zániku znamená v rozpore so skutočnosťou deklarovať, že došlo k zníženiu majetkových hodnôt alebo deklarovanie insolventnosti najčastejšie formou uzatvárania fingoaných zmlúv, straty, spotrebovania a podobne. Subjektom tohto trestného činu môže byť len dlžník (§ 488 a nasl. Občianskeho zákonníka), či už priamo ako fyzická osoba alebo štatutárny zástupca právnickej osoby v postavení konkrétneho subjektu konajúceho úmyselne.

Dlžník sa nedopustí prečinu poškodzovania veriteľa podľa § 239 ods. 1 Trestného zákona predajom svojho majetku, pokiaľ tým len sťaží alebo odiali uspokojenie svojho veriteľa, ktorému aj naďalej zostáva možnosť uspokojiť svoju pohľadávku z iného dlžníkovho majetku. Je teda zrejmé, že dlžník môže vykonávať akékoľvek dispozície so svojim majetkom, ak mu zostane ešte taký objem majetku, z ktorého si môže jeho veriteľ reálne uspokojiť svoju pohľadávku.

Vyvodenie trestnej zodpovednosti za tento trestný čin teda predpokladá, že dlžník sa svojimi dispozíciami s majetkom zbavil svojho majetku a už

nedisponuje žiadnym relevantným vlastným majetkom, z ktorého by si mohol jeho veriteľ uspokojiť pohľadávku. Dlžník, ktorý predá svoj majetok alebo jeho časť a zo získaných prostriedkov uhradí iné skutočné, nie fingované pohľadávky voči oprávnenej osobe nedopúšťa sa trestného činu poškodzovania veriteľa (Rt 41/1990).

- za zločin zavineného úpadku podľa § 228 ods. 1 písm. a), písm. b), ods. 4 písm. a) Trestného zákona na tom skutkovom základe, že páchatelia konajúci za obchodnú spoločnosť X.Y. v období od roku 2010 do roku 2014 podali spoločnosti A.B., a.s. cenové ponuky na realizáciu diaľničných projektov A. a B. nižšie minimálne o 30 miliónov eur v porovnaní so skutočnými nákladmi na zrealizovanie výstavby úsekov týchto diaľnic, ktoré mali za následok spôsobenie celkových strát spoločnosti X.Y., vo výške najmenej 30 miliónov eur a následne prijali nevýhodné úvery a vykonali iné úkony, ktoré mali za následok spôsobenie úpadku tejto spoločnosti a nutnosť jej vstupu do reštrukturalizácie v roku 2014, čím zmarili uspokojenie svojich veriteľov a spôsobil im škodu spolu vo výške najmenej 100 miliónov eur.

Zločinu zavineného úpadku podľa § 228 ods. 1 Trestného zákona sa dopustí ten, kto spôsobí úpadok právnickej osoby a vo väčšom rozsahu zmarí uspokojenie jej veriteľa tým, že bez zodpovedajúceho finančného krytia investuje do stratového obchodu, prijme alebo poskytne z hľadiska majetkových možností právnickej osoby nevýhodný úver a takým činom spôsobí škodu veľkého rozsahu.⁵

K pojmu „investovanie do stratového obchodu bez zodpovedajúceho finančného krytia“ poznamenávame, že z hľadiska subjektívnej stránky musí byť preukázané, že páchatel si bol vedomý, že investuje do obchodu s možnosťou vysokej pravdepodobnosti jeho straty a túto eventuálnu stratu nemá pre ďalšie podnikanie finančne vykrytú. Pôjde teda o vysokorizikové obchody vo vzťahu ku konkrétnemu podnikateľskému subjektu, do ktorých takýto podnikateľ investoval neprimerane vysoké prostriedky v porovnaní so svojimi ostatnými podnikateľskými aktivitami a ziskami z nich plynúcimi, ktoré by dokázali stratu v takomto rizikovom obchode eliminovať do takej miery, aby sa páchatel vyhol úpadku. Páchatel teda musí konať v zjavnom rozpore s vyváženosťou možných ziskov a strát. Prijatie alebo poskytnutie nevýhodného úveru z hľadiska majetkových možností právnickej osoby znamená neadekvátnosť využívania úverových nástrojov vo vzťahu ku konkrétnym možnostiam daného podnikateľského subjektu. Patrí sem úmyselné prijatie úveru, ktorého nevýhodnosť z hľadiska majetkových možností dlž-

⁵ IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. Bratislava : Iura Edition, 2006, s. 168.

níka spočíva v nemožnosti jeho splácania, či už samotnej istiny, ale aj úrokov alebo času do takej miery, že by jeho splácanie viedlo k úpadku dlžníka. Obdobne poskytnutie nevýhodného úveru znamená poskytnutie takého úveru, ktorý je v konečnom dôsledku rizikový vzhľadom na možnosti dlžníka a jeho nesplatenie by viedlo k úpadku tohto úverového veriteľa.

Hrubý nepomer k majetkovým pomerom páchatel'a pri prekročení rámca obvyklého podnikateľského rizika podľa § 224 ods. 1 písm. e) trestného zákona (porovnaj s § 228 ods.1 písm. a), písm. b) Trestného zákona) je nutné posúdiť na základe porovnania povahy a finančnej náročnosti obchodu alebo operácie (napr. dodávka stavebného diela), v závislosti na jeho organizačnom a materiálnom zabezpečení zo strany dodávateľa, vrátane jeho personálnych, materiálnych (napr. dopravné, strojové a iné vybavenie) a finančných prostriedkov nutných pre realizáciu takého obchodu, alebo operácie na strane jednej a jeho finančného krytia a nutnej súčinnosti zo strany odberateľa na strane druhej, čo zahŕňa najmä dohodnutý spôsob financovania a potrebnej spolupráce zo strany odberateľa v priebehu realizácie (napr. vyplatenie finančnej zálohy na začiatku realizácie, ďalšie financovanie jednotlivých etáp, zaistenie a financovanie nadpráce, odovzdanie diela a vysporiadanie prípadných reklamácií a pod.). Z hľadiska záveru o hrubom nepomere v tomto zmysle záleží na skutočnom výslednom pomere vzájomného porovnania týchto veličín. Hoci nie sú všeobecne stanovené žiadne finančné hľadiská pre možnosť vyvodiť záver o hrubom nepomere obchodu či operácie k majetkovým pomerom podnikateľa, je zrejmé, že rozsah určitého obchodu a jeho majetkový dopad musí byť spôsobilý v zmysle tohto ustanovenia vyvolať úpadok. Pritom je treba uvážiť, že každé podnikanie je spojené s určitou mierou rizika, ktorej primeranosť závisí na mnohých okolnostiach, počínajúc odvetvím podnikania a končiac schopnosťami a skúsenosťami každého podnikateľa.

Zavinenie v takomto prípade je časovo nutné vždy vyvodzovať k okamihu, keď páchatel' spáchal nad rámec obvyklého podnikateľského rizika príslušný obchod alebo operáciu. Z týchto dôvodov je prioritným znalecky posúdiť, či cena dohodnutá v zmluve o dielo v čase jej podpisu bola reálnou alebo spôsobilou spôsobiť úpadok. V obdobných prípadoch je potrebné zohľadniť tiež mieru obvyklého podnikateľského rizika a princíp *ultima ratio* (Rt ČR 64/2012, uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 8.2.2012, sp. zn. 56 Tdo 1440/2011).

- za obzvlášť závažný zločin porušovania povinností pri správe cudzieho majetku podľa § 237 ods. 1, ods. 4 písm. a) Trestného zákona na základe tých skutkových okolností, že osoby konajúce za spoločnosť X.Y mali v období od roku 2010 do roku 2014 v rámci svojej pôsobnosti riadiť uvedenú spoločnosť v rozpore najmä s usta-

novením § 194 ods. 5 Obchodného zákonníka, a to predovšetkým pri rozhodovaní o účasti na verejných obstarávaníach s konkrétnymi cenovými ponukami, najmä v diaľničných projektoch A. a B., pri ktorých nezohľadnili všetky dostupné informácie premietajúce sa do nízkych ponúkaných cien vo verejných obstarávaníach a ďalej mali v uvedenej spoločnosti nedostatočne realizovať proces finančného riadenia, kontrolingu, proces vymáhania pohľadávok a plnenia záväzkov, prispôsobovania fixných nákladov objemu výroby, výrobných kalkulácií, proces vzájomnej komunikácie osôb konajúcich za spoločnosť X.Y. a komunikácie s inými subjektmi a prijať iné rozhodnutia poškodzujúce spoločnosť X.Y., ktorej tak spôsobili škodu vo výške najmenej 30 miliónov eur.

Podľa § 237 ods. 1 Trestného zákona kto inému spôsobí malú škodu tým, že poruší všeobecne záväzným právnym predpisom ustanovenú povinnosť alebo povinnosť uloženú právoplatným rozhodnutím súdu alebo vyplývajúcu zo zmluvy opatrovať alebo spravovať cudzí majetok, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky. Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel potrestá, ak takým činom spôsobí škodu veľkého rozsahu. Subjektom tohto trestného činu môže byť len fyzická osoba (aj v prípade, ak koná za právnickú osobu), ktorá je podľa všeobecne záväzného právneho predpisu, rozhodnutia súdu alebo zmluvy povinná vybavovať záležitosti iných osôb, pokiaľ je v tom zahrnutá aj povinnosť starostlivosti o ich majetok.

Aplikácia tohto ustanovenia prichádza do úvahy v prípadoch, v ktorých sa nepreukáže, že by uvedená osoba úmyselným porušením povinnosti opatrovať alebo spravovať cudzí majetok obohatila seba alebo iného, ale preukáže sa len spôsobenie škody nie malej na cudzom majetku. V tomto zmysle je ustanovenie o porušovaní povinnosti pri správe cudzieho majetku subsidiárne k iným ustanoveniam osobitnej časti Trestného zákona, najmä k trestnému činu sprenevery (Rt 3/1995).

V súvislosti s touto právnou kvalifikáciou skutku bol v praxi zaznamenaný prípad, keď správca konkurznej podstaty úpadcu, ktorý zverené finančné prostriedky získané počas konkurzu vložil bez súhlasu súdu a konkurzných veriteľov do nebankovej spoločnosti, ktorá ich na účet úpadcu nevrátila a stali sa tak nedostupnými, čím došlo k spôsobeniu škody veriteľom a bezdôvodným prietahom v konaní, nepostupoval pri výkone funkcie s odbornou starostlivosťou a naplnil pojem dôležitého dôvodu na jeho odvolanie z funkcie (ZSP 5/2013, Rt 42/2013).

Podľa názoru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky porušením povinnosti postupovať pri výkone funkcie s odbornou starostlivosťou sa môže správca dopustiť spáchania trestného činu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku podľa § 237 alebo § 238 Trestného zákona. Musia však

byť naplnené aj ostatné zákonné znaky takého trestného činu, čo v rámci subjektívnej stránky znamená úmysel správcu spôsobiť svojím postupom škodu – § 237 Trestného zákona, alebo nedbanlivosť vo vzťahu k tej istej okolnosti – § 238 Trestného zákona (Tpj 28/2017).

- za zločin zvýhodňovanie veriteľa podľa § 240 ods. 1, ods. 3 Trestného zákona na tom skutkovom základe, že osoby konajúce za spoločnosť X.Y. napriek vedomosti, že v období od začiatku roku 2012 až do 26.09.2014, kedy spoločnosť vstúpila do reštrukturalizácie, mala táto spoločnosť niekoľko stoviek splatných záväzkov, ktoré nebola schopná plniť, niektoré po splatnosti viac ako rok, tieto záväzky neuhrádzali, avšak uhrádzali a uspokojovali novšie a v tom čase tiež novovznikajúce záväzky vyplývajúce z jej obchodno-výrobnej činnosti aj nepomerne vyššie ako už splatné záväzky, čím bola spôsobená škoda veriteľom tejto spoločnosti vo výške spolu najmenej 100 miliónov eur.

Prokurátor pritom vychádzal z toho, že podľa § 240 ods. 1 Trestného zákona kto ako dlžník, ktorý nie je schopný plniť svoje splatné záväzky, zmarí, hoci aj len čiastočne, uspokojenie svojho veriteľa tým, že zvýhodní iného veriteľa, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky. Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak spôsobí takým činom škodu veľkého rozsahu.

Povinnosť plniť pomerne a rovnomerne vyplýva z § 6 a nasl. zákona o konkurze a reštrukturalizácii – rovnakým veriteľom, to neplatí napr. u zabezpečených veriteľov s prednostným právom plnenia – záložný veriteľ (R ČR 17/2011). Ak by však išlo o takéto dodatočné zabezpečenie skutočnej pohľadávky po dohode veriteľa a dlžníka s cieľom znemožnenia uspokojiť iných veriteľov, pôjde o podozrenie z trestného činu zvýhodňovania veriteľa podľa § 240 Trestného zákona. V prípade fiktívnej pohľadávky by mohlo ísť o právnu kvalifikáciu skutku ako trestného činu poškodzovania veriteľa § 239 Trestného zákona.⁶ Poznnamenávame, že v trestnom konaní je nevyhnutné zisťovať veriteľov (poškodených). Z praktického hľadiska upozorňujeme tiež na možnosť nepripustiť do trestného konania veriteľov – poškodených, ak je ich viac spravidl ako 100 (§ 43 ods. 3 Trestného poriadku), čo v prípade konkurzu veľkých obchodných spoločností býva v praxi pravidlom.

Nejde o trestný čin zvýhodňovania veriteľa podľa § 240 Trestného zákona ak má dlžník iný majetok, z ktorého hoci dodatočne uhradí svoje záväzky alebo ak uhrádza záväzky bytostne dôležité pre existenciu jeho podnikania – napr. elektrická energia, vstupné základné komodity pre ďalšiu výrobu

⁶ BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. II. diel.* Bratislava : C.H. Beck, 2011, s. 609.

v dôvodnom očakávaní zisku ďalších financií alebo plní základné zákonné povinnosti – napr. mzdy, odvody, dane. V takom prípade sa tieto platby oddeľia od ostatných a skúma sa zvýhodňovanie týchto ostatných veriteľov.

3. K niektorým aspektom vyšetrovania úpadkových deliktov s dôrazom na znalecké dokazovanie

Ak vyšetrovanie (popri skrátrenom vyšetrovaní) stotožníme s prípravným konaním, potom jeho účelom je najmä zhromaždenie, preverenie a vykonanie dôkazov v takom rozsahu, aby trestná vec mohla byť v prípravnom konaní rozhodnutá orgánom činným v trestnom konaní, alebo aby bola predložená súdu.⁷

V rámci vyšetrovania tzv. úpadkových trestných činov majú nepochybne prioritný význam listinné dôkazy a z nich najmä účtovníctvo úpadcu.⁸ Opomenúť však nemožno ani konkurzný spis, bankovú agendu, či listiny predkladané orgánom činným v trestnom konaní veriteľmi. Tieto a ďalšie listiny príslušné orgány získavajú vydaním alebo odňatím vecí, na základe prehliadok iných priestorov alebo domových prehliadok. V prípade, že je účtovníctvo vedené vo forme počítačových údajov (čo je v prípade riadne fungujúcich obchodných spoločností pravidlom), takého účtovníctvo sa na účely ďalšieho znaleckého dokazovania získava prostredníctvom príkazu prokurátora na uchovanie a vydanie počítačových údajov podľa § 90 Trestného poriadku.

V zásade tak, ako v prípade vyšetrovania akýchkoľvek iných trestných činov neodmysliteľné sú výsluchy, či už obvinených, svedkov alebo znalcov.

Za ťažiskové dôkazy v prípade vyšetrovania tzv. úpadkových trestných činov možno označiť znalecké posudky z odboru ekonómia a manažment a ekonomika a riadenie podnikov. Úlohou znalcov je totiž zodpovedať na tak zásadné otázky, akými spravidla sú ďalej formulované otázky riešiace charakter dodávateľsko-odberateľských vzťahov s dôrazom na zisťovanie platobnej disciplíny úpadcu a v prípade, ak tá nebola dodržaná, potom na zisťovanie výšky škody.⁹

Zvýrazňujeme, že z hľadiska aplikačnej praxe je v trestnom konaní zložitý dokázanie práve výšky škody a ustálenie okruhu do úvahy prichádzajú-

⁷ IVOR, J. a kol.: *Trestné právo procesné*. Bratislava : IURA EDITION, 2010, s. 557.

⁸ ŠANTA, J.: Účtovníctvo ako dôkaz v trestnom konaní. In *Justičná revue*, 57, 2007, č. 6-7, s. 838.

⁹ ŠANTA, J.: Hodnota pohľadávky v konkurznom konaní a výška škody v konaní trestnom. In *Justičná revue*, 57, 2007, č. 1, s. 73.

ŠANTA, J.: Hodnota pohľadávok a škoda v trestnom konaní. In *Justičná revue*, 56, 2006, č. 11, s. 1719.

cich trestne zodpovedných osôb pri úpadku väčších obchodných spoločností prichádzajúcich do úvahy z množstva podozrivých (z okruhu vedenia spoločnosti, dozornej rady, vedúcich jednotlivých podnikových útvarov, účtovníkov, osôb poskytujúcich účtovné, právne služby a iných).¹⁰

Znalcom sú položené obvykle tieto otázky:

1. Zo zabezpečených účtovných dokladov spoločnosti X.Y. stanoviť pohyb peňažných prostriedkov a toky financií v uvedenej spoločnosti za relevantné obdobie,
2. Stanoviť alebo vykonať analýzu odberateľov a dodávateľov spoločnosti X.Y na základe predložených dokladov,
3. S ohľadom na analýzu uvedenú v bode 2/ vykonať podrobnú analýzu platieb pre jednotlivých dodávateľov s ohľadom na termíny splatnosti a finančné možnosti spoločnosti X.Y.,
4. Zistiť, či za uvedené relevantné obdobie došlo k nehospodárnemu alebo podozrivému odlivu finančných prostriedkov zo spoločnosti X.Y. Osobitne sa majú znalci zamerať na tok finančných prostriedkov do zahraničia a zo zahraničia s dôrazom na Cyprus a iné krajiny označované ako daňové raje ,
5. Porovnať náklady, výnosy a celkové hospodárenie pri realizovaní konkrétnych projektov spoločnosťou X.Y.,
6. Vykonať analýzu kalkulácie a cenotvorby, ktorú vykonala spoločnosť X.Y. pri konkrétnych projektoch s ohľadom na reálnosť vykonania predmetných projektov,
7. Určiť reálnosť finančných ponúk spoločnosťou X.Y. predkladaných do verejných obstarávaní v konkrétnych projektoch ,resp. určite aká mala byť reálna výška týchto ponúk,
8. Určiť indexy cien majúce vplyv na zmeny cien stavebných prác a materiálov , a do akej miery eventuálne vyprodukovanú stratu v týchto, prípadne ďalších projektoch zapríčinili tieto zmeny cien materiálov a prác v stavebníctve ,
9. Stanoviť všeobecnú hodnotu spoločnosti X.Y. ku dňu vstupu spoločnosti do reštrukturalizácie a porovnať ju s účtovnou hodnotou,
10. Zistiť, či po uvedenom dátume vstupu do reštrukturalizácie došlo k predaju majetku spoločnosti X.Y., ktorého a v akej hodnote , a či by v prípade predaja tohto majetku pred vstupom do reštrukturalizácie mohlo byť zabránené reštrukturalizácii,
11. Vyjadriť sa k účelnosti, hospodárnosti a efektívnosti riadenia spoločnosti X.Y. za relevantné obdobie,

¹⁰ ŠANTA, J.: Individuálna trestná zodpovednosť fyzických osôb pôsobiacich v organizačnej štruktúre právnických osôb. In *Justičná revue*, 58, 2008, č. 11, s. 1574.

12. Formulovať iné – vlastné zistenia znalcov dôležité pre správne posúdenie veci.

Na základe výsledkov znaleckej činnosti orgány činné v trestnom konaní spravidla majú dostatočné možnosti, aby v súlade s ostatnými zhromaždenými dôkazmi mohli vydať zákonné rozhodnutie v konkrétnej trestnej veci.

Záver

Konkurzné konanie a reštrukturalizačné konanie predstavujú osobitný druh civilného konania, v ktorom si veritelia vymáhajú pohľadávky proti dlžníkovi, ktorý je v krízovej ekonomickej situácii, zákonom označenej ako úpadok (hroziaci úpadok). Konkurzné konanie má prvky sporového aj nespоровého konania v závislosti od toho, v ktorom štádiu sa konanie nachádza. Pre konkurzné a reštrukturalizačné konanie je typický veľký počet účastníkov konania, ktorí sa stanú účastníkmi až v jeho určitom štádiu. Pôvodne základnou funkciou konkurzného práva bolo len pomerné uspokojenie pohľadávok veriteľov z výťažku získaného speňažením majetku dlžníka v ich súbehu (pri súbežnom uplatnení pohľadávky) v záujme toho, aby nedošlo k individuálnemu uspokojeniu pohľadávok len niektorých veriteľov. Tak vznikol osobitný druh civilného procesu, ktorý má prednosť pred všetkými ostatnými druhmi súdneho konania, v ktorých dochádza k individuálnemu uspokojovaniu pohľadávok veriteľov a ktoré sú počas konkurzného konania neprípustné.¹¹

V rámci konkurzného konania a reštrukturalizovaného konania prichádza zo strany niektorých dlžníkov k porušovaniu zákonom ustanovených povinností. Na báze vyššie uvedených teoretických východísk a najmä kazuistiky sme identifikovali určité prieniky insolvenčného a trestného konania a poukázali sme najmä na aplikačné problémy vyskytujúce sa v praxi a na spôsoby ich riešenia.

Z hľadiska budúcnosti považujeme za potrebné zvýšiť odbornú úroveň najmä orgánov činných v trestnom konaní a to vo forme špecializovaného vzdelávania, tak, aby mohli riadne uchopiť uvedenú trestnú činnosť z hľadiska jej odhaľovania a vyšetrovania.

Použitá literatúra

1. BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol: *Trestný zákon. Osobitná časť. II. diel.* Bratislava : C.H. Beck, 2011. 1608 s.
2. ČENTĚŠ, J.: *Trestný zákon s komentárom*, Žilina : Eurokódex, 2006. 624 s.

¹¹ ĎURICA, M.: *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár.* Bratislava : C.H.Beck, 2012, s. 2.

3. ĎURICA, M.: *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár.* Bratislava : C.H.Beck, 2012. 1148 s.
4. IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná časť.* Bratislava : Iura Edition, 2006. 607 s.
5. IVOR, J. a kol.: *Trestné právo procesné.* Bratislava : Iura Edition, 2010. 1049 s.
6. PŮRY, F.: *Úpadkové trestné činy v České republice.* Praha : C.H.Beck, 2015. 245 s.
7. ŠANTA, J.: Hodnota pohľadávky v konkurznom konaní a výška škody v konaní trestnom. In *Justičná revue*, 59, 2007, č. 1, s. 73-76.
8. ŠANTA, J.: Hodnota pohľadávok a výška škody v trestnom konaní. In *Justičná revue*, 58, 2006, č. 11, s. 1719-1722.
9. ŠANTA, J.: Hodnota pohľadávky v konkurznom konaní a výška škody v konaní trestnom. In *Justičná revue*, 59, 2007, č. 1, s. 73-76.
10. ŠANTA, J.: Účtovníctvo ako dôkaz v trestnom konaní. In *Justičná revue*, 59, 2007, č. 6-7, s. 838-843.
11. ŠANTA, J. – ŽILINKA M.: Ekonomická trestná činnosť a princíp ultima ratio. In *Justičná revue*, 59, 2007, č. 12, s. 1646-1654
12. ŠANTA, J.: Individuálna trestná zodpovednosť fyzických osôb pôsobiacich v organizačnej štruktúre právnických osôb. In *Justičná revue*, 60, 2008, č. 11, s. 1574-1584.

SPÔSOB SPÁCHANIA TRESTNÉHO ČINU A JEHO POZNANIE AKO VÝZNAMNÝ NÁSTROJ NA ELIMINÁCIU MAJETKOVEJ TRESTNEJ ČINNOSTI

doc. JUDr. Iveta Fedorovičová, Csc

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
iveta.fedorovicova@flaw.uniba.sk

Spôsob spáchania trestného činu a jeho poznanie ako významný nástroj na elimináciu majetkovej trestnej činnosti

Príspevok je z kriminalistického uhla pohľadu zameraný na význam poznania spôsobu spáchania trestného činu nielen – ale aj pri eliminácii majetkovej trestnej činnosti. V intenciách témy konferencie sa autorka cez riešenie vzťahových otázok medzi kriminalistickou, trestnoprávnou, ale aj kriminologickou vedou zamýšľa nad dôležitosťou kriminalistického skúmania pri poznávaní jednotlivých spôsobov spáchania trestných činov ako možných prostriedkov, resp. nástrojov využiteľných pri ich eliminácii s cieľovým zameraním sa na kriminalistickú prevenciu.

The way of committing a crime

The contribution is from a criminalistic point of view focused on the importance of knowing about way of committing a crime not only – but also in the elimination of property crimes. In the intentions of the topic of the conference, the author through the solution of the relations between criminalistics, criminal law and criminology addresses the importance of criminal investigation in identifying individual ways of committing crimes as possible means, or tools that can be used to eliminate them with a targeted focus on criminalistic prevention.

Способ совершения преступления

Вклад с криминалистической точки зрения сосредоточен на важности знать, как совершено преступление не только, но и в устранении преступлений против имущества. В намерениях темы конференции автор обращается к вопросу о важности криминалистического расследования в выявлении индивидуальных способов совершения

преступлений как возможных средств, которые могут быть использованы для их устранения с целенаправленной ориентацией на криминалистическую профилактику, путем решения отношений между криминалистикой, уголовным правом и криминологией.

Kľúčové slová: majetková trestná činnosť, kriminalistická charakteristika trestného činu, skutková podstata trestného činu, spôsob spáchania trestného činu, objektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu, predmet kriminalistiky v užšom a širšom zmysle slova, kriminalistická prevencia

Keywords: property crime, criminalistical characteristics of a criminal offense, the nature of the offense, the way of committing a crime, the objective side of the facts of the crime, the subject of criminalistics in the narrower and wider sense of the word, criminalistic prevention

Ключевые слова: Преступления против имуществу, криминалистические характеристики уголовного преступления, состав преступления, способ совершения преступления, объективная сторона состава преступления, предмет криминалистики в более узком и широком смысле слова, криминалистическая профилактика

Úvod

Majetková trestná činnosť na Slovensku v percentuálnom vyjadrení s menšími či väčšími odchýlkami patrí dlhodobo medzi najčastejšie páchanú trestnú činnosť.¹

Z uvedeného vyplýva, že je potrebné venovať adekvátnu pozornosť nielen na čo najprecíznejšiu právnu úpravu tejto trestnej činnosti v sústavne sa meniacich podmienkach života spoločnosti ale súbežne – čo podčiarkujem – hľadať i možné riešenia a konkrétne nástroje na jej elimináciu v smere „ultima ratio“ aj mimo jednotlivých právnych vedných disciplín.²

V kontexte s názvom môjho príspevku – vážené dámy a páni – mi nedá nepripomenúť dodnes „živú“ myšlienku rakúskeho kriminalistu Hansa Groša (považovaného za jedného zo zakladateľov vedeckej kriminalistiky), ktorý vo svojom diele „Príručka pre vyšetrojúceho sudcu“ okrem iného napísal, že „trestné právo hmotné a procesné nám nič nepovedia o tom, akým spôsobom bol trestný čin spáchaný...“, čím fakticky už viac ako pred 150-imi rokmi dokázal vystihnúť nesporný význam kriminalistického skúmania spô-

¹ K tomu o.i. pozri napr. STRÉMY, T.: *Majetková a ekonomická kriminalita a ich sociálne riziká*. Trnava : Vydavateľstvo TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, Spoločné pracovisko Trnavskej univerzity v Trnave a VEDY, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, 2010.; Dianiška G. a kol.: *Kriminológia*. Plzeň : Aleš Čenek, 2009.

² Bližšie pozri napr. FEDOROVICHOVÁ I.: Úvahy o možnom rozšírení hraníc predmetu skúmania kriminalistiky ako prostriedku mimotrestného pôsobenia na kriminalitu. In *Zborník príspevkov z 1. sekcie medzinárodnej konferencie Bratislavské právnické fórum 2016*. Bratislava : Tlačiareň ZVJS Leopoldov, 2016.

sobu spáchania trestného činu nielen pre objasnenie a vyšetrovanie daného skutku, ale aj samotné usvedčenie páchatel'a.

Grosovu myšlienku zvýrazňujem v úvode svojho vystúpenia napriek skutočnosti, že zákonodarca sa v rámci trestnoprávných noriem snažil vo všeobecnosti v ustanovení § 122 Trestného zákona aspoň rámcovo upraviť niektoré zo spôsobov spáchania trestného činu.³

Všetci dobre vieme, že nie je možné všetky, do úvahy prichádzajúce spôsoby spáchania jednotlivých trestných činov zákonne upraviť.⁴ Každý trestný čin je totižto činom individuálnym a hoci by boli spáchané 2 alebo viac tých istých trestných činov, ktoré by sme mohli subsumovať pod to isté ustanovenie Trestného zákona, v reáli zistíme, že ich spôsob spáchania a pochopiteľne aj iné znaky (ako sú napr. miesto, čas, účinok, ale tiež motívy, ciele a pod.) nikdy nebudú úplne zhodné.

Význam poznatkov kriminalistickej a kriminologickej vedy pre trestné právo považujem preto za nesporný, nakoľko okrem iných, práve tieto vedy vyplňajú medzery, ktoré trestné právo v súvislosti s konkrétnymi inštitútmi do hĺbky nerieši i keď sú v mnohých aspektoch jednoznačne dôležité.

1. Niekoľko poznámok ku kriminalistickej a trestnoprávnej charakteristike trestného činu s akcentom na spôsob jeho spáchania

Problematikou trestnej činnosti sa nezaobera len trestné právo, ako sa možno na prvý pohľad zdá, ale aj viacero vedných disciplín a odborov, právnych i neprávnych. Každá, resp. každý z nich však poníma a charakterizuje trestný čin z tých hľadísk, ktoré sú relevantné z aspektov jednotlivých – im vlastných špecifik predmetov skúmania. Preto sa v teoretickej rovine stretávame nielen s trestnoprávnou, ale aj napr. s kriminologickou, sociologickou, psychologickou a pod. charakteristikou trestného činu, vrátane charakteristiky kriminalistickej.

Ak chceme charakterizovať a následne, na základe danej charakteristiky definovať určitý objekt alebo jav, musíme vedieť jednoznačne popísať jeho najvýznamnejšie znaky a vlastnosti. Tak je tomu aj pri kriminalistickej charakteristike trestného činu.

³ K tomu pozri V. hlavu (Výklad pojmov) Všeobecnej časti Trestného zákona (zák. č. 300/2005 Z.z., v znení neskorších predpisov).

⁴ Pre ilustráciu uvádzam napr. trestný čin vraždy, ku ktorému môže dôjsť aj v súbehu s majetkovou trestnou činnosťou (napr. pri krádežiach vlámaním sa do bytov, rekreačných chát a pod.). V skutkovej podstate daného trestného činu, ust. § 145 ods. 1. Trestného zákona „Kto iného úmyselne usmrť“ zákonodarca v objektívnej stránke uvádza, že dochádza k usmrteniu, pričom žiadny spôsob, akým k nemu dôjsť môže – nepopisuje, nakoľko to nepovažuje za účelné. Podľa ods. 1. tohoto trestného činu sa teda spôsob jeho spáchania stáva z hľadiska dokazovania irelevantným.

Kriminalistika poníma trestný čin ako jeden z druhov spoločensky závažného konania ľudí v tom negatívnom zmysle slova, pričom jednotlivé jeho komponenty skúma predovšetkým z hľadiska procesu vzniku stôp, pretože – či chceme alebo nie – kriminalistická stopa vždy tvorí faktický základ, z ktorého sa pri objasňovaní akejkoľvek trestnej činnosti vychádza.

Kriminalistická charakteristika trestného činu je teda popisom tých kriminalisticky relevantných vlastností trestného činu, ktoré podstatným spôsobom ovplyvňujú proces tvorby stôp, a tým *de facto* i proces poznania trestného činu. V jej rámci kriminalistická veda sústreďuje pozornosť predovšetkým na:

- spôsob spáchania trestného činu (ako najdôležitejšej kriminalisticky relevantnej udalosti)
- kriminálnu situáciu
- páchatel'a, jeho vlastnosti, resp. osobnostné črty
- obeť, resp. iný predmet útoku a ich vlastnosti
- motív trestného činu (najmä u trestných činov, ktoré sú značne variabilné), prípadne aj ďalšie znaky podstatné pre tvorbu stôp.

Vzhľadom na tému príspevku sústredím pozornosť len na spôsob spáchania trestného činu, nakoľko ide o najdôležitejší komponent kriminalistickej charakteristiky trestného činu.⁵

Keď si položíme otázku, čo podmieňuje, resp. ovplyvňuje záver o tom, že spôsob spáchania trestného činu je považovaný za najvýznamnejší komponent kriminalistickej charakteristiky zistíme, že sú to predovšetkým jeho objektívne vlastnosti, ktorými sú najmä:

- Schopnosť spôsobu spáchania trestného činu obzvlášť výrazne sa prejavovať v stopách trestného činu a predurčovať ich charakter. (Spôsob spáchania trestného činu je totižto úzko spätý s tvorbou stôp, pretože stopy sú vlastne dôsledkom konania páchatel'a, t. j., že ich charakter je logicky predurčovaný samotným spôsobom spáchania trestného činu. V stopách sa výrazne prejavujú niektoré znaky spôsobu spáchania a niekedy sa stáva, že už na počiatku objasňovania daného trestného činu je spôsob spáchania známy.)
- Schopnosť spôsobu spáchania trestného činu prejavovať sa v stopách ako určitý systém, ktorého štruktúra je charakterizovaná logickými vzťahmi medzi jeho jednotlivými prvkami. (Štruktúra spôsobu spáchania trestného činu je vymedzená určitými vzťahmi medzi jeho jednotlivými prvkami. Tieto vzťahy môžu byť napr. príčinné, miestne, časové a pod. Teda, ak existuje určitá nad-

⁵ Kriminalistickej charakteristike trestného činu vrátane rozpracovania jej jednotlivých komponentov bolo v historickom priereze rozvoja kriminalistickej vedy venovaných množstvo odborných článkov a nakoľko je táto problematika dôležitá aj z aspektov propedeutických a didaktických, stala sa v našich podmienkach parciálnou súčasťou takmer všetkých učebníc kriminalistiky.

väznosť a postupnosť medzi jednotlivými úkonmi páchatel'a – je táto v dôsledku konania páchatel'a odrážaná aj v procese vzniku stôp. Tým sa v stopách fakticky prejavujú nielen konkrétne znaky spôsobu, ale aj jeho štruktúra alebo jej časť.)

- Determinovanosť spôsobu spáchania trestného činu objektívnymi a subjektívnymi faktormi.

(Samotný charakter spôsobu spáchania, resp. utajovania trestného činu je vždy podmienený rovnako tak objektívnymi, ako aj subjektívnymi faktormi):

- (a) objektívne faktory sú napr. objektívne podmienky vonkajšieho prostredia, situácia, priestor, čas, pohyb osôb, klimatické podmienky, dostupnosť nástrojov, možnosti odbytu odcudzených vecí a pod.
- (b) subjektívne faktory sú napr. somatické vlastnosti páchatel'a, psychické vlastnosti páchatel'a, najmä jeho vlastnosti psychomotorické, intelektové, jeho temperament, psychické poruchy, vek páchatel'a, jeho pohlavie, vzťah k miestu činu, k obeti, k spolu-páchatel'om a pod.

- Opakovateľnosť spôsobu spáchania trestného činu v rovnakých podmienkach.

(Štatisticky je preukázané, že spôsoby páchania trestných činov jedným páchatel'om majú viac zhodných než odlišných znakov v porovnaní so spôsobmi páchania trestných činov rôznymi páchatel'mi: Rozoznávame rôzne formy opakovateľnosti spôsobu spáchania trestných činov. V štruktúre spôsobu spáchania trestného činu sú preto obsiahnuté buď:

- (a) iba také konania, ktoré nesú znaky na základe ktorých možno vyvodiť iba predpoklady o príslušnosti páchatel'a k určitej skupine osôb, alebo
- (b) také konania, ktoré vyjadrujú individuálne zvláštnosti páchatel'a, čo umožňuje vysloviť predpoklad, že trestné činy boli spáchané určitou osobou.⁶

Poznatky o spôsobe spáchania trestného činu sú pre jeho poznanie z kriminalistického uhla pohľadu jedným z najdôležitejších prameňov informácií, pričom (okrem už zmieneného) majú nesporný význam najmä pri tvorbe kriminalistických (vyšetrovacích) verzií, pre kriminalistickú informatiku (evidenciu), pre kriminalistickú identifikáciu, kriminalistickú prevenciu, ako aj kriminalistické prognózovanie.

⁶ K tomu pozri: MUSIL, J. – KONRÁD, Z. – SUCHÁNEK, J.: Kriminalistika. 2. přepracované a doplnené vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, s. 31 – 51.

Trestnoprávnu charakteristiku trestného činu – vychádzajúc zo všeobecnej definície trestného činu, ktorá je uvedená v ustanovení § 8 Trestného zákona – zákonodarca sústredil do 1. časti štruktúry trestnoprávných noriem uvedených v Osobitnej časti zákona, t.j. do vymedzenia jednotlivých skutkových podstát trestných činov a ich znakov (subjekt, objekt, subjektívna a objektívna stránka ako znaky obligatórne, povinné).

Je zrejmé, že akákoľvek trestná, či iná protispoločenská činnosť je bezpochýb vždy páchaná určitým spôsobom. I keď spôsob páchania je súčasťou konania páchatel'a, do objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu nemusí byť zákonodarcom vždy výslovne zakomponovaný. V rámci objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu môže teda vystupovať buď ako jej fakultatívny znak, čo znamená, že zákonodarca ho v tomto prípade výslovne v texte trestnoprávnej normy neuvádza a z hľadiska naplnenia konkrétnej skutkovej podstaty trestného činu ho nie je potrebné dokazovať alebo ako znak povinný, priamo zakomponovaný do dikcie daného ustanovenia. V takomto prípade sa stáva znakom, ktorý je potrebné pre naplnenie skutkovej podstaty trestného činu ako celku dokazovať.

Z hľadiska trestného práva je okrem vyššie uvedeného spôsob spáchania trestného činu dôležitý najmä z hľadiska diferenciacie deliktov na trestné činy a priestupky, pretože je jedným z kritérií určujúcich závažnosť činu pre spoločnosť.⁷

Zároveň je relevantný z hľadiska kvalifikácie daného skutku, ako aj pri určení druhu a výmery trestu za spáchaný trestný čin.⁸

Taktiež nemožno opomenúť, že v rámci osobitných kvalifikačných pojmov zákonodarca upravil závažnejší spôsob konania⁹, ktorého naplnenie podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby v rámci kvalifikovaných skutkových podstát. Zákonodarca tak určitým spôsobom diferencuje medzi spôsobmi spáchania trestných činov závažnejšími a menej závažnými formami konania.

2. Užšie a širšie hranice predmetu skúmanie kriminalistiky

Vychádzajúc z užšie formulovaného predmetu skúmania kriminalistiky tak, ako som ho kedysi v minulosti naformulovala¹⁰ sa na prvý pohľad zdá,

⁷ K tomu pozri ustanovenie § 10 ods. 2 Trestného zákona, tzv. Materiálny korektív: „Nejde o prečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatel'a je jeho závažnosť nepatrná.

⁸ K tomu bližšie ustanovenie § 34 ods. 4.

⁹ Bližšie pozri ustanovenie § 138 Trestného zákona.

¹⁰ FEDOROVÍČOVÁ I.: *Teoreticko – metodologické otázky kriminalistiky*. Bratislava : Epos, 2002, s. 15-33.

že spôsob spáchania určitej kriminalisticke relevantnej udalosti, t.j. aj trestného činu, sa viaže najmä na prvé dva okruhy zákonitostí, ktorými sú:

1. Vznik, zmena a zánik stôp a informácií o kriminalisticke relevantných udalostiach
2. Poznanie, t.j. predovšetkým skúmanie stôp s cieľom dekodovať informácie v nich prirodzeným spôsobom zakódované.

Prečo? Odpoveď je jednoduchá. Práve preto, lebo spôsob spáchania sa výrazne podieľa na procese samotnej tvorby stôp akejkoľvek kriminalisticke relevantnej udalosti a tým fakticky napomáha aj kriminalistickej identifikácii, nakoľko práve prostredníctvom spôsobu, akým je konkrétna kriminalisticke relevantná udalosť páchaná sa špecifické vlastnosti páchatel'a, ako aj prostriedkov, ktoré pri páchaní používa, jednoducho-prirodzene odrážajú v stopách danej kriminalisticke relevantnej udalosti. Spôsob spáchania tak zohráva významnú úlohu aj pri samotnej kriminalistickej identifikácii.

Pre kriminalistickú identifikáciu má nesporný význam fakt opakovateľnosti spôsobu spáchania trestných činov v prípadoch, kedy daný spôsob spáchania činu obsahuje také činnosti, ktoré nesú znaky príslušnosti osoby páchatel'a napr. k určitej skupine osôb, resp. také činnosti, prostredníctvom ktorých možno charakterizovať znaky individuálnych špecifických vlastností páchatel'a. Čiže, je možné dospieť jednak k zisteniu skupinovej príslušnosti páchatel'a (napr. v rámci organizovaného zločinu) ale zároveň aj k vysloveniu predpokladu, že daný trestný čin spáchala určitá osoba a touto cestou dospieť aj k individuálnej identifikácii páchatel'a. Praktické využitie spôsobu spáchania trestného činu k identifikácii prichádza do úvahy napr. pri recidivistoch, ktorí sa opakovane dopúšťajú toho istého druhu trestnej činnosti.

V rámci kriminalistickej identifikácie ako identifikačné znaky možno v zásade porovnávať:

1. znaky spôsobu spáchaného, práve objasňovaného (vyšetrovaného) trestného činu
2. so znakmi spôsobu skôr spáchaného, resp. spáchaných trestných činov

K uvedenej komparácii slúžia informácie uvedené v prvku neobjasnených trestných činov (kriminalistická evidencia) podľa spôsobu spáchania trestných činov a v prvku známych páchatel'ov podľa spôsobu spáchania trestných činov. Možno zhrnúť, že teoreticky je teda možné na základe kriminalistickej identifikácie podľa znakov jednotlivých spôsobov spáchania trestných činov dospieť k individuálnej identifikácii páchatel'a. Z hľadiska praktického je však situácia čo do individuálnej identifikácie na základe spôsobu spáchania trestného činu omnoho zložitejšia, pretože v spôsobe spáchaného trestného činu väčšinou nie sú dokonale zobrazené práve tie znaky spôsobu spáchania, ktoré označujeme ako špecifické alebo nie je k dispozícii dostatočný porovnávací materiál a pod.

Keď sa však pozrieme na širšie formulovaný predmet skúmania kriminalistiky vychádzajúc z existencie určitých spoločenských zákonitostí vidíme, že poznanie spôsobu spáchania trestného činu je jednoznačne významné rovnako tak pri prenose teoretických poznatkov o ňom z kriminalistickej vedy do praxe, ktorá s touto vedou bezprostredne koreluje, ako aj do praxe orgánov činných v trestnom konaní a súdov v smere rýchleho, profesionálneho a efektívneho zisťovania, vyšetrovania (metodiky vyšetrovania jednotlivých druhov trestnej činnosti sú o.i. postavené na dôkladnom poznaní a určitom zovšeobecnení získaných poznatkov o spôsoboch spáchania určitých druhov trestnej činnosti, vrátane trestnej činnosti majetkového charakteru), súdneho dokazovania a prevencie trestnej činnosti.

Z aspektov širšie formulovaného predmetu skúmania kriminalistiky si podľa môjho názoru, kladúc akcent práve na poznanie spôsobu spáchania trestnej činnosti (a pochopiteľne aj jeho utajovania) zvýšenú pozornosť zasluhuje predovšetkým kriminalistická prevencia, a to vzhľadom na sústavne sa meniace formy a spôsoby páchania trestnej činnosti najmä v súvislosti s rozvojom vedy, techniky, rôznych technológií a taktiež nezanedbateľne rastúcou profesionalitou samotných páchatel'ov.

Záver

Pri skúmaní prevenčných aktivít v oblasti eliminácie majetkovej kriminality som z hľadiska kriminalistického dospela k záveru, že kriminalistická prevencia sa viac – menej zužuje najmä na prevenciu technickými prostriedkami (rôzne kamerové systémy, akustické a svetelné signalizačné zariadenia, detektory pohybu, rôzne špeciálne ochranné zariadenia, prostriedky blokácie zabezpečujúce napr. to, že v momente poplachu sa automaticky uzavrie hlavný a niekedy aj bočné východy z budovy a pod.)

Domnievam sa, a to aj vzhľadom na vyššie uvedené, že dôslednejšej kriminalistickej prevencii by mohol napomôcť seriózný výskum spôsobov páchania a utajovania tejto trestnej činnosti v závislosti od objektívnych a subjektívnych faktorov jeho celkovú podobu podmieňujúcich, a to v spolupráci aj s kriminologickou vedou, ktorej doménou vo sfére prevencie je skôr skúmanie príčin, podmienok a faktorov uvedenej trestnej činnosti.

Použitá literatúra

1. MUSIL, J. – KONRÁD, Z. – SUCHÁNEK, J.: *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplnené vydání. Praha : C.H.Beck, 2004.
2. DIANIŠKA G. a kol.: *Kriminológia*. Plzeň : Aleš Čenek, 2009.
3. STRÉMY, T.: *Majetková a ekonomická kriminalita a ich sociálne riziká*. Trnava : Vydavateľstvo TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, Spo-

ločné pracovisko Trnavskej univerzity v Trnave a VEDY, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, 2010.

4. FEDOROVÍČOVÁ, I.: Teoreticko – metodologické otázky kriminalistiky. Bratislava : Epos, 2002.
5. FEDOROVÍČOVÁ, I.: Úvahy o možnom rozšírení hraníc predmetu skúmania kriminalistiky ako prostriedku mimotrestného pôsobenia na kriminalitu. In *Zborník príspevkov z 1. sekcie medzinárodnej konferencie Bratislavské právnické fórum 2016*. Bratislava : Tlačiareň ZVJS Leopoldov, 2016.
6. Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

PROBLEMATIKA TRESTNÉHO POSTIHU ŠIKANÓZNYCH INSOLVENČNÝCH NÁVRHOV¹

JUDr. Denisa Hamranová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
denisa.hamranova@flaw.uniba.sk

Problematika trestného postihu šikanózných insolvenčných návrhov

Príspevok sa zaoberá problematikou podávania šikanózných návrhov v oblasti konkurzného konania. Autorka porovnáva právne úpravy v Slovenskej republike a Českej republike. Cieľom je analýza takéhoto šikanózneho konania, pričom si kladie otázku, či je možné trestnoprávne postihnúť subjekt (prevažne veriteľ), ktorý cielene podá šikanózny návrh s úmyslom poškodiť takýto subjekt (domnelý dlžník). Okrem uvedeného sa zaoberá podstatnými novelizáciami českej právnej úpravy, ktoré podľa názoru autorky prispievajú k efektívnej eliminácii škodlivých šikanózných konaní pred začatím konkurzného konania.

Die Frage der Strafverfolgung vexatious Insolvenzantrag

Die Arbeit befasst sich mit bizarren Vorschlägen im Insolvenzverfahren. Der Autor vergleicht die gesetzlichen Bestimmungen in der Slowakischen Republik und der Tschechischen Republik. Es geht darum, einen solchen Chicorée zu analysieren, und fragt, ob es möglich ist, ein Unternehmen (vorwiegend ein Gläubiger) zu kriminalisieren, der absichtlich einen Vorschlag für einen Hiccous-Antrag mit der Absicht vorlegt, ein solches Unternehmen (den angeblichen Schuldner) zu schädigen. Außerdem handelt es sich um wesentliche Änderungen der tschechischen Rechtsvorschriften, die nach Ansicht des Autors zur wirksamen Beseitigung des Verfahrens vor dem Beginn des Insolvenzverfahrens beitragen werden.

¹ Príspevok vznikol s podporou financovania z grantu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV 15-0740. This article was supported by the scientific project APVV 15-0740 of the Slovak Research and Development Agency.

The issue of criminal prosecution vexatious insolvency petition

The paper deals with the issue of vexatious administration proposals bankruptcy. The author compares the legislation in the Slovak Republic and the Czech Republic. The aim is to analyze such vexatious proceedings, which wonders whether the possible criminal penalties entity (mostly creditor) who deliberately vexatious submit a proposal with the intent to damage such entity (putative debtor). In addition, it deals with substantial amendments to the Czech legislation, which, in the author's opinion, will contribute to the effective elimination of harmful malpractice proceedings before the opening of insolvency proceedings.

Kľúčové slová: insolvenca, šikanózný návrh, konkurz, veriteľ

Schlüsselbegriffe: Insolvenz, ein schicker Vorschlag, Wettbewerb, Gläubiger

Keywords: insolvency, vexatious insolvency petition, bankruptcy, creditor

Úvod

V súčasnosti sa v oblasti konkurzných konaní čoraz častejšie vyskytuje neprijemný jav, ktorý hrá najmä v odvetviach stavebníctva negatívnu úlohu, a je ním cielené podávanie šikanózných návrhov na vyhlásenie konkurzu². Ide o návrhy podávané subjektmi (prevažne veriteľmi) voči spoločnostiam (domnelým dlžníkom), ktoré však reálne na jednej strane nezastávajú status dlžníka alebo v prípade, ak zastávajú rolu dlžníka, nie sú ani v úpadku. Podľa zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „ZKR“) je dlžník v úpadku, ak je platobne neschopný alebo predĺžený.³ Prvotným cieľom takýchto konaní je poškodenie subjektu, pričom sa frekventovane stáva, že šikanózne návrhy podáva konkurent, ktorý týmto podaním domnelému dlžníkovi zaistí nemožnosť zúčastňovať sa napríklad verejných obstarávaní a pod. Závažným následkom je *de facto* poškodenie mena alebo povesti obchodnej spoločnosti práve vo vzťahu k jej paralyzovaniu počas trvania takéhoto stavu.

K uvedenej problematike pripomíname, že zákonodarca Českej republiky v posledných rokoch výrazným spôsobom modifikoval a eliminoval takéto konania najmä výraznými novelizáciami zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a spôsoboch jeho řešení (insolvenční zákon) v znení pozdžších právnych predpisov (ďalej len ako „IZ“) tzv. „protišikanóznymi novelami“. K uvedenej efektívnej eliminácii prispela výraznou mierou aj judikatúra Najvyššieho súdu Českej republiky, na ktorú poukážeme v nasledujúcom texte.

² Z terminologického hľadiska rozlišujeme podanie šikanózneho návrhu na vyhlásenie konkurzu (Slovenská republika) a šikanózneho insolvenčného návrhu (Česká republika), pričom v príspevku sa uvedené pojmy zamieňajú ako synonymá.

³ Ustanovenie § 3 ods. 1 ZKR.

1. Problematika šikanózných insolvenčných návrhov na území Českej republiky

Hlavný zákonný rámec úpravy insolvenčných konaní v Českej republike predstavuje IZ. Dikcia insolvenčného zákona ešte donedávna (do roku 2012) neumožňovala sankcionovanie navrhovateľa za podanie insolvenčného návrhu, ktorého zámerom nebolo určiť, či je dlžník v úpadku, ani riešiť tento dlžníkov úpadok, ale naopak určitým spôsobom urýchliť vymożenie svojej vlastnej pohľadávky na úkor dlžníka.

V dôsledku uvedenej praxe sa čoraz frekventovanejšie stávalo moderným trendom podávať na dlžníka, ktorý nie je schopný uhradiť svoje záväzky, insolvenčný návrh, ktorým bola často sledovaná diskreditácia dlžníka zmysle narušenia transparentnosti insolvenčného registra a ďalej v rámci konkurenčného boja obchodných partnerov, pričom dlžník už nebol zo strany týchto subjektov považovaný za silného bonitného partnera na trhu a ani za relevantného spoluhráča v obchodnom styku.

Za šikanózny insolvenčný návrh sa považuje predovšetkým veriteľský insolvenčný návrh, ktoré je zjavne bezdôvodný. Podstatou takéhoto bezdôvodného návrhu nie je riešenie úpadku, ale vyradenie konkurenčného podnikateľa zo sporu o zákazku a to formou poškodenia na povesti alebo iným spôsobom vyvinúť tlak na podnikateľa (údajného dlžníka), aby uhradil spornú pohľadávku.⁴ Zastávame právny názor, že ide o tzv. šikanózny výkon práv, „*kdy k výkonu práva založeného zákonem dochází z jiných důvodů, než je dosažení hospodářských cílů či uspokojení jiných potřeb, kdy hlavní nebo alespoň převažující motivací je úmysl poškodit či znevýhodnit povinnou osobu (tzv. šikanozní výkon práva), případně kdy je zřejmé, že výkon práva vede k nepřijatelným důsledkům projevujícím se jak ve vztahu mezi účastníky, tak na postavení některého z nich navenek*“⁵.

Šikanózny insolvenčný návrh nie je v českej legislatíve explicitne definovaný, avšak v teoretickej rovine ide o prípady, kedy páchatel návrhom v rozpore so skutočnosťou tvrdí, že:

- voči určitej osobe má pohľadávku, pričom reálne ju nemá a dotknutej fyzickej alebo právnickej osobe neprináleží status dlžníka,
- reálne má pohľadávku voči dlžníkovi, ale jej skutočná výška je menšia ako uvádzaná veriteľom,
- existujúca pohľadávka nezanikla, aj keď dlh bol splnený, alebo bola pohľadávka premlčaná alebo dlh zanikol iným spôsobom,

⁴ KUBIZŇÁK, J.: Šikanózny insolvenční návrh. In *Komorní listy*, č. 1, 2014, s. 11.

⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 29. marca 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99.

- dlžník je v úpadku, pričom to nie je pravda, nakoľko dlžník nie je platobne neschopný, ani nie je predĺžený.⁶

V uvedených prípadoch môže dôjsť ku kombinácií jednotlivých konaní v spojení s tým, že páchatel predstiera úpadok určitej osoby, ktorá buď nie je dlžníkom vo vzťahu k páchatelovi, či inej konkrétnej osobe, alebo síce ním je, ale nie je v úpadku. V praxi sa takéto konanie spája práve so šikanóznymi návrhmi na začatie insolvenčného konania⁷ a na vyhlásenie úpadku s cieľom zmocniť sa majetku dotknutej osoby, alebo iným spôsobom takúto osobu zdiskreditovať na konkurenčnom trhu napr. v súvislosti s jej účasťou na hospodárskej súťaži a pod.⁸ V prípade, že nedôjde k odmietnutiu šikanózneho insolvenčného návrhu pre jeho zjavnú bezdôvodnosť, začína sa zdĺhavé obdobie, v ktorom je obchodná spoločnosť nútená strpieť poškodenie dobrého mena a ďalšie negatívne dosahy spojené s jej zverejnením v insolvenčnom registri. Z uvedeného teda priamo vyplýva, že aj v prípade ak bude návrh nepodložený a insolvenčný súd rozhodne o jeho zamietnutí, nie je vylúčená možnosť, že sa navrhovateľ odvolá a negatívne následky budú pretrvávajúť až do rozhodnutia o odvolaní, čo môže reálne trvať aj niekoľko mesiacov od začatia insolvenčného konania.

Ako príklad podania šikanózneho insolvenčného návrhu uvádzame prípad, kedy dňa 6. októbra 2009 bolo voči spoločnosti Tesco Stores ČR, a.s. začaté insolvenčné konanie na Mestskom súde v Prahe, pričom sa spoločnosť reálne nenachádzala v úpadku.⁹ Navrhovateľom v uvedenom prípade bola spoločnosť Iva Roztoky, s.r.o. Predmetný insolvenčný návrh nespĺňal jednu zo základných podmienok insolvenčného konania, kedy v ňom nebola dostatočne osvedčená existencia mnohosti veriteľov, čo je jedna z podmienok vyhovenia insolvenčnému návrhu a v dôsledku tejto skutočnosti bol insolvenčný návrh nasledovný deň odmietnutý. Hlavným zmyslom uvedeného sporu však bolo, že aj vzhľadom na krátke trvanie malo insolvenčné konanie veľmi negatívny dopad na spoločnosť Tesco stores ČR, a. s., na základe čoho podala žalobu na náhradu škody na Mestský súd v Prahe. V tej dobe išlo o jediný možný prostriedok, ktorým sa mohol poškodený subjekt brániť voči takýmto šikanóznym konaniam. Následne Mestský súd v Prahe priznal náhradu škody vo výške 200.000,- Kč a zároveň bola spoločnosti Iva Roztoky, s.r.o. uložená povinnosť uverejniť ospravedlnenie v tlači. Z uvedeného prípadu vyplýva, že spoločnosť Tesco Stores ČR, a. s, síce účinne uplatnila obranné prostriedky, s ktorými bola úspešná, avšak v konečnom dôsledku

⁶ PÚRY, F.: *Úpadkové trestné činy v Českej republike*. Praha : C. H. Beck, 2015.

⁷ V Českej republike sa takéto konanie nazýva insolvenčné konanie, na rozdiel od slovenskej právnej úpravy, ktorá upravuje konkurzné konanie.

⁸ PÚRY, F.: *Úpadkové trestné činy v Českej republike*. Praha : C. H. Beck, 2015. s. 58.

⁹ Insolvenčné konanie bolo vedené pod spisovou značkou č. MSPH 88 INS 6796/2009

nemožno hovoriť o reštitúcii celkového poškodenia spoločnosti utrpením na svojej povesti a svojom mene.¹⁰

1.1 Právna úprava šikanózných insolvenčných návrhov v zmysle novelizácií v Českej republike

Zákonom č. 334/2012 Sb., ktorým sa mení zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a spôsoboch jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů bolo do IZ vložené mimo iných ustanovení aj ustanovenie § 128a, v znení, že „*insolvenční návrh podaný věřitelem insolvenční soud odmítne také tehdy, je-li zjevně bezdůvodný; učiní tak neprodleně, nejpozději do 7 dnů poté, co byl insolvenční návrh podán*“.

Za zjavne bezdôvodný insolvenčný návrh sa pokladá, ak

- a) *insolvenční navrhovatel dokládá oprávnění jej podat pohledávkou, ke které se pro účely rozhodnutí o úpadku nepřihlíží,*
- b) *jde o insolvenční návrh podaný opětovně a insolvenční navrhovatel při jeho podání nedoloží, že splnil povinnosti uložené mu případně předchozím rozhodnutím o insolvenčním návrhu,*
- c) *jeho podáním insolvenční navrhovatel zjevně sleduje zneužití svých práv na úkor dlužníka, nebo*
- d) *záloha na náklady insolvenčního řízení splatná s podáním insolvenčního návrhu nebyla věřitelem, který insolvenční návrh podal, řádně a včas zaplacena.*¹¹

Zákonodarca v uvedenom prípade reagoval na zvyšujúcu tendenciu zneužívania transparentnosti insolvenčného registra a rozsiahlych účinkov spojených so začatím insolvenčného konania, kedy insolvenční navrhovatelia nesledujú riešenie úpadku dlžníka.¹²

Do pozornosti však dávame najnovšie zmeny v IZ, ktoré sa uskutočnili zákonom č. 64/2017 Sb., ktorým sa mení zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony s účinností od 1. 7. 2017 s cieľom posilnenia ochrany pred šikanóznymi insolvenčnými návrhmi. Pred novelou síce český zákonodarca prijal viaceré opatrenia a nástroje v zmysle obrany voči šikanóznym insolvenčným návrhom, avšak v dôsledku oznámenia o začatí insolvenčného konania i napriek tomu dochádzalo k nezvratnému poškodeniu

¹⁰ ŠVÉDA, M. – HODAČOVÁ, M.: Přichází konec možnosti šikany v insolvenčním řízení? In [epravo.cz](http://www.epravo.cz). Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/prichazi-konecmoznosti-sikany-v-insolvencim-řízení-84832.html>.

¹¹ Ustanovenie § 128a ZI.

¹² Důvodová správa k zákonu č. 334/2012 Sb. Dostupné na: www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=334&r=2012.

subjektu, práve zverejnením začatia takéhoto konania v insolvenčnom registri. Zmenami v roku 2017 boli zavedené viaceré podľa nášho názoru účinné nástroje na efektívnu elimináciu zjavne bezdôvodných insolvenčných návrhov, ktoré výraznou mierou poškodzujú najmä podnikateľské subjekty.

1.1.1 Predbežné posúdenie insolvenčného návrhu

Podstatou tohto inštitútu je, že v prípade, ak súd dospeje pri predbežnom posúdení insolvenčného návrhu podaného proti dlžníkovi veriteľom k záveru, že existuje neistota o zneužití práv insolvenčného navrhovateľa na úkor iného sťažiacieho subjektu v pozícii dlžníka, poprípadne neistota ohľadne iného nedostatku insolvenčného návrhu, ktorý je dôvodom pre odmietnutie insolvenčného návrhu podaného veriteľom pre jeho zjavnú bezdôvodnosť, bude môcť rozhodnúť o tom, že sa tento insolvenčný návrh ani iné dokumenty, vrátane vyhlášky, ktorou sa oznamuje zahájenie insolvenčného konania, v insolvenčnom registri nezverejnia, a to až do uplynutia sedemdňovej lehoty. Uvedená lehota začína plynúť od okamihu doručenia návrhu súdu. Zákonodarca uvedené predbežné posúdenie zakotvil v ustanovení § 100a IZ tým, že *„má-li insolvenční soud důvodné pochybnosti o důvodnosti insolvenčního návrhu podaného věřitelem (§ 128a), rozhodne, že insolvenční návrh ani jiné dokumenty v insolvenčním spise se v insolvenčním rejstříku nezveřejňují; učiní tak neprodleně, nejpozději do konce nejbližší následujícího pracovního dne po podání insolvenčního návrhu“*. Zastávame právny názor, že ide o efektívny nástroj, ktorého cieľom je preventívne predísť likvidačnému účinku zverejnenia dlžníka v insolvenčnom registri. Insolvenčný súd musí o takomto nezverejnení insolvenčného návrhu rozhodnúť najneskôr do konca najbližšieho pracovného dňa po podaní insolvenčného návrhu. Ide o obligatórnu povinnosť predbežného posúdenia insolvenčného návrhu súdom.

Uvedená právna úprava explicitne súvisí a nadväzuje na ustanovenie § 128a odst. 1 IZ, podľa ktorého *„insolvenční návrh podaný věřitelem insolvenční soud odmítne také tehdy, je-li zjevně bezdůvodný; učiní tak neprodleně, nejpozději do 7 dnů poté, co byl insolvenční návrh podán“*. Takže v prípade ak by sa súd rozhodol nezverejniť návrh v insolvenčnom registri podľa ustanovenia § 100a IZ, tak mu zákon priznáva lehotu 7 dní podľa ustanovenia § 128 odst. 1 IZ na rozhodnutie, či súd návrh odmietne ako zjavne bezdôvodný. V prípade, ak podľa ustanovenia § 101 odst. 3 IZ *„súd neodmítne-li insolvenční návrh pro zjevnou bezdůvodnost, oznámí zahájení insolvenčního řízení vyhláškou, kterou spolu s insolvenčním návrhem a jinými dokumenty v insolvenčním spise zveřejní v insolvenčním rejstříku nejpozději do 2 hodin po zahájení úředních hodin nejbližšího pracovního dne insolvenčního soudu poté, co uplynula lhůta podle § 128a odst. 1“*.

1.1.2 Podanie prihlášky veriteľom

Ustanovenie § 105 odst. 1 IZ zakotvuje podanie prihlášky pohľadávky veriteľom. Z uvedeného vyplýva, že „pokud totiž podá insolvenční návrh věřitel, tak je povinen doložit, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku a k insolvenčnímu návrhu je povinen ji připojit přihláškou pohledávky“. Zákonodarca predmetnou zmenou ustanovil pre veriteľa povinnosť, akým spôsobom je povinný doložiť existenciu svojej pohľadávky. Sme toho názoru, že uvedená zmena môže určitým spôsobom zamedziť práve návrhom, ktoré sú podložené pohľadávkou, ktorá bola vytvorená fiktívne alebo rýdzo účelovo.

2. Súčasná úprava šikanózných návrhov na vyhlásenie konkurzu na území SR

V podmienkach Slovenskej republiky nie je predmetná problematika podávania šikanózných návrhov explicitne upravená právnym predpisom. ZKR neobsahuje obdobný inštitút odmietnutia návrhu pre zjavnú bezdôvodnosť ako je tomu v Českej republike, obmedzuje sa len na zastavenie konkurzného konania z dôvodu preukázania platobnej schopnosti dlžníka.

Veriteľ je oprávnený podať návrh na vyhlásenie konkurzu, ak môže odôvodnene predpokladať platobnú neschopnosť svojho dlžníka. Ak súd zistí, že návrh na vyhlásenie konkurzu spĺňa zákonom ustanovené náležitosti, najneskôr do 15 dní od doručenia návrhu rozhodne o začatí konkurzného konania. Inak v rovnakej lehote uznesením poučí navrhovateľa o nedostatkoch návrhu a vyzve ho, aby tieto nedostatky v lehote 10 dní odstránil. Ak tak navrhovateľ neurobí, súd návrh odmietne najneskôr do 15 dní po tom, čo uplynula lehota na odstránenie nedostatkov. Inak v rovnakej lehote rozhodne o začatí konkurzného konania. Súd návrh veriteľa na vyhlásenie konkurzu pred začatím konkurzného konania dlžníkovi nedoručuje ani dlžníka nevyzýva, aby sa k návrhu na vyhlásenie konkurzu vyjadril. Už v tejto fáze môžeme vidieť akúsi svojvoľnosť rozhodovania. V tejto fáze sa rozhodne o začatí konkurzného konania formou uznesenia, ktoré sa následne zverejní v obchodnom vestníku. Až uznesenie o začatí konkurzného konania súd doručí dlžníkovi.

Za kompromitujúci a zvlášť poškodzujúce považujeme fázu, kedy o začatí konkurzného konania súd vydá uznesenie, ktoré **bezodkladne zverejní v Obchodnom vestníku**, pričom zverejnením tohto uznesenia v Obchodnom vestníku sa začína konkurzné konanie. Medzi ďalšie účinky začatia konkurzného konania radíme obmedzenie výkonu činnosti dlžníka len na bežné úkony, nemožnosť začatia konania o výkon rozhodnutia alebo exe-

kučného konania, nemožnosť začatia ani pokračovania vo výkone zabezpečovacieho práva, v prípade jeho existencie a iné¹³.

V prípade, že veriteľ podá nedôvodný návrh na vyhlásenie konkurzu na majetok dlžníka (šikanózný návrh), vzniká mu zodpovednosť za škodu voči dlžníkovi, ale aj iným osobám, ktorým podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu vznikla škoda. Uvedená zodpovednosť priamo vyplýva z ustanovenia § 11 ods. 4 ZKR, ktorý ustanovuje, že „*ak súd konkurzné konanie začaté na základe návrhu veriteľa na vyhlásenie konkurzu zastaví z dôvodu osvedčenia platobnej schopnosti dlžníka, veriteľ zodpovedá dlžníkovi, ako aj iným osobám za škodu, ktorá im v súvislosti s účinkami začatia konkurzného konania vznikla, ibaže preukáže, že pri podávaní návrhu na vyhlásenie konkurzu postupoval s odbornou starostlivosťou*“¹⁴. Z predmetného ustanovenia *de facto* nepriamo vyplýva možné podanie nedôvodného veriteľského návrhu na vyhlásenie konkurzu v priamej súvislosti so zodpovednosťou za škodu, ktorá dlžníkovi vznikne, ak preukáže platobnú schopnosť vo vyjadrení k návrhu na vyhlásenie konkurzu, na základe čoho konkurzný súd konkurzné konanie zastaví. Zodpovednosť veriteľa za škodu vzniká preto, že sa v konaní pred konkurzným súdom preukázalo, že návrh na vyhlásenie konkurzu voči dlžníkovi **bol nedôvodný**.¹⁴ Aktívna legitimácia na uplatnenie nároku na náhradu škody prináleží predovšetkým dlžníkovi, ako aj inej osobe napríklad obchodnému partnerovi dlžníka. Podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu v prípade, že sa nepreukáže jeho dôvodnosť môže štatutárny orgán veriteľa spôsobiť dlžníkovi značnú ujmu najmä z hľadiska poškodenia jeho dobrého mena, alebo tým, že po vydaní uznesenia o začatí konkurzného konania bude mať zastavené účty, nebude môcť vykonávať obvyklú hospodársku činnosť.¹⁵ ZKR upravuje aj tzv. liberačný dôvod zbavenia sa zodpovednosti štatutárneho orgánu za vzniknutú škodu a to v prípade, ak preukáže, že pri podávaní návrhu na vyhlásenie konkurzu voči úpadcovi postupoval s odbornou starostlivosťou a v súlade so zákonom. Pri posudzovaní zodpovednosti štatutárneho orgánu za škodu vzniknutú dlžníkovi neoprávneným návrhom na vyhlásenie konkurzu sa bude musieť posudzovať celkový postup veriteľa a jeho štatutárneho orgánu pred podaním návrhu najmä, či zaslal výzvu dlžníkovi na zaplatenie pohľadávky po uplynutí 30 dní od lehoty splatnosti a reakcia dlžníka na túto výzvu. Veriteľovi vyplýva pri podaní návrhu na vyhlásenie konkurzu povinnosť pripojiť k návrhu úradne osvedčené uznanie záväzku dlžníkom, alebo vykonateľné súdne

¹³ Ustanovenie § 14 ods. 5 ZKR.

¹⁴ Obdobné ustanovenie o zodpovednosti za škodu, ktorá vznikla v súvislosti s podaním návrhu je upravené aj v českej právnej úprave v § 147 IZ.

¹⁵ ŠKRINÁR, A.: *Zodpovednosť veriteľa a jeho štatutárnych orgánov za neoprávnený návrh na vyhlásenie konkurzu*. Dostupné na: http://www.srovpraxi.sk/33/zodpovednost-veriteľa-a-jeho-statutárnych-organov-za-neopraveny-navrh-na-vyhlasenie-konkurzu-uniqueidmRRWSbk196FPkyDafLfwACuqyBmlr_0pOxDdU92JZiNj3bH7_P70VA/.

rozhodnutie. Pôjde o prípady posudzovania reakcie dlžníka, ak bol vyzvaný veriteľom na zaplatenie pohľadávky vyplývajúcej z právoplatného súdneho rozhodnutia, alebo písomného uznania pohľadávky s osvedčeným podpisom dlžníka. V prípade, že dlžník neplnil a ani neuviedol dôvody neplnenia, alebo nenavrhol splátkový kalendár, veriteľ sa bude môcť brániť, že konal pri podaní návrhu na vyhlásenie konkurzu na majetok dlžníka s odbornou starostlivosťou.¹⁶

Na zamyslenie sa javí, či by nebolo možné upraviť aj prevenciu proti predchádzaniu takýmto škodám a to priamo predbežným posúdením návrhu obdobne, ako je tomu v českej právnej úprave. Takéto šikanózne konania sú známe aj z praxe najmä prostredníctvom medializovaných prípadov v oblasti stavebníctva.¹⁷

3. Šikanózny insolvenčný návrh ako trestný čin

V podmienkach Slovenskej republiky absentuje v zákone č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „**Trestný zákon**“) skutková podstata, ktorá by trestne postihovala prípady, kedy jeden subjekt podá voči inému subjektu v rámci konkurzného konania šikanózny návrh, pričom následkom konania je spôsobenie škody. Rovnako aj legislatíva Českej republiky nemá v zákone č. 40/2009 Sb. Trestního zákoníku v znení pozdejších predpisov (ďalej len ako „**Trestní zákoník**“), zakotvenú obdobnú skutkovú podstatu, avšak z judikatúry Najvyššieho súdu Českej republiky vyplýva, že podaním šikanózneho insolvenčného návrhu sa môže navrhovateľ dopustiť trestného činu vydierania podľa ustanovenia

¹⁶ Tamtiež.

¹⁷ Príkladom môžeme uviesť nedávny prípad, kedy Okresný súd Bratislava I. začal konkurzné konanie voči spoločnosti Dúha, a. s. Návrh na vyhlásenie konkurzu podala žilinská firma A.G.P., s.r.o., ktorá uvádzala, že má pohľadávku voči spoločnosti Dúha, a. s. vo forme finančných prostriedkov za rekonštrukciu obalového plášťa Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. Ďalej argumentovala tým, že finančný objem ich dodávok a prác predstavoval sumu zhruba 4,6 milióna eur. Z toho okolo 3,5 milióna eur sa počas realizácie postupne uhradilo., pričom problémy s platením faktúr sa začali na konci realizácie diela, a to z rôznych vymyslených dôvodov. Spoločnosť Dúha, a. s. argumentovala tým, že ani po opakovaných výzvach nedošlo k náprave, a z toho dôvodu museli dodatočne zabezpečiť alternatívnych subdodávateľov. Podľa Dúhy firma A.G.P. zámerne vystavovala fiktívne faktúry, ktoré účelovo postupovala ďalším veriteľom s cieľom firmu poškodiť. Vedenie spoločnosti Dúha, a. s., sa už od marca 2017 bránilo voči spornému začatiu konkurzného konania. Podľa neho sa spoločnosť A.G.P., s.r.o., už niekoľko mesiacov dopúšťa nečestného konania a spôsobuje vážne škody spoločnosti Dúha, a. s. Praktiky, ktoré pri tom používa, poškodzujú dobré meno spoločnosti. Argumentovali aj tým, že spoločnosť šikanóznym spôsobom iniciovala konkurzné konanie. Súd návrh na vyhlásenie konkurzu v celom rozsahu zamietol, nakoľko spochybnil existenciu pohľadávok uvedených veriteľom. Okresný súd konštatoval, že na základe predložených podkladov došlo v dostatočnej miere k spochybneniu aktívnej legitimácie navrhovateľa, teda firmy A.G.P., a rovnako aj k spochybneniu existencie pohľadávok ostatných uvedených veriteľov. K uvedenému prípadu pozri bližšie: <http://www.24hod.sk/firma-a-g-p-sa-chce-odvolat-voci-zruseniu-navrhu-na-konkurz-duhy-cl506957.html>

§ 175 Trestního zákoníku, resp. trestného činu ohovárania podľa ustanovenia § 184 Trestného zákonníka. Uvedeným rozhodnutím¹⁸ Najvyšší súd Českej republiky zamietol dovolanie navrhovateľa, ktorý bol odsúdený. Súd vo svojom rozhodnutí právne zhodnotil vzťah takéhoto šikanózneho konania vo vzťahu k trestnému činu vydierania nasledovne: „*Podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení, jímž pachatel chtěl donutit poškozeného k plnění, které neměl povinnost poskytnout, pokud k němu došlo na základě vědomě nepravdivých skutečností bez faktické existence okolností splňujících podmínky úpadku ve smyslu § 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, je nedovoleným prostředkem a lze jej kvalifikovat jako pohrůžku jiné těžké újmy ve smyslu znaků skutkové podstaty trestného činu vydírání podle § 175 odst. 1 tr. zákoníku. Návrh na zahájení insolvenčního řízení, jehož podmínky podání jsou stanoveny v § 97 insolvenčního zákona, není dovoleným prostředkem, je-li ho v rozporu se zásadami insolvenčního řízení (srov. § 5 insolvenčního zákona) zneužito k jiným než v zákoně uvedeným účelům. Děje se tak zejména tehdy, když slouží k prosazení vlastních zájmů osoby podávající takový návrh, vedený především snahou uškodit osobě, na jejíž majetek je insolvenční návrh podáván, a donutit ji, aby něco konala, opominula nebo trpěla, aniž by navrhovatel měl skutečné poznatky o tom, že dotčená osoba (fyzická nebo právnická) je v úpadku ve smyslu § 3 insolvenčního zákona. Jestliže je návrh na zahájení insolvenčního řízení založen na smyšlených a neexistujících skutečnostech, jež byly navrhovatelem jen účelově uvedeny se záměrem vyvolat důsledky spojené s podáním takového návrhu, zejména aby byly do insolvenčního rejstříku, který je informačním systémem dostupným na veřejné datové síti, zaneseny a v něm uvedeny nepravdivé skutečnosti nasvědčující tomu, že je údajný dlužník v úpadku, může dojít k vážným důsledkům (např. ohrožení jeho konkurenceschopnosti v důsledku ztráty důvěry a dobrého jména u klientů a obchodních partnerů apod.), které lze považovat za jinou vážnou újmu ve smyslu trestného činu pomluvy podle § 184 tr. zákoníku.*“¹⁹

K naplneniu trestného činu ohovárania následne Najvyšší súd ČR konštatoval, že „jestliže je návrh na zahájení insolvenčního řízení založen na smyšlených a neexistujících skutečnostech, jež byly navrhovatelem jen účelově uvedeny se záměrem vyvolat důsledky spojené s podáním takového návrhu, zejména aby byly do insolvenčního rejstříku, který je informačním systémem dostupným prostřednictvím veřejné datové sítě, zaneseny a v něm uvedeny nepravdivé skutečnosti nasvědčující tomu, že je údajný dlužník

¹⁸ Za tento záver bola ocenená sudkyňa Najvyššieho súdu Českej republiky Milada Šámalová cenou „Pocta za nejlepší judikát za období 2015-2016“. Dostupné na: <http://www.ceska-justice.cz/2016/06/nejlepsi-judikat-za-dva-roky-podani-lziveho-insolvenčního-navrhu-je-tezka-ujma-trestny-cin/>.

¹⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 26.2.2015, sp. zn. 8 Tdo 1352/2014.

v úpadku, môže dojít k vážnym dôsledkům (např. ohrožení jeho konkurenceschopnosti v dôsledku ztráty dôvery a dobrého jména u klientů a obchodních partnerů apod.), které lze považovat za jinou vážnou újmu ve smyslu trestného činu pomluvy podle § 184 trestního zákoníku²⁰. Jednočinný súbeh Pri trestnom čine vydierania a trestnom čine ohovárania nie je vylúčený jednočinný súbeh, nakoľko, uvedené trestné činy nie sú vo vzájomnom pomere subsidiarity a špeciality, z dôvodu ochrany rôznorodých záujmov. Pokým pri trestnom čine ohovárania ide o ochranu cti a dobrej povesti človeka, pri trestnom čine vydierania je objektom slobodné rozhodovanie človeka. Konanie, pri ktorom by bol použitý síce prostriedok dovolený, avšak nie dovolený vo vzťahu k účelu sledovanému páchatel'om nemožno považovať za oprávnené konanie. V dôsledku tohto je vylúčené trestné použitie dovoleného prostriedku k tomu účelu, ku ktorému je určené (napríklad hrozba veriteľa, že pristúpi k výkonu rozhodnutia, ak dlžník nezaplatí). Na druhej strane hrozba inak dovoleným alebo dokonca spoločensky prospešným prostriedkom alebo postupom môže byť hrozbou inej ťažkej ujmy v zmysle znakov základnej skutkovej podstaty trestného činu vydierania, pokiaľ nejde o prostriedok, či postup dovolený k danému účelu.²¹

Záver

V súčasnosti na rozdiel IZ slovenský ZKR neobsahuje žiadny efektívny inštrument, ktorý by zabránil účelovým konaniam veriteľov, t. j. odradil by ich k podávaniu šikanózných návrhov. Zverejnením uznesenia o vyhlásení konkurzu v obchodnom vestníku je subjekt výrazne a nenávratne poškodzovaný na svojich právach, je dehonestovaný spoločnosťou, nakoľko vo všeobecnosti je informácia o vyhlásení konkurzu vnímaná značne negatívne, okrem iného aj obchodnými partnermi a nesie so sebou následky, akými sú napríklad zníženie počtu zákazníkov, nemožnosť realizovania obchodných transakcií, neposkytnutie úveru bankovými, ako aj nebankovými spoločnosťami a iné. Bez takýchto nedôvodných návrhov na vyhlásenie konkurzu by uvedené následky nenastávali. Poškodený subjekt musí vynakladať veľké úsilie na využívanie prostriedkov na svoju obranu, pričom žaloba na náhradu škody je prakticky jedinou možnou obranou dotknutého subjektu.

Na základe vyššie uvedených možných prostriedkov obrany v Slovenskej republike pred šikanóznym návrhom na vyhlásenie konkurzu je nepochybné, že ide v zásade len o postupy, ktoré už postihnutému subjektu zaručia len ur-

²⁰ Tamtiež

²¹ ŠAMKO, P.: *Trestný čin vydierania spáchaný podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu*. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a381-trestny-cin-vydierania-spachany-podanim-navrhu-na-vyhlasenie-konkurzu>.

čitú finančnú satisfakciu. V podmienkach Slovenskej republiky môže poškodený subjekt využiť prostriedky obrany až po začatí konkurzného konania a to prostredníctvom podania žaloby na súd a to predovšetkým žalobu na náhradu škody alebo inej ujmy. Preto by sme *de lege ferende* navrhovali doplniť ZKR o obdobné ustanovenia (predbežné posúdenie návrhu na vyhlásenie konkurzu) v zmysle predchádzania šikanóznym veriteľským návrhom.

Prínos uvedenej novely v Českej republike účinnej od 1.7.2017 spočíva v možnosti v tejto prvotnej fáze zabrániť poškodeniu súťažiacemu subjektu v pozícii dlžníka tým, že sa účelový šikanózný návrh vôbec neoznamuje vyhláškou. Za prelomové považujeme aj vyššie spomínané rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky ohľadne subsumovania takéhoto šikanózneho konania pod trestný čin vydierania a ohovárania. Zastávame názor, že riziko trestnoprávneho postihu za šikanózný insolvenčný návrh bude mať do budúcnosti nezanedbateľnú ochrannú funkciu.

Použitá literatúra

1. HÁSOVÁ, J. – MORAVEC, T.: *Insolvenční řízení*. Praha : C.H. Beck, 2013. 262 s.
2. KOCINEC, J.: Šikanózní návrhy na zahájení insolvenčního řízení a možné řešení z pohledu soudního exekutora. In *Sborník z Diskusního fóra Exekutorské komory ČR*, Praha : Exekutorská komora ČR, 2013, s. 4-7.
3. KUBIZŇÁK, J. : Šikanózný insolvenční návrh. In *Komorní listy*, č. 1, 2014, s. 11-16.
4. PÚRY, F.: *Úpadečné trestné činy v Českej republike*. Praha : C. H. Beck, 2015. 248 s.
5. SEDLÁČEK, D.: Šikanózní insolvenční návrhy-praktický pohled. In *vzkuminsolvence.cz*. Dostupné na: http://www.vzkuminsolvence.cz/data/files/2015-cnb/prezentace/1_sedlacekkonference-vse-sedlacek-sikanozni-insolvenčni-navrhy-final-v2.pdf.
6. ŠAMKO, P.: *Trestný čin vydierania spáchaný podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu*. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a381-trestny-cin-vydierania-spachany-podanim-navrhu-na-vyhlasenie-konkurzu>.
7. ŠKRINÁR, A.: Zodpovednosť veriteľa a jeho štatutárnych orgánov za neoprávnený návrh na vyhlásenie konkurzu. Dostupné na: http://www.srovpraxi.sk/33/zodpovednost-veritele-a-jeho-statutarnych-organov-za-neopraveny-navrh-na-vyhlasenie-konkurzu-uniqueidmRRWSbk196FPkyDafLFWACuqyBmlr_0pOxDdU92JZiNj3bH7_P70VA/.
8. ŠVÉDA, M. – HODAČOVÁ, M.: Prichází konec možnosti šikany v insolvenčním řízení? In *epravo.cz*. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/prichazi-konecmoznosti-sikany-v-insolvencim-řízení-84832.html>.

Legislatívne predpisy

1. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
2. Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii v znení neskorších predpisov
3. Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a spôsoboch jeho řešení (insolvenční zákon) v znení pozdějších právných předpisu
4. Zákon č. 334/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znení pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znení pozdějších předpisů
5. Zákon č. 64/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znení pozdějších předpisů, a některé další zákony

PREHLADNOSŤ VÄZIEB MEDZI AKTÉRMÍ V INSOLVENČNOM KONANÍ¹

JUDr. Ing. Matej Kačaljak, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra finančného práva
matej.kacaljak@flaw.uniba.sk

Prehľadnosť väzieb medzi aktérmi v insolvenčnom konaní

Článok analyzuje problém kolúzie medzi jednotlivými aktérmi v insolvenčnom konaní a dostupné nástroje na jej odhaľovanie, osobitne v kontexte globalizácie a možnosti presunu, resp. zdanlivého presunu podnikateľských aktivít do spoločností v daňových rajoch. Nástroje identifikované v článku, (i) vyvrátiteľná domnienka spriaznenosti a (ii) CFC pravidlá majú potenciál obmedziť podvodné konanie v tejto oblasti, keďže potenciálna kolúzia bude ľahšie odhaliteľná. Aj pri minimálnej účinnosti týchto nástrojov je možné predpokladať, že ak bude chcieť potenciálny páchatel' svoje prepojenie skryť, takéto štruktúry sa podstatne predražia. Tieto pravidlá však nie sú spôsobilé priamo odhaliť kolúziu spočívajúcu v dohodách medzi inak nespriaznenými aktérmi. Na ich odhalenie bude nutné identifikovať iné vhodné nástroje.

Das Problem der Kollusion zwischen einzelnen Agenten in Insolvenzverfahren

Der Beitrag analysiert das Problem der Kollusion zwischen einzelnen Agenten in Insolvenzverfahren und verfügbare Mittel seiner Identifizierung, insbesondere im Kontext der Globalisierung und die Möglichkeit die Geschäftstätigkeiten an Unternehmen in Steueroasen zu übertragen. Die in der Arbeit identifizierten Mittel (i) widerlegbare Vermutung des Vorhandenseins einer engen Beziehung und (ii) CFC-Regeln haben das Potenzial, missbräuchliches Verhalten in dem diskutierten Segment zu begrenzen, da eine mögliche Kollusion leichter zu identifizieren sein wird. Selbst wenn man die minimale Wirksamkeit dieser Mittel bedenkt, kann vernünftigerweise angenommen werden, dass der potentielle Täter eines missbräuchlichen Verhaltens umfangreichere Kosten erleiden würde, wenn er versucht, die missbräuchlichen Strukturen zu verbergen. Die diskutierten Mittel sind jedoch nicht zur Identifizierung von

¹ Článok vznikol s podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe grantu APVV-15-0740.

Kollusion auf der Basis von Vereinbarungen zwischen ansonsten unabhängigen Agenten geeignet. Andere Mittel müssten identifiziert werden.

Problem of collusion between individual agents in insolvency proceedings

The paper analyses the problem of collusion between individual agents in insolvency proceedings and available means of its identification, particularly in the context of globalisation and possibility to transfer business activities to companies in tax havens. Means identified in the paper (i) rebuttable presumption of existence of close relationship and (ii) CFC rules have the potential to limit abusive conduct in the discussed segment because potential collusion will be more easily identifiable. Even considering the minimum effectiveness of these means it may be reasonably assumed that the potential perpetrator of abusive conduct would suffer more extensive costs when trying to conceal the abusive structures. The discussed means, however, are not suitable for identification of collusion based on agreements between otherwise independent agents. Other means would need to be identified.

Kľúčové slová: podvodné konanie v insolvenčii, kolúzia medzi aktérmi, CFC pravidlá

Schlüsselbegriffe: missbräuchliches Verhalten bei Insolvenz, Kollusion zwischen den Agenten, CFC-Regeln

Keywords: abusive conduct in insolvency, collusion between the agents, CFC rules

Úvod

Jedným z problematických aspektov insolvenčných deliktov je neprehľadnosť väzieb medzi jednotlivými aktérmi. Najvýznamnejším problémom je pravdepodobne kolúzia medzi úpadcom, resp. vybranými veriteľmi a správcom. Obdobne problematické je však aj konanie, keď si subjekt do insolvenčného konania prihlási pohľadávku, ktorá by sa v zásade mala uspokojovať ako podriadená pohľadávka, ale túto skutočnosť v prihláške zamlčí. V medializovaných prípadoch takéto podozrenia boli pri subjektoch majúcich sídlo v jurisdikciách s menšou mierou korporátnej transparentnosti, ktoré sú zjednodušene označované ako „daňové raje“. Predmetom tohto článku je posúdenie vybraných možností, ktoré majú potenciál takémuto neželanému konaniu predísť.

1. Pravidlá týkajúce sa neželanej kolúzie medzi aktérmi v insolvenčnom konaní

Slovenské právne predpisy obsahujú pravidlá, ktoré určité druhy skutočnej, alebo potenciálnej kolúzie priamo vylučujú, resp. ju spájajú s určitými právnymi následkami.

V prvom rade, kolúzia medzi správcom a ostatnými aktérmi insolvenčného konania je vylúčená per se² a už samotná existencia určitých indikátorov (bez ohľadu na to, či kolúzia skutočne existuje) má za následok vylúčenie správcu³. Dikcia predmetného ustanovenia popritom naznačuje, že správca je za daných okolností vylúčený bez ďalšieho priamo zo zákona.

Ďalej, kolúzia medzi úpadcom a vybranými veriteľmi sa najprv posudzuje kritériom spriaznenosti⁴. Následne, pri naplnení kritérií testu spriaznenosti nasledujú následky v podobe odporovateľnosti právnych úkonov⁵, zákonnej podriadenosti pohľadávok⁶, vylúčenia hlasovacieho práva⁷, atď.

Prax však ukazuje⁸, že problematická nie je absencia pravidiel sankcionujúcich potenciálnu kolúziu, ale skôr nedostatok dostupných nástrojov na jej odhalenie. Najmä, s postupujúcou globalizáciou je v súčasnosti veľmi jednoduché skryť svoju skutočnú identitu za tzv. schránkovú spoločnosť v daňovom raji.

Popritom však existuje niekoľko nástrojov, ktoré by mohli byť zapracované do slovenského právneho poriadku, ktoré by uvedenú nerovnováhu eliminovali, resp. znížili, a ktoré súčasne nepredstavujú enormnú záťaž pre dobromyseľných účastníkov insolvenčného konania.

V ďalšom texte sa primárne budeme venovať dvom vybraným inštitútom, konkrétne (i) vyvrátiteľnej domnienke spriaznenosti, a (ii) pravidlu kontrolovaných zahraničných spoločností.

2. Vyvrátiteľná domnienka spriaznenosti

Práve v súvislosti s medializovaným prípadom reštrukturalizácie spoločnosti Váhostav sa ukázala ako problém neprehľadná štruktúra veriteľov spoločnosti, kde existovali náznaky, že niektorí veritelia do istej miery rozhodujúci pre prijatie reštrukturalizačného plánu mohli konať v zhode s úpadcom.⁹

² § 4 ods. 1 zákona č. 5/2008 Z. z. o správcoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o správcoch“)

³ § 4 ods. 2 Zákona o správcoch

⁴ § 9 zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o konkurze a reštrukturalizácii“)

⁵ § 57 a nasl. Zákona o konkurze a reštrukturalizácii

⁶ § 95 ods. 3 a § 137 ods. 5 Zákona o konkurze a reštrukturalizácii

⁷ § 35 ods. 4 Zákona o konkurze a reštrukturalizácii

⁸ Porovnaj: <https://dennikn.sk/87328/vsetci-vedeli-o-dlhoch-vahostavu-aj-tak-mu-nieкто-pozical/> ; <https://www.aktuality.sk/clanok/274659/vahostav-dostal-nove-pravidla-sirokey-nedava-ziadnu-garanciu/>; a <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2015/cislo-15/banky-aj-schranky-maju-z-vahostavu-ziskat-este-viac.html>

⁹ Pozri bližšie zdroje citované v predchádzajúcej poznámke pod čiarou.

Preto, V dôsledku medializovaného reštrukturalizačného procesu spoločnosti Váhostav a pod zámienkou pomoci nezabezpečeným veriteľom tejto spoločnosti Národná rada Slovenskej republiky dňa 23. apríla 2015 schválila v zrýchlenom legislatívnom procese rozsiahle novely Zákona o konkurze a reštrukturalizácii a zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov¹⁰. Tieto novely boli vykonané zákonom Vč. 87/2015 Z. z. – Lex Váhostav.

Obchodný zákonník v § 67c ods. 4 zavádza vyvrátiteľnú domnienku spriaznenosti veriteľa poskytujúceho plnenie nahradzujúce vlastné zdroje, ak ide o osobu, pri ktorej nie je možné zistiť konečného užívateľa výhod podľa osobitného predpisu .

Môže však nastať situácia, keď pohľadávka takejto osoby nebude v konkurze považovaná za podriadenú pohľadávku, napríklad z dôvodu, že dotyčný veriteľ svoje prepojenie s úpadcom zatají a správca ho sám nedokáže preukázať.

Je preto prekvapujúce, že zákonodarca uvedenú domnienku cez Lex Váhostav zaviedol iba do právnej úpravy obchodných spoločností v Obchodnom zákonníku, ale nereflektoval ju v úprave konkurzného konania.

Takáto zákonná domnienka spriaznenosti sa zdá byť vhodným nástrojom najmä v reštrukturalizačnom konaní, kde v dôsledku krátkych lehôt existuje reálne riziko, že včasné nezistenie spriaznenosti veriteľa môže výrazne ovplyvniť jeho výsledok v neprospech ostatných veriteľov.

Do istej miery došlo k zapracovaniu tohto pravidla do Zákona o konkurze a reštrukturalizácii do § 9 ods. 4 s účinnosťou od 1.2.2017. V zmysle tohto pravidla *„[a]k je dlžníkom osoba zapísaná v registri partnerov verejného sektora alebo osoba, ktorá bola v tomto registri zapísaná v posledných piatich rokoch pred vyhlásením konkurzu alebo povolením reštrukturalizácie, predpokladá sa, že veriteľ, ktorý nie je subjektom verejnej správy a ktorý si prihlasuje pohľadávky v celkovej sume nad 1 000 000 eur, je osobou spriaznenou s dlžníkom, a to až do času, kým správcovi neosvedčí svoj zápis do registra partnerov verejného sektora.“* Vo vzťahu napríklad k reštrukturalizácii spoločnosti Váhostav-SK, a.s. by takáto úprava mohla byť účinným nástrojom na sprehľadnenie veriteľskej štruktúry (ak by v tom čase existovala).

Je však zjavné, že úprava je zacielená výlučne na subjekty, ktoré prijímajú prostriedky z verejných rozpočtov. Bolo by namieste zvážiť jej rozšírenie na všetky subjekty, pričom ako ochrana pred prílišnou administratívnou záťažou by naďalej ostalo kritérium minimálnej výšky uplatnenej pohľadávky.¹¹

¹⁰ Ďalej len „Obchodný zákonník“.

¹¹ V tomto kontexte treba podotknúť, že existujúca úprava v tomto kontexte nerieši potenciálny problém účelového rozdelenia pohľadávok medzi viacerých veriteľov konajúcich v zhode tak, aby každý si uplatnil pohľadávku v hodnote nižšej ako je 1 000 000 eur.

3. Pravidlo ovládaných zahraničných spoločností

Pravidlo ovládaných zahraničných spoločností¹² (*controlled foreign company*; „CFC“) adresuje znižovanie základu dane prostredníctvom presúvania aktivít, rizík a súvisiacich ziskov do dcérskych spoločností, prípadne stálych prevádzkarní daňovníka v jurisdikciách s podstatne nižším daňovým zaťažením. Obvyklé kritériá pre uplatnenie režimu ovládanej zahraničnej spoločnosti sú¹³

1. spoločnosť je „ovládaná“ daňovníkom, t.j. daňovník uplatňuje rozhodujúci vplyv na jej riadenie; a
2. spoločnosť sa nachádza v jurisdikcii s podstatne nižším zdanením, prípadne v jurisdikcii, ktorá sa nachádza na čiernom/šedom zozname.

CFC pravidlá sú vnímané ako príklad jednostranného opatrenia na zabezpečenie ochrany základu dane¹⁴. Podľa viacerých výskumov sú CFC pravidlá relatívne účinným nástrojom brániacim odklonu pasívnych príjmov do jurisdikcií s nižším zdanením¹⁵.

V podmienkach Európskej únie je však pri konštrukcii CFC pravidiel nutné prihliadať aj na Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie vo veci *Cadbury – Schweppes*¹⁶. V zmysle uvedeného rozhodnutia existuje niekoľko rovín, v ktorých je aplikácia CFC pravidiel obmedzená¹⁷:

1. rovina teritoriálna, kde v zásade nie sú kladené obmedzenia vo vzťahu k CFC pravidlám namiereným na jurisdikcie mimo Európskej únie, resp. Európskej zóny voľného obchodu, zatiaľ čo vo vzťahu k jurisdikciám patriacim do jedného z dvoch spomenutých celkov musia byť CFC pravidlá podrobené ďalším požiadavkám;
2. rovina obsahová, kde vo vzťahu k jurisdikciám patriacim do Európskej únie, resp. Európskej zóny voľného obchodu nemôžu byť CFC pravidlá namierené proti aktivitám, ktoré majú skutočný ekonomický základ, inak by boli v rozpore so slobodou usadenia sa zakotvenou v primárnom práve Európskej únie.

Zavedenie CFC pravidiel pre právnické osoby je v rámci Európskej únie harmonizované SMERNICOU RADY (EÚ) 2016/1164 z 12. júla 2016, ktorou sa stanovujú pravidlá proti praktikám vyhýbania sa daňovým povinnos-

¹² Na okraj si dovoľíme podotknúť, že návrh novely zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov, ktorá tieto pravidlá zavádza (ďalej len „Novela ZoDP“), používa pojem "kontrolované zahraničné spoločnosti". Hoci sa domnievame, že ide o pomerne nepriľiehavý kalk, ktorý neprihliada na sémantickú rôznosť pojmov kontrola (*audit*) – ovládanie (*control*), budeme rešpektovať, že pôjde o legálne zakotvený pojem.

¹³ Deloitte (2015)

¹⁴ Weichenreider (1996). Vid' Lang (2004) pre porovnanie rôznych pravidiel.

¹⁵ Altshuler (2003); Ruf (2012)

¹⁶ Súdny dvor Európskej únie (*Cadbury-Schweppes*)

¹⁷ Ruf (2013)

tiam, ktoré majú priamy vplyv na fungovanie vnútorného trhu (ďalej len „**Smernica ATAD**“).

Smernica ATAD zavádza pre identifikáciu CFC dvojstupňový test:

1. v prvom stupni sa skúma, či vôbec daná právnická osoba, prípadne stála prevádzkareň spĺňa kritériá CFC, kde musia byť kumulatívne splnené dve podmienky
 - a. „*v prípade subjektu, daňovník samotný alebo spolu so svojimi prepojenými podnikmi má priamo alebo nepriamo viac než 50 % hlasovacích práv alebo priamo či nepriamo vlastní viac než 50 % kapitálu alebo má nárok na viac než 50 % zisku dotknutého subjektu*“¹⁸; a
 - b. „*skutočná daň z príjmov právnických osôb, ktorú zaplatil subjekt alebo stála prevádzkareň, je nižšia ako rozdiel medzi daňou z príjmov právnických osôb, ktorá by bola danému subjektu alebo stálej prevádzkarni vypočítaná v uplatniteľnom systéme dane z príjmov právnických osôb v členskom štáte daňovníka, a skutočnou daňou z príjmov právnických osôb, ktorú subjekt alebo stála prevádzkareň zaplatili*“;¹⁹
2. v druhom stupni sa posudzuje, či je prípustné zahrnutie príjmov CFC do základu dane ovládajúceho daňovníka podľa jedného z dvoch prístupov, ktoré si členské štáty pri transpozícii môžu zvoliť
 - c. v rámci tzv. **kategorického prístupu** sa vybrané pasívne príjmy zahŕňajú do základu dane ovládajúceho daňovníka *per se*, konkrétne²⁰:
 - i. úroky alebo akýkoľvek iný príjem plynúci z finančných aktív;
 - ii. licenčné poplatky alebo akýkoľvek iný príjem plynúci z duševného vlastníctva;
 - iii. dividendy a príjem z prevodu podielov;
 - iv. príjem z finančného lízingu;
 - v. príjem z poisťovacích, bankových a iných finančných činností; a
 - vi. príjem z fakturačných spoločností, ktorých príjem pochádza z predaja tovaru a poskytovania služieb v súvislosti s tovarom a službami, ktoré nakupujú od prepojených podnikov a ktoré prepojeným podnikom predávajú, pričom tieto fakturačné spoločnosti pridávajú nulovú alebo nízku ekonomickú hodnotu;

¹⁸ Článok 7(1)(a) Smernice ATAD; V prípade stálej prevádzkarene uvedené kritérium pochopiteľne nie je nutné skúmať a rozhodujúci vplyv na riadenie sa považuje za daný.

¹⁹ Článok 7(1)(b) Smernice ATAD

²⁰ Článok 7(2)(a) Smernice ATAD

Súčasne je však nutné skúmať, či CFC „vykonáva podstatnú ekonomickú činnosť podporovanú personálom, zariadením, aktívami a priestormi“ a ak áno, vyššie uvedené zahrnutie príjmov *per se* sa nesmie uplatniť. Uvedené reflektuje závery Rozsudku Súdneho dvora Európskej únie vo veci Cadbury – Schweppes, podľa ktorých by uplatnenie CFC pravidiel bolo v súlade s princípmi jednotného trhu „ak by sa takéto zahrnutie týkalo len vyslovene umelých konštrukcií určených na vyhnutie sa zvyčajne splatnej dani“²¹ a naopak, musí byť vylúčené, „ak sa na základe objektívnych a tretími osobami overiteľných skutočností ukáže, že napriek tomu, že jestvujú odôvodnenia daňového charakteru, uvedená [CFC] je skutočne usadená v hostiteľskom členskom štáte a vykonáva tu skutočné hospodárske činnosti.“²²

Napokon, v súlade s už citovanou logikou, uvedené obmedzenie sa netýka jurisdikcii mimo Európskej únie a Európskej zóny voľného obchodu a členské štáty teda majú možnosť zahrnutie príjmov *per se* uplatniť na CFC v týchto jurisdikciách bez ohľadu na to, či tieto CFC skutočne sú v daných jurisdikciách usadené a vykonávajú tam ekonomickú činnosť.

Tieto príjmy (nie však straty) zahŕňané *per se* sa do základu dane ovládajúcej osoby zahrnú v celej výške v súlade s vnútroštátnymi pravidlami vzťahujúcimi sa na tohto daňovníka.

- d. V rámci tzv. **transakčného prístupu** sa pre príjmy plynúce z umelých konštrukcií slúžiacich s hlavným cieľom získať daňovú výhodu zahŕňajú podľa pravidla, ktoré je určitým ekvivalentom pravidiel transferového oceňovania.

Smernica ATAD pre potreby transakčného princípu zavádza osobitnú definíciu umelej konštrukcie, ktorá zahŕňa situácia „pokiaľ by subjekt alebo stála prevádzkareň nevlastnili aktíva alebo nepodstúpili riziká, z ktorých plynie ich celý príjem alebo časť ich príjmu, ak by neboli kontrolovaní spoločnosťou, v ktorej sa vykonávajú významné personálne funkcie, relevantné z hľadiska týchto aktív a rizík, a slúžia na vytváranie príjmov [CFC].“

Príjmy plynúce z umelých konštrukcií sa v rámci transakčného prístupu zahrnú s uplatnením princípu nezávislého vzťahu a pri absencii podrobnejšej úpravy v Smernici ATAD je možné predpokladať, že sa na realokáciu týchto príjmov uplatnia vnútroštátne pravidlá transferového oceňovania.

V obidvoch vyššie uvedených prípadoch však platí, že „členský štát daňovníka umožní, aby sa daň, ktorú [CFC] zaplatili, odpočítala z daňovej povinnosti daňovníka v štáte jeho daňovej rezidencie alebo umiestnenia. Odpočet sa vypočíta v súlade s vnútroštátnym právom.“²³

²¹ Súdny dvor Európskej únie (Cadbury-Schweppes), výrok rozhodnutia

²² Ibid.

²³ Článok 8(7) Smernice ATAD

Novela ZoDP volí transakčný prístup, pričom Ministerstvo financií Slovenskej republiky ako predkladateľ argumentuje tým, že transakčný prístup je vhodnejší pre propagáciu Slovenskej republiky ako prostredia priaznivého pre holdingy.

V kontexte tohto článku je však podstatná skutočnosť, že Novela ZoDP nejde vo vzťahu k CFC pravidlám nad rámec harmonizácie Smernicou ATAD a nerozširuje CFC pravidlá aj na fyzické osoby. Toto rozhodnutie sa zdá ako prekvapivé aj s ohľadom na to, že Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta v rámci pripomienkového konania k Novele ZoDP toto primerané rozšírenie navrhovala.

Rozšírenie sa zdá logické z hľadiska férovosti podnikateľského prostredia, keďže pre slovenské podnikateľské prostredie je charakteristické, že veľké podniky vlastnené domácimi vlastníkmi spravidla nie sú kótované na burze a mnohokrát majú jediného konečného užívateľa výhod. Takýto vlastník, fyzická osoba vie potenciálnu CFC jednoducho vyňať spod svojej holdingovej štruktúry a ovládať ju priamo. Tým ju vyjme spod pôsobnosti slovenských (a prakticky akýchkoľvek) CFC pravidiel.

V kontexte tohto článku je však podstatné, že CFC pravidlá postavajú zahraničné spoločnosti do centra pozornosti slovenskej finančnej správy. Informácie o nich potom môže slovenský správca dane získavať v rámci niekoľkých multilaterálnych iniciatív.²⁴ Konkrétne na príklade Váhostav-SK, a.s. by napríklad správca, prípadne príslušný súd v pochybnostiach nemusel dožadovať zahraničné orgány (a počítať s odozvou rádovo v týždňoch až mesiacoch), ale mal by podstatné informácie k dispozícii u príslušného správcu dane²⁵.

Rozšírenie CFC pravidiel na fyzické osoby preto považujeme za žiaduce.

Záver

Problém kolúzie medzi jednotlivými aktérmi v insolvenčnom konaní je hodný pozornosti pri snahách o predchádzanie podvodným konaniam. Existujúca právna úprava už identifikuje prípady kolúzie, resp. znaky kolúzie, spolu so zodpovedajúcimi právnymi následkami, ako napr. vylúčenie správcu, podriadenosť pohľadávok, vylúčenie hlasovacích práv. Túto úpravu je v zásade možné považovať za postačujúcu.

²⁴ Pre prehľad týchto iniciatív pozri bližšie Koronciová, A. (2016).

²⁵ Prinajmenšom by vedel overiť, či daná spoločnosť nie je u správcu dane evidovaná ako CFC a ak nie, záver o tom, že daná spoločnosť nie je spriaznená s úpadcom by sa zdal presvedčivejší, ako je to v súčasnosti.

Podstatnejším problémom však je odhaľovanie tejto kolúzie, osobitne v kontexte globalizácie a možnosti presunu, resp. zdanlivého presunu podnikateľských aktivít do spoločností v daňových rajoch.

Nástroje identifikované v tomto článku, (i) vyvrátiteľná domnienka spriaznenosti a (ii) CFC pravidlá majú potenciál obmedziť podvodné konanie v tejto oblasti, keďže potenciálna kolúzia bude ľahšie odhaliteľná. Aj pri minimálnej účinnosti týchto nástrojov je možné predpokladať, že ak bude chcieť potenciálny páchatel svoje prepojenie skryť, takéto štruktúry sa podstatne predražia.

Súčasne, obmedzením diskutovaných pravidiel je, že nie sú spôsobilé priamo odhaliť kolúziu spočívajúcu v dohodách medzi inak nespriaznenými aktérmi. Na ich odhalenie bude nutné identifikovať iné vhodné nástroje a nie je vylúčené, že jediným dostupným nástrojom nateraz budú prostriedky operatívno-pátracej činnosti orgánov činných v trestnom konaní.

Použitá literatúra

1. ALTSHULER, R. – HUBBARD, R. G. (2003). The effect of the tax reform act of 1986 on the location of assets in financial services firms. *Journal of Public Economics*, 87(1), p. 109-127.
2. Deloitte (2015). Guide to Controlled Foreign Company Regimes. Online: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dt-tl-tax-guide-to-cfc-regimes-14-july-2015.pdf>, 19.11.2016
3. KORONCZIOVÁ, A.: Nástroje kontroly v daňovom práve. In *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2016* [elektronický zdroj]. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2016. s. 92-98 [CD-ROM]
4. LANG, M. (Ed.). *CFC legislation, tax treaties and EC law* (Vol. 8). Kluwer law international.
5. RUF, M. – WEICHENRIEDER, A. J. The taxation of passive foreign investment: lessons from German experience. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économique*, 45(4), p. 1504-1528.
6. RUF, M. – WEICHENRIEDER, A. J.: *CFC Legislation, Passive Assets and the Impact of the ECJ's Cadbury-Schweppes Decision*.
7. Súdny dvor Európskej únie (Cadbury-Schweppes). Rozhodnutie Súdneho dvora Európskej Únie 196/04 z 12. septembra 2006 Cadbury-Schweppes.
8. WEICHENRIEDER, A.: Fighting international tax avoidance: The case of Germany. In *Fiscal Studies*, 17(1), p. 37-58.

**PRÁVOMOC SÚDOV NA ROZHODOVANIE
O ŽALOBE Z DÔVODU PLATOBNEJ NESCHOPNOSTI
PROTI ŽALOVANÉMU S BYDLISKOM V TREŤOM ŠTÁTE
V JUDIKATÚRE SÚDNEHO DVORA EURÓPSKEJ ÚNIE:
ROZHODNUTIE VO VECI C-295/13 – H. PROTI H.K.**

JUDr. et PhDr. mult. Libor Klimek, PhD.

Výskumné kriminologické centrum
Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy
libor.klimek@paneurouni.com / libor.klimek@yahoo.com

**Právomoc súdov na rozhodovanie o žalobe z dôvodu platobnej
neschopnosti proti žalovanému s bydliskom v treťom štáte v judikatúre
Súdneho dvora Európskej únie:
rozhodnutie vo veci C-295/13 – H. proti H. K.**

Konferenčný príspevok sa zaoberá právomocou súdov na rozhodovanie o žalobe z dôvodu platobnej neschopnosti proti žalovanému s bydliskom v treťom štáte v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie, a to v svetle rozhodnutia vo veci C-295/13 – H. proti H. K. Je rozdelený do štyroch sekcií. Prvá sekcia prezentuje návrh na začatie konania. Kým druhá sekcia analyzuje skutkový stav a položené prejudiciálne otázky, tretia sekcia je zameraná na ich posúdenie. Posledná štvrtá sekcia prezentuje výrok rozhodnutia.

**Zuständigkeit der Gerichte für eine Klage wegen Insolvenz gegen
einen Beklagten mit Sitz in einem Drittstaat in der Rechtsprechung
des Gerichtshofs der Europäischen Union:
Rechtssache C-295/13 – H. gegen H. K.**

Der Tagungsbeitrag behandelt die Zuständigkeit der Gerichte für eine Insolvenzklage gegen einen Beklagten mit Wohnsitz in einem Drittstaat in der Rechtsprechung des Gerichtshofs der Europäischen Union in der Rechtssache C-295/13 H. gegen HK ist es in vier Abschnitte unterteilt. Der erste Abschnitt enthält eine Antragsstellung. Während der zweite Abschnitt die Sachlage und die Vorabentscheidungsfragen analysiert, konzentriert sich der dritte Abschnitt auf deren Berücksichtigung. Der letzte vierte Abschnitt enthält die Entscheidungen der Entscheidung.

**Jurisdiction of the Courts For an Action In Respect
of Insolvency Against a Defendant Domiciled In a Non-member State
in Case-law of the Court of Justice of the European Union:
Case C-295/13 – *H. versus H. K.***

The conference contribution deals with the jurisdiction of the courts for an action in respect of insolvency against a Defendant domiciled in a non-member State in case-law of the Court of Justice of the European Union in the light of the case C-295/13 of *H. versus H. K.* it is divided into four sections. The first section presents a request for proceedings. While the second section analyses the factual situation and the questions referred for a preliminary ruling, the third section focuses on their consideration. The last fourth section presents the rulings of the decision.

Kľúčové slová: právomoc súdov, žaloba z dôvodu platobnej neschopnosti, žalovaný s bydliskom v treťom štáte, rozsudok vo veci C-295/13 – *H. proti H. K.*

Schlüsselbegriffe: Zuständigkeit der Gerichte, Insolvenzverfahren, Beklagte mit Wohnsitz in einem Drittstaat, Rechtssache C-295/13 *H. gegen H. K.*

Keywords: jurisdiction of the courts, action in respect of insolvency, defendant domiciled in a non-member State, case C-295/13 of *H. versus H. K.*

Úvod

Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu čl. 3 ods. 1 *Nariadenia Rady (ES) č. 1346/2000 o konkurznom konaní*¹ (ďalej len „Nariadenie č. 1346/2000 o konkurznom konaní“), čl. 1 ods. 2 písm. b) a čl. 5 bodu 1 písm. a) a b) a bodu 3 *Dohovoru o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach*² z roku 2007, ktorého uzavretie bolo schválené v mene Spoločenstva Rozhodnutím Rady 2009/430/ES o uzavretí Dohovoru o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach³ (ďalej len „Lugánsky dohovor II“).

Tento návrh bol podaný v rámci sporu, ktorého účastníkmi sú H, konajúci ako správca konkurznej podstaty spoločnosti G. T. GmbH (ďalej len „G. T.“), a H. K., týkajúceho sa žaloby o vrátenie platieb, ktoré H. K. uskutočnil ako konateľ spoločnosti G. T. po vzniku platobnej neschopnosti alebo po zistení jej predĺženia.

¹ Nariadenie Rady (ES) č. 1346/2000 z 29. 5. 2000 o konkurznom konaní. Úradný vestník Európskych spoločenstiev, L 160/1, 30. 6. 2000. Analýzu tohto Nariadenia bližšie pozri: ISRAEL, J.: *European Cross-border Insolvency Regulation*. Antwerpen – Oxford : Intersentia, 383 s.

² Dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Úradný vestník Európskej únie. L 339/3, 21. 12. 2007.

³ Rozhodnutie Rady 2009/430/ES z 27. 11. 2008 o uzavretí Dohovoru o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Úradný vestník Európskej únie, L 147/1, 10. 6. 2009.

1. Skutkový stav a prejudiciálne otázky

Žalobca vo veci C-295/13 – *H proti H. K*⁴ je správcom konkurznej podstaty v rámci konkurzného konania, ktoré sa začalo 1. novembra 2009 a týka sa majetku G. T., spoločnosti so sídlom v Offenbachu nad Mohanom (Nemecko). Žalovaným v konaní vo veci samej je konateľ spoločnosti G. T. Má bydlisko vo Švajčiarsku.

Dňa 1. júla 2009 G. T. previedla sumu 115 000 € a 8. júla 2009 sumu 100 000 €, z ktorej sa jej vrátilo 50 000 €, na jednu zo svojich dcérskych spoločností. Žalobca vo veci samej požaduje od žalovaného vo veci samej ako konateľa G. T. vrátenie zostávajúcich 165 000 €. Opiera sa o § 64 prvú a druhú vetu zákona týkajúceho sa spoločností s ručením obmedzeným⁵ (ďalej len „zákon o s. r. o.“) a tvrdí, že k prevodom, ktoré uskutočnil žalovaný vo veci samej 1. a 8. júla 2009 v prospech predmetnej dcérskej spoločnosti, došlo po vzniku platobnej neschopnosti spoločnosti G. T. alebo po zistení jej predĺženia.

Vnútroštátny súd sa pýta, či spor patrí do vecnej pôsobnosti čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní. Podľa rozsudkov vo veci C-339/07 – *Seagon* a vo veci C-213/10 – *F Tex*⁶ totiž odporovacia žaloba patrí do pôsobnosti tohto ustanovenia, lebo táto žaloba je spojená s konkurzným konaním v zmysle tohto nariadenia, priamo z neho vyplýva a úzko súvisí s likvidáciou alebo so súdnym vyrovnaním. Tento súd má pritom pochybnosti, ako je potrebné právne kvalifikovať žalobu založenú na § 64 zákona o s. r. o., aká bola podaná vo veci samej.

Podľa vnútroštátneho súdu za predpokladu, že sporná žaloba patrí do vecnej pôsobnosti čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní, je potrebné odpovedať na otázku, či sa toto ustanovenie uplatní aj v prípade, ak konkurzné konanie bolo začaté v členskom štáte, ale bydlisko alebo registrované sídlo žalovaného sa nachádza v treťom štáte, akým je v tejto veci Švajčiarska konfederácia. Švajčiarska konfederácia totiž síce je zmluvným štátom Lugánskeho dohovoru II, ale nie je viazaná týmto Nariadením.

Za predpokladu, že by Súdny dvor dospel k záveru, že čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní sa neuplatní na prípad, o aký ide vo veci samej, si vnútroštátny súd kladie otázku, či spor vo veci samej patrí do vecnej pôsobnosti čl. 1 ods. 2 písm. b) Lugánskeho dohovoru II. Podľa tohto ustanovenia sa totiž tento Dohovor neuplatní na „konkurz, konania týkajúce sa likvidácie platobne neschopných obchodných spoločností alebo iných právnických osôb, súdne dohody, vyrovnania a podobné konania“.

⁴ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 4. 12. 2014 vo veci C-295/13 – *H proti H. K*.

⁵ Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. 20. 4. 1892 (RGBl. S. 477).

⁶ Rozsudok Súdneho dvora Európskych spoločenstiev z 19. 4. 2012 vo veci C-213/10 – *F-Text SIA proti Lietuvos-Anglijos UAB „Jadecloud-Vilma“*.

Za týchto okolností Okresný súd v Darmstadte (*Landgericht Darmstadt*) rozhodol prerušiť konanie a položil Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:⁷

1. Sú súdy členského štátu, na ktorého území bolo začaté konkurzné konanie o majetku dlžníčky, príslušné na rozhodovanie o žalobe správcu konkurznej podstaty proti konateľovi dlžníčky o náhradu platieb, ktoré boli poskytnuté po vzniku platobnej neschopnosti spoločnosti alebo po zistení jej predĺženia?
2. Je súd členského štátu, na ktorého území bolo začaté konkurzné konanie o majetku dlžníčky, príslušný na rozhodovanie o žalobe správcu konkurznej podstaty proti konateľovi dlžníčky o náhradu platieb, ktoré boli poskytnuté po vzniku platobnej neschopnosti spoločnosti alebo po zistení jej predĺženia, ak konateľ nemá bydlisko v inom členskom štáte Európskej únie, ale v zmluvnom štáte Dohovoru?
3. Spadá žaloba podľa bodu 1 pod čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní?
4. V prípade, že čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní nezahŕňa žalobu podľa bodu 1 a/alebo príslušnosť súdu sa v tomto ohľade nerozširuje na konateľa s bydliskom v zmluvnom štáte Dohovoru:
5. Ide o konkurznú vec v zmysle čl. 1 ods. 2 písm. b) Dohovoru?
6. V prípade kladnej odpovede na štvrtú otázku:
 - a) Je súd členského štátu, na ktorého území má dlžníčka sídlo, príslušný na rozhodovanie o žalobe podľa bodu 1 v súlade s čl. 5 bodom 1 písm. a) Dohovoru?
 - Ide v prípade predmetu žaloby podľa bodu 1 o zmluvný nárok v zmysle čl. 5 bodu 1 písm. a) Dohovoru?
 - Ide v prípade predmetu žaloby podľa bodu 1 o nárok zo zmluvy o poskytnutí služieb podľa čl. 5 bodu 1 písm. b) Dohovoru?
 - b) Ide v prípade predmetu žaloby podľa bodu 1 o mimozmluvnú zodpovednosť, alebo o zodpovednosť, ktorá zodpovedá mimozmluvnej zodpovednosti, alebo o nároky z takej zodpovednosti, ktoré tvoria predmet konania v zmysle čl. 5 bodu 3 Dohovoru?

2. Posúdenie otázok

Svojou prvou a tret'ou otázkou, ktoré je potrebné preskúmať spoločne, sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000

⁷ Návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Landgericht Darmstadt (Nemecko) 28. 5. 2013 – Advokát H., správca konkurznej podstaty G. T. GmbH/H. K. (vec C-295/13).

o konkurznom konaní má vykladať v tom zmysle, že súdy členského štátu, na ktorého území sa začalo konkurzné konanie týkajúce sa majetku spoločnosti, majú na základe tohto ustanovenia právomoc rozhodovať o žalobe správcu konkurznej podstaty tejto spoločnosti proti konateľovi uvedenej spoločnosti o vrátenie platieb uskutočnených po vzniku platobnej neschopnosti tejto spoločnosti alebo po zistení jej predĺženia, o akú ide vo veci samej.

Žalobca vo veci samej usudzuje, že čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní nie je uplatniteľný. Žaloba vo veci samej totiž podľa neho nepredstavuje žalobu, ktorá by priamo vyplývala z konkurzného konania a ktorá by s ním úzko súvisela. Ustanovenie § 64 zákona o s. r. o. sa obmedzuje na úpravu zodpovednosti štatutárnych orgánov spoločnosti a žaloba na vyvodenie zodpovednosti voči jej konateľovi môže byť podaná nielen v rámci konkurzného konania, ale aj mimo neho, napríklad vtedy, keď návrh na vyhlásenie konkurzu je zamietnutý pre nedostatok majetku predmetnej spoločnosti.

Európska komisia naopak usudzuje, že aj keď všetky kritériá zavedené Súdny dvorom v rozsudkoch vo veci 133/78 – *Gourdain*⁸ a vo veci C-339/07 – *Seagon*⁹ na to, aby sa žaloba vo veci samej mohla považovať za žalobu, ktorá priamo vyplýva z konkurzného konania a ktorá s ním úzko súvisí, nie sú splnené, § 64 zákona o s. r. o. podľa nej sleduje cieľ, ktorý patrí do konkurzného práva. Žaloba založená na tomto ustanovení smeruje k zachovaniu majetku platobne neschopnej spoločnosti s ručením obmedzeným, ktorý možno rozdeliť, v záujme všetkých jej veriteľov. Za týchto okolností spojenie tejto žaloby s konkurzným konaním zodpovedá cieľu zlepšiť efektívnosť a rýchlosť konkurzného konania, keďže súd rozhodujúci v konkurznom konaní môže odpovedať rýchlejšie než iný súd na otázku, kedy bola predmetná spoločnosť predĺžená.

V tomto ohľade je potrebné pripomenúť, že vzhľadom najmä na potrebný účinok Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní sa jeho čl. 3 ods. 1 má vykladať v tom zmysle, že členskému štátu, na ktorého území bolo začaté konkurzné konanie, priznáva medzinárodnú právomoc rozhodovať o žalobách, ktoré vyplývajú priamo z konkurzného konania a ktoré s ním úzko súvisia.

Navyše je potrebné objasniť, že Súdny dvor vo svojej judikatúre týkajúcej sa posúdenia otázky, či konanie priamo vyplýva z konkurzného konania a s ním úzko súvisí, zohľadnil, po prvé, skutočnosť, že rôzne typy žalôb, o ktorých mal rozhodovať, boli podané v súvislosti s konkurzným konaním.

⁸ Rozsudok Súdneho dvora Súdneho dvora Európskych spoločenstiev z 22. 2. 1979 vo veci 133/78 – *Henri Gourdain proti Franz Nadler*.

⁹ Rozsudok Súdneho dvora Súdneho dvora Európskych spoločenstiev z 12. 2. 2009 vo veci C-339/07 – *Christopher Seagon proti Deko Marty Belgium NV*.

Po druhé, Súdny dvor zakaždým najmä zvažoval, či predmetná žaloba mala základ v právnej úprave konkurzných konaní, alebo v iných pravidlách (pozri v tomto zmysle rozsudok vo veci C-157/13 – *Nickel & Goeldner Spedition*¹⁰).

Pokiaľ pritom ide o žalobu vo veci samej založenú na § 64 zákona o s. r. o., je namieste, po prvé, konštatovať, že bola podaná v súvislosti s konkurzným konaním.

Po druhé, vo vzťahu k skutočnosti, že znenie § 64 zákona o s. r. o. v zásade umožňuje podať žalobu aj v prípade, že sa nezačalo nijaké konkurzné konanie týkajúce sa majetku predmetnej spoločnosti dlžníčky, je potrebné konštatovať, že táto skutočnosť sama osebe nemôže brániť kvalifikovaniu takej žaloby ako žaloby, ktorá priamo vyplýva z konkurzného konania a s ním úzko súvisí, za predpokladu, že táto žaloba bola skutočne podaná v rámci konkurzného konania, ako je to vo veci samej.

Súdny dvor už totiž síce rozhodol, že na stanovenie oblasti, do ktorej patrí určitá žaloba, je potrebné preskúmať, či právo alebo povinnosť, ktoré sú základom žaloby, majú svoj pôvod vo všeobecných pravidlách občianskeho alebo obchodného práva, alebo v odchylných pravidlách, ktoré sú osobitné pre konkurzné konania (rozsudok vo veci C-157/13 – *Nickel & Goeldner Spedition*).

Tieto úvahy však nemožno vykladať v tom zmysle, že z konkurzného konania priamo nevyplýva alebo s ním úzko nesúvisí žaloba založená na ustanovení, ktorého uplatnenie si nevyžaduje formálne začatie konkurzného konania, ale materiálnu platobnú neschopnosť dlžníka, a teda na ustanovení, ktoré sa na rozdiel od ustanovení, o aké išlo vo veci vedúcej k rozsudku vo veci C-157/13 – *Nickel & Goeldner Spedition*, odchyľuje od všeobecných pravidiel občianskeho a obchodného práva.

Podľa § 64 zákona o s. r. o. pritom konateľ spoločnosti dlžníčky musí vrátiť platby, ktoré uskutočnil v mene tejto spoločnosti po vzniku jej platobnej neschopnosti alebo po zistení jej predĺženia. Toto ustanovenie sa teda jasne odchyľuje od všeobecných pravidiel občianskeho a obchodného práva, a to práve z dôvodu platobnej neschopnosti spoločnosti dlžníčky.

Výklad čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní v tom zmysle, že medzi žaloby, ktoré priamo vyplývajú z konkurzného konania a s ním úzko súvisia, nepatrí žaloba založená na § 64 zákona o s. r. o. podaná v rámci konkurzného konania, by teda vytvoril umelé rozlišovanie medzi touto žalobou a porovnateľnými odporovacími žalobami, o aké išlo vo veciach vedúcich k rozsudkom vo veci C-339/07 – *Seagon* a vo veci

¹⁰ Rozsudok Súdneho dvora Súdneho dvora Európskej únie zo 4. 9. 2014 vo veci C-157/13 – *Nickel & Goeldner Spedition GmbH proti „Kintra“ UAB*.

C-213/10 – *F Tex*¹¹, z jediného dôvodu, že žaloba založená na uvedenom § 64 by mohla byť teoreticky podaná aj bez konkurzného konania. Taký výklad pritom nemá žiaden základ v relevantných ustanoveniach Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní a nemožno ho prijať.

Naopak je potrebné objasniť, že žaloba založená na § 64 zákona o s. r. o. a podaná mimo konkurzného konania môže patriť do pôsobnosti Lugánskeho dohovoru II alebo prípadne Nariadenia č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach¹². O taký prípad však vo veci samej nejde.

Za týchto okolností je potrebné na prvú a tretiu otázku odpovedať tak, že čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní sa má vykladať v tom zmysle, že súdy členského štátu, na ktorého území sa začalo konkurzné konanie týkajúce sa majetku spoločnosti, majú na základe tohto ustanovenia právomoc rozhodovať o žalobe správcu konkurznej podstaty tejto spoločnosti proti konateľovi uvedenej spoločnosti o vrátenie platieb uskutočnených po vzniku platobnej neschopnosti tejto spoločnosti alebo po zistení jej predĺženia, o akú ide vo veci samej.

Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní má vykladať v tom zmysle, že súdy členského štátu, na ktorého území sa začalo konkurzné konanie týkajúce sa majetku spoločnosti, majú právomoc rozhodovať o žalobe správcu konkurznej podstaty tejto spoločnosti proti konateľovi uvedenej spoločnosti o vrátenie platieb uskutočnených po vzniku platobnej neschopnosti tejto spoločnosti alebo po zistení jej predĺženia, o akú ide vo veci samej, ak tento konateľ nemá svoje bydlisko v inom členskom štáte, ale v zmluvnom štáte Lugánskeho dohovoru II, ako je to vo veci samej.

Žalobca vo veci samej poznamenáva, že Súdny dvor pri žalobách, ktoré patria do pôsobnosti čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní, priznal právomoc súdu, ktorý začal konkurzné konanie, aj v prípade, keď je žalovaný usadený v treťom štáte, vo svojom rozsudku vo veci C-328/12 – *Schmid*¹³. Keďže uvedené ustanovenie podľa neho nie je uplatniteľné na spor vo veci samej, upravuje ho Lugánsky dohovor II.

Komisia naopak zdôrazňuje, že vo veci, ktorá viedla k rozsudku vo veci C-328/12 – *Schmid*, mala žalovaná svoje bydlisko rovnako ako žalovaný vo veci samej vo Švajčiarsku. Okrem toho skutočnosť, že žalovaný má bydlis-

¹¹ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 19. 4. 2012 vo veci C-213/10 – *F-Tex SIA proti Lietuvos-Anglijos UAB „Jadecloud-Vilma“*.

¹² Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 z 22. 12. 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Úradný vestník Európskych spoločenstiev, L 12/1, 16. 1. 2001.

¹³ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 16. 1. 2014 vo veci C-328/12 – *Ralph Schmid proti Lilly Hertelovej*.

ska v zmluvnom štáte Lugánskeho dohovoru II, podľa nej nie je relevantná pre výklad čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní.

V tomto ohľade, po prvé, žaloba, o akú ide vo veci samej, založená na § 64 zákona o s. r. o. a podaná v rámci konkurzného konania patrí do pôsobnosti čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní.

Po druhé, je potrebné pripomenúť, že Súdny dvor vo veci týkajúcej sa okrem iného vylúčenia „konkurzu, konaní týkajúcich sa vyrovnania zadlžených obchodných spoločností alebo iných právnických osôb a podobných konaní“ z pôsobnosti Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní, ktoré je upravené v čl. 1 ods. 2 písm. b) uvedeného Nariadenia v obdobnom znení ako v čl. 1 ods. 2 písm. b) Lugánskeho dohovoru II, už rozhodol, že toto vylúčenie na jednej strane a pôsobnosť Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní na druhej strane musia byť vykladané takým spôsobom, aby nedochádzalo k akémukoľvek prekryvaniu medzi právnymi normami, ktoré tieto texty stanovujú. Preto v rozsahu, v akom určitá žaloba patrí do pôsobnosti čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní, nepatrí do pôsobnosti Nariadenia č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (pozri v tomto zmysle rozsudok vo veci C-157/13 – *Nickel & Goeldner Spedition*).

Vzhľadom na obdobné znenie predmetných ustanovení pritom možno uvedené úvahy preniesť na výklad čl. 1 ods. 2 písm. b) Lugánskeho dohovoru II. Keďže teda žaloba vo veci samej patrí do pôsobnosti čl. 3 ods. 1 nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní, je vylúčená z pôsobnosti tohto Dohovoru. Za týchto okolností je skutočnosť, že Švajčiarska konfederácia je zmluvnou stranou Lugánskeho dohovoru II, irelevantná pre riešenie sporu vo veci samej, lebo tento Dohovor sa na tento spor neuplatní.

Po tretie, Súdny dvor už rozhodol, že čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní sa má vykladať v tom zmysle, že súdy členského štátu, na ktorého území bolo začaté konkurzné konanie, majú právomoc rozhodovať o žalobe, ktorá priamo vyplýva z tohto konania a ktorá s ním úzko súvisí, proti žalovanému, ktorý nemá svoje bydlisko na území členského štátu (pozri rozsudok vo veci C-328/12 – *Schmid*).

Vzhľadom na predchádzajúce úvahy je potrebné odpovedať na druhú otázku tak, že čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní sa má vykladať v tom zmysle, že súdy členského štátu, na ktorého území sa začalo konkurzné konanie týkajúce sa majetku spoločnosti, majú právomoc rozhodovať o žalobe správcu konkurznej podstaty tejto spoločnosti proti konateľovi uvedenej spoločnosti o vrátenie platieb uskutočnených po vzniku platobnej neschopnosti tejto spoločnosti alebo po zistení jej predĺženia, o akú ide vo veci samej, ak tento konateľ nemá svoje bydlisko v inom členskom štáte, ale v zmluvnom štáte Lugánskeho dohovoru II, ako je to vo veci samej.

Záver

Pokiaľ ide o odpoveď na vyššie položené otázky, na základe vyššie uvedených dôvodov Súdny dvor v závere svojho rozhodnutia judikoval nasledovne:

1. Čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní sa má vykladať v tom zmysle, že súdy členského štátu, na ktorého území sa začalo konkurzné konanie týkajúce sa majetku spoločnosti, majú na základe tohto ustanovenia právomoc rozhodovať o žalobe správcu konkurznej podstaty tejto spoločnosti proti konateľovi uvedenej spoločnosti o vrátenie platieb uskutočnených po vzniku platobnej neschopnosti tejto spoločnosti alebo po zistení jej predĺženia, o akú ide vo veci samej.
2. Čl. 3 ods. 1 Nariadenia č. 1346/2000 o konkurznom konaní sa má vykladať v tom zmysle, že súdy členského štátu, na ktorého území sa začalo konkurzné konanie týkajúce sa majetku spoločnosti, majú právomoc rozhodovať o žalobe správcu konkurznej podstaty tejto spoločnosti proti konateľovi uvedenej spoločnosti o vrátenie platieb uskutočnených po vzniku platobnej neschopnosti tejto spoločnosti alebo po zistení jej predĺženia, o akú ide vo veci samej, ak tento konateľ nemá svoje bydlisko v inom členskom štáte, ale v zmluvnom štáte Dohovoru o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, podpísaného 30. októbra 2007, ktorého uzavretie bolo schválené v mene Spoločenstva rozhodnutím Rady 2009/430/ES o uzavretí Dohovoru o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, ako je to vo veci samej.

Použitá literatúra

1. BRIGGS, A.: *Civil Jurisdiction and Judgments*. Sixth edition. Oxon : Routledge, 2015. 988 s.
2. Dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Úradný vestník Európskej únie. L 339/3, 21. 12. 2007.
3. ISRAEL, J.: *European Cross-border Insolvency Regulation*. Antwerpen-Oxford : Intersentia. 383 s.
4. Nariadenie Rady (ES) č. 1346/2000 z 29. 5. 2000 o konkurznom konaní. Úradný vestník Európskych spoločenstiev, L 160/1, 30. 6. 2000.
5. Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 z 22. 12. 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Úradný vestník Európskych spoločenstiev, L 12/1, 16. 1. 2001.

6. Návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Landgericht Darmstadt (Nemecko) 28. 5. 2013 – Advokát H., správca konkurznej podstaty G. T. GmbH/H. K. (vec C-295/13).
7. Rozhodnutie Rady 2009/430/ES z 27. 11. 2008 o uzavretí Dohovoru o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Úradný vestník Európskej únie, L 147/1, 10. jún 2009.
8. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 4. 12. 2014 vo veci C-295/13 – *H proti H. K.*

ZAISŤOVANIE MAJETKU PRI CEZHraniČNÝCH INSOLVENČNÝCH TRESTNÝCH ČINOCH¹

JUDr. Marek Kordík, LL.M, PhD.

Dr.h.c., doc. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
marek.kordik@flaw.uniba.sk
lucia.kurilovska@flaw.uniba.sk

Zaist'ovanie majetku pri cezhraničných insolvenčných trestných činoch

Príspevok sa zaoberá možnosťami zaistenia majetku pri insolvenčných trestných činoch s cudzím prvkom, ktoré sa objavujú pri tzv. cezhraničných konkurzoch.

The asset forfeiture during the investigation of the insolvency crimes

The contribution deals with the possibilities of the asset forfeiture during the investigation of the insolvency crimes, that may occur during the cross border insolvency proceedings

Der Vermögensverfall bei der Untersuchung der Insolvenzverbrechen

Der Beitrag befasst sich mit den Möglichkeiten der Verwirkung von Vermögenswerten bei der Untersuchung von Insolvenzdelikten, die während des grenzüberschreitenden Insolvenzverfahrens auftreten können

Kľúčové slová: konkurz, cezhraničný konkurz, trestný čin, zaist'ovanie majetku, právna pomoc

Keywords: insolvency, cross border insolvency proceeding, criminal offense, forfeiture of assets, mutual legal assistance

Schlüsselwörter: Insolvenz, grenzüberschreitendes Insolvenzverfahren, Straftatbestand, Verfall von Vermögenswerten, Rechtshilfe

¹ Tento príspevok vznikol s podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV-15-0740.

Úvod

Vzhľadom na množstvo a zložitosť vzťahov, ktoré je nevyhnutné v rámci konkurzného konania usporiadať, sa jedná o konanie časovo, ekonomicky aj organizačno-technicky náročné. O to viac platí toto pravidlo u úpadkov s medzinárodným prvkom, ktoré sa týkajú spoločností pôsobiacich v mnohých štátoch po celom svete. V súvislosti s cezhraničnými konkurzmi sa v čoraz väčšej miere objavujú spáchané insolvenčné trestné činy. Vzhľadom na náročnosť celého procesu, rôznorodosť právnych odvetví a nízky stupeň operatívnej koordinácie očtk členských štátov ide o trestnú činnosť s veľmi vysokou mierou latencie.

V konaniach s medzinárodným prvkom je základnou otázkou, ktorý súd bude na rozhodovanie príslušný a za akých podmienok bude rozhodovať, ako aj aké účinky bude mať také rozhodnutie v iných krajinách. Táto práca bude zameraná na prvú z uvedených dvoch otázok a teda otázku, ktorý súd je príslušný na rozhodovanie konkurzných konaní s medzinárodným prvkom v kontexte práva EU. Priamo slovenská úprava zakotvuje, že na právne vzťahy, ktoré vznikli v konkurznom konaní v pomere k cudzine (napr. ak dlžník, ktorý má sídlo na našom území, má majetok aj v cudzine), sa okrem zákona o konkurze a reštrukturalizácii vzťahuje aj nariadenie Rady (ES) č. 1346/2000 z 29. mája 2000 o konkurznom konaní a zákon č.97/1963 Zb. O medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov, prípadne medzinárodné zmluvy, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Hlavným cieľom nariadenia je zabrániť podnetom, ktoré by zúčastnené strany (t.j. dlžník a jeho veritelia) viedli k tomu, aby svoj majetok alebo súdne konania prenášali z jedného členského štátu do druhého v snahe získať výhodnejšie právne postavenie (tzv. „forum shopping“). Tento cieľ sa nedá v dostatočnej miere dosiahnuť na vnútroštátnej úrovni, a preto sú opodstatnené opatrenia práve na úrovni spoločenstva.

Pri určovaní pravidiel súdnej právomoci najväčším prínosom nariadenia je koncepcia „centre of main interests“ (ďalej tiež „COMI“), ktorá ustanovuje, že právomoc začať hlavné konkurzné konanie majú príslušné súdy členského štátu, na území ktorého sa nachádza „centrum hlavných záujmov dlžníka“. Pri obchodnej spoločnosti alebo právnickej osobe sa v prípade neprítomnosti dôkazu o opaku považuje za centrum hlavných záujmov miesto, kde má svoje registrované sídlo. Takto začaté konanie má univerzálny rozsah a jeho cieľom je obsiahnuť všetok majetok dlžníka. Centrum hlavných záujmov by malo zodpovedať miestu, kde dlžník pravidelne spravuje svoje záujmy, a preto by malo byť zistiteľné treťou stranou.

Vo veci Susanne Staubitz-Schreiber Európsky súdny dvor dňa 17.1.2006 rozhodol, že „súd členského štátu, na ktorého území sa nachádza centrum

hlavných záujmov dlžníka v čase podania návrhu na začatie konkurzného konania dlžníkom, má naďalej právomoc na začatie uvedeného konania, pokiaľ uvedený dlžník premiestni centrum svojich hlavných záujmov na územie iného členského štátu po podaní návrhu, ale pred rozhodnutím o začatí konania.“

Slovenský ZKR sa použije v prípade, kedy je daná miestna príslušnosť slovenského súdu. Podľa slovenského právneho poriadku je príslušný súd, v ktorého v obvode má dlžník sídlo alebo miesto podnikania, a ak nemá sídlo alebo miesto podnikania, súd, v obvode ktorého má svoje bydlisko. Konkurz vyhlásený slovenským súdom sa bude ďalej vzťahovať aj na majetok nachádzajúci sa na území cudzieho štátu v tom prípade, ak to právne predpisy cudzieho štátu umožňujú. V ostatných veciach právomoc slovenskému súdu daná nie je. Na konkurzné konanie s cudzím prvkom sa vo vzťahu k členským štátom Európskej únie alebo zmluvným štátom Dohody o Európskom hospodárskom priestore (ďalej len „členský štát“) použijú ustanovenia ZKR, ak osobitný predpis neustanovuje inak

Ak orgán cudzieho štátu začal konanie obdobné konkurznému konaniu podľa ZKR, slovenský súd na návrh zahraničného správcu a na základe vzájomnosti uzná účinky zahraničného konkurzného konania na území Slovenskej republiky. Zahraničný správca však musí preukázať, že:

- sa takéto zahraničné konanie začalo,
- správca bol ustanovený v súlade so zákonom,
- právny záujem na jeho uznaní na území SR.

Uznanie zahraničného konkurzného konania je však vylúčené, ak už na území SR ohľadom toho istého dlžníka prebieha iné zahraničné konkurzné konanie alebo konkurzné konanie alebo reštrukturalizačné konanie vedené slovenským súdom. ZKR súdu súčasne umožňuje, aby aj bez návrhu priznal už raz uznanému zahraničnému konkurznému konaniu na území SR aj niektoré účinky konkurzného konania podľa ZKR alebo určil, že niektoré účinky zahraničného konkurzného konania sa na území SR nevzťahujú.

Môže sa jednať o účinky ako napr. :

- neúčinnosť právnych úkonov úpadcu ukracujúcich majetok podliehajúci konkurzu
- prerušenie likvidácie právnickej osoby
- právo od zmluvy odstúpiť.
- splatnosť pohľadávok úpadcu
- prerušenie súdnych konaní pokračovania na návrh správcu;
- nemožnosť počas konkurzu začať konanie o výkon rozhodnutia alebo exekučné konanie;
- zastavenie začatých exekučných konaní
- zákaz vzniku zabezpečovacieho práva okrem záložného práva,
- zánik jednostranných právnych úkonov týkajúcich sa majetku podliehajúceho konkurzu,

- zákaz zápočtu pohľadávky, ktorá vznikla voči úpadcovi pred vyhlásením konkurzu, proti pohľadávke, ktorá vznikla úpadcovi po vyhlásení konkurzu
- neúčinnosť zmluvných dojednaní zakazujúcich úpadcovi postúpenie jeho pohľadávok alebo zakazujúce postúpenie pohľadávok, ktoré vznikli voči úpadcovi pred vyhlásením konkurzu.

Počas cezhraničného konkurzu často vzniká podozrenie z účelového presunu majetku úpadcu do zahraničia na inú právnickú osobu, v ktorej vlastnickej štruktúre je prítomna osoba spriaznená s úpadcom a ktorú možno spravidla identifikovať aj ako konečného užívateľa výhod. V zmysle uvedeneho často vyvstane potreba zaistiť majetok takejto právnickej osoby, pretože bude podliehať ďalším procesným úkonom v rámci trestného stíhania resp. bude postihnutý majetkovou sankciou.

1. Všeobecne

Od 1. januára 2017 je účinný zákon č. 316/2016 Z. z. o uznávaní a výkone majetkového rozhodnutia vydaného v trestnom konaní v Európskej únii, a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZUMR“) transponuje do slovenského právneho poriadku rámcové rozhodnutie Rady 2006/783/SVV zo 6. októbra 2006 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na príkazy na konfiškáciu (Ú. v. L 328, 24. novembra 2006) v znení Rámcového rozhodnutia Rady 2009/299/SVV z 26. februára 2009 o zmene a doplnení rámcových rozhodnutí 2002/584/SVV, 2005/214/SVV, 2006/783/SVV, 2008/909/SVV a 2008/947/SVV a o posilnení procesných práv osôb, podpore uplatňovania zásady vzájomného uznávania, ak ide o rozhodnutia vydané v neprítomnosti dotknutej osoby na konaní (Ú. v. EÚ L 081, 27. marca 2009).

Cieľom rámcového rozhodnutia je uľahčiť spoluprácu medzi členskými štátmi pri uznávaní a výkone príkazov na konfiškáciu vydaných v trestnom konaní, ktoré sa v podmienkach Slovenskej republiky ukladajú vo forme trestu alebo ochranného opatrenia. Naplnenie tohto cieľa sa má dosiahnuť vzájomným uznávaním majetkových rozhodnutí, ktorými sa rozhodlo o prepadaní alebo zhabaní veci alebo majetku a následným výkonom týchto rozhodnutí v inom členskom štáte Európskej únie. Uznanie a výkon majetkového rozhodnutia vo vykonávajúcom štáte predstavuje účinný mechanizmus na zabezpečenie efektívnej konfiškácie výnosov pochádzajúcich z trestnej činnosti v rámci Európskej únie.²

² Dôvodová správa k ZUMR, Dostupné na: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-202201?prefixFile=m_ Dňa: 31. októbra 2016

V zmysle § 1 ods. 2 ZUMR tento zákon sa použije len vo vzťahu k tomu členskému štátu, ktorý prevzal do svojho právneho poriadku uvedenú smernicu. Vzhľadom na to, že smernicu ako prameň práva je potrebné implementovať do právneho poriadku SR, uznávanie majetkových rozhodnutí ako nástroj justičnej spolupráce v trestných veciach sa použije len *inter partes* vo vzťahu k členským štátom, ktoré do svojho právneho poriadku implementovali uvedenú smernicu.

V zmysle § 23 ZUMR, ak tento zákon neustanovuje inak, na konanie podľa tohto zákona sa použije Trestný poriadok. Právna úprava vychádza z ZVSNOŠ a ZUOD. Zároveň platí, že aj v tomto prípade ide o špeciálnu právnu úpravu k všeobecnej právnej úprave.³

Zákon upravuje postup justičných orgánov Slovenskej republiky pri uznávaní a výkone cudzích majetkových rozhodnutí (vykonávajúci štát) a podmienok, za akých môže Slovenská republika odovzdať svoje majetkové rozhodnutie, ktorým bol uložený trest alebo ochranné opatrenie do iného členského štátu na účely jeho uznania a výkonu (štát pôvodu). Základnou a všeobecnou podmienkou uznania a výkonu majetkového rozhodnutia v Slovenskej republike je podmienka obojstrannej trestnosti a podmienka obvyklého pobytu alebo sídla povinnej osoby, alebo existencia majetku alebo vecí na území Slovenskej republiky. V zmysle rámcového rozhodnutia pri taxatívne vybraných kategóriách trestných činov sa podmienka vzájomnej trestnosti nevyžaduje. Výkon rozhodnutia sa na území Slovenskej republiky riadi vždy právnym poriadkom Slovenskej republiky.⁴

§ 1 ods. 1 ZUMR stanovuje vecnú pôsobnosť ZUMR tak, že tento zákon upravuje postup orgánov Slovenskej republiky pri

- a) odovzdaní majetkového rozhodnutia vydaného súdom v trestnom konaní na jeho uznanie a výkon v inom členskom štáte Európskej únie (ďalej len „členský štát“) a
- b) uznávaní a výkone cudzieho majetkového rozhodnutia vydaného súdom členského štátu v trestnom konaní.

Všeobecnými pojmami na účely konania podľa ZUMR sa rozumie

- a) majetkovým rozhodnutím právoplatné rozhodnutie súdu štátu pôvodu vydané v trestnom konaní, ktorým sa rozhodlo o prepadnutí alebo zhabaní vecí alebo majetku fyzickej osoby alebo právnickej osoby, ako sankcie za spáchanie trestného činu,
- b) štátom pôvodu členský štát, ktorého súd vydal majetkové rozhodnutie a odovzdal ho na uznanie a výkon v inom členskom štáte,

³ Dôvodová správa k ZUMR, Dostupné na: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-202201?prefixFile=m_ Dňa: 31. októbra 2016

⁴ Dôvodová správa k ZUMR, Dostupné na: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-202201?prefixFile=m_ Dňa: 31. októbra 2016

- c) vykonávajúcim štátom členský štát, v ktorom sa koná o uznaní a výkone majetkového rozhodnutia vydaného súdom iného členského štátu,
- d) justičným orgánom štátu pôvodu justičný orgán členského štátu, ktorý má právomoc vydať majetkové rozhodnutie a požiadať o jeho uznanie a výkon v inom členskom štáte podľa svojho právneho poriadku,
- e) vykonávajúcim justičným orgánom justičný orgán členského štátu, ktorý má právomoc rozhodnúť o uznaní a výkone majetkového rozhodnutia podľa svojho právneho poriadku,
- f) povinnou osobou fyzická osoba alebo právnická osoba podľa písma a),
- g) obvyklým pobytom trvalý pobyt alebo prechodný pobyt.

V zmysle §3 ods. 1 ZUMR majetkové rozhodnutie možno v Slovenskej republike uznať a vykonať, ak

- a) povinná osoba má v Slovenskej republike obvyklý pobyt alebo sídlo alebo majetok alebo vec, ktorej sa rozhodnutie týka,
- b) skutok, pre ktorý bolo rozhodnutie vydané, je trestným činom aj podľa právneho poriadku Slovenskej republiky, ak odseky 2 až 4 neustanovujú inak,
- c) ide o prepadnutie majetku a podľa právneho poriadku Slovenskej republiky ide o skutok, za ktorý možno uložiť trest prepadnutia majetku.

V súlade s rámcovým rozhodnutím sa ustanovuje podmienka obvyklého pobytu povinnej osoby, ktorá je fyzickou osobou, alebo sídli u právnickej osoby na území Slovenskej republiky, alebo existencia majetku/vecí, ktorých sa rozhodnutie týka, na území Slovenskej republiky.

V zmysle § 3 ods. 2 ZUMR, ak sa žiada o uznanie a vykonanie majetkového rozhodnutia pre trestný čin, za ktorý možno v štáte pôvodu uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej tri roky a ktorý je v osvedčení o vydaní majetkového rozhodnutia (ďalej len „osvedčenie“) označený justičným orgánom štátu pôvodu priradením k jednej alebo viacerým kategóriám trestných činov⁵, súd neskúma, či ide o čin trestný podľa právneho poriadku Slovenskej republiky. Pre priradenie trestného činu k niektorej z kategórií trestných činov tam uvedených sa nevyžaduje, aby sa pomenovanie alebo znaky trestného činu podľa právneho poriadku štátu pôvodu a právneho poriadku Slovenskej republiky zhodovali. Súd pri overovaní týchto skutočností vychádza z údajov uvedených v osvedčení, a ak je to potrebné, aj z dodatočných informácií poskytnutých justičným orgánom štátu pôvodu na základe žiadosti súdu alebo na základe vlastného šetrenia. Ustanovenie reaguje na skutočnosť, že v zmysle rámcového rozhodnutia sa preklad samotného majetkového rozhodnutia nevyžaduje; preklad sa vyžaduje len vo vzťahu k osvedčeniu o vydaní tohto rozhodnutia, ktoré obsahuje

⁵ Vid' výklad k zásade obojstrannej trestnosti.

všetky relevantné informácie pre vykonávajúci štát, potrebné k jeho uznaniu a výkonu v zmysle rámcového rozhodnutia. Uvedené súčasne nebráni tomu, aby si súd v prípade potreby zabezpečil na vlastné náklady preklad cudzieho majetkového rozhodnutia sankcií. Tento postup však možno vzhľadom na filozofiu rámcového rozhodnutia očakávať len v ojedinelých prípadoch.⁶

V súlade s rámcovým rozhodnutím sa zavádza podmienka obojstrannej trestnosti, teda ak skutok, pre ktorý bolo majetkové rozhodnutie vydané, je trestným činom podľa právneho poriadku štátu pôvodu a súčasne aj podľa právneho poriadku Slovenskej republiky. V zmysle tohto postupu, ktorý je známy z fungovania ostatných právne záväzných aktov Európskej únie v oblasti justičnej spolupráce v trestných veciach, u vybraných kategórií trestných činov súd neposudzuje splnenie podmienky obojstrannej trestnosti.⁷

2. Postup slovenských orgánov ako orgánov štátu pôvodu

2.1 Právomoc a príslušnosť

V zmysle § 4 ods. 1 ZUMR súd môže odovzdať majetkové rozhodnutie na jeho uznanie a výkon do iného členského štátu, ktorým bol uložený trest alebo ochranné opatrenie

- a) prepadnutia majetku podľa § 58 a 59 TZ a podľa § 13 ZoTZPO
- b) prepadnutia veci podľa § 60 TZ a § 14 ZoTZPO
- c) zhabania veci, ktorá bola získaná trestným činom alebo ako odmena za trestný čin alebo nadobudnutá hoci aj len sčasti za vec, ktorá bola získaná trestným činom alebo ako odmena za trestný čin podľa § 83 ods. 1 písm. c) a d) TZ.

§ 4 ods. 2 ZUMR ustanovuje postup v tých prípadoch, ak súd nevie sám efektívne a riadne zabezpečiť výkon rozhodnutia z dôvodu, že odsúdený alebo osoba, ktorej majetok je postihnutý rozhodnutím súdu, nemá pobyt a nezdržiava sa na území Slovenskej republiky, prípadne tu nemá sídlo, ak ide o právnickú osobu. Pre zabezpečenie riadneho výkonu majetkového rozhodnutia môže súd, ktorý rozhodoval vo veci v prvom stupni, odovzdať majetkové rozhodnutie na jeho uznanie a výkon do členského štátu, v ktorom sa nachádza majetok alebo vec, ktorých sa rozhodnutie týka. Ak nie je známe, v ktorom členskom štáte sa majetok alebo vec povinnej osoby na-

⁶ Dôvodová správa k ZUMR, Dostupné na: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-202201?prefixFile=m_ Dňa: 31. októbra 2016

⁷ Dôvodová správa k ZUMR, Dostupné na: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-202201?prefixFile=m_ Dňa: 31. októbra 2016

chádza, možno výkon majetkového rozhodnutia odovzdať do členského štátu, v ktorom má povinná osoba obvyklý pobyt alebo sídlo.

V zmysle § 4 ods. 3 ZUMR sa stanovuje možnosť súdu odovzdať výkon majetkového rozhodnutia do viacerých štátov, ktorých sa výkon rozhodnutia týka, nielen do jedného z nich. Podstatnou informáciou pre toto rozhodnutie bude skutočnosť, v ktorých dotknutých štátoch má odsúdený majetok, ak sa ukladá

- a) prepadnutie majetku alebo veci alebo zhabanie veci, ktoré sa nachádzajú vo viacerých členských štátoch,
- b) prepadnutie majetku alebo veci alebo zhabanie veci, o ktorých sa vedie súdne konanie vo viacerých členských štátoch,
- c) prepadnutie majetku alebo veci alebo zhabanie veci, o ktorých možno dôvodne predpokladať, že sa nachádzajú v jednom z viacerých členských štátov, alebo
- d) prepadnutie alebo zhabanie peňažných prostriedkov, pričom peňažné prostriedky neboli v príslušnej výške na tieto účely v inom členskom štáte zaistené.

Súčasne v zmysle § 4 ods. 5 ZUMR odovzdanie majetkového rozhodnutia na jeho uznanie a výkon do iného členského štátu nebráni výkonu majetkového rozhodnutia na území Slovenskej republiky, čím sa na jednej strane prelamuje princíp, v zmysle ktorého od okamihu odovzdania nie je možné v štáte pôvodu pokračovať vo výkone rozhodnutia, na druhej strane však toto ustanovenie má zabezpečiť vykonateľnosť rozhodnutia v prípade napr. dobrovoľného plnenia zo strany povinnej osoby alebo v prípade výkonu majetkového rozhodnutia vo vykonávajúcom štáte iba v obmedzenom rozsahu.

V zmysle § 17 ods. 1, ods. 2 ZUMR sa osvedčenie zasiela vykonávajúcemu justičnému orgánu v úradnom jazyku vykonávajúceho štátu alebo v jednom z úradných jazykov vykonávajúceho štátu. Osvedčenie adresované slovenským orgánom musí byť vyhotovené v štátnom jazyku. Vyhlásenia členských štátov vo vzťahu k jazykovému režimu osvedčení sú súčasťou notifikácií členských štátov oznámených Radou Európskej únie. Na základe vyhlásenia je možné aplikovať osobitný jazykový režim vo vzťahu k tým členským štátom, u ktorých je použitie jazykov pri vzájomnom styku orgánov v konaní podľa tohto zákona upravené na základe vzájomnosti vyhlásenej ministerstvom v Zbierke zákonov Slovenskej republiky. Ide o obdobný postup, ako predpokladá § 2 ods. 2 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze.

2.2 Postup slovenských orgánov ako orgánov štátu pôvodu

V zmysle § 5 ods.1 ZUMR Na žiadosť vykonávajúceho justičného orgánu poskytne súd dodatočné informácie potrebné na účely uznania a výkonu

majetkového rozhodnutia vo vykonávajúcom štáte. Pôjde napríklad o informácie týkajúce sa dôvodov odmietnutia, u ktorých je vykonávajúcí orgán v zmysle rámcového rozhodnutia povinný pred odmietnutím uznania a výkonu majetkového rozhodnutia konzultovať vec s orgánom štátu pôvodu, taktiež pôjde o informácie o vybraných skutočnostiach, ktoré majú právne dôsledky na výkon odovzdaného rozhodnutia v inom členskom štáte, ktoré sa v dôsledku týchto skutočností stáva v plnom alebo v čiastočnom rozsahu nevykonateľným v zmysle § 5 ods. 2 ZUMR, ak

- a) na základe zistených informácií možno dôvodne predpokladať, že také rozhodnutie už bolo alebo v najbližšej dobe bude úplne alebo sčasti vykonané v Slovenskej republike alebo v inom členskom štáte vrátane predpokladaného rozsahu jeho výkonu,
- b) nedošlo k výkonu majetkového rozhodnutia v Slovenskej republike alebo v inom členskom štáte, alebo že k nemu došlo v rozsahu inom, ako bolo rozhodnuté, alebo
- c) povinnej osobe bola v Slovenskej republike udelená milosť alebo amnestia, alebo o inom rozhodnutí, opatrení či inej skutočnosti, v dôsledku ktorej sa odovzdané majetkové rozhodnutie stalo nevykonateľným alebo vykonateľným len čiastočne.

V zmysle § 6 ZUMR dispozičné právo vo vzťahu k prepadnutému majetku alebo prepadnutej/ zhabanej veci vo vykonávajúcom štáte na základe rozhodnutia súdu Slovenskej republiky, ktoré bolo odovzdané na jeho uznanie a výkon, vychádza z modelu del'by skonfiškovaného majetku alebo veci medzi štát pôvodu a vykonávajúcí štát, je stanovený rámcovým rozhodnutím. V zmysle § 6 ods. 2 ZUMR v prípadoch, v ktorých je Slovenská republika v pozícii štátu pôvodu, bude skonfiškovaný majetok delený podľa právnej úpravy vykonávajúceho štátu, a to spôsobom, ktorý určuje § 15 ZUMR⁸, v zmysle ktorého je delenie majetku postavené na princípe, v zmysle ktorého, ak dôjde ku konfiškácii peňažnej čiastky do hodnoty 10-tisíc eur, táto čiastka pripadá vykonávajúcemu štátu. Pri prekročení hranice 10-tisíc eur sa celá táto čiastka delí na polovicu, pričom jedna časť prislúcha štátu pôvodu a druhá vykonávajúcemu štátu. Pri konfiškácii inej veci ako peňažnej čiastky má byť vec predaná podľa právneho poriadku vykonávajúceho štátu, pričom peňažná čiastka získaná predajom takejto veci sa delí vyššie uvedeným spôsobom. Rámcové rozhodnutie súčasne umožňuje deliť konfiškovaný majetok získaný výkonom majetkového rozhodnutia na základe vzájomnej dohody medzi štátom pôvodu a vykonávajúcim štátom. V podmienkach Slovenskej republiky je v zmysle § 6 ods. 2 ZUMR na uzavretie takej dohody oprávnené ministerstvo spravodlivosti.

⁸ Implementácia čl. 16 Rámcového rozhodnutia

3. Postup slovenských orgánov ako vykonávajúcich justičných orgánov

3.1 Príslušnosť

V zmysle § 7 ods. 1 ZUMR na prijímanie osvedčenia a majetkového rozhodnutia na účely jeho uznania a výkonu v Slovenskej republike je príslušné ministerstvo spravodlivosti. Slovenská republika využila možnosť stanovenú čl. 3 ods. 2 rámcového rozhodnutia určiť ústredný orgán príslušný na administratívne zasielanie a prijímanie osvedčení. Účelom tohto postupu je aspoň v počiatočných fázach fungovania tohto nástroja minimalizovať aplikačné problémy justičných orgánov pri určovaní príslušnosti vykonávajúceho justičného orgánu v inom členskom štáte.⁹

V zmysle § 7 ods. 2 ZUMR na konanie o uznaní a výkone majetkového rozhodnutia je príslušný okresný súd, v ktorého obvode má povinná osoba obvyklý pobyt alebo sídlo. Ak nie je možné určiť príslušnosť súdu podľa prvej vety, je príslušný okresný súd, v ktorého obvode sa nachádza majetok alebo vec, ktorej sa majetkové rozhodnutie týka. Ak je založená príslušnosť viacerých súdov, na konanie je príslušný okresný súd, ktorému ministerstvo ako prvému doručilo alebo postúpilo osvedčenie a majetkové rozhodnutie, o ktorého uznanie a výkon sa žiada. V zmysle § 7 ods. 5 ZUMR na zmenu rozhodných skutočností pre určenie príslušnosti sa po začiatku konania neprihliada. Súd príslušný na konanie rozhoduje o všetkých ďalších otázkach vykonávacieho konania. Čiastočne v § 7 ods. 2 posledná veta a v odseku 5 citovaných ustanovení sa do konania podľa ZUMR zavádza civilno-procesná zásada *perpetuatio fori*.

V zmysle § 7 ods. 4 ZUMR, ak boli ministerstvu zaslané dve alebo viacero cudzích majetkových rozhodnutí, ktoré sa týkajú tej istej povinnej osoby alebo toho istého majetku alebo vecí, je na konanie o všetkých takýchto rozhodnutiach príslušný súd, ktorý začal konanie o uznaní a výkone niektorého z takýchto rozhodnutí ako prvý.

Vzhľadom na to, že osvedčenie spolu s majetkovým rozhodnutím je možné doručiť i iným spôsobom, ako predpokladá notifikácia Slovenskej republiky, teda nie ministerstvu, ale priamo príslušnému, resp. nepríslušnému súdu, je potrebné aby v zmysle § 7 ods. 6 ZUMR súd o tejto skutočnosti bezodkladne informoval ministerstvo, ktorému súčasne zašle kópiu osvedčenia a majetkového rozhodnutia. Ak je osvedčenie a majetkové rozhodnutie doručené justičným orgánom štátu pôvodu priamo súdu, ktorý nie je príslušný na jeho uznanie a výkon, súd postúpi vec ministerstvu, o čom infor-

⁹ Dôvodová správa k ZUMR, Dostupné na: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-202201?prefixFile=m_ Dňa: 31. októbra 2016

muje justičný orgán štátu pôvodu. Ministerstvo spravodlivosti následne v zmysle § 8 ods. 1 ZUMR predloží bezodkladne osvedčenie spolu s majetkovým rozhodnutím príslušnému súdu na rozhodnutie. Pred zaslaním majetkového rozhodnutia súdu ministerstvo skúma v zmysle § 8 ods. 3 ZUMR primárne formálnu stránku osvedčenia, a to z hľadiska jeho úplnosti („k osvedčeniu nie je pripojené majetkové rozhodnutie“), obsahu („majetkové rozhodnutie zjavne nezodpovedá vydanému osvedčeniu“), a preklad, v prípade potreby ministerstvo nepredloží osvedčenie príslušnému súdu, ale vyzve justičný orgán štátu pôvodu na odstránenie zistených nedostatkov v lehote 90 dní od doručenia výzvy na doplnenie. Ak justičný orgán štátu pôvodu zistené nedostatky v určenej lehote neodstráni, ministerstvo vráti vec justičnému orgánu štátu pôvodu bez vybavenia, o čom ho vopred informuje.

V zmysle § 8 ods. 2 ZUMR, ak osvedčenie vydal orgán, ktorý nie je príslušný na jeho vydanie alebo ak nie je založená právomoc slovenských súdov na uznanie a výkon majetkového rozhodnutia podľa tohto zákona, ministerstvo vráti vec tomuto orgánu štátu pôvodu bez vybavenia.

3.2 Rozhodnutie o uznaní a výkone

V zmysle § 9 ods. 1 ZUMR, ak súd nepovažuje osvedčenie a majetkové rozhodnutie za dostatočný podklad na rozhodnutie o jeho uznaní a výkone, požiada justičný orgán štátu pôvodu o zaslanie dodatočných informácií v určenej lehote. Ak justičný orgán štátu pôvodu nezašle dodatočné informácie v určenej lehote bez toho, aby uviedol podstatné dôvody, pre ktoré tak neurobil, súd konanie ukončí a vyzrozumie o ukončení konania justičný orgán štátu pôvodu. Na tieto následky musí byť justičný orgán štátu pôvodu vopred upozornený.

V zmysle § 9 ods. 2 ZUMR, ak nie sú splnené podmienky pre uznanie a výkon majetkového rozhodnutia v Slovenskej republike, pretože charakter rozhodnutia nespĺňa požiadavku majetkového rozhodnutia, ktoré možno v SR uznať a vykonať v zmysle § 3 ods. 1, písm. a) ZUMR súd o tejto skutočnosti bezodkladne vyzrozumie justičný orgán štátu pôvodu a vráti mu vec bez vybavenia.

V zmysle § 9 ods. 3 ZUMR o uznaní majetkového rozhodnutia rozhodne súd po písomnom vyjadrení prokurátora na neverejnom zasadnutí; súd rozhoduje rozsudkom, ktorý doručuje povinnej osobe, prokurátorovi a ministerstvu. Ide o štandardný postup uplatňovaný aj v rámci všeobecnej právnej úpravy v Trestnom poriadku.

V zmysle § 9 ods. 4 ZUMR proti rozsudku, ktorým sa uznalo majetkové rozhodnutie, je prípustné odvolanie, ktoré môže podať povinná osoba, prokurátor alebo minister spravodlivosti Slovenskej republiky; odvolanie má

odkladný účinok. Odvolaním nemožno napadnúť dôvody, pre ktoré bolo uznané majetkové rozhodnutie vydané v inom členskom štáte. Z uvedeného vyplýva, že opravným prostriedkom možno napadnúť výlučne nedostatky uznávacieho konania, stanovené zákonom. Uvedené je premietnutím zásady výlučnej právomoci štátu pôvodu rozhodovať o samotnom majetkovom rozhodnutí, ktoré je predmetom uznania a výkonu v inom členskom štáte. Taktiež ZUMR preberá problematickú dikciu *expressis verbis* odkladného účinku odvolania pre účely tohto zákona, pričom v zmysle subsidiarity Trestného poriadku má včas podané odvolanie vždy odkladný účinok.

V zmysle §10 ZUMR súd rozsudkom obligatórne odmietne uznať majetkové rozhodnutie, ak

- a) voči tej istej osobe pre ten istý skutok už bolo právoplatne rozhodnuté slovenským súdom, alebo ak súd má informáciu, že konanie vedené v niektorom členskom štáte proti tej istej osobe pre ten istý skutok sa právoplatne skončilo odsudzujúcim rozsudkom, ktorý bol už vykonaný, v súčasnosti sa vykonáva, alebo už nemôže byť vykonaný podľa právnych predpisov štátu, v ktorom bol vyneseneý, v zmysle uvedeného sa ako dôvod odmietnutia stanovuje prekážka *ne bis in idem*. Tento dôvod bude taktiež súvisieť s možnosťou uhradiť povinnú čiastku, ktorá je predmetom uznávania aj v štáte pôvodu, alebo v inom štáte okrem SR, kam bolo osvedčenie taktiež zaslané.
- b) skutok, pre ktorý bolo vydané rozhodnutie, nie je trestným činom podľa právneho poriadku Slovenskej republiky a nejde o konanie podľa § 3; vo vzťahu k daniam, poplatkom, clám alebo k mene nie je možné odmietnuť uznanie majetkového rozhodnutia len preto, že právny poriadok Slovenskej republiky neupravuje rovnaký druh daní alebo ciel alebo neobsahuje rovnaké ustanovenia týkajúce sa daní, poplatkov, ciel alebo meny ako právny poriadok štátu pôvodu; ako dôvod odmietnutia sa stanovuje nesplnenie podmienky obojstrannej trestnosti, pričom túto podmienku zákonodarca čiastočne zmierňuje pri daniach a clách. Tento dôvod skúmania obojstrannej trestnosti sa skúma iba *in abstracto* a nevyčerpáva všetky podmienky trestnosti skutku.
- c) majetok alebo vec, ktorých sa rozhodnutie týka, nepodlieha prepadnutiu alebo zhabaniu podľa iných právnych predpisov,
- d) povinná osoba je osobou vyňatou z pôsobnosti orgánov činných v trestnom konaní a súdu; uvedený dôvod spočíva v exempcii podľa vnútroštátneho práva alebo podľa medzinárodnej zmluvy
- e) výkonu takého rozhodnutia bránia práva tretích osôb,
- f) výkon majetkového rozhodnutia je premlčaný podľa právneho poriadku Slovenskej republiky a na stíhanie trestného činu alebo iného deliktu je daná právomoc slovenských orgánov podľa právneho poriadku Slovenskej republiky,

- g) majetok alebo vec, ktorého sa majetkové rozhodnutie týka, už prepadol alebo bol zhabaný, stratil sa, bol zničený alebo ho nemožno nájsť na mieste uvedenom v osvedčení alebo takéto miesto nie je v osvedčení uvedené dostatočne presne,
- h) trest alebo ochranné opatrenie týkajúce sa prepadnutia majetku alebo veci alebo zhabania veci, ktorej sa majetkové rozhodnutie týka, už bol v celom rozsahu vykonaný v inom členskom štáte, alebo ak povinná osoba požadovanú čiastku v inom členskom štáte dobrovoľne uhradila; v zmysle uvedeného sa ako dôvod odmietnutia stanovuje prekážka *ne bis in idem*, tento dôvod bude taktiež súvisieť s možnosťou uhradiť povinnú čiastku, ktorá je predmetom uznávania aj v štáte pôvodu alebo v inom štáte okrem SR, kam bolo osvedčenie taktiež zaslané.
- i) z osvedčenia vyplýva, že dotknutá osoba sa osobne nezúčastnila na konaní, ktoré viedlo k vydaniu majetkového rozhodnutia, okrem prípadov, keď sa v osvedčení uvádza, že dotknutá osoba v súlade s procesnými požiadavkami právneho poriadku štátu pôvodu
 1. bola včas predvolaná, a tým informovaná o termíne a mieste konania, ktoré viedlo k vydaniu majetkového rozhodnutia, alebo sa jej inými prostriedkami doručili informácie o termíne a mieste konania takým spôsobom, že bolo jednoznačne preukázané, že si bola vedomá plánovaného konania a informovaná o tom, že justičný orgán štátu pôvodu môže vydať rozhodnutie, ak sa nezúčastní na konaní, alebo
 2. vedomá si plánovaného konania splnomocnila právneho zástupcu, ktorý bol vymenovaný dotknutou osobou alebo ustanovený štátom, aby ju obhajoval v konaní, a tento právny zástupca ju v konaní obhajoval, alebo
 3. po tom, ako sa jej doručilo rozhodnutie a bola výslovne poučená o práve na opravný prostriedok, na ktorom má dotknutá osoba právo zúčastniť sa a ktoré umožní opätovné preskúmanie samotnej veci vrátane nových dôkazov a ktorý môže viesť k zrušeniu pôvodného rozhodnutia a vydaniu nového, výslovne uviedla, že proti rozhodnutiu nepodáva opravný prostriedok alebo nepodala opravný prostriedok v rámci príslušnej lehoty, alebo
- j) nie sú splnené podmienky podľa § 3 ods. 1 písm. c).

V súlade s čl. 8 rámcového rozhodnutia sa stanovujú dôvody pre odmietnutie uznania a výkonu majetkového rozhodnutia, ktoré korešpondujú i s inými nástrojmi justičnej spolupráce v trestných veciach na základe vzájomného uznávania rozhodnutí.

V zmysle §10 ods. 2 ZUMR súd môže fakultatívne rozsudkom odmietnuť uznať majetkové rozhodnutie, ak sa majetkové rozhodnutie týka skut-

kov, ktoré sa podľa právneho poriadku Slovenskej republiky považujú za spáchané v celom rozsahu alebo čiastočne na území Slovenskej republiky, alebo ak sa majetkové rozhodnutie týka skutkov, ktoré boli spáchané mimo územia štátu pôvodu a právny poriadok Slovenskej republiky neumožňuje trestné stíhanie pre rovnaké skutky, ak boli spáchané mimo územia Slovenskej republiky.

Ak je daný dôvod na odmietnutie uznania a výkonu rozhodnutia podľa písm. a), e), g) a h) alebo odseku 2, súd pred prijatím takého rozhodnutia požiada justičný orgán štátu pôvodu o stanovisko, a ak je to potrebné, aj o bezodkladné zaslanie dodatočných informácií nevyhnutných na svoje rozhodnutie. Súd môže požiadať justičný orgán štátu pôvodu o stanovisko aj v prípade, ak ide o iný dôvod odmietnutia podľa odseku 1.

3.3 Uznanie a výkon uznaného majetkového rozhodnutia

V zmysle § 11 ods. 1 ZUMR, ak ministerstvo spravodlivosti alebo súd nevrátili osvedčenie bez rozhodnutia a ak nie je daný dôvod pre odmietnutie uznania podľa § 10 ZUMR, súd uzná majetkové rozhodnutie a súčasne rozhodne, že sa trest alebo ochranné opatrenie uložené týmto rozhodnutím vykoná. Uvedené ustanovenie vyjadruje zásadu vzájomného uznávania, podľa ktorej si členské štáty navzájom garantujú uznanie rozhodnutí v trestných veciach, ibaže existuje niektorý z dôvodov odmietnutia. V zmysle § 11 ods. 2 ZUMR na výkon uznaného majetkového rozhodnutia sa použijú ustanovenia Trestného poriadku o výkone trestu prepadnutia majetku, výkone trestu prepadnutia veci a výkone zhabania veci, a to ako vo vzťahu k povinnej osobe, ktorá je fyzickou osobou, tak k právnickej osobe.

ZUMR v zmysle § 11 ods. 3 rozširuje obligatórne dôvody pre odmietnutie uznania, resp. prekážku ďalšieho konania o uznaní a výkone majetkového rozhodnutia, ktorým je amnestia, milosť alebo iné rozhodnutie či opatrenie, v ktorých dôsledku sa uznané majetkové rozhodnutie stalo podľa právneho poriadku štátu pôvodu nevykonateľným, súd rozhodne o zastavení jeho výkonu a zašle rovnopis tohto rozhodnutia orgánu, ktorý zabezpečuje výkon uznaného majetkového rozhodnutia podľa odseku 1.

Súd v zmysle § 12 ZUMR bezodkladne informuje justičný orgán štátu pôvodu o

- a) odmietnutí uznania majetkového rozhodnutia podľa § 10,
- b) ukončení výkonu uznaného majetkového rozhodnutia,
- c) čiastočnom výkone uznaného majetkového rozhodnutia a o jeho rozsahu,
- d) nevykonaní uznaného majetkového rozhodnutia, alebo
- e) akejkoľvek prekážke, ktorá bráni riadnemu výkonu uznaného majetkového rozhodnutia.

Ak súd v zmysle § 13 ZUMR vedie súbežné konanie o uznanie a výkon dvoch alebo viacerých cudzích majetkových rozhodnutí týkajúcich sa toho istého majetku alebo veci, alebo ak súbežný výkon dvoch alebo viacerých cudzích majetkových rozhodnutí nie je možné zabezpečiť z dôvodu nedostatku majetku povinnej osoby, o tom, ktoré rozhodnutie sa uzná a vykoná, rozhodne súd. Súd pri svojom rozhodnutí prihliada na okolnosti danej veci, všetky rozhodujúce okolnosti, ktoré sú mu známe, najmä práva poškodených, závažnosť a miesto spáchania trestných činov a údaje o vydaní a doručení majetkových rozhodnutí. Súd taktiež prihliadne na to, či príslušný majetok bol zaistený v niektorom z trestných konaní, na ktorého účely sa žiada o uznanie a výkon majetkových rozhodnutí. O svojom rozhodnutí bezodkladne upovedomí príslušné justičné orgány iných členských štátov.

V zmysle § 14 ods. 1, ods. 2 ZUMR súd môže odložiť výkon uznaného majetkového rozhodnutia na nevyhnutný čas, o čom informuje justičný orgán štátu pôvodu, ak

- a) získané informácie nasvedčujú tomu, že vzhľadom na súbežný výkon majetkového rozhodnutia vo viacerých členských štátoch by celková peňažná suma získaná jeho výkonom mohla prevýšiť sumu uvedenú v takom rozhodnutí,
- b) by výkonom rozhodnutia mohlo dôjsť k narušeniu alebo zmareniu účelu trestného konania vedeného v Slovenskej republike,
- c) v Slovenskej republike sa už vedie iné konanie, o ktorom možno predpokladať, že bude viesť k prepadnutiu, zhabaniu, exekúcii alebo inému trvalému odňatiu majetku alebo veci, ktorej sa rozhodnutie týka.

V zmysle § 14 ods. 3, ods. 4 ZUMR, ak je obava, že výkon uznaného majetkového rozhodnutia bude zmarený alebo sťažený, môže súd súčasne s odkladom výkonu rozhodnúť o zaistení majetku alebo veci, ktorej sa rozhodnutie týka. Ak pominú dôvody odkladu, súd pristúpi k výkonu uznaného majetkového rozhodnutia, o čom informuje justičný orgán štátu pôvodu.

Použitá literatúra

1. Dôvodová správa k ZUMR, Dostupné na: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-202201?prefixFile=m_ Dňa: 31. októbra 2016

TRESTNÁ ZODPOVEDNOSŤ VYBRANÝCH SUBJEKTOV ZA PORUŠENIE ZÁKONA O KONKURZE A REŠTRUKTURALIZÁCII

*JUDr. Hana Kováčiková, PhD.
Mgr. Ján Kováčik*

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Ústav európskeho práva
Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov
hana.kovacikova@flaw.uiba.sk
jan.kovacik@flaw.uniba.sk

Trestná zodpovednosť vybraných subjektov za porušenie zákona o konkurze a reštrukturalizácii

Príspevok sa zameriava na analýzu trestného konania veriteľov, správcu a konkurzného súdu v rámci konkurzného konania. Autori v článku analyzujú jednotlivé trestné činy uvedených subjektov, poukazujú na nedostatky súčasnej právnej úpravy i aplikačnej praxe orgánov činných v trestnom konaní. V závere autori formulujú návrhy de lege ferenda.

Criminal liability of selected subjects for violation of the Act on Bankruptcy and Restructuring

The article is focused on the analysis of the criminal behaviour of the creditors, trustee and the insolvency court within the insolvency proceeding. Authors in this paper analyse the individual crimes of the above-mentioned persons, point out the shortcomings of the current legislation and the application practice of the law enforcement agencies. In conclusion, the authors formulate the de lege ferenda proposals.

Strafrechtliche Haftung ausgewählter Subjekte wegen Verletzung des Insolvenz- und Umstrukturierungsgesetzes

Der Beitrag fokussiert auf die Analyse des Strafverfahrens des Schuldners, der Gläubiger, des Insolvenzverwalters und des Insolvenzgerichts im Rahmen des Insolvenzverfahrens. Die Autoren dieses Artikels analysieren die einzelnen Straftaten der obengenannten Subjekte, weisen auf die Nachteile der aktuellen Gesetzgebung und der Anwendungspraxis der

Strafverfolgungsbehörden hin. Abschließend formulieren die Autoren die Vorschläge de lege ferenda.

Kľúčové slová: konkurz, veriteľ, machinácie v súvislosti s konkurzným konaním, správca, poškodzovanie veriteľa, porušenie povinnosti pri správe cudzieho majetku

Keywords: bankruptcy, creditor, deceitful practices in bankruptcy proceedings, trustee, harm done to the creditor, breach of trust by maladministration of estates of another

Schlüsselbegriffe: Strafverfahren, Schuldner

Úvod

V Slovenskej republike sa konkurzné konanie ako osobitný druh procesu spravuje zákonom č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZKR“). Konkurzné konanie sa aplikuje na ekonomicky neúspešné osoby (právnické aj fyzické), ktoré sú v úpadku.¹ Účelom konkurzného konania je dosiahnuť pomerné uspokojenie veriteľov úpadcu, a to spravodlivým rozdelením výťažku zo správcom speňaženého majetku úpadcu. Prostredníctvom konkurzu dochádza v prípade podnikateľských subjektov jednak k sanácii – z trhu bude odstránený subjekt deformujúci súťažné prostredie, jednak aspoň k čiastočnému a spravodlivému uspokojeniu veriteľov takéhoto úpadcu.

Príspevok sa zameriava na správanie veriteľov, správcu a konkurzného súdu v čase po vyhlásení konkurzu, ktorým dochádza k manipulovaniu konkurzného konania a negácii spravodlivého uspokojenia veriteľov. Autori v príspevku identifikujú niektoré trestné činy súvisiace s konkurzným konaním, ale aj konanie, ktoré síce vážnym spôsobom negatívne vplýva na priebeh konkurzu, avšak právne nie je nijako postihnutelné.

1. Machinácie v konkurznom konaní

1.1 Kupovanie hlasov

Je prirodzeným prejavom veriteľa v konkurze, najmä v takom, v ktorom ešte existuje finančne zaujímavý majetok úpadcu, získať kontrolu nad vede-

¹ Podľa § 3 ZKR dlžník je v úpadku, ak je platobne neschopný alebo predĺžený. (...) Právnická osoba je platobne neschopná, ak nie je schopná plniť 30 dní po lehote splatnosti aspoň dva peňažné záväzky viac ako jednému veriteľovi. (...) Fyzická osoba je platobne neschopná, ak nie je schopná plniť 180 dní po lehote splatnosti aspoň jeden peňažný záväzok. (...) Predĺžený je ten, kto je povinný viesť účtovníctvo, má viac ako jedného veriteľa a hodnota jeho záväzkov presahuje hodnotu jeho majetku. (...)

ním konkurzného konania. Veriteľ môže získať kontrolu nad riadením konkurzu prostredníctvom výmeny ustanoveného správcu² za „vlastného“, t.j. ním navrhnutého správcu. Výmena správcu je pritom legálna, rozhodovanie o tejto otázke je obligatórnym bodom programu prvej schôdze veriteľov. Schôdza veriteľov ako kolektívny veriteľský orgán, môže na svojej prvej schôdzi väčšinou hlasov prítomných veriteľov rozhodnúť o výmene správcu bez uvedenia akéhokoľvek dôvodu.³ Neskôr môže schôdza veriteľov rozhodnúť o výmene správcu iba z taxatívne stanovených dôvodov, ktoré sú špecifikované v § 36 ods. 1 písm. a), b) a c) ZKR.

Cieľom výmeny správcu je zmena správcu vybraného náhodným výberom súdu prostredníctvom použitia elektronických prostriedkov za správcu, ktorý je v akejkolvek forme vzťahu k niektorému z veriteľov na základe vzájomnej dôvery.⁴ Nový „vymenený“ správca je potom častokrát motivovaný snahou odvdáčiť sa veriteľovi, ktorý zabezpečil pre neho možnosť riadiť a zarobiť na riadení bonitného konkurzu, v dôsledku čoho môže byť ohrozený riadny a nezávislý priebeh konkurzu.

Ako sme uviedli vyššie, výmenu správcu možno docieľiť rozhodnutím väčšiny hlasov veriteľov prítomných na prvej schôdzi veriteľov⁵. Situácia je bezproblémová, ak veriteľ sám disponuje dostatočným počtom hlasov na zmenu správcu. V prípade heterogénneho zloženia veriteľov, kedy sa veritelia medzi sebou navzájom nepoznajú a za situácie, kedy veriteľ snažiaci sa o výmenu správcu nedisponuje dostatočným počtom hlasov na výmenu správcu individuálnym hlasovaním, vytvára sa **priestor pre rokovania medzi veriteľmi, ktorých výsledok môže vykazovať znaky korupcie.**

Štandardne to prebieha nasledovným spôsobom: Veriteľ snažiaci sa o výmenu správcu sa nahliadnutím do konkurzného spisu u správcu oboznámi s údajmi o prihlásených pohľadávkach, ako i ostatných veriteľoch. Následne kontaktuje vybraných veriteľov a snaží sa ich presvedčiť, aby na schôdzi veriteľov hlasovali v zmysle jeho návrhu na výmenu správcu. Výsledkom takýchto rokovaní nezriedka býva poskytnutie, resp. príslub rôznych plnení vo forme finančných prostriedkov, nepeňažných plnení, ale môže ním byť aj uzavretie obchodného kontraktu za zvýhodnené plnenie (hoci za iných okolností by takýto obchodný vzťah nevznikol), ktorého protiplnením je hlasovanie nezainteresovaného veriteľa v súlade s návrhom ve-

² Podľa § 40 ods. 1 ZKR správcu v konkurznom konaní ustanovuje súd uznesením (...) na základe náhodného výberu pomocou technických a programových prostriedkov (...).

³ Na doplnenie je však potrebné uviesť a to, že schôdza veriteľov môže rozhodnúť aj tak, že vo funkcii potvrdia súdom ustanoveného nezávislého správcu. Výmena správcu je oprávnením, nie povinnosťou schôdze veriteľov.

⁴ A to aj pri existencii podmienok pre vylúčenie správcu podľa § 4 zákona č. 8/2005 Z.z. o správcoch.

⁵ Podľa § 35 ods. 4 ZKR právo hlasovať na schôdzi veriteľov má veriteľ, ktorého pohľadávka je v čase konania zistená čo do právneho dôvodu a vymáhateľnosti; na každé jedno euro zistenej sumy pohľadávky má veriteľ jeden hlas.

riteľa na výmenu správcu. Zjednodušene povedané, **jeden z veriteľov si „kúpi“ hlasy ostatných veriteľov, ktorými pri hlasovaní na schôdzi veriteľov podľa § 36 ZKR dosiahne výmenu správcu.**

Paradoxne, napriek tomu, že slovenský Trestný zákon⁶ špecificky vo svojej štvrtej hlave upravuje niektoré **trestné činy súvisiace s konkurzným konaním, žiadne z týchto špeciálnych ustanovení⁷ nie je aplikovateľné na daný prípad.**

Týka sa to aj ustanovenia § 241 Trestného zákona, ktorý je nazvaný „**Machinácie v súvislosti s konkurzným a vyrovnacím konaním**“. Hoci z názvu predmetného ustanovenia možno predpokladať, že zákonodarca zrejme mal v úmysle postihnúť ponúkание, resp. prijímanie majetkového alebo iného prospechu medzi veriteľmi v súvislosti s ich hlasovaním na schôdzi veriteľov i v konkurznom konaní, do znenia predmetného ustanovenia špecifikoval objektívnu stránku konania spočívajúcu v prijímaní resp. ponúkaní úplatku v súvislosti iba s hlasovaním na schôdzi veriteľov týkajúcom sa schválenia reštrukturalizačného plánu, resp. týkajúceho sa reštrukturalizácie^{8,9} a nie konkurzu.

Textácia ustanovenia § 241 Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. je pritom zhodná s textáciou ustanovenia § 256b¹⁰ Trestného zákona č. 140/1961 Zb., ktoré upravovalo machinácie konkurzných veriteľov pri hlasovaní v konkurznom a vyrovnacom konaní podľa zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní. Hoci súčasný zákon o konkurze a reštrukturalizácii č. 7/2005 bol prijatý dňa 9. 12. 2004, t.j. pol roka pred prijatím súčasného Trestného zákona č. 300/2005 (ten bol prijatý dňa 20. 5. 2005) a nový ZKR už v rámci konkurzného konania nútené vyrovnanie neupravoval, zákonodarca nijakým spôsobom na túto skutočnosť pri formulovaní ustanovenia § 241 Trestného zákona nereflektoval.

⁶ Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon

⁷ § 227 – podvodný úpadok, § 228 – zavinený úpadok, § 239 – poškodzovanie veriteľa, § 240 – zvýhodňovanie veriteľa, § 241 machinácie v súvislosti s konkurzným a vyrovnacím konaním, § 242 – marenie konkurzného alebo vyrovnacieho konania

⁸ Podľa § 241 ods. 1 a 2 Trestného zákona, kto ako konkurzný veriteľ v súvislosti s hlasovaním o nútenom vyrovnaní alebo ako veriteľ v súvislosti s hlasovaním na vyrovnacom pojednávaní, alebo ako veriteľ v súvislosti s hlasovaním o schválení reštrukturalizačného plánu prijme alebo si dá sľúbiť majetkový alebo iný prospech, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky. Rovnako sa potrestá, kto veriteľovi v súvislosti s hlasovaním o nútenom vyrovnaní za súhlas s vyrovnaním poskytne, ponúkne alebo sľúbi majetkový alebo iný prospech.

⁹ Zákom č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii bol zrušený zákon č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní, na ktorého textáciu odkazuje ustanovenie § 241 Trestného zákona. V splnomocňovacom ustanovení § 206 potom ZKR konvertuje pojem „vyrovnacie konanie“ alebo „vyrovnanie“ na „reštrukturalizačné konanie“ alebo „reštrukturalizáciu“.

¹⁰ Ustanovenie § 256b bolo do Trestného zákona č. 140/1961 Zb. doplnené zákonom č. 557/1991 Zb. s účinnosťou od 1.1.1992 a týkalo sa hlasovania podľa § 38 a § 58 zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní

Uvedené konanie nie je možné sankcionovať ani použitím analógie. Z ustálenej judikatúry (napr. uznesenie Najvyššieho súdu SR spis. Zn. 6Tdo 15/2010) je zrejmé, že analógia je v oblasti nášho trestného práva neprípustná, pokiaľ ide o posúdenie trestnosti činu a stanovenie trestu. Je tým zároveň potvrdená aj zásada legality, zakotvená v čl. 49 Ústavy SR¹¹ v spojení s § 8 Trestného zákona.¹²

Na vyššie popísané nežiaduce konanie konkurzných veriteľov **nie sú aplikovateľné** ani všeobecné ustanovenia o korupcii. Podľa § 328 Trestného zákona je trestnoprávne postihnutelné konanie páchatel'a (v našom prípade nezainteresovaného veriteľ'a), ktorý priamo alebo cez sprostredkovateľ'a pre seba alebo pre inú osobu prijme, žiada alebo dá si sľúbiť úplatok, aby konal (hlasoval na schôdzi veriteľ'ov o výmene správcu v súlade s návrhom iniciujúceho veriteľ'a) alebo zdržal sa konania tak, že **poruší svoje povinnosti** vyplývajúce zo zamestnania, povolania, postavenia (veriteľ' v konkurze) alebo funkcie.

Ustanovenie o prijímaní úplatku (§ 328) nie je aplikovateľné z dôvodu, že veriteľ', ktorý za svoje hlasovanie prijal úplatok, tým neporušil žiadnu povinnosť vyplývajúcu pre neho z ustanovení zákona o konkurze. Zákon o konkurze a reštrukturalizácii totiž veriteľ'om v súvislosti s uplatnením hlasovacích práv neukladá žiadne povinnosti, iba práva.

Z rovnakého dôvodu, ktorým je absencia porušenia povinnosti vyplývajúcej pre veriteľ'a iniciujúceho hlasovanie o výmene správcu v súvislosti s hlasovaním v konkurze, nie je aplikovateľné ani ustanovenie o podplácaní (§ 332) ako ani ustanovenie o marení konkurzného konania (§ 242).

Je zaujímavé, že **takéto konanie nie je postihnutelné ani v rámci súkromného práva**: Ustanovenie § 41 v spojení s § 49 Obchodného zákonníka o zákaze zneužitia účasti na hospodárskej súťaži formou nekalosúťažného podplácania je aplikovateľné iba na subjekty, ktoré sú voči sebe v postavení súťažiteľ'ov, teda nie na veriteľ'ov v rámci konkurzného konania, ktorí v tomto postavení nie sú. Rovnako nie je aplikovateľné ani ustanovenie § 265 Obchodného zákonníka týkajúce sa neposkytnutia ochrany výkonu práva, ktoré je v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku, keďže veriteľia v rámci konkurzu nie sú voči sebe v záväzkovom vzťahu.

Vznikla tak situácia, kedy **veriteľia v rámci konkurzného konania môžu bez akýchkoľvek následkov obchodovať so svojimi hlasmi a efektívne tak mariť ochranu chráneného záujmu, ktorým je riadny a zákonný priebeh konkurzného konania.**

¹¹ Len zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom a aký trest, prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie.

¹² Trestný čin je protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone, ak tento zákon neustanovuje inak.

1.2 Účelové popretia medzi veriteľmi

Táto schéma predpokladá spoluprácu minimálne na úrovni veriteľov, môže však do nej byť zapojený aj tzv. konkurzný sudca.¹³ Ide o situáciu, kedy zneužitím zákonného postupu dochádza k manipulácii konkurzného konania v dôsledku spoločného postupu niektorých veriteľov a konkurzného súdu.

Správca je povinný zo zákonných dôvodov¹⁴ poprieť každú spornú pohľadávku akéhokoľvek veriteľa, teda aj takého, ktorý napríklad z dôvodu tohto popretia má záujem iniciovať na schôdzi veriteľov výmenu správcu. Popretie pohľadávky správcom je kvalifikované, správca pri svojej činnosti je povinný postupovať s odbornou starostlivosťou. Dôsledkom popretia pohľadávky veriteľa správcom je strata hlasovacích práv veriteľa v popretom rozsahu na schôdzi veriteľov. Správcom popretý veriteľ je oprávnený podať žalobu na určenie popretej pohľadávky, o pravosti popretej pohľadávky rozhoduje súd v incidenčnom konaní. Právo popretého veriteľa na pomerné uspokojenie z majetku úpadcu pritom zostáva zachované, keďže správca je povinný až do rozhodnutia incidenčného súdu blokovať časť majetku úpadcu pripadajúcu na pomerné uspokojenie popretého veriteľa. Popretý veriteľ však nemá právo hlasovať na schôdzi veriteľov, čím sa môže značne sťažiť jeho úmysel vymeniť správcu. Riešenie tejto situácie popretému veriteľovi umožňuje účelové popretie zo strany iného veriteľa (ktorý na takýto postup môže byť motivovaný vyššie uvedeným spôsobom). Vzniká tak súbeh správcovského a veriteľského popretia. Správca je v takom prípade v zmysle § 32a ods. 1 ZKR povinný na podnet popretého veriteľa bezodkladne predložiť konkurznému (nie incidenčnému) súdu prihlášku popretej pohľadávky, a to bez ohľadu na správcovské popretie. Konkurzný súd potom na základe predložených listín rozhodne, či a v akom rozsahu popretému veriteľovi prizná hlasovacie práva a ďalšie práva spojené s popretou pohľadávkou.

V danom prípade dochádza uvedenými účinkami k prelomeniu kvalifikovaného správcovského popretia nekvalifikovaným¹⁵ veriteľským popretím, ako i k prelomeniu práva na zákonného sudcu, kedy o priznaní hlasovacích práv pri správcomskom popretí, na ktoré je vecne príslušný incidenčný

¹³ Konkurzným sudcom je sudca vykonávajúci dohľad podľa § 41 ZKR.

¹⁴ Podľa § 32 ods. 1 ZKR správca každú prihlásenú pohľadávku porovná s účtovnou a inou dokumentáciou úpadcu, zoznamom záväzkov, prihladne na vyjadrenia úpadcu a iných osôb a vykoná aj vlastné šetrenie. Ak pri skúmaní zistí, že pohľadávka je sporná, je povinný ju v spornom rozsahu poprieť

¹⁵ Podľa § 32 ods. 7 ZKR popretie pohľadávky veriteľom je účinné, ak bolo podané na predpísanom tlačíve a na bankový účet správcu bola pripísaná kaucia 350 eur (...).

(nezávislý) súd v sporovom konaní, rozhodne inak zložený konkurzný súd v nespоровom konaní.

Ak aj ide o koordinované nezákonné konanie medzi iniciujúcim veriteľom, popierajúcim veriteľom a konkurzným sudcom, výsledkom ktorého je priznanie hlasovacích práv popretého veriteľa (hoci s ohľadom na všetky okolnosti pri uplatnení zásady predvídateľnosti súdnych rozhodnutí by mal súd hlasovacie práva popretého veriteľa nepriznať), **opätovne je takéto konanie nepostihnuteľné**.

Jediným subjektom, ktorý je oprávnený podať opravný prostriedok proti aj zjavne nezákonnému rozhodnutiu konkurzného sudcu o priznaní hlasovacích práv, je totiž popretý veriteľ, ktorému súd priznal hlasovacie práva. Súd takéto zneužitie práva (prípadne aj trestný čin prijímania úplatku) môže zakryť a odôvodniť „iným právnym názorom“, pričom toto rozhodnutie je pre nedostatok aktívnej legitímácie iných subjektov ako popretého veriteľa, ktorý z takéhoto rozhodnutia získal neoprávnenú výhodu, nepreskúmateľné.

Dôsledkom získania hlasovacích práv popretého veriteľa na schôdzi veriteľov môže byť práve výmena správcu a s tým súvisiace marenie riadneho priebehu konkurzu.

2. Trestné činy správcu

V tejto časti príspevku sa chceme zamerať predovšetkým na možné negatívne dôsledky spojené s dosadením (t.j. výmenou správcu podľa § 36 ZKR) správcu niektorým z veriteľov. Ako sme uviedli už skôr, vymenený správca je častokrát motivovaný odvdáčiť sa veriteľovi, ktorý zabezpečil jeho výmenu za ustanoveného konkurzného správcu.

Táto vďačnosť sa v rámci konkurzného konania môže prejaviť rôznymi spôsobmi, napríklad je vysoko pravdepodobné, že nový správca po ustanovení do funkcie stiahne voči spriaznenému veriteľovi popretie pohľadávky vykonané predchádzajúcim správcom. Výsledkom stiahnutia správcovského popretia je priznanie a získanie plnenia na úkor ostatných veriteľov, o ktorom by v prípade riadneho súdneho konania incidenčný súd mohol rozhodnúť, že naň popretý veriteľ nemá nárok. Takéto konanie správcu je pritom jednoznačne porušením povinností správcu, ako sú špecifikované v zákone o správcoch,¹⁶ ako i v zákone o konkurze a reštrukturalizácii (pozri už citovaný § 32 ods. 1 ZKR) a môže zakladať trestnoprávnu zodpovednosť správcu za spáchanie trestného činu marenia konkurzného alebo vyrovnania

¹⁶ Podľa § 3 zákona č. 8/2005 Z. z. o správcoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, správca v konkurznom konaní je povinný najmä vykonávať svoju činnosť čestne, zodpovedne a svedomito, s odbornou starostlivosťou a s využitím svojich skúseností a odborných vedomostí, bez zbytočných prietáhov.

cieho konania podľa § 242 Trestného zákona, eventuálne zároveň priznaním spornej pohľadávky pôvodne popretého veriteľa aj trestný čin poškodzovania veriteľa podľa § 239 Trestného zákona.

Iným prejavom nezákonného konania správcu môže byť opomenutie uplatnenia odporujúcej žaloby voči ukracujúcim právnym úkonom veriteľa, ktorý mu zabezpečil vstup do konkurzu. Dôsledkom je zníženie hodnoty majetkovej podstaty úpadcu, a to v prospech vybraného veriteľa a na úkor ostatných veriteľov. V danom prípade prichádza do úvahy aplikácia ustanovení o porušení povinností pri správe cudzieho majetku podľa § 237 Trestného zákona ako i ustanovenia o marení konkurzného alebo vyrovnacieho konania podľa § 242 Trestného zákona.

Ďalším príkladom marenia konkurzného konania správcom spojeného s porušovaním povinností pri správe cudzieho majetku je poskytnutie informácie o neexistencii konkurenčných ponúk počas procesu speňažovania majetku vybranému veriteľovi, ktorý sa zúčastňuje speňažovania ako záujemca. Vybraný veriteľ v dôsledku takejto informácie neponúkne súťažnú cenu, ale iba zlomkovú cenu, čím sa zmarí účel efektívneho speňažovania na úkor ostatných veriteľov.

Správca tiež môže vybranému veriteľovi sprístupniť informácie tvoriace obchodné tajomstvo úpadcu, čím veriteľ nepoctivo získa výhodu v hospodárskej súťaži na relevantnom trhu. Výsledkom takéhoto konania správcu je vždy marenie konkurzného konania, porušenie povinností pri správe cudzieho majetku (ak obchodné tajomstvo malo peniazmi ocenenú hodnotu a dalo sa predat' ako nehmotné právo podniku), prípadne aj zneužitie účasti na hospodárskej súťaži podľa § 250 Trestného zákona.

Samozrejme, uvedeného konania sa môže v dôsledku nedbanlivosti alebo aj úmyselne dopustiť aj nezávislý správca, ustanovený náhodným výberom elektronickými prostriedkami konkurzného súdu. Cieľom autorov nie je spochybňovať činnosť správcov dosadených do konkurzu hlasovaním veriteľov ani paušalizovať tvrdenie, že dosadený správca bude automaticky páchať trestnú činnosť.

Cieľom príspevku bolo poukázať na existujúcu prax veriteľov, správcov i súdov v rámci konkurzných konaní, identifikovať a pomenovať konania, ktoré vykazujú znaky spoločensky nežiaduceho správania, ktoré však nie sú vôbec alebo sú len minimálne postihované.

Záver

Pri výbere témy autori vychádzali z hypotézy, že každé korupčné správanie je sankcionovateľné. Po vykonanej analýze však dospeli k názoru, že

takto nastavená hypotéza sa nepotvrdila.¹⁷ Pokiaľ trestnoprávne predpisy aspoň v obmedzenej miere dokážu postihnúť protiprávne správanie správcu, popísané spoločensky nežiaduce správanie korumpujúceho veriteľa, ktoré deformuje riadny priebeh konkurzu, zostáva v právnom vákuu.

Autori príspevku pritom nemali a nemajú ambíciu kriminalizovať každé popísané spoločensky nežiaduce konanie. Uvedený typ spoločenskej i trestnoprávnej kriminality sa totiž obvykle realizuje natoľko sofistikovaným spôsobom, že pre orgány činné v trestnom konaní je takmer nemožné uvedené trestné činy zistiť a nieto ich náležite objasniť.

Za slabé miesta súčasnej právnej úpravy zvolenej problematiky autori považujú najmä absenciu všeobecného zákazu obchodovania s hlasmi veriteľov v konkurznom konaní, faktickú nepreskúmateľnosť rozhodnutí konkurzného súdu o priznaní hlasovacích práv popretému veriteľovi a nepostihnuteľnosť vyššie popísaného zneužitia práva niektorými veriteľmi.

Na odstránenie uvedených nedostatkov autori príspevku odporúčajú legislatívne zakotviť (1) zákaz obchodovania s hlasmi veriteľov aj pri hlasovaní na schôdzi veriteľov v rámci konkurzného konania; (2) presun právomoci rozhodovať o priznaní hlasovacích práv popretého veriteľa v prípade súbehu popretí veriteľa a správcu podľa § 32a ods. 1 ZKR z konkurzného súdu na incidenčný súd; eventuálne (3) zakotvenie možnosti správcu alebo popierajúceho veriteľa, v prípade priznania hlasovacích práv popretému veriteľovi konkurzným súdom, podať opravný prostriedok proti takémuto rozhodnutiu konkurzného súdu. O opravnom prostriedku by rozhodoval incidenčný súd v krátkej, časovo ohraničenej lehote; (4) v prípade výmeny správcu zakotvenie zákazu zrušenia popretia pohľadávky veriteľa predchádzajúcim správcom – povinnosť zabezpečiť určenie pohľadávky nezávislým incidenčným súdom.

Pri písaní článku autori vychádzali najmä z vlastnej právnej praxe (pedagóg-advokát-správca) a formulovali vlastné právne názory.

Použitá literatúra

1. ĎURICA, M.: *Konkurzné právo na Slovensku a v Európskej únii*. 2. vydanie. Žilina : Euro Kódex, 2010. 816 s.
2. ĎURICA, M.: *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii*. Bratislava : C. H. Beck, 2012. 1148 s.
3. Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.
4. Zákon č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní.
5. Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁷ Vhodnejší názov ich príspevku by bol „Trestná nezodpovednosť vybraných subjektov v konkurznom konaní“.

6. Zákon č. 8/2005 Z. z. o správcoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
7. Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon.
8. Zákon č. 557/1991 Zb. ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon.
9. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.
10. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník.
11. Uznesenie Najvyššieho súdu SR spis. zn. 6Tdo 15/2010 zo dňa 7. 10. 2010.

ÚVAHA O NEDOTKNUTEĽNOSTI VYBRANÝCH VEREJNOPRÁVNÝCH POHĽADÁVOK V KONANÍ O ODDLŽENÍ *DE LEGE FERENDA*¹

Mgr. Michal Krajčovič

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra teórie práva a sociálnych vied
michal.krajcovic@flaw.uniba.sk

Úvaha o nedotknuteľnosti vybraných verejnoprávnych pohľadávok v konaní o oddlžení *de lege ferenda*

Príspevok je zameraný na vhodnosť a potrebu zvýšenej ochrany pohľadávok na verejnom zdravotnom poistení v konaní o oddlžení fyzickej osoby. Novoprijatou právnou reglementáciou sa ustanovujú pohľadávky s osobitným režimom, a to pohľadávky nedotknuté (nedotknuteľné) a pohľadávky vylúčené z uspokojenia. Hoci sú uvedené pohľadávky významné z hľadiska plnenia, ktoré sa ich vymožením zabezpečuje, tak predsa nepodliehajú v tomto konaní osobitnému režimu z hľadiska ochrany pre nevymáhateľnosťou. Je stav *de lege lata* spravodlivý alebo možno uvažovať o inom procesnom režime týchto pohľadávok? Týmto otázkam sa autor venuje vo svojom príspevku.

Reflection on the untouchability of selected public claims in the discharge procedure *de lege ferenda*

The contribution is focused on the suitability and the need for increased protection of public health insurance claims in the procedure of discharge of a natural person. The new legal regulation constitutes claims with special regime, among which are the untouched (untouchable) claims and claims excluded from their satisfaction. Although these claims (public health insurance claims) are significant due to the nature of the protected claim, they don't fall under the category of claims with special regime. Can the state *de lege lata* be considered as fair or may we consider the possibility of a different procedural regime for these claims? These issues will be addressed by the author in his contribution.

¹ Príspevok je podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-15-0740 Návozy a nástroje na efektívnu elimináciu protiprávných konaní v spojení s možnou insolvenciou – The article was drawn up within the APVV-15-0740 project: Guidelines and Tools for Effective Elimination of Unlawful Acts in Relation with Potential Insolvency.

Betrachtung über die Unantastbarkeit von ausgewählten öffentlichen Forderungen im verfahren zur Entschuldung de lege ferenda

Der Beitrag konzentriert sich auf die Eignung und die Notwendigkeit einen erhöhten Schütze der öffentlichen Krankenversicherung im verfahren zur Entschuldung von natürlichen Personen. Die neue gesetzliche Regelung stellt die Forderungen mit dem Sonderregime an – die unberührten (unantastbaren) Forderungen und die Forderungen behindert von Ihrer Befriedigung. Die Forderungen von der öffentlichen Krankenversicherung fallen nicht unter diesem Sonderregime. Ist der Staat de lege lata gerecht oder kann man sich vielleicht über eine andere Möglichkeit von der Verfahrensordnung überlegen? Diese Frage beantwortet der Autor in seinem Betrag zu.

Kľúčové slová: úpadok, dlžník, pohľadávka, zdravotné poistenie, vymáhateľnosť, oddĺženie

Keywords: Bankruptcy, debtor, claim, health insurance, discharge (of a debtor)

Schlüsselbegriffe: Konkurs, Schuldner, Forderung, Krankenversicherung, Entschuldung

Úvod

S účinnosťou od 01. marca 2017 došlo k novelizácii zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej tiež len „zákon o KR“), a to zákonom č. 377/2016 Z. z.² Azda najzásadnejšou zmenou je inkorporácia štvrtej časti do zákona o KR, ktorá je označená systematickou rubrikou *Oddĺženie*. Predmetná časť pojednáva o tzv. **osobnom bankrote** výlučne fyzickej osoby, bez ohľadu na (ne)vykonávanie podnikateľskej činnosti. Hlavným cieľom novely zákona bolo sprístupniť insolvenčné konanie³ širšiemu okruhu dlžníkov, ktorí sa nachádzajú v úpadku⁴, čím sa im poskytuje možnosť dostupnejšieho usporiadania svojich majetkových pomerov niektorou zo zákonných alternatív – konkurzom (*fresh start*) alebo splátkovým kalendárom (*no fresh start*). Výsledkom konania o oddĺžení konania je zánik nároku (t.j. nevymáhateľnosť) časti pohľadávok veriteľov voči týmto fyzickým osobám. Dlžník sa uvede-

² Zákon č. 377/2016 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa dopĺňa zákon č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.

³ Insolvenčným konaním ďalej rozumieme konanie o kolektívnom oddĺžení tak právnickej osoby ako aj fyzickej osoby niektorou zo zákonných foriem – konkurzom alebo reštrukturalizáciou.

⁴ Dlžník sa pritom nachádza v úpadku, ak je platobne neschopný alebo predĺžený a fyzická osoba sa podľa § 3 ods. 2 považuje za platobne neschopnú ak nie je schopná plniť 180 dní po lehote splatnosti aspoň jeden peňažný záväzok.

ným spôsobom zbavuje časti svojich dlhov, ktoré pôsobia obmedzujúco v bežnom živote a pre dlžníka predstavujú často neudržateľné ekonomické bremeno s tým, že dôsledky sú súčasne citelné aj pre dlžníkovu rodinu, predovšetkým blízke osoby.⁵

Úmysel zákonodarcu pomôcť v ťažkej životnej situácii sa nepochybne vzťahuje na tie fyzické osoby, ktoré podávajú návrh na vyhlásenie konkurzu alebo návrh na určenie splátkového kalendára s poctivým (čestným) úmyslom a u ktorých poskytnutie „druhej šance“ napĺňa požiadavku spravodlivosti. Zákonodarca si rovnako uvedomuje skutočnosť, že tento právny inštitút môže byť účelovo, špekulatívne a protiprávne zneužitý na dosahovanie nečestných cieľov. Dlžníci môžu konať špekulatívne, keď zámerne nechajú vzniknúť dlhy voči svojej osobe s vedomím toho, že tieto sa vďaka novej právnej úprave stanú nevyhmáhatelné.⁶ Protiprávne konanie a pokusy o protiprávne konanie sa tak nevyhýbajú ani oblasti insolvenčného konania (pri fyzických osobách a rovnako aj pri osobách právnických).

V súvislosti s čestnosťou výkonu práva v intenciách zákona o KR mi napadá výrok Paulusa⁷ „*non omne quod licet honestum est*“ – nie všetko, čo je dovolené, je čestné. V právnom štáte je v ústavnom poriadku trvalo fixovaný princíp spravodlivosti ako jeden z jeho základných pilierov.⁸ Problémom však zostáva dekódovať jeho obsah a imperatív, ku ktorému prikazuje v relácii na konkrétnu spoločenskú situáciu. Spravodlivosť, ako odveký ľudský ideál, sa viaže na morálku jednotlivca⁹ a práve morálna integrita (morálna vyspelosť) napomáha k rozpoznaní vhodného správania sa v nadväznosti na špecifické spoločenské podmienky a situácie. Jedná sa, resp. možno hovoriť o spravodlivosti etickej, ku ktorej prof. Večeřa uvádza, že „je úzko naviazaná na morálne hodnoty, kategórie, zásady, princípy, normy a imperatívy v spojení s hľadaním, aká idea, princíp môže slúžiť k rozumnému, dobrému utváraniu ľudského aj spoločenského života a akým spôsobom.“¹⁰

Každého morálna integrita je však rozdielna a hoci subjektívne konáme spravodlivo (resp. to prezumujeme), nemusí sa naše konanie javiť ako spravodlivé aj pre ostatných členov občianskej spoločnosti, čo môže rezultovať

⁵ Účelom návrhu zákona je riešenie úpadku fyzických osôb, ktorý predstavuje v Slovenskej republike významný ekonomicko – sociálny problém. Dôvodová správa k zákonu č. 377/2016 Z. z.

⁶ „Za účelom predchádzania zneužívaniu inštitútu dlžník môže do procesu oddĺženia vstúpiť len raz za 10 rokov. Je preto na dlžníkovi, aby si veľmi efektívne zväzil, kedy túto šancu využije.“ Dôvodová správa k zákonu č. 377/2016 Z. z.; bod 23.

⁷ Vynikajúci právnik z konca klasickej doby, praktik vo významných štátnych funkciách i plodný teoretik. REBRO, K.: *Latinské právnické výrazy a výroky*. Bratislava: OBZOR, 1984. s. 17 a 134.

⁸ *Per analogiam* vo vzťahu k princípu nezávislosti súdnej moci som uviedol, že ho „nutne ponímať ako jadrovú ústavnú normu (princíp), ktorý by mal prežarovať do ostatnej právnej reglementácie, pričom táto by mala byť v jeho svetle aj interpretovaná.“ KRAJČOVIČ, M.: *Nezávislosť súdnej moci z pohľadu právneho princípu*. Justičná revue, 68, 2016, č.8-9, s. 836-837.

⁹ Pričom v teoretickej rovine možno ponímať spravodlivosť aj ako slušnosť (čestnosť).

¹⁰ VEČEŘA, M.: *Spravedlnost v právu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s.72.

vo zvýšené množstvo výskytu konfliktov. Východiskom z tohto konfliktného stavu je objektivizácia spravodlivosti a predstáv o jej formách, *ergo* nutne nachádzať riešenia, ktoré môže celá spoločnosť, prípadne jej majoritná časť, považovať za spravodlivé. **Etickú spravodlivosť tak nutne prepájať s právom**, ako autoritatívnym systémom regulácie spoločenských vzťahov, ktorý je povýšený nad ostatné (neprávne) normatívne systémy spoločnosti. Práve prepojením etickej spravodlivosti s objektívnym právom sa dosahuje legitimita práva – akceptácia v očiach občianskej spoločnosti. Jedná sa o dôsledok toho, že právom aprobované konanie sa neprieči morálnemu imperatívu jednotlivca, *ergo* predpísané konanie je vnímané ako vhodné, žiaduce a prospešné.

Právne normy a právne inštitúty by v duchu doposiaľ uvedeného mali byť formulované a nastavené tak, aby dochádzalo k prienikom práva a morálnych hodnôt (resp. k recepcii týchto hodnôt do práva). S uvedeným súvisí aj inkorporácia rozličných mechanizmov a modifikácia existujúcej právnej úpravy v záujme zamedzenia zneužitia práva na dosahovanie nespravodlivých cieľov, z ktorých spravidla profituje len jednotlivec, prípadne úzka skupina jednotlivcov (uspokojenie súkromného záujmu). Právom poskytovaná ochrana musí teda svedčať len právnym subjektom konajúcim čestne a spravodlivo, ktorých konanie neobchádza a ani neneguje vôľu racionálneho zákonodarcu stojacu za textom (gramatickým vyjadrením) príslušnej právnej normy.

Aj právna reglementácia oddĺženia fyzických osôb konkurzom¹¹ alebo splátkovým kalendárom teda musí pôsobiť preventívno-výchovne, s čím súvisí aj priznanie osobitného postavenia vybraným pohľadávkam vzhľadom na ich špecifickú povahu. V príspevku sa autor preto zamýšľa nad tým, či by najmä z pohľadu distribatívnej spravodlivosti (zahŕňajúcej distribúciu nie len spoločenských statkov – úžitkov, ale aj bremien) nebolo celospoločensky spravodlivé rozšíriť okruh nedotknuteľných pohľadávok o viaceré verejnoprávne pohľadávky, pri ktorých možno (podľa názoru autora) identifikovať verejný záujem legitimizujúci uvedený krok.

2. Nevymáhateľnosť pohľadávky ako účinok oddĺženia

Pohľadávkou možno rozumieť subjektívne právo veriteľa na poskytnutie určitého plnenia zo strany dlžníka a dlhom naopak povinnosť dlžníka uvedené

¹¹ Poukazujeme v súvislosti aj na prvú vetu § 206 ods. 3 zákona o KR: „Ak sa vo všeobecne záväznom právnom predpise používa pojem „konkurzné konanie“ alebo „konkurz“, rozumie sa tým aj „konanie o oddĺžení““.

plnenie peňažnej alebo nepeňažnej povahy poskytnúť. V prípade, ak dlžník uvedené plnenie dobrovoľne neposkytne, má veriteľ možnosť uchádzať sa o nútené vymoženie tohto plnenia za pomoci využitia štátno-mocenského donútenia. Predmetné plnenie sa tak môže vymôcť v exekučnom (vykonávacom) konaní, pričom podľa § 166 ods. 3 z o KR je dlžník oprávnený podať návrh na vyhlásenie konkurzu alebo návrh na určenie splátkového kalendára iba vtedy, ak sa voči nemu vedie exekučné konanie alebo obdobné vykonávacie konanie. V predmetnom ustanovení sa nešpecifikuje, v akom procesnom režime má byť exekučné (vykonávacie) konanie v neprospech dlžníka vedené a preto je na splnenie zákonnej podmienky prípustné, aby v neprospech dlžníka bolo vedené akékoľvek vykonávacie konanie.

V rámci úplnosti dodávam, že exekúciou (núteným výkonom rozhodnutia), bez ohľadu na formu a prostriedky jej realizácie, sa verejno-mocensky zasahuje do právneho postavenia povinnej osoby, pričom toto konanie sa môže spravovať viacerými procesnými predpismi – zákonom č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (*Exekučný poriadok*) (ďalej tiež len „EP“), zákonom č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (*správny poriadok*) alebo zákonom č. 563/2009 Z. z. o správe daní (*daňový poriadok*).¹²

Podstatou oddĺženia, ako bolo spomenuté v úvode, je zánik možnosti štátnomocenského vynútenia splnenia povinnosti poskytnúť určité plnenie, na ktoré má veriteľ právny nárok (ako súčasť svojej pohľadávky) voči dlžníkovi.¹³ Veriteľ tejto pohľadávky sa tak po ukončení oddĺženia (ďalej bude pozornosť zameraná na variant *fresh start*) nemôže uchádzať o poskytnutie právnej ochrany vo forme vydania exekučného titulu a jeho následného núteného výkonu v exekučnom konaní. Už vedené exekučné konanie v neprospech dlžníka podlieha regulácii právnej normy vyjadrenej v § 167f ods. 1 zákona o KR, podľa ktorej na majetok podliehajúci konkurzu nemožno počas konkurzu začať ani viesť exekučné konanie alebo obdobné vykonávacie konanie a súčasne platí, že pokiaľ veriteľ pred vyhlásením konkurzu na majetok úpadcu pristúpil k iniciácii vykonávacieho konania v neprospech dlžníka – povinného, tak s ohľadom na § 48 prvá veta zákona o KR¹⁴ v spojení s § 61n ods. 1 písm. f) EP¹⁵ sa okamihom vyhlásenia konkurzu exekučné konanie zastavuje.

¹² Výkon rozhodnutí vo veciach maloletých podľa štvrtej časti zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok nie je pre účely tohto článku relevantný.

¹³ „... právny nárok je vývojové štádium subjektívneho práva, ktoré znamená právnu možnosť subjektívne právo vynútiť...“ VEČERA, M. a kol: *Teória práva*. 5. rozšírené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 226

¹⁴ Na majetok podliehajúci konkurzu nemožno počas konkurzu začať konanie o výkon rozhodnutia alebo exekučné konanie; už začaté konania o výkon rozhodnutia alebo exekučné konania sa vyhlásením konkurzu zastavujú.

¹⁵ Exekútor vydá upovedomenie o zastavení exekúcie, ak z osobitného predpisu vyplýva, že sa exekúcia zastavila, pričom zákonodarca demonštratívne odkazuje na zákon o KR.

Týmto postupom sa naplňuje účel umožnenia spravodlivejšieho kolektívneho usporiadania majetkových pomerov dlžníka v komparácii s individuálnym úsilím dlžníkov domôcť sa plnenia v exekučnom konaní, v ktorom sa pri uspokojovaní pohľadávok veriteľov uplatňuje zásada priority. To však automaticky neznamená, že všetky pohľadávky majú v predmetnom konaní rovnaké postavenie z hľadiska možnosti ich uspokojenia, či ochrany pred účinkom nevymáhateľnosti.¹⁶

2.1 Osobitosti niektorých pohľadávok

Viacere pohľadávky musia vzhľadom na svoju podstatu podliehať osobitnému režimu. Pohľadávky s osobitným režimom možno rozdeliť do dvoch skupín, a to:

- 1) nedotknuté (resp. nedotknuteľné) pohľadávky a
- 2) pohľadávky vylúčené z uspokojenia.

Ad1) Zákonodarca si prostredníctvom inkorporácie § 166c do zákona o KR uvedomuje, že existuje skupina pohľadávok, pri ktorých je nevhodné a spoločensky nežiaduce, aby ich nárokovateľnosť (možnosť núteného vymoženia) v procese kolektívneho usporiadania majetkových vzťahov dlžníka zanikla.¹⁷ Tieto zákonodarca v záujme právnej istoty vymenúva taxatívne, pričom zachovanie uvedených pohľadávok nebráni tomu, aby boli prihláškou uplatnené v konkurze. Veritelia týchto pohľadávok sa taktiež môžu priamo podieľať na ich pomernom uspokojení z majetku dlžníka, a to aj napriek tomu, že sa nestanú nevymáhateľné. Konkrétne je ich výpočet obsiahnutý v ods. 1 písm. a) – h) predmetného paragrafu a sú nimi nasledujúce pohľadávky:

- pohľadávka veriteľa – fyzickej osoby, ktorú nenadobudol postúpením, prevodom alebo prechodom s výnimkou dedenia, ak takáto pohľadávka nebola prihlásená v konkurze z dôvodu, že veriteľ nebol správcom písomne upovedomený, že bol vyhlásený konkurz;

¹⁶ Vymáhateľnosť ponímame zhodne s profesorom Mamojkom ako „schopnosť štátnych a iných k tomu príslušných orgánov realizovať vymáhanie splnenia právnej povinnosti prostredníctvom vynútenia práva.“ MAMOJKA, M.: Vymáhateľnosť práva – pojem a obsah. In: *Vymožitelnost' práva v podmienkach Slovenskej republiky*. Bratislava: Nadácia profesora Karola Planka, s. 13.

¹⁷ V dôvodovej správe sa k tejto otázke uvádza, že oddĺženiu (účinku nevymáhateľnosti) budú podliehať v zásade všetky pohľadávky veriteľov, ktoré si prihlásili do konania, alebo ktoré si do konania prihlásili mohli s výnimkami vyváženými pomeriavaním s inými záujmami (napr. výnimka pre pohľadávku dieťaťa na výživné). Je teda zrejmé, že k výpočtu (určeniu) týchto pohľadávok došlo na základe pomeriavania medzi súkromným záujmom dlžníka a verejným záujmom spoločnosti, pričom teda legitimita predmetného ustanovenia pramení z vykonaného testu proporcionality.

- pohľadávka z právnej pomoci poskytnutej dlžníkovi Centrom právnej pomoci v súvislosti s konaním o oddlžení,
- zabezpečená pohľadávka v rozsahu, v ktorom je krytá hodnotou predmetu zabezpečovacieho práva;
- pohľadávka zo zodpovednosti za škodu spôsobenú na zdraví alebo spôsobenú úmyselným konaním vrátane príslušenstva takejto pohľadávky,
- pohľadávka dieťaťa na výživné vrátane príslušenstva takejto pohľadávky,
- pracovnoprávne nároky voči dlžníkovi,
- peňažný trest podľa Trestného zákona,
- nepeňažná pohľadávka.

Ad2) Zákonodarca však rovnako racionálne ustanovuje aj skupinu pohľadávok, ktoré sú vylúčené z uspokojenia, a to prostredníctvom § 166b ods. 1 písm. a) – f) zákona:

- príslušenstvo pohľadávky, ktoré presahuje 5 % istiny pohľadávky za každý kalendárny rok existencie pohľadávky, na ktoré vznikol nárok pred rozhodujúcim dňom; za obdobie kratšie ako kalendárny rok zostáva vymáhateľná alikvotná časť príslušenstva,
- príslušenstvo pohľadávky, na ktoré vznikol nárok v rozhodujúci deň a po rozhodujúcom dni; to neplatí pre pohľadávku z úveru na bývanie, ibaže bola prihlásená do konkurzu,
- pohľadávka zo zmenky, ak bola podpísaná dlžníkom pred rozhodujúcim dňom,
- zmluvné pokuty a iné súkromnoprávne alebo verejnoprávne peňažné sankcie, kde povinnosť, ktorá zakladá právo uplatniť alebo uložiť takúto pokutu alebo sankciu, bola porušená pred rozhodujúcim dňom,
- peňažné pohľadávky, ktoré patria alebo patrili osobe spriaznenej s dlžníkom a vznikli pred rozhodujúcim dňom,
- trovy účastníkov konania, ktoré im vznikli v súvislosti s účasťou v konkurznom konaní alebo v konaní o určení splátkového kalendára.

Na základe vykonaného testu proporcionality možno dospieť k záveru o nevhodnosti uspokojenia vymenovaných pohľadávok na úkor ostatných pohľadávok. Jednak z dôvodu ich neprimeranosti (výška príslušenstva pohľadávky), z dôvodu ich nožnej a pravdepodobnej špekulatívnosti (pohľadávky spriaznených osôb) alebo aj z dôvodu, že ich uspokojením v tomto konaní by sa nenaplnil účel sledovaný povinnosťou poskytnúť dané plnenie, najmä výchovný účel (súkromnoprávne alebo verejnoprávne peňažné sankcie).

Ďalej sa v texte zameriam na vhodnosť a súčasne aj potrebu rozšírenia výpočtu nedotknuteľných pohľadávok o verejnoprávne pohľadávky, prípad-

ne ich časť, ktoré (v prípade vymoženía) predstavujú príjem systému zdravotného poistenia.

2.2 K pohľadám z verejného zdravotného poistenia (pohľadávky na poistnom)

Základným princípom (vedúcou ideou) systému zdravotného poistenia je princíp solidarity. Solidarita jednotlivca pramení z príslušnosti tohto jednotlivca k spoločnosti, v ktorej tvorí len parciálnu časť celku a vyjadruje súdržnosť (vzájomnú podporu) medzi jej jednotlivými členmi. Spoločnosť a jej sociálne inštitúcie však participovali v procese dospievania na vzdelávaní, výchove, hmotnom zabezpečení tohto jednotlivca v záujme toho, aby si mohol internalizovať celospoločensky etablované hodnoty a žiť životom riadneho občana. Javí sa preto spravodlivým, aby tento člen svoj „dlh“ spoločnosti vrátil, čo možno dosiahnuť aj prostredníctvom solidárneho správania sa v spoločnosti v niektorých z jej foriem predpísaných právom.

Pri solidarite možno teda hovoriť o určitom variante distributívnej spravodlivosti, na základe ktorej dochádza k spoločensky akceptovanej distribúcii úžitkov alebo bremien. Ideál sociálnej spravodlivosti predpokladá určitú spoločenskú harmóniu, prejavujúcu sa aj v tom, že osoby v produktívnom veku budú participovať na uspokojovaní potrieb osôb v predproduktívnom a postproduktívnom veku, ako aj na spolufinancovaní nákladov štátu pri plnení jemu zverených úloh. Dosiahnutie vytýčených cieľov nutne zabezpečiť adekvátnym finančným krytím. Konkrétne vo vzťahu k zabezpečeniu zdravotnej starostlivosti možno hovoriť o participácii jednotlivca vo forme riadneho a včasného uhrádzania predpísaného poistného.¹⁸ Solidárnosť sa prejavuje v tom, že aj poistenci, ktoré nie sú schopní platiť poistné, majú aj napriek tejto skutočnosti nárok na poskytnutie zdravotnej starostlivosti¹⁹ v určitom rozsahu, vzhľadom na verejný záujem a v neposlednom rade aj vzhľadom na vedúcu ideu humanizmu.

Základnou funkciou zdravotného poistenia je zabezpečenie zdravotnej starostlivosti poistencom zdravotného poistenia v zodpovedajúcom rozsahu a kvalite. Za týmto účelom má povinnosť platiť poistné každý poistenec, ktorému to *ex lege* vyplýva, bez ohľadu na skutočnosť, či zdravotnú starostlivosť čerpá alebo nie. Efektívnosť systému tak spočíva v zabezpečení dosta-

¹⁸ Platby za participáciu v systéme zdravotného poistenia.

¹⁹ Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa zdravotnou starostlivosťou rozumie súbor pracovných činností, ktoré vykonávajú zdravotnícki pracovníci, vrátane poskytovania liekov, zdravotníckych pomôcok a diietických potravín s cieľom predĺženia života fyzickej osoby (ďalej len „osoba“), zvýšenia kvality jej života a zdravého vývoja budúcich generácií; zdravotná starostlivosť zahŕňa prevenciu, dispenzarizáciu, diagnostiku, liečbu, biomedicínsky výskum, ošetrovateľskú starostlivosť a pôrodnú asistenciu.

točného finančného krytia poskytovanej zdravotnej starostlivosti. **Pokiaľ si povinné subjekty - poisťenci svoju povinnosť nespĺnia, je poskytovanie finančnej starostlivosti v požadovanom rozsahu a kvalite ohrozené, čo môže viesť**

Ad1) k znižovaniu štandardov poskytovania zdravotnej starostlivosti, prípadne

Ad2) k nevyhnutnosti zásahu štátu, ktorý musí tento systém dofinancovať z vlastných prostriedkov formou mimoriadnej „finančnej injekcie“, prirodzene na úkor plnenia iných jemu zverených úloh.

V oblasti zdravotného poistenia je preto verejným záujmom, aby pohľadávky poisťencov boli uhrádzané riadne a včas a aby boli, v prípade ich dobrovoľného neuhradenia, efektívne a hospodárne vymožené. Prioritu a významnosť týchto pohľadávok si zákonodarca uvedomuje, čo možno potvrdiť aj na podklade právnej úpravy zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (*Exekučný poriadok*), keď sa v § 71 ods. 2 písm. e) ustanovujú predmetné pohľadávky za pohľadávky *prednostné*.²⁰

V konaní o oddĺžení však *expressis verbis* ochrane pred nevyhnutnosťou nepodliehajú²¹ a nie sú ani *expressis verbis* prednostne uspokojované, obdobne ako v exekučnom konaní. V prípade variantu *fresh start* (usporiadanie majetkových vzťahov konkurzom) správca pri rozvrhu výťažku najskôr odpočíta náklady konkurzu, potom prípadnú nepostihnuteľnú hodnotu obydľia, potom pomerne uhradí prihlásené pohľadávky detí dlžníka na výživné a **zostatok pomerne rozdelí** medzi všetkých prihlásených veriteľov podľa výšky ich zistených pohľadávok.²² Pohľadávkam na poistnom tak nie je priznané privilegované postavenie, hoci príjem z ich vymoženia do rozpočtu príslušnej zdravotnej poisťovne je celospoločensky žiaduci, nakoľko podmieňuje kvalitu aj rozsah poskytovanej zdravotnej starostlivosti, *ergo* aj uspokojovanie nevyhnutných potrieb spoločnosti.

Uvedené tvrdenie platí obzvlášť v prípade nepriaznivých demografických ukazovateľov. Demografické starnutie populácie je chápané ako negatívne a vyvoláva potrebu prijatia zmien za účelom stabilizácie systému zdravotného a sociálneho poistenia v odlišných demografických podmienkach. S demografickým starnutím obyvateľstva sú totiž spojené zvýšené výdavky na zabezpečenie zdravotnej starostlivosti a hmotného zabezpečenia v starobe. Azda je notoricky známym, že zdravotníctvo je v podmienkach SR značne podfinancované²³, čo sa prejavuje aj v zadlženosti celého systému. Situácia je aj v súčasnosti neúnosnou, nakoľko príjmy systému zdra-

²⁰ S prednosťou ich uspokojenia napr. v prípade výkonu exekúcie na peňažné plnenie zrážkami zo mzdy alebo sa prednosť prejavuje aj pri rozvrhu výťažku z dražby (§ 157 ods. 1 písm. d) EP).

²¹ Nie sú vymenované v §166c zákona o KR.

²² Paragraf 167u ods. 2 zákona o KR.

²³ Vrátane výškou platieb poistného za poisťencov štátu.

votného poistenia nepokryjú náklady nevyhnutne vynaložené a vynakladané v súvislosti s výkonom zdravotníctva. Vznikajú tak skryté dlhy poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a pri ich kumulácii je značná časť ročného rozpočtu týchto inštitúcií vynakladaná v súvislosti so správou svojich pohľadávok a úhradou ich príslušenstva. V záujme ozdravenia systému plánuje Vláda Slovenskej republiky, ako najvyšší orgán štátnej správy a vrcholný orgán výkonnej moci, pristúpiť v aktuálnom kalendárnom roku k postupnému parciálnemu oddĺženiu verejných aj súkromných nemocníc od ich záväzkov po lehote splatnosti, pričom podľa doposiaľ zverejnených informácií by na tento účel (naplnenie ozdravného plánu) malo byť zo štátneho rozpočtu alokovaných necelých 600 miliónov Eur.

Súčasná situácia si teda vyžiadala intervenciu štátu. Bola by však táto nesystémová intervencia nevyhnutná v prípade, ak by si subjekty povinné platiť poisťné splnili svoje povinnosti? Voči poisťencom majú totiž jednotlivé zdravotné poisťovne pohľadávky na poisťnom v nie zanedbateľnej miere, pričom získané (uhradené alebo vymožené) plnenie by mohlo byť investované do zlepšenia štandardu a dostupnosti zdravotnej starostlivosti v celej Slovenskej republike.

2.2.1 Pohľadávky zdravotných poisťovní na poisťnom za rok 2016

Príkladom uvádzam stav pohľadávok jednotlivých zdravotných poisťovní na poisťnom za predchádzajúci kalendárny rok 2016.

Všeobecná zdravotná poisťovňa, a. s.

- evidovala²⁴ v danom roku pohľadávky z verejného zdravotného poistenia vo výške **476 196 790 Eur**, čo predstavuje ich medziročný nárast o 7,50%.²⁵ Z tejto sumy predstavovala suma pohľadávok po lehote splatnosti minimálne 361 dní až **263 369 429 Eur**.

Dôvera zdravotná poisťovňa, a. s.

- evidovala²⁶ v danom kalendárnom roku pohľadávky z verejného zdravotného poistenia voči poisteným vo výške **126, 9 milióna Eur**.

Union zdravotná poisťovňa, a. s.

- evidovala²⁷ v danom kalendárnom roku pohľadávky z verejného zdravotného poistenia voči poisteným v celkovej výške **104 806 951**

²⁴ *Výročná správa o hospodárení Všeobecnej zdravotnej poisťovne, a. s. za rok 2016.*; Dostupné na https://www.vszip.sk/files/Vyr_spr/vseobecna-zdravotna-poisťovna-vs-sk-2017.pdf

²⁵ Pričom celková strata zdravotnej poisťovne za daný kalendárny rok predstavovala 112 338 118 Eur.

²⁶ *Výročná správa Dôvera zdravotná poisťovňa, a.s. za rok 2016.*; Dostupné na <https://www.dovera.sk/download.pl?hash=GTZ2EZ6BMer26D1hfLQKmuWFyHyEmyLc&ID=784>

Eur, čo predstavuje medziročný nárast o 8,48 %. Až **54 346 902 Eur** pritom predstavuje hodnotu pohľadávok po lehote splatnosti minimálne 361 dní.

Na základe uvedeného tak možno vyvodit', že nezanedbateľnou príčinou nedostatočného financovania celého systému poskytovania zdravotnej starostlivosti je platobná disciplína povinných osôb (poistencov), pričom celková hodnota pohľadávok zdravotných poisťovní voči poistencom za neuhradené poistné riadne a včas jednoznačne v systéme chýba. V prípade vymoženía týchto pohľadávok v plnej výške by sa mohlo pristúpiť k poskytnutiu zvýšeného plnenia jednotlivým (predovšetkým) nemocniciam, ktorým by sa následne mohli uspokojiť svoje pohľadávky po lehote splatnosti aj bez ingerencie štátu a dodatočného zaťaženia štátneho rozpočtu. Dôraz by tak mal byť kladený na efektívne vymoženie poistného, vrátane jeho príslušenstva, a to nielen v exekučnom konaní ale aj v konaní insolvenčnom (voči právnickým aj fyzickým osobám). Významnosť týchto pohľadávok je v právnej úprave exekučného konania reflektovaná (ako bolo spomenuté vyššie), avšak v právnej úprave oddĺženia fyzickej osoby k uvedenému kroku pri variante *fresh start* nedošlo.

2.3 Návrh *de lege ferenda* vo vzťahu k pohľadávkam na poistnom

Autor si je vedomý toho, že variant *fresh start* vyžaduje, aby sa dlžníkovi poskytla druhá šanca tak, aby z existujúcich dlhov po konkurze boli naďalej vymáhateľné len tie pohľadávky, u ktorých to ich povaha vyslovene vyžaduje. Vyslovene kladne možno v tejto súvislosti hodnotiť napr. postavenie pohľadávky dieťaťa na výživnom alebo pohľadávky z pracovnoprávneho vzťahu s dlžníkom (úpadcom), nakoľko sa ich ochranou v tomto konaní realizuje sociálna funkcia štátu.

Nepovažujem však za vhodné, aby tak významná pohľadávka, akým je pohľadávka na poistnom voči dlžníkovi, mohla v priebehu konania o oddĺžení fyzickej osoby zaniknúť – aby sa stala nevymáhateľnou. Významnosť týchto pohľadávok vidím v hrozbe nestability a neefektívnosti systému zdravotného poistenia, ktorý môže nastať v prípade neposkytnutia alebo nevymoženía uvedeného plnenia. Pri oddĺžovaní zdravotníckych zariadení mimoriadnymi transfermi zo štátneho rozpočtu sa jedná o **nesystémový** krok, pričom na oddĺženie sa týmto spôsobom „poskladajú“ aj tie subjekty, ktoré svoje poistné už uhradili riadne a včas. Tento stav tak nehodnotím za uspokojivý a spravodlivý.

²⁷ Výročná správa za rok 2016; Union zdravotná poisťovňa, a.s.; Dostupné na https://www.union.sk/documents/2903906/Vyroczna_sprava_UZP_2016

Uznávam, že nie len zo subjektívnych dôvodov, ale aj z objektívnych dôvodov sa môže človek dostať do úpadku, pričom celková suma pohľadávok na poistnom neraz predstavuje niekoľko mesačné až niekoľko ročné poistné. Istotne, aj týmto osobám nutne pomôcť, čo bolo účelom novelizácie zákona o KR zákonom č. 377/2016 Z. z. Pri každej jednotlivjej pohľadávke a úvahách o jej úplnej alebo čiastočnej nedotknuteľnosti nutne zvažovať **verejný záujem a legitimitu** priznania tohto osobitného postavenia (ochrana pred nevyhnutnosťou) a súčasne aj **primeranosť** týchto úvah z hľadiska (ne)ohrozenia hlavného cieľa konania o oddlžení fyzickej osoby.

Príčinu nefunkčnosti oddlżenia v prípade fyzických osôb do prijatia predmetnej novely zákona o KR zákonodarca pomenúva jasne – najvýznamnejšou príčinou je zrejme „zvolenie hybridného oddlżenia s kombináciou prvkov likvidácie majetkovej podstaty dlžníka a splátkového kalendára.“²⁸ Zákonodarca tak považoval za vhodnejšie upraviť oddlžení fyzických osôb v dvoch hraničných formách – *konkurze* a *splátkovom kalendári*. Aj v prípade konkurzu by bolo žiaduce, aby aspoň časť pohľadávok na poistnom zostala po ukončení tohto konania zachovaná. Bolo by však nutné súčasne nájsť konsenzus na spravodlivej rovnováhe medzi individuálnym záujmom dlžníka na celkovom a rýchlom oddlžení (nakolko svoj úpadok nezachytil včas) a verejným záujmom spoločnosti na zabezpečení funkčnosti systému verejného zdravotného poistenia, ktorý je založený na finančnej participácii zákonom stanoveného okruhu osôb. Spravodlivá rovnováha by, podľa názoru autora, mala byť vyjadrená **percentuálnym pomerom** (napr. 20 % pôvodnej istiny bez príslušenstva zostane nedotknutá). Stanovenie výšky tejto pohľadávky, do ktorej je nedotknuteľná, pevnou sumou by mohlo zvýhodniť dlžníkov s väčším dlhom na poistnom, čo by v konečnom dôsledku nepôsobilo spravodlivo a vonkoncom nie výchovne *pro futuro*. Zachovaním určitého percenta pôvodnej istiny by sa signalizovala významnosť týchto pohľadávok a nevyhnutnosť ich úhrady aj napriek oddlženiu aspoň minimálnej časti (pomere).

Úvaha autora je síce smerovaná k prijatiu určitého typu hybridného oddlżenia fyzickej osoby, ktorou sa narúša prijatá koncepcia dvoch variantov – oddlžení konkurzom (*fresh start*) a splátkovým kalendárom (*no fresh start*), avšak autor je jednoznačne toho názoru, že uvedená ochrana alikvótnej časti pohľadávok (nielen) na poistnom do systému verejného zdravotného poistenia je spoločensky žiaduca a prospešná. Napomohlo by sa tak k získaniu dodatočných príjmov na úhradu nákladov v súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti (či už pred alebo po lehote splatnosti týchto pohľadávok). Každý systém nutne totiž nastaviť optimálne aj po finančnej stránke, keď sa v maximálnej miere dbá zabezpečenie príjmov na financovanie týchto aktivít.

²⁸ Dôvodová správa k zákonu č. 377/2016 Z. z.

Snaha by mala spočívať v maximalizácii úrovne vymoženía týchto pohľadávok nie len v exekučnom ale aj v insolvenčnom konaní.

Autorovi sa javí vhodným, aby bol dlžníkovi *de lege ferenda* po skončení procesu oddlženia obligatórne určený splátkový kalendár na zostávajúcu (nedotknuteľnú) časť istiny, ktorej výšku nutne stanoviť zákonnou cestou. Mohlo by sa bezproblémovo jednať o rozdelenie plnenia aj do horizontu napr. 60 mesiacov. Týmto spôsobom by sa docielilo stavu, keď poistenec musí mesačne uhrádzať určitú (hoci aj symbolickú) sumu, uvedomujúc si, že celkové oddlženie si vyžaduje jeho aktívnu a pravidelnú participáciu. Dlžník by si musel na tento účel pravidelne zabezpečovať finančné prostriedky, čím by sa stimulovala ich motivácia vykonávať závislú prácu alebo podnikateľskú činnosť. Stimulovala by sa tak aktivita týchto právnych subjektov, pričom by sa nejednalo o variant drakonicky prísny, popierajúci zmysel konania o oddlžení fyzickej osoby. Naopak, našla by sa výlučne spravodlivejšia rovnováha medzi súkromným záujmom a záujmom verejným v komparácii so stavom *de lege lata*.

Hrozbou a následkom neplnenia jednotlivých splátok riadne a včas by mala byť zročnosť celej pohľadávky (aliquótnej časti pôvodnej pohľadávky zdravotnej poisťovne), pričom by dlžník bol povinný túto pohľadávku uhradiť na podklade výkazu nedoplatkov, ktorý by ideálne nadobudol vykonateľnosť okamihom doručenia. Navrhuje sa tiež dvojinštančnosť tohto konania s určenou lehotou na podanie riadneho opravného prostriedku, ako aj so stanovenou lehotou na rozhodnutie o podanom opravnom prostriedku. O nútený výkon takéhoto rozhodnutia by sa následne zdravotná poisťovňa mohla uchádzať cestou podania návrhu na vykonanie exekúcie na kauzálnu príslušný súd. Sankciou pre takéhoto dlžníka by následne boli dôsledky vedenia exekučného konania v jeho neprospech, tento krát však s tým dôsledkom, že o oddlženie sa môže uchádzať až po uplynutí zákonnom stanovenej 10 ročnej lehoty.

2.4 Majú zdravotné poisťovne výhodnejšie postavenie aj *de lege lata*?

Oprávnenou otázkou pri úvahe o (ne)príjati predostretého návrhu *de lege ferenda* je, či zdravotné poisťovne už v súčasnosti nedisponujú výhodnejším postavením v konaní o oddlžení fyzickej osoby v komparácii s ostatnými veriteľmi.

Oprávnené subjekty (veriteľov) možno na základe kritéria priznania verejno-mocenských oprávnení pred začatím exekučného konania rozdeliť na subjekty, ktoré týmito oprávneniami disponujú a na tie, ktoré nimi nedisponujú. Zdravotná poisťovňa je orgánom verejnej moci a spadá teda do kategórie subjektov disponujúcich verejno-mocenskými oprávneniami. Z týchto

oprávnení nutne spomenúť najmä oprávnenie vydať individuálny právny akt, ktorým sa uloží poisťencovi povinnosť poskytnúť plnenie vo výške neuhradeného poistného a jeho príslušenstva a oprávnenie realizovať nútený výkon týchto aktov.

Oprávnenie vydať individuálny právny akt, ktorý v prípade nadobudnutia vykonateľnosti predstavuje spôsobilý exekučný titul podľa § 41 ods. 2 EP, je významným oprávnením, ktoré je relevantné z hľadiska časového intervalu vymoženía pohľadávky proti vôli dlžníka. Pokiaľ sa fyzická osoba v pozícii veriteľa snaží vymôcť svoju pohľadávku od dlžníka, musí najskôr podať žalobu na plnenie na vecne a miestne príslušnom súde a v civilnom procese uniesť dôkazné bremeno. A až keď takého rozhodnutie (či už prvoinštančného alebo v spojení s rozhodnutím odvolacieho súdu) nadobudne vykonateľnosť, môže sa veriteľ uchádzať o nútené splnenie tejto povinnosti v exekučnom konaní.

Naproti tomu zdravotná poisťovňa môže kedykoľvek vydať výkaz nedoplatkov, ktorým sa poisťencovi predmetná povinnosť uloží, pričom neslobodno opomínať skutočnosť rozdielnosti týchto subjektov nie len z hľadiska právneho vedomia, ale hlavne z hľadiska právnej informovanosti. Pokiaľ je zdravotná poisťovňa efektívne spravovaná, dokáže v krátkom časovom intervale vydať výkaz nedoplatkov, rozhodnúť o prípadnom opravnom prostriedku, vyhotoviť návrh na vykonanie exekúcie a iniciovať exekučné konania. Naproti tomu „bežný občan“ musí podstúpiť časovo a ekonomicky náročný proces súdneho konania (civilného procesu). Zdravotná poisťovňa je tak spôsobilá disponovať vykonateľným exekučným titulom ďaleko skôr než táto osoba, čo môže znamenať výhodu v exekučnom konaní. Výhoda môže spočívať aj v skoršom zriadení exekučného záložného práva, prípadne vo vzniku situácie, že pohľadávka na poistnom je zabezpečená exekučným záložným právom a fyzická osoba (veriteľ) nestihla navrhnúť súdnemu exekútorovi jeho zriadenie na nehnuteľnosť vo vlastníctve úpadcu.

Zdravotná poisťovňa tak podľa súčasného právneho stavu disponuje značnou výhodou pred začatím konania o oddlžení aj počas neho. Svoju pohľadávku môže včasnejšie zabezpečiť v exekučnom konaní. Ako zabezpečený veriteľ má následne vyššiu možnosť uspokojenia svojej pohľadávky z majetku dlžníka, najmä nehnuteľností zabezpečených záložným právom v prospech zdravotnej poisťovne.

Záver

Autor sa v príspevku zamyslel nad vhodnosťou a potrebou zvýšenej ochrany pohľadávok na verejnom zdravotnom poistení v konaní o oddlžení fyzickej osoby. Argumentácia je nielen teoretická, ale analyzujú sa aj štatis-

tické údaje o pohľadávkach zdravotných poisťovní na poistnom vo zvolenom období.

Hoci nutne každej osobe s poctivým úmyslom poskytnúť možnosť oddĺženia (aj keď si svoju predĺženosť spôsobila svojim nerozvážnym konaním), tak predsa je súčasne potrebné dbať o primeranú ochranu pred nevymáhateľnosťou tých pohľadávok, u ktorých to je vzhľadom na verejný záujem legitímne a potrebné. Pohľadávky na verejnom zdravotnom poistení do tejto skupiny patria, čo dosvedčuje aj dlhodobý nedostatok finančných prostriedkov v rezorte zdravotníctva. Hoci sa navrhovaným hybridným modelom narušuje prijatý model (konceptia) kolektívneho usporiadania majetkových vzťahov dlžníka, tak predsa sú, podľa názoru autora, predostreté návrhy *de lege ferenda* spôsobilé prijatia (adopcie), prirodzene po predchádzajúcej odbornej diskusii. Nutnosťou uhradenia aspoň časti týchto pohľadávok by sa na dlžníkov pôsobilo výchovne a taktiež preventívne pred špekulatívnym konaním, keď sa vedome nechávajú vzniknúť a narastať dlhy s vedomím (najmä v prípade výkonu podnikateľskej činnosti), že sa aj tak tieto v plnom rozsahu stanú nevymáhateľné.

Návrhmi *de lege ferenda* sa sleduje výlučne naplnenie ideálu distributívnej spravodlivosti, ktorá sleduje spravodlivé (primerané) rozdeľovanie nie len spoločenských (statkov) úžitkov, ale súčasne aj bremien v spoločnosti. Snaha o formuláciu týchto návrhov zohľadňuje aj otázky prieniku etickej spravodlivosti a objektívneho práva (právneho poriadku).

Použitá literatúra

1. KRAJČOVIČ, M.: Nezávislosť súdnej moci z pohľadu právneho princípu. In *Justičná revue*, 68, 2016, č. 8-9, s. 829-856.
2. MAMOJKA, M.: Vymáhateľnosť práva – pojem a obsah. In *Vymožiteľnosť práva v podmienkach Slovenskej republiky*. Bratislava : Nadácia profesora Karola Planka, 2003, s. 13-17.
3. REBRO, K.: *Latinské právnické výrazy a výroky*. Bratislava : Obzor, 1984. 260 s.
4. VEČEŘA, M.: *Spravedlnost v právu*. Brno : Masarykova univerzita, 1997. 182 s.
5. VEČEŘA, M. a kol.: *Teória práva*. 5. rozšírené a doplnené vydanie. Bratislava : Eurokódex, 2013. 359 s.

Právne predpisy a dôvodové správy

1. Zákon č. 377/2016 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa dopĺňa zákon č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene

a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.

2. Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
3. Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
4. zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok)
5. Dôvodová správa k zákonu č. 377/2016 Z. z.

Iné zdroje

1. *Výročná správa o hospodárení Všeobecnej zdravotnej poisťovne, a. s. za rok 2016.*; Dostupné na https://www.vszp.sk/files/Vyr_spr/vseobecna-zdravotna-poistovna-vs-sk-2017.pdf
2. *Výročná správa Dôvera zdravotná poisťovňa, a.s. za rok 2016.*; Dostupné na <https://www.dovera.sk/download.pl?hash=GTZ2EZ6BMer26D1hfLQKmuWFyHyEmyLc&ID=784>
3. *Výročná správa za rok 2016; Union zdravotná poisťovňa, a.s.*; Dostupné na https://www.union.sk/documents/2903906/Vyrocná_správa_UZP_2016

OBHAJOBA PRÁVNICKEJ OSOBY VO VECIACH TÝKAJÚCICH SA EKONOMICKEJ KRIMINALITY¹

JUDr. Ondrej Laciak, PhD.

JUDr. Marek Mezei, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
ondrej.laciak@flaw.uniba.sk
marek.mezei@flaw.uniba.sk

Obhajoba právnickej osoby vo veciach týkajúcich sa ekonomickej kriminality

Príspevok sa zameriava na analýzu niektorých aspektov práva na obhajobu právnickej osoby v trestnom konaní vedenom proti nej. Prijatie zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb prinieslo množstvo otázok, pričom autori sa snažia v rámci vybranej témy ponúknuť odpoveď aspoň na niektoré z nich.

Defense of legal person in matters related to economic criminality

Paper aims on the analysis of some aspects of the legal entity's right of defense in criminal proceedings. Adopting the Act on Criminal Liability of Legal Entities brought up many questions, while the authors try to answer those related to the chosen topic.

Verteidigung der juristischen Person in Fragen der Wirtschaftskriminalität

Der Beitrag konzentriert sich auf die Analyse einiger Aspekte des Verteidigungsrechts einer juristischen Person in Strafverfahren. Die Verabschiedung eines Gesetzes zur strafrechtlichen Verantwortlichkeit juristischer Personen hat eine Reihe von Fragen aufgeworfen, während die Autoren versuchen, zumindest einigen von ihnen innerhalb des gewählten Themas eine Antwort zu geben.

¹ Príspevok spracovaný v rámci projektu APVV 0740/2015: „Návody a nástroje na efektívnu elimináciu protiprávnych konaní spojených s insolvenčiou“.

Kľúčové slová: trestná zodpovednosť právnických osôb, právo na obhajobu, právnická osoba

Keywords: corporate criminal liability, right of defense, legal entity

Stichwörter: strafrechtliche Verantwortlichkeit juristischer Personen, Verteidigungsrecht, juristische Person

Úvod

Práva obvineného sa súhrnne označujú ako právo na obhajobu. Právo na obhajobu je nespochybniteľne jedným z najdôležitejších práv, ktorým disponuje obvinený subjekt. Právnická osoba ako v zásade rovnocenný subjekt má rovnako právo na obhajobu ako obvinená fyzická osoba. Obvinená právnická osoba sa môže obhajovať sama alebo si môže zvoliť obhajcu. Samotné právo na obhajobu je obsiahnuté v množstve dokumentov, za najvýznamnejšie možno považovať Ústavu SR, ústavný zákon č. 23/1991 Zb. ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej republiky (ďalej len ako „Listina“) a aj Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len ako „Dohovor“). Ústava SR upravuje právo na obhajobu v čl. 50 ods. 3. Právo na obhajobu je jednou z najvýznamnejších trestnoprocených zásad². Právo na obhajobu predstavuje celý rad po sebe idúcich právnych postupov, ktoré sa prelínajú celým trestným konaním. Jedná sa o vytvorenie podmienok pre plné a riadne uplatnenie procesných práv obvineného a jeho obhajobu a zákonný postup pri reakcii orgánov činných v trestnom konaní a súdu na uplatnenie každého obhajovacieho práva v jednotlivých fázach trestného konania.³

1. Právo na obhajobu právnickej osoby

Právo na obhajobu je nutné aplikovať na celé trestné konanie a obsahuje (i) právo obvineného vedieť, z čoho je obvinený; (ii) právo na osobnú obhajobu; (iii) právo obvineného požadovať aby sa v trestnom konaní zistili všetky okolnosti svedčiace v jeho prospech; a (iv) právo vždy si zvoliť obhajcu⁴. Toto právo nemožno obvinenému v zmysle Ústavy SR a ani Trestného poriadku odoprieť. Garancia týchto práv je podľa Ústavy SR nutná od momentu vznesenia obvinenia. Článok 37 ods. 2 Listiny obsahuje vyjadrenie práva na právnu pomoc v konaní pred štátnymi orgánmi, súdmi a or-

² ČIČ, M., a kol.: *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina : EUROKÓDEX, 2012, s. 352.

³ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 26.10.2011, sp. zn. 1 Tdo V 19/2011

⁴ tamtiež

gánmi verejnej moci. Pod toto právo musíme subsumovať aj právo na obhajobu. Listina ako taká nehovorí o práve na obhajobu, z jej samotného znenia však jednoznačne vyplýva, že právo na právnu pomoc zahŕňa aj právo na obhajobu. O tomto práve musí byť dotyčná osoba (obvinený – pozn. autorov) poučená⁵. Dohovor upravuje právo na obhajobu vo svojom čl. 6 ods. 3 písm. c), ktorý stanovuje, že „každý, kto je obvinený z trestného činu ma tieto minimálne práva ... obhajovať sa osobne alebo za pomoci obhajcu podľa vlastného výberu, alebo pokiaľ nemá prostriedky na zaplatenie obhajcu, aby mu bol bezplatne poskytnutý, ak to vyžadujú záujmy spravodlivosti.“. Dohovor bližšie nešpecifikuje konkrétne podmienky pre uplatnenie tohto práva, práve naopak, je na stranách Dohovoru, aby toto právo bolo ich súdnymi systémami garantované. Právo na obhajobu je samozrejme chápané ako súčasť práva na spravodlivý súdny proces – *right to fair trial*.

Ako sme už vyššie načrtli, právo na obhajobu samozrejme upravuje aj Trestný poriadok, a tým dopĺňa fundamentálne ustanovenia Ústavy SR, Dohovoru a Listiny a bližšie špecifikuje podmienky výkonu tohto práva. Trestný poriadok právo na obhajobu povýšil aj v zmysle ústavnoprávnych a medzinárodných záväzkov na jednu zo základných zásad trestného práva procesného. Ustanovenie § 2 ods. 9 Trestného poriadku explicitne uvádza, že každý proti komu sa vedie trestné konanie, má právo na obhajobu. Právo na obhajobu slúži ako možnosť brániť sa, a tým prispieva k naplneniu účelu trestného práva procesného, a to aby boli páchatelia trestných činov spravodlivo potrestaní a trestné činy náležite objasnené. Obhajovacia zásada, ako sa označuje toto ustanovenie Trestného poriadku sa následne premieta do ďalších ustanovení Trestného poriadku a prejavuje sa najmä v § 33 a nasl. Trestného poriadku, ktoré upravujú postavenie obvineného a jeho obhajcu. Vzhľadom na znenie zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb (ďalej len ako „ZoTZPO“) je nevyhnutné konštatovať, že právo na obhajobu, ktoré má fyzická osoba, sa v nezmenenej forme aplikuje aj na právnickú osobu obvineného v rovnakom rozsahu⁶.

Základnou premisou pri práve na obhajobu je skutočnosť, že obhajcom je osoba známa práva, právnik – advokát, ktorá je istou protiváhou oproti osobe obvineného, ktorý je väčšinou právny laik. Úlohou obhajcu je pôsobiť ako protiváha v kontradiktórnom procese, kde proti obvinenému stojí v zá-

⁵ WAGNEROVÁ, E. – ŠIMÍČEK, V. – LANGÁŠEK, T. a kol.: *Listina základných práv a svobod. Komentár*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 774.

⁶ KORDÍK, M.: Nepravá trestná zodpovednosť právnických osôb podľa súčasnej právnej úpravy v Slovenskej republike a základ pravej trestnej zodpovednosti podľa pripravovaného návrhu zákona v SR. In *Trestná politika štátu a zodpovednosť právnických osôb : sekcia trestného práva. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2013 organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou v dňoch 10. - 11. októbra 2013 pod záštitou predsedu vlády SR Róberta Fica*. 1. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2013, s. 81.

sade celá „štátna mašinéria“ na čele s prokurátorom a policajtom. Realizácia práva na obhajobu je v zásade realizáciou princípu *égalité des armes* – rovnosti zbraní. Obhajcom je osoba, ktorá je nezávislá na štátnej moci a poskytuje svoje služby len v rámci zákona, pokynov klienta a predpismi Slovenskej advokátskej komory.

Právo obvinenej právnickej osoby zvoliť si obhajcu nie je dotknuté ustanovením § 27 ZoTZPO o možnosti zvoliť si zvoleného zástupcu na základe plnej moci. Osoba oprávnená konať v mene právnickej osoby podľa § 27 ZoTZPO je prejavom „personifikácie“ právnickej osoby, zatiaľ čo obhajca a jeho činnosť je prejavom formálnej obhajoby. Osoba oprávnená konať v mene právnickej osoby prejavuje vôľu právnickej osoby, vykonáva za právnickú osobu procesné úkony.

2. Povinná obhajoba právnickej osoby

Ustanovenie § 28 ods. 1 ZoTZPO explicitne vylučuje použitie ustanovení § 37 a § 38 Trestného poriadku o povinnej obhajobe. Dôvodová správa k ZoTZPO neuvádza dôvod, pre ktorý sa nemajú tieto ustanovenia použiť a rezignuje len na strohé konštatovanie: „*Vo vzťahu k zvoleniu obhajcu právnickej osobe platia všetky ustanovenia Trestného poriadku s výnimkou ustanovení o tzv. povinnej obhajobe, ktorá sa v prípade právnických osôb z povahy veci nepoužije.*“⁷. Je logické, že niektoré dôvody povinnej obhajoby nepriechádzajú pri právnickej osobe do úvahy. V tomto smere súhlasíme s Gřivnom⁸, že právnická osoba nemôže byť vzatá do väzby, právnická osoba nemôže byť pozbavená spôsobilosti na právne úkony, nemôže trpieť duševnou chorobou a pod. Ostáva nám len dôvod, ktorý sa viaže na závažnosť činu, ktorý však ako Gřivna hovorí „*postráda racionalitu*“. Na druhej strane však možno analogicky použiť argument *European Criminal Bar Association*, ktorá vo svojom stanovisku⁹ uvádza, že v prípadoch konaní proti právnickým osobám a ich štatutárom/riadiateľom (*directors* – pozn. autorov), je zrejmé, že práva fyzických osôb nie sú dostatočne chránené ak právnické osoby nepoživajú rovnakú ochranu ako fyzické osoby. Protiargumentom môže byť naopak tvrdenie, že ustanovenie § 4 ods. 4 ZoTZPO, ktoré nepodmieňuje trestnú zodpovednosť právnickej osoby trestnou zodpovednosťou osoby fyzickej, a teda môžeme tvrdiť, že ide o dva rôzne subjekty. Avšak na stížanie právnických

⁷ Dôvodová správa k § 28 ZoTZPO.

⁸ ŠÁMAL, P., a kol.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 648.

⁹ ECBA Response to the Commission's proposal for Directive on certain aspects of the presumption of innocence and the right to be present at trial. Dostupné online: http://www.ecba.org/extdocserv/20141106_ECBA_PresumptionOfInnocence.pdf

osôb sa majú subsidiárne použiť ustanovenia Trestného poriadku a teda stíhaná právnická osoba by mala požívať rovnaké práva a povinnosti ako obvinená fyzická osoba. Zastávame však názor, že by v trestnom konaní proti právnickej osobe mal byť *ex lege* ustanovený dôvod povinnej obhajoby pre lepšiu ochranu práv obvinenej právnickej osoby. Dôvodom na takúto úpravu by mohla byť zložitost' prejednávanej veci. V trestnom konaní proti právnickej osobe budú často predmetom konania zložité a náročné právne otázky determinované najmä štruktúrou právnickej osoby, druhom trestného činu z ktorého je právnická osoba obvinená a pod. Z tohto dôvodu by sme mohli uplatniť argument, že neprávník nie je dostatočne spôsobilý zastupovať sa sám (v našom prípade právnickú osobu – pozn. autorov)¹⁰.

Znenie § 28 ods. 2 ZoTZPO explicitne vylučuje len aplikáciu ustanovení § 37 a § 38 Trestného poriadku o povinnej obhajobe. Z uvedeného dôvodu máme za to, že znenie § 40 ods. 2 Trestného poriadku o bezplatnej obhajobe sa na obvinenú právnickú osobu vzťahuje. Ak teda v priebehu konania obvinená právnická osoba preukáže, že nemá dostatočné prostriedky na obhajobu, má právo aby jej bol obhajca ustanovený súdom. Rovnako si myslíme, že v konaní o dovolaní nebude možné vylúčiť aplikáciu ustanovenia § 373 ods. 1 Trestného poriadku. Ak obvinená právnická osoba nebude mať zvoleného obhajcu, bude jej obhajca ustanovený. Tento záver podopiera aj rozhodnutie ÚS 6/2010, sp. zn. IV ÚS 305/2009 ako aj Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR R 1/2010.

3. Faktická realizácia práva na obhajobu právnickej osoby

Vzhľadom na formuláciu § 4 ZoTZPO¹¹ si myslíme, že právo na obhajobu právnickej osoby v trestnom konaní je výrazne oslabené, resp. ohrozené a to z niekoľkých dôvodov. Obvinený má právo vyjadrovať sa ku všetkým

¹⁰ KMEC, J.– KOSAR, D.– KRATOCHVÍL, J.– BOBEK, M.: *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 810.

¹¹ § 4 Trestná zodpovednosť právnickej osoby

- (1) Trestný čin podľa § 3 je spáchaný právnickou osobou, ak je spáchaný v jej prospech, v jej mene, v rámci jej činnosti alebo jej prostredníctvom, ak konal
 - a) štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu,
 - b) ten, kto vykonáva kontrolnú činnosť alebo dohľad v rámci právnickej osoby, alebo
 - c) iná osoba, ktorá je oprávnená zastupovať právnickú osobu alebo za ňu rozhodovať.
- (2) Trestný čin podľa § 3 je spáchaný právnickou osobou aj vtedy, ak osoba uvedená v odseku 1 nedostatočným dohľadom alebo kontrolou, ktoré boli jej povinnosťou, hoci z nedbanlivosti umožnila spáchať trestný čin osobou, ktorá konala v rámci oprávnení, ktoré jej boli zverené právnickou osobou.
- (3) Spáchanie trestného činu právnickou osobou podľa odseku 2 sa právnickej osobe nepričíta, ak vzhľadom na predmet činnosti právnickej osoby, spôsob spáchania trestného činu, jeho následky a okolnosti, za ktorých bol trestný čin spáchaný, je význam nespĺnenia povinností v rámci dohľadu a kontroly zo strany orgánu právnickej osoby alebo osoby uvedenej v odseku 1 nepatrný.

skutočnostiam, ktoré sa mu kladú za vinu, navrhovať dôkazy a vyjadrovať sa k dôkazom a pod. Rozsah dokazovania v rámci trestného konania je demonštratívne vyjadrený v § 119 ods. 1 Trestného poriadku¹². V súvislosti s trestným stíhaním právnickej osoby zastávame názor, že rozsah dokazovania v trestnom konaní proti právnickej osobe bude do značnej miery modifikovaný a odlišný od rozsahu uvedenom v § 119 Trestného poriadku, ktorý bol pôvodne koncipovaný výlučne pre trestné stíhanie fyzických osôb. Vzhľadom na vyššie uvedenú formuláciu pričítateľnosti budú musieť orgány činné v trestnom konaní dokazovať okolnosti uvedené v § 119 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku (samozrejmosťou je, že musí ísť o trestný čin uvedený v § 3 ZoTZPO – pozn. autorov). Ďalej budú musieť zisťovať, či došlo k spáchaniu trestného činu niektorou z osôb uvedených v § 4 ods. 1 ZoTZPO, a či je splnená podmienka spáchania trestného činu jedným zo spôsobov uvedených v § 4 ods. 1 ZoTZPO (v mene, v prospech, prostredníctvom alebo v záujme právnickej osoby – pozn. autorov).

S poukazom na súčasné znenie ZoTZPO môže byť obhajca právnickej osoby v niektorých trestných veciach len akýmsi štatistom, ktorý viac menej nemá čo k danej veci povedať, keďže trestná zodpovednosť právnických osôb sa viaže na 3 podmienky uvedené v § 4 ZoTZPO. Istú výnimku možno budú predstavovať trestné veci, kde budú právnické osoby obvinené z ekonomickej kriminality. Trestné veci tohoto charakteru poskytujú široké možnosti dokazovania, najmä listinnými dôkazmi, prípadne znaleckými posudkami (samozrejme vždy reflektujúc aj podmienky podľa § 4 ods. 1 ZoTZPO).

Relevantným obhajobným argumentom obhajoby trestne stíhanej právnickej osoby bezpochyby bude aj ustanovenie § 4 ods. 3 ZoTZPO. Toto ustanovenie dáva priestor na odvrátenie trestnej zodpovednosti právnickej osoby, resp. pričítateľnosti, ak vzhľadom na predmet činnosti právnickej osoby, spôsob spáchania trestného činu, jeho následky a okolnosti, za ktorých bol trestný čin spáchaný, je význam nesplnenia povinností v rámci dohľadu a kontroly zo strany orgánu právnickej osoby alebo osoby, ktorá je oprávnená zastupovať právnickú osobu alebo za ňu rozhodovať, nepatrný. Toto ustanovenie však umožňuje reálne uplatnenie práva na obhajobu len v tých veciach, v ktorých sa právnickej osobe pričítava spáchanie trestného činu v dôsledku konania inej osoby ako tej, ktorá je uvedená v § 4 ods. 1 ZoTZPO (napr. zamestnanca). V opačnom prípade nie sú nijakým spôsobom relevantne pokryté podmienky pričítania spáchania trestného činu osobou podľa § 4 ods. 1 ZoTZPO.

¹² § 119 ods. 1 Trestného poriadku:

V trestnom konaní treba dokazovať najmä, či sa skutok stal a či má znaky trestného činu, kto tento skutok spáchal a z akých pohnutí, závažnosť činu vrátane príčin a podmienok jeho spáchania, osobné pomery páchatel'a v rozsahu potrebnom na určenie druhu a výmery trestu a uloženie ochranného opatrenia a iné rozhodnutia, následok a výšku škody spôsobenú trestným činom, príjmy z trestnej činnosti a prostriedky na jej spáchanie, ich umiestnenie, povahu, stav a cenu.

Pre obhajobu právnickej osoby má veľký význam aj prezumpcia neviný. Pri tejto zásade ale narážame minimálne na „právnú rozpačitosť“. V smernici Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviný a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní (ďalej len „Smernica o prezumpcii neviný“), sa v odseku 13 preambuly uvádza, že potreby a úrovne ochrany určitých aspektov prezumpcie neviný sa v prípade fyzických a právnických osôb odlišujú. Táto skutočnosť bola potvrdená aj Súdny dvorom, ktorý uznal, že práva vyplývajúce z prezumpcie neviný neprináležia právnickým osobám rovnakým spôsobom ako fyzickým osobám. Ďalej je v odseku 14 preambuly smernice o prezumpcii neviný ustanovené, že v súčasnom stave vývoja vnútroštátneho práva a judikatúry na vnútroštátnej úrovni a na úrovni Európskej únie je predčasné prijímať na úrovni Európskej únie právne predpisy o prezumpcii neviný týkajúce sa právnických osôb. Z tohto dôvodu sa členské štáty uzniesli na tom, že by sa táto smernica nemala uplatňovať na právnické osoby. Samozrejme, tým by nemalo byť dotknuté uplatňovanie práva na prezumpciu neviný na právnické osoby, tak ako je stanovené najmä v Dohovore.

Prezumpcii neviný právnických osôb je venovaný aj odsek 15 preambuly tejto smernice, podľa ktorého prezumpcia neviný právnických osôb by sa mala zabezpečiť prostredníctvom existujúcich právnych záruk a judikatúry, pričom budúci vývoj určí, či je potrebné prijať opatrenie Európskej únie. Napriek tomu, že sa smernica v súčasnosti nezaobera aplikáciou prezumpcie neviný na právnické osoby, uvedené ustanovenie ponecháva priestor pre budúcu legislatívu Európskej únie v tomto smere. V každom prípade sa ale aj na trestne stíhané právnické osoby vzťahuje zásada prezumpcia neviný v zmysle Dohovoru, Ústavy, ako aj Trestného poriadku, hoci faktom je, že právo Európskej únie jej „kadenciu“ podkopávajú.

V tejto súvislosti je na mieste poznamenať, že veľakrát sa práve na obhajobu, resp. obhajobe kladú poľná pod nohy aj samotnými sudcami. Ako príklad takéhoto sťaženia obhajoby v jednej trestnej veci sprenevery bola žiadosť predsedu senátu, aby obžalovaný, resp. obhajca predkladal listinné dôkazy iba v origináloch, pričom v opačnom prípade citujúc „ich súd nebude brať do úvahy a vyhodnotí ich ako nedôveryhodné a neprekazujúce jeho tvrdenia“.

V prípade, ak z objektívnych dôvodov obžalovaný nedisponuje originálmi listín, ktoré predložil na hlavnom pojednávaní ako listinné dôkazy (kópie), pretože originály boli súčasťou účtovníctva spoločnosti, ktoré obžalovaný nemá vo svojej dispozícii, ide o zrejmy zásah do možnosti obhajoby zo strany súdu, a akoby napomáhanie prokurátorovi uniesť dôkazné bremeno obžaloby. V tejto súvislosti poukazujem aj na ustanovenie Trestného poriadku § 119 ods. 2 prvá veta: *Za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť*

na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona. Rovnako je náležité akcentovať ustanovenie § 153 ods. 1 Trestného poriadku: *Listinnými dôkazmi sú listiny, ktoré svojím obsahom dokazujú alebo vyvracajú skutočnosť vzťahujúcu sa na objasňovaný skutok, na obvineného alebo iné osoby, ktoré majú k veci vzťah.* Listinné dôkazy, aj ktoré nie sú originálmi, najmä, ak nimi obvinený nedisponuje, jednoznačne naplňajú dikciu ustanovenia § 153 ods. 1 Trestného poriadku. **Nie je úlohou obžalovaného preukazovať svoju nevinu**, no na druhej strane môže predkladať dôkazy na svoju obhajobu. Trestný poriadok neukladá obžalovanému povinnosť predkladať originály listín, pokiaľ nimi nedisponuje a rovnako zákon neupravuje, aby súd vyhodnocoval listinné dôkazy predložené obžalovaných ako nedôveryhodné pokiaľ nie sú predložené v origináloch.

Rovnako poukazujeme aj na dôkazné bremeno prokuratúry na hlavnom pojednávaní, ktoré vyplýva zo zásady kontradiktórnosti hlavného pojednávania. V zmysle smernice o prezumpcii nevinu, najmä bodu 22 Preambuly a v zmysle článku 6: *Dôkazné bremeno pri zisťovaní viny podozrivých a obvinených osôb spočíva na prokuratúre a v prípade akýchkoľvek pochybností by sa malo rozhodnúť v prospech podozrivej alebo obvinenej osoby.*

Ak by súd už prejudikoval, že by listinné dôkazy predložené obžalovaným vyhodnotil ako nedôveryhodné a neprekazujúce tvrdenia obžalovaného, by okrem iného naplnilo aj dovolací dôvod podľa § 371 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, **pričom takýmto postupom by súd výrazným spôsobom preberal dôkazné bremeno obžaloby**, ktoré nesie na hlavnom pojednávaní prokurátor, čo vyplýva okrem iného aj z článku 6 ods. 2 Dohovoru a z článku 48 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie.

Takýto postup by bol v rozpore s ustanoveniami Trestného poriadku, s Dohovorom, ako aj s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (napr. Maširevič proti Srbsku z 11. februára 2014) a v neposlednom rade v rozpore so Smernicou o prezumpcii nevinu.

Je možno konštatovať, že vzhľadom na veľakrát bezzubú možnosť obhajoby, možno najefektívnejší spôsob na ochranu práv trestne stíhanej právnickej osoby by mohlo byť podanie ústavnej sťažnosti na Ústavný súd SR pre porušenie práva na obhajobu, prípadne následné podanie sťažnosti na Európsky súd pre ľudské práva.

Záver

V príspevku sme sa zaoberali aj možnosťou zavedenia povinnej obhajoby, ktorú ZoTZPO *expressis verbis* vylučuje. Dôvodová správa k ZoTZPO neposkytuje dostatočné odôvodnenie prečo tomu tak je. Podľa nášho názoru

by bolo vhodné povinnú obhajobu v prípade trestného stíhania právnickej osoby zaviesť a prispieť tak k lepšiemu uplatneniu práva na obhajobu v prospech právnickej osoby.

Účelom týchto zmien by malo byť "spojazdnenie" právnej úpravy, ktorá pri súčasnom znení ZoTZPO neposkytuje dostatočný priestor na rovnaký rozsah práva na spravodlivý súdny proces a právo na obhajobu pre právnickú osobu ako v prípade osoby fyzickej.

Vzhľadom na znenie ZoTZPO, ako aj jednotlivé vyššie citované právne predpisy Európskej únie, máme za to, že právo na obhajobu právnickej osoby je nevyhnutné zachovať v rovnakom rozsahu ako v prípade fyzických osôb. V opačnom prípade by došlo k porušeniu rovnosti subjektov trestného konania. Zmyslom prijatia ZoTZPO a zavedenia tzv. „pravej“ trestnej zodpovednosti právnických osôb je okrem iného aj úprava subjektov, voči ktorým je možné viesť trestné stíhanie. Ak má byť právnická osoba postavená z pohľadu trestného práva na úroveň fyzickej osoby, je nevyhnutné podľa nášho názoru garantovať právnickej osobe právo na obhajobu v rovnakom rozsahu.

Uvedený problém sa však nedotýka len výlučne znenia § 28 ZoTZPO, ktoré upravuje obhajobu právnickej osoby. Širokospektrálnosť načrtnutého problému vyplýva aj zo znenia § 4 ZoTZPO, ktorý upravuje tzv. pričítateľnosť. Ak totižto rezignujeme len na preukazovanie podmienok uvedených v § 4 ods. 1 a ods. 2 ZoTZPO, môžeme nechcene sklznúť do roviny takmer objektívnej zodpovednosti právnickej osoby, nakoľko bude absolútne irelevantné, či daný skutok, ktorý sa kladie právnickej osobe za vinu je len excessom v konaní páchatel'a alebo či ide reálne o páchanie trestnej činnosti právnickou osobou.

Použitá literatúra

1. ČIČ, M., a kol.: *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina : EUROKÓDEX, 2012. 831 s.
2. KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M.: *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012. 1687 s.
3. KORDÍK, M.: Nepravá trestná zodpovednosť právnických osôb podľa súčasnej právnej úpravy v Slovenskej republike a základ pravej trestnej zodpovednosti podľa pripravovaného návrhu zákona v SR. In *Trestná politika štátu a zodpovednosť právnických osôb : sekcia trestného práva. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2013 organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou v dňoch 10. – 11. októbra 2013 pod záštitou predsedu vlády SR Róberta Fica*. 1. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2013, s. 81.

4. Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 26.10.2011, sp. zn. 1 Tdo V 19/2011
5. ECBA Response to the Commission's proposal for Directive on certain aspects of the presumption of innocence and the right to be present at trial. Dostupné online: http://www.ecba.org/extdocserv/20141106_ECBA_PresumptionOfInnocence.pdf
6. ŠÁMAL, P. a kol.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2012. 802 s.
7. WAGNEROVÁ, E. – ŠIMÍČEK, V. – LANGÁŠEK, T. a kol.: *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012. 931 s.

ÚPADKOVÉ TRESTNÉ ČINY A TRESTNÁ ZODPOVEDNOSŤ PRÁVNICKÝCH OSÔB¹

*JUDr. Jakub Lorko, PhD.
JUDr. Matej Smalik PhD.²*

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Katedra obchodného a hospodárskeho práva
jakub.lorko@flaw.uniba.sk
matej.smalik@flaw.uniba.sk

Úpadkové trestné činy a trestná zodpovednosť právnických osôb

Článok je zameraný na problematiku úpadkových deliktov v trestnom práve v podmienkach Slovenskej republiky. Vymedzená problematika má interdisciplinárny charakter presahujúci rámec trestného práva, najmä o oblasť insolvenčného práva ale aj o oblasť občianskeho práva a obchodného práva. Autori v článku upriamujú pozornosť prioritne na inštitút trestnej zodpovednosti právnických osôb ako na nástroj na elimináciu protiprávných konaní v spojení s možnou insolvenciou a analyzujú vybraný úpadkový trestný čin – poškodzovanie veriteľa.

Insolvenzdelikte und strafrechtliche Verantwortlichkeit den juristischen Personen

Der Artikel konzentriert sich auf die Frage der Insolvenzdelikte im Strafrecht unter den Bedingungen der Slowakischen Republik. Das Problem hat einen interdisziplinären Charakter, der über das Strafrecht hinausgeht, insbesondere im Bereich des Insolvenzrechts, aber auch im Bereich des Zivil- und Handelsrechts. Die Autoren weisen auf die Kriminalhaftungsanstalt als Mittel zur Beseitigung rechtswidriger Handlungen im Zusammenhang mit einer möglichen Insolvenz hin und analysieren das gewählte Insolvenzverfahren – den Gläubiger zu schädigen.

¹ Článok je podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0740 Návody a nástroje na efektívnu elimináciu protiprávných konaní v spojení s možnou insolvenciou / Guidelines and tools for effective elimination of unlawful acts in relation with potential insolvency.

² Názory autorov prezentované v tomto článku sú výlučne subjektívnymi názormi autorov.

Bankruptcy offenses and criminal liability of legal persons

The article focuses on the issue of bankruptcy offenses in criminal law within the conditions of the Slovak Republic. The problem has an interdisciplinary nature that is going beyond criminal law, particularly in the field of insolvency law, but also in the area of civil law and commercial law. The authors draw attention to the criminal liability of legal persons as a tool for eliminating of unlawful actions in connection with possible insolvency and analyze the selected bankruptcy offense – damaging the creditor.

Kľúčové slová: úpadkový trestný čin, trestná zodpovednosť právnických osôb, konkurz, reštrukturalizácia, veriteľ, dlžník, poškodzovanie veriteľa

Schlüsselbegriffe: Insolvenzverfahren, strafrechtliche Verantwortlichkeit den juristischen Personen, Konkurs, Umstrukturierung, Gläubiger, Schuldner, Gläubiger zu schädigen.

Keywords: bankruptcy offense, criminal liability of legal persons, bankruptcy, restructuring, creditor, debtor, damage to the creditor

Úvod

Úvodom článku považujeme za potrebné urobiť niekoľko vecných konštatácií terminologického charakteru. Pojem úpadkový trestný čin zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) explicitne nevymedzuje. Rovnako tak Trestný zákon neobsahuje žiaden špecifický diel v Osobitnej časti, ktorý by osobitne reguloval jednotlivé úpadkové trestné činy. Podstatu a význam ťažiskového pojmu úpadok je potrebné hľadať v osobitných právnych predpisoch, ktorým je prioritne zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o konkurze a reštrukturalizácii“). Zákon o konkurze a reštrukturalizácii v ustanovení § 3 ods. 1 vymedzuje úpadok ako situáciu, v ktorej je dlžník platobne neschopný alebo predĺžený a rovnako sa prezumuje úpadok dlžníka ak podá návrh na vyhlásenie konkurzu. Citovaný zákon predstavuje kľúčový právny predpis nielen pre vymedzenie pojmového aparátu pre úpadkové trestné činy, ale v prvom rade upravuje riešenie úpadku dlžníka speňažením majetku dlžníka a kolektívnym uspokojením jeho veriteľov alebo postupným uspokojením veriteľov dlžníka spôsobom dohodnutým v reštrukturalizačnom pláne.³ Trestný zákon tak v znení skutkových podstát trestných činov často odkazuje na porušenie právnych noriem Zákona

³ Citovaný zákon reguluje aj oddĺženie platobne neschopného dlžníka, ktorý je fyzickou osobou. Vzhľadom na zvolenú tému sa v predmetnom článku budeme zameriavať výlučne len na konkurz a reštrukturalizáciu právnických osôb.

o konkurze a reštrukturalizácii, preto aj predmetný článok bude často odkazovať na jeho vybrané ustanovenia.

1. Úpadkové trestné činy

V nadväznosti na skutočnosť, že Trestný zákon nevymedzuje na jednom mieste okruh úpadkových trestných činov, považujeme za potrebné si tento okruh určiť. V podmienkach Slovenskej republiky je na danú tému nedostatok dostupnej literatúry monografického charakteru, preto si pomôžeme českou publikáciou od Púryho⁴ na základe ktorej môžeme za úpadkové trestné činy považovať nasledujúce trestné činy:

- Podvodný úpadok podľa § 227 Trestného zákona,
- Zavinený úpadok podľa § 228 Trestného zákona,
- Poškodzovanie veriteľa podľa § 239 Trestného zákona,
- Zvýhodňovanie veriteľa podľa § 240 Trestného zákona,
- Machinácie v súvislosti s konkurzným a vyrovnacím konaním podľa § 241 Trestného zákona,
- Marenie konkurzného alebo vyrovnacieho konania podľa § 242 a 243 Trestného zákona a
- Marenie exekučného konania podľa § 243a Trestného zákona.

Vymenované trestné činy sa nachádzajú v štvrtej hlave Osobitnej časti Trestného zákona s názvom Trestné činy proti majetku. Zo systematického hľadiska vymenované trestné činy nie sú upravené ani v rámci predmetnej hlavy v poradí za sebou. Možno z toho vyvodit' záver, že zákonodarca pravdepodobne pri kreovaní Trestného zákona nevnímal vymenované trestné činy ako tzv. úpadkové delikty a až následne boli v právnej teórii a praxi vyselektované a ustálené jednotlivé úpadkové trestné činy.

Okrem vyššie vymedzeného okruhu úpadkových trestných činov možno rozlišovať aj tzv. súvisiace trestné činy, ktorých podstatou je, že z časového hľadiska nastávajú pred tým, ako sa dlžník dostane do úpadku. Súvisiace trestné činy majú negatívny dopad na majetkovú situáciu veriteľa alebo dlžníka a prípadne môžu byť dôsledkom samotného úpadku dlžníka. Do okruhu súvisiacich úpadkových činov možno zaradiť najmä trestný čin Sprenevery podľa § 213 Trestného zákona, Podvodu podľa § 221 Trestného zákona, Porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku podľa § 237 a 238 Trestného zákona, Skresľovanie údajov hospodárskej a obchodnej evidencie podľa § 259 a 260 Trestného zákona, Marenie výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 Trestného zákona, daňové trestné činy podľa § 276

⁴ PÚRY, F.: *Úpadkové trestné činy v Českej republike*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 171-178.

až 278a Trestného zákona či trestné činy korupcie podľa § 328 až 336 Trestného zákona.

Na základe doposiaľ uvedeného možno úpadkové trestné činy charakterizovať ako *trestné činy, ktorých spáchanie súvisí predovšetkým so záväzkovými právnymi vzťahmi medzi veriteľmi a dlžníkmi, s úpadkom dlžníka a jeho riešením v konkurznom alebo reštrukturalizačnom konaní*. Druhovým objektom úpadkových trestných činov bude *ochrana majetkových záujmov veriteľov na uspokojení ich pohľadávok, spravodlivého riešenia úpadku dlžníka a riadneho priebehu konkurzného a reštrukturalizačného konania*.⁵

2. TZPO ako trestnoprávny inštitút

Zákonom č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZoTZPO“) bola do právneho poriadku Slovenskej republiky zakotvená tzv. pravá trestná zodpovednosť právnických osôb. Keďže ZoTZPO obsahuje normy trestného práva ide o nový prameň trestného práva hmotného aj procesného, ktorý vnímame ako základný prameň trestnej zodpovednosti právnických osôb. Naproti Trestnému zákonu či zákonu č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“), ktoré obsahujú komplexnú úpravu trestnej zodpovednosti fyzických osôb, však nemá právna úprava trestnej zodpovednosti právnických osôb v ZoTZPO ucelený charakter, ale reguluje len určité osobitosti trestnej zodpovednosti právnických osôb. Možno tak konštatovať, že trestná zodpovednosť právnických osôb sa dá vyvodzovať len za súčasnej aplikácie ZoTZPO a Trestného zákona s Trestným poriadkom.

Osobitná právna úprava pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb je obsiahnutá v jednom z osemdesiatich siedmich článkov, konkrétne v čl. I ZoTZPO, ktorý sa systematicky člení na šesť častí obsahujúcich dokopy 37 paragrafov:

Prvá časť – Úvodné ustanovenia;

Druhá časť – Základy trestnej zodpovednosti;

Tretia časť – Tresty;

Štvrtá časť – Osobitné ustanovenia o trestnom konaní;

Piata časť – Výkon trestov;

Šiesta časť – Spoločné, prechodné a záverečné ustanovenia.

Predmet úpravy ZoTZPO v zmysle dikcie § 1 ods. 1 ZoTZPO predstavujú *základy trestnej zodpovednosti právnických osôb, druhy trestov, ich ukládanie a trestné konanie proti právnickým osobám*.

⁵ Porovnaj Tamže s. 2-4.

Základy trestnej zodpovednosti právnických osôb možno vnímať ako všeobecné vymedzenie trestnej zodpovednosti právnických osôb, resp. ako súbor inštitútov na základe ktorých vzniká trestná zodpovednosť právnických osôb. V rámci ZoTZPO je právna úprava základov trestnej zodpovednosti právnických osôb obsiahnutá najmä v druhej časti,⁶ ktorá má totožný názov, konkrétne v ustanoveniach § 3 až 9 ZoTZPO regulujúcich:

- rozsah kriminalizácie právnických osôb, resp. vecná pôsobnosť zákona (§ 3 ZoTZPO - Trestné činy právnických osôb),
- koncept pričítateľnosti trestného činu právnickej osobe (§ 4 ZoTZPO - Trestná zodpovednosť právnickej osoby),
- hmotnoprávnu exempciu, resp. osobnú pôsobnosť trestného zákona (§ 5 ZoTZPO - Vylúčenie trestnej zodpovednosti niektorých právnických osôb),
- právnickú osobu ako páchatel'a, spolupáchatel'a a účastníka trestného činu (§ 6 - Páchatel', spolupáchatel', účastník),
- prechod trestnoprávnej zodpovednosti na právneho nástupcu právnickej osoby (§ 7 - Trestná zodpovednosť právneho nástupcu právnickej osoby),
- zánik trestnosti účinnou ľútosťou (§ 8 - Účinná ľútosť),
- zahľadanie odsúdenia vykonaním trestu (§ 9 – Zahľadanie odsúdenia).

Predmetom úpravy ZoTZPO sú rovnako aj druhy trestov, zásady ich ukladania a podmienky ukladania jednotlivých druhov trestov. Medzinárodné záväzky Slovenskej republiky vyžadujú, aby za protiprávne konanie právnických osobám boli ukladané sankcie, ktoré sú primerané, účinné a odradzujúce. Možno teda konštatovať, že si Slovenská republika mohla zvoliť prostriedok na naplnenie daného medzinárodného záväzku a vybrala si trestné právo a pravú trestnú zodpovednosť právnických osôb. V zmysle čl. 49 Ústavy SR „*len zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom a aký trest, prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie*“. Znenie Ústavy SR vyžaduje presné vymedzenie okruhu trestnoprávnych sankcií, ktoré bude možné ukladať právnickým osobám v trestnom konaní.

Ustanovenie § 10 ZoTZPO obsahuje taxatívny výpočet trestných sankcií, pričom vybranú množinu sankcií predstavuje deväť trestov a žiadne ochranné opatrenia. Uvádzané ustanovenie ZoTZPO predstavuje taxatívny a komplexný výpočet trestov, ktorý ďalej nemožno rozširovať, a to ani subsidiárnym použitím Trestného zákona a v ňom uvedenými odlišnými druhmi trestov. Zákonodarca v rámci kreovania taxatívneho výpočtu druhov trestov

⁶ Pre úplnosť je potrebné dodať, že hmotnoprávne ustanovenia ZoTZPO obsahujú okrem uvádzaného ešte v prvej časti ustanovenie § 1 vymedzujúci v prvom odseku predmet zákona a v druhom odseku vzťah ZoTZPO s Trestným zákonom a Trestným poriadkom a ustanovenie § 2 ZoTZPO parciálne upravuje pôsobnosť ZoTZPO.

v § 10 ZoTZPO vybral z overeného systému trestov v Trestnom zákone štyri druhy trestov, konkrétne peňažný trest (§ 10 písm. d) ZoTZPO), trest prepadnutia majetku (§ 10 písm. b) ZoTZPO), trest prepadnutia veci (§ 10 písm. c) ZoTZPO), trest zákazu činnosti (§ 10 písm. e) ZoTZPO) a predmetný výpočet doplnil o nové druhy trestov, konkrétne trest zrušenia právnickej osoby (§ 10 písm. a) ZoTZPO), trest zákazu prijímať dotácie alebo subvencie (§ 10 písm. f) ZoTZPO), trest zákazu prijímať pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie (§ 10 písm. g) ZoTZPO), trest zákazu účasti vo verejnom obstarávaní (§ 10 písm. h) ZoTZPO) a trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku (§ 10 písm. i) ZoTZPO).

Hmotnoprávna úprava trestania právnických osôb v ZoTZPO obsahuje okrem taxatívneho výpočtu druhov trestov vymedzenie zásad ukladania trestov v § 11 ZoTZPO a úpravu podmienok ukladania jednotlivých druhov trestov v ustanoveniach § 12 až § 20 ZoTZPO.

Pokiaľ ide o procesnoprávu úpravu, považujeme za potrebné na danom mieste marginálne uviesť, že trestné konanie proti právnickým osobám obsahuje špeciálnu právnu úpravu voči Trestnému poriadku, ktorá obsahuje vzťah ku konaniu o správnom delikte (§ 21 ZoTZPO – prekážka litispendencie a zásada *ne bis in idem*), miestu príslušnosť (§ 22 ZoTZPO), upovedomenie o začatí a skončení trestného stíhania (§ 23 ZoTZPO), spoločné konanie (§ 24 ZoTZPO), zmenu, zrušenie a zánik právnickej osoby (§ 25 ZoTZPO), obmedzujúce a zaisťovacie opatrenia (§ 26 ZoTZPO), osoby oprávnené konať za právnickú osobu v trestnom konaní (§ 27 ZoTZPO), obhajca, resp. právo na obhajobu (§ 28 ZoTZPO), výsluch, záverečné reči a posledné slovo (§ 29 ZoTZPO) a výkon jednotlivých trestov (§ 30 a nasl. ZoTZPO).

3. TZPO ako nástroj na elimináciu protiprávnych konaní v spojení s možnou insolvenciou

Zakotvením tzv. pravej trestnej zodpovednosti do právneho poriadku Slovenskej republiky došlo k modifikácii základných zásad trestného práva hmotného. Predmetnú modifikáciu treba vnímať ako nutný dôsledok paralelnej funkčnosti trestnej zodpovednosti fyzických osôb a trestnej zodpovednosti právnických osôb. Hlavným činiteľom predmetných modifikácií je koncept pričítateľnosti, ktorý pozmeňuje zásadu individuálnej trestnej zodpovednosti a zásadu zodpovednosti za zavinenie a predstavuje elementárny prvok funkčnosti pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky.

Pričítateľnosť je základným aspektom jedného zo spôsobov chápania zodpovednosti právnickej osoby, ktorej je podľa *Heineho triedenia pričítateľ-*

ná zodpovednosť fyzickej osoby za trestné činy. Podľa tohto chápania sa právnickej osobe pričíta konanie (nielen konanie, resp. protiprávne konanie, ale pričítava sa spáchaný trestný čin, teda všetky jeho obligatórne znaky) určitého okruhu fyzických osôb, ktoré sú v požadovanom vzťahu k právnickej osobe (*master and servant*).⁷ Takouto právnou konštrukciou sa potiera argument, že právnická osoba nemôže samostatne zavinené konať, keďže nemá vlastnú vôľu. Zavinené konanie sa (okrem ďalšieho) pričíta právnickej osobe a to na základe protiprávneho konania fyzickej osoby, ktorá je v určitom vzťahu k danej právnickej osobe (či už ide o fyzické osoby s určitým druhom rozhodovacej alebo kontrolnej právomoci, alebo o “bežných zamestnancov”).⁸ Samotné použitie pričítateľnosti trestného činu fyzickej osoby právnickej osobe možno obhájiť na základe výkonu tzv. rizikového manažmentu právnickej osoby. Uvádzaný rizikový manažment predstavuje istý druh kontroly “vo vnútri” právnickej osoby, a to buď *priamo pri protiprávnom konaní fyzických osôb vo vedení právnickej osoby alebo to súvisí s chybným zvládnutím zvýšeného rizika vyplývajúceho z prevádzkovania podniku („vina vedenia právnickej osoby“)*.⁹

Zavádzaný model tzv. pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb v Slovenskej republike je možné opísať zjednodušene prostredníctvom obligatórnych znakov, resp. podmienok vyvodzovania trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Trestný čin je spáchaný právnickou osobou, ak sú kumulatívne naplnené nasledujúce podmienky:

je spáchaný taxatívne ustanovený trestný čin,

- a) trestný čin je spáchaný v súvislosti s prospechom právnickej osoby, v jej mene, v rámci jej činnosti alebo jej prostredníctvom,
- b) trestný čin bol spáchaný v príčinnej súvislosti s konaním fyzickej osoby, ktorá je v určitom vzťahu k právnickej osobe a
- c) trestný čin je právnickej osobe pričítateľný.

Základným predpokladom trestnej zodpovednosti je spáchanie trestného činu právnickou osobou. Právnická osoba však môže byť trestne zodpovedná len za tie trestné činy, ktorých názvy sú výslovne ustanovené v § 3 ZoTZPO, pričom ide dovedna o 98 trestných činov. V kontexte úpadkových trestných činov môže byť právnickej osobe vyvedená trestná zodpovednosť za nasledovné trestné činy:

⁷ HEINE, G.: Unternehmen, Strafrecht und Europäische Entwicklung. *Österreichische Juristen-Zeitung*, 2000, č. 23-24, s. 817.

⁸ Ďalšie spôsoby chápania zodpovednosti právnických osôb podľa Heineho triedenia sú: (i) originárna zodpovednosť právnickej osoby za trestné činy; (ii) ručenie právnickej osoby (vo forme strict liability alebo absolute liability) a (iii) zmiešané modely. K tomu bližšie pozri: HEINE, G. Unternehmen, Strafrecht und Europäische Entwicklung. *Österreichische Juristen-Zeitung*, 2000, č. 23-24, s. 817.

⁹ K tomu pozri ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 170.

- Podvodný úpadok podľa § 227 Trestného zákona,
- Zavinený úpadok podľa § 228 Trestného zákona,
- Poškodzovanie veriteľa podľa § 239 Trestného zákona,
- Zvýhodňovanie veriteľa podľa § 240 Trestného zákona.

Možno konštatovať, že oproti fyzickým osobám nemôže byť vyvedená trestná zodpovednosť voči právnickej osobe za trestný čin Machinácie v súvislosti s konkurzným a vyrovnacím konaním podľa § 241 Trestného zákon, Marenie konkurzného alebo vyrovnacieho konania podľa § 242 a 243 Trestného zákona a Marenie exekučného konania podľa § 243a Trestného zákona. Podľa nášho názoru nevidíme dôvod pre vylúčenie uvádzaných trestných činov, keďže nejde o trestné činy, ktoré by sa určitým spôsobom odlišovali od ostatných úpadkových trestných činov a rovnako ich spáchanie právnickou osobou nevyučuje samotná povaha veci. Na druhej strane bude možné vyvodiť trestnú zodpovednosť voči právnickej osobe za trestný čin Podvodný úpadok podľa § 227 Trestného zákona, kde podľa nášho názoru môže byť právnická osoba výlučne účastníkom a nie samostatným páchatelom.

Náš názor argumentujeme skutočnosťou, že v zmysle § 227 ods. 1 Trestného zákona môže byť páchatelom výlučne štatutárny orgán alebo prokurista právnickej osoby, čo v zmysle obchodnoprávných ustanovení¹⁰ môže byť len fyzická osoba.

V danom kontexte nemožno opomenúť vymedzenie a vnímanie právnej úpravy v ustanovení § 6 ods. 3 ZoTZPO len ako účastníctva, pričom takéto chápanie daného ustanovenia § 6 ods. 3 ZoTZPO potvrdzuje aj dôvodová správa. Podľa nášho názoru predmetné ustanovenie vyjadruje i aspekt nepriameho páchatelstva, kedy právnická osoba využije ako nástroj inú právnickú osobu alebo fyzickú osobu, ktorá koná bez zavinenia. Uvedené ustanovenie o účastníctve právnickej osoby na páchaní trestnej činnosti je potrebné chápať odlišne od právnej úpravy účastníctva tak, ako je *expressis verbis* uvedené v § 21 Trestného zákona. Výklad ustanovenia § 6 ods. 3 ZoTZPO v sebe zahŕňa širší okruh konaní fyzickej alebo inej právnickej osoby, než je uvedené v § 21 Trestného zákona, čo vyplýva z odlišného vzťahu fyzickej osoby, alebo právnickej osoby k účastníkovi – právnickej osobe. Účel a zmysel tohto vzťahu je daný tým, že tieto osoby sú využité na spáchanie trestnej činnosti ako „predĺžená ruka, ktorá fakticky prejavuje vôľu právnickej osoby“, či už vo forme jednotlivých foriem účastníctva, alebo formou nepriameho páchatelstva. Pričom podľa nášho názoru posudzovanie subjektívnej stránky fyzickej osoby, ktorej konanie je posudzované z pohľadu účastníctva právnickej osoby na trestnom čine – t. j. bola využitá

¹⁰ K tomu pozri § 13, § 14, § 133, § 194 zákona 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

právnickou osobou, je právne irelevantné. Z pohľadu preukazovania účasti právnicej osoby na spáchaní trestného činu podľa § 6 ods. 3 ZoTZPO je významné len preukázanie samotného využitia inej osoby.

V opačnom prípade – ak by sme chápali ustanovenie § 6 ods. 3 ZoTZPO len ako nepriame páchatelstvo, poukazujeme na skutočnosť, že kde niet zavinenia niet ani subjektívnej stránky a bez subjektívnej stránky nemožno vyvodit' zodpovednosť za spáchanie trestného činu, preto za spáchaný trestný čin by nebola zodpovedná zneužitá právnická osoba alebo fyzická osoba, ale trestná zodpovednosť by bola vyodená voči zneužívajúcej právnickej osobe. Predmetný nedostatok by v danom vnímaní predmetného ustanovenia bolo potrebné legislatívne ošetriť, pretože v danom prípade by nebolo podľa nášho názoru možné subsidiárne použiť ustanovenia o účasti z Trestného zákona, keďže § 6 ods. 3 ZoTZPO *de iure* obsahuje špeciálnu úpravu účasti, aj keď *de facto* o účasti v trestnoprávnom zmysle nepôjde.

V ďalšom texte sa zameriame na analýzu vybraného úpadkového trestného činu – Poškodzovanie veriteľa podľa § 239 Trestného zákona. Na účely predmetnej analýzy použijeme výklad k danému trestnému činu z komentára k Trestnému zákonu.¹¹

4. Poškodzovanie veriteľa podľa § 239 Trestného zákona

Analyzovaný trestný čin je v prvom až štvrtom odseku prečin a v piatom odseku zločinom, pričom prvý a druhý odsek predstavuje základné skutkové podstaty a tretí až piaty odsek sú kvalifikované skutkové podstaty. Ďalej v texte sa zameriame výlučne na analýzu základných skutkových podstatí.

Subjektom trestného činu je výlučne dlžník, ktorým môže byť tak fyzická, ako aj právnická osoba. Právnická osoba je od účinnosti ZoTZPO novým trestnoprávne zodpovedným subjektom. Ustanovenia ZoTZPO však neobsahujú ustanovenia definujúce či charakterizujúce právnickú osobu, rovnako ako Trestný zákon nedefinuje pojem fyzická osoba. Znenie ZoTZPO však obsahuje ustanovenie § 5, ktoré negatívne vymedzuje okruh právnických osôb, ktoré sú vyňaté spod pôsobnosti ZoTZPO, ide o tzv. hmotnoprávnu exempciu. Z dôvodovej správy vyplýva, že pri predmetnom výbere bola zohľadnená najmä skutočnosť, že ide o subjekty, ktoré priamo vykonávajú alebo plnia úlohy štátu alebo štátnej správy a vyvodením trestnej zodpovednosti by štát jednak postihoval sám seba, čoho následkom by

¹¹ KORDÍK, M. § 239 Poškodzovanie veriteľa. In BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J., a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie*. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 602-607.

mohol byť negatívny dopad na výkon verejnej správy a rovnako boli zohľadnené a rešpektované medzinárodné záväzky Slovenskej republiky. Do predmetného okruhu osôb vyňatých spod pôsobnosti ZoTZPO v zmysle § 5 ZoTZPO spadajú (i) Slovenská republika a jej orgány, (ii) iné štáty a ich orgány, (iii) medzinárodné organizácie zriadené na základe medzinárodného práva verejného a ich orgány, (iv) obce a vyššie územné celky, (v) právnické osoby, ktoré sú v čase spáchania trestného činu zriadené zákonom, (vi) iné právnické osoby, ktorým je priznaná tzv. konkurzná imunita podľa ustanovenia § 2 zákona o konkurze a reštrukturalizácii.

Zo subjektívnej stránky sa vyžaduje úmysel, či už priamy alebo nepriamy. Právnickej osobe sa pričíta úmysel fyzickej osoby v zmysle § 4 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO, ak konala v mene právnickej osoby, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom.

Objektom trestného činu poškodzovania veriteľa je právo veriteľa na uspokojenie svojej pohľadávky, ktorú má voči právnickej osobe dlžníkovi.

Objektívna stránka tohto trestného činu spočíva v poškodení *vlastného veriteľa* tým, že dlžník právnická osoba

- a) *zničí, poškodí, urobí neupotrebitelnou, zatají, predá, vymení alebo inak odstráni čo aj len časť svojho majetku,*
- b) *zaťaží vec, ktorá je predmetom záväzku, alebo ju prenajme,*

Konanie uvedené pod písm. a) a b) predstavuje zmenšenie aktív dlžníkovho majetku, z ktorého by sa mohol veriteľ uspokojiť.

Zničenje časti majetku dlžníka právnickej osoby v jej mene, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom osobou alebo osobami v zmysle § 4 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO znamená zlikvidovanie jej vlastnej hmotnej podstaty tak, že prestane mať hodnotu a nie je naďalej schopná plniť svoj účel.

Poškodením sa rozumie trvalé zníženie hodnoty veci alebo dočasné v takej miere, že poškodená časť majetku právnickej osoby dlžníka naďalej nie je schopná plniť niektoré svoje funkcie resp. môže ich plniť len po úprave alebo oprave. K poškodeniu taktiež môže dôjsť v dôsledku aktívneho konania (komisívne konanie) fyzickej osoby alebo viacerých fyzických osôb v zmysle § 4 ods.1, ods. 2 ZoTZPO alebo v dôsledku jeho opomenutia (omisívne konanie) v mene právnickej osoby, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom.

Neupotrebitelnou sa stane časť majetku dlžníka právnickej osoby v dôsledku takeého konania fyzickej osoby v zmysle § 4 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO v mene právnickej osoby, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom, ktoré síce nesmerovalo k zničeniu majetku a nevedlo k porušeniu jeho hmotnej podstaty, ale znamená podstatné zníženie kvality príslušnej časti majetku tak, že táto nemôže plniť svoje pôvodné poslanie. Tým sa neupotrebitelnosť svojimi následkami blíži zničeniu alebo poškode-

niu majetku. Neupotrebitel'nosť sa však posudzuje vo vz'ahu k účelu, ktorému určitá časť majetku slúži.

Zatajením časti majetku dlžníka právnickej osoby sa rozumie správanie dlžníka právnickej osoby, prostredníctvom fyzickej osoby alebo osôb v zmysle § 4 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO v jej mene, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom ak predstiera voči iným osobám aj voči veriteľovi, že určitú časť majetku dlžník vôbec nemá.

Dlžník, ktorý zatajuje časti svojho imania, uvedie svojich veriteľov v omyl o pravom stave svojho imania, aby ich pohol k tomu, že v súdnom alebo mimosúdnom vyrovnaní pristúpili na menšiu kvótu, než by boli žiadali, keby im bol pravý stav ich imania známy, skracuje uspokojenie svojich veriteľov v zmysle § 205a Trestného zákona (*teraz § 239 Trestného zákona – pozn. autora*).¹²

Predaj, výmena, darovanie, zámena, postúpenie pohľadávky dlžníka právnickej osoby v jej mene, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom konaním fyzickej osoby alebo osôb v zmysle § 4 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO sú v zmysle občianskeho práva tzv. scudzovacie úkony, na základe ktorých je možné nadobudnúť vlastníctvo k určitej veci alebo právu. Uvedené konanie bude realizované formou zmluvy, ktorá bude súčasne i titulom pre nadobudnutie vlastníctva k veci treťou osobou.

Odstránením sa rozumie ukrytie časti majetku právnickej osoby dlžníka v jej mene, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom konaním osôb uvedených v § 4 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO, pričom táto osoba si naďalej uchová možnosť s takouto časťou majetku disponovať (napr. premiestnením na neznáme miesto, uschovaním u inej osoby)

c) predstiera alebo uzná neexistujúce právo alebo záväzok alebo postúpi svoju pohľadávku alebo prevezme dlh iného, i keď na to nebol povinný ani oprávnený, alebo

d) predstiera zmenšenie svojho majetku alebo jeho zánik.

Konanie uvedené pod písmenom c) a d) predstavuje fingovanie pasív, ktoré majú znížiť skutočnú hodnotu dlžníkovho majetku.

Neexistujúcim právom alebo záväzkom sú také práva alebo záväzky, ktoré vôbec nevznikli alebo už zanikli. Ak sa jedná o sporné práva alebo záväzky, o ktorých doposiaľ nebolo príslušným orgánom rozhodnuté, nie je možné ich považovať za neexistujúce v zmysle §239 Trestného zákona.

Predstieraním neexistujúceho práva alebo záväzku právnickej osoby ako dlžníka sa rozumie také konanie fyzickej osoby v zmysle § 4 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO, keď právnická osoba dlžník v skutočnosti záväzok nemá a ani voči nej nikto nemá právo, ale fyzická osoba v zmysle § 4 ods. 1, ods. 2 Zo-

¹² Primerane pozri NS ČSR 1732/24.

TZPO i napriek tomu toto v jej mene, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom tvrdí a dokladuje.

Uznaním neexistujúceho práva alebo záväzku právnickej osoby dlžníka sa rozumie, ak fyzická osoba v zmysle § 4 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO prizná alebo potvrdí v mene právnickej osoby, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom, že iná osoba má voči právnickej osobe dlžníkovi určité právo alebo záväzok, v rozpore so skutočnosťou.

Predstieranie zmenšenia alebo zániku majetku právnickej osoby dlžníka znamená, že fyzická osoba podľa § 4 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO predstiera v mene právnickej osoby, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom v rozpore so skutočnosťou, že došlo k úbytku majetkových hodnôt právnickej osoby dlžníka v dôsledku darovania, spotrebovania, straty a to prípadne i v súčinnosti s inými osobami s ktorými páchatel' uzavrie fingované zmluvy o prevode majetku. Budú sem spadať všetky ostatné skutky, ktoré nie je možné zaradiť pod konanie uvedené v § 239 ods.1 písm. a) až c) Trestného zákona.

Naplniť obligatórnu stránku pričítateľnosti trestného činu poškodzovania veriteľa podľa § 239 ods. 1 Trestného zákona je možné konaním v mene právnickej osoby, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom fyzickou osobou podľa § 4 ods. 1, písm. a) až c) ZoTZPO spôsobom, ktoré sú uvedené vyššie, pričom vždy musí ísť o konanie, ktorým sa má zmariť uspokojenie veriteľa samotnej právnickej osoby. Z uvedeného vyplýva, že ak by bol dlžníkom napr. štatutár a ten by prostredníctvom právnickej osoby zmenšil svoj vlastný majetok tak, že by ho na právnickú osobu previedol, právnická osoba by bola zodpovedná podľa §239 ods. 2 Trestného zákona, k tomu nasleduje výklad ďalej v texte.

Na trestnú zodpovednosť páchatel'a sa vyžaduje aby konaním uvedením pod a) až d) dlžník zmaril i čiastočné uspokojenie veriteľa, ak dlžník takým konaním zmenší svoj majetok a veriteľ nemôže ani čiastočne dosiahnuť uspokojenie svojej pohľadávky. Uspokojením veriteľa sa rozumie poskytnutie takého plnenia v prospech veriteľa, ktoré je obsahom záväzkového vzťahu medzi ním a dlžníkom.

V zmysle § 239 ods. 2 Trestného zákona je trestne zodpovedná výlučne osoba odlišná od dlžníka, je pritom irelevantné či o konaní páchatel'a alebo o povahe tohto konania dlžník vie alebo nie.

Poškodzovanie cudzieho veriteľa môže mať dve formy konania

a) *zničí, poškodí, urobí neupotrebitelnou, zatají, predá, vymení, daruje alebo inak odstráni čo i len časť majetku dlžníka, alebo*

K pojmom zničí, poškodí, urobí neupotrebitelnou, zatají, predá, vymení, daruje, odstráni možno aplikovať výklad k ods.1 s tým, že právnická osoba prostredníctvom osôb v zmysle § 4 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO, ktoré konajú v jej mene, v jej prospech alebo v rámci jej

činností alebo jej prostredníctvom, robí úkony smerujúce k zníženiu majetku iného dlžníka, než je samotná právnická osoba (tými môžu byť i osoby uvedené v § 4 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO)

b) na majetok dlžníka uplatní neexistujúce právo alebo pohľadávku.

Uplatnenie cudzieho práva predpokladá aktívnu činnosť právnickej osoby prostredníctvom osôb v zmysle § 4 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO smerom k dlžníkovi, aby tak ukrátila uspokojenie veriteľa na majetku dlžníka. Podmienkou je, že musí ísť o neexistujúce právo.

K naplneniu obligatórnej stránky pričítateľnosti trestného činu poškodzovania veriteľa podľa §239 ods. 2 TZ je možné konaním v mene právnickej osoby, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom fyzickou osobou podľa § 4 ods. 1, písm. a) až c) ZoTZPO spôsobom, ktoré sú uvedené vyššie, pričom vždy musí ísť o konanie, ktorým sa má zmariť uspokojenie veriteľa iného dlžníka, než je právnická osoba.

K naplneniu obligatórnej stránky pričítateľnosti trestného činu poškodzovania veriteľa podľa §239 ods. 2 TZ môže dôjsť konaním v mene právnickej osoby, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom fyzickou osobou podľa §4 ods. 2) ZoTZPO spôsobom, ktoré sú uvedené vyššie, pričom vždy musí ísť o konanie, ktorým sa má zmariť uspokojenie veriteľa iného dlžníka, než je právnická osoba.

Záver

Problematika úpadkových trestných činov vo svojej podstate, či už z pohľadu teórie alebo aj praxe, predstavuje náročnú problematiku, čo vo veľkej miere spôsobuje aj inderdisciplinárnosť tejto témy. Podobne možno charakterizovať aj inštitút trestnej zodpovednosti právnických osôb predstavujúci trestnoprávne nóvum v podmienkach Slovenskej republiky, pričom možno tvrdiť, že sa s ním právna prax ešte celkom nezážila.

Cieľom tohto článku bolo poukázať na určité aspekty trestnej zodpovednosti právnických osôb, ktoré môžu napomôcť v efektívnom boji proti páchatelom „úpadkovej kriminality“. Pre lepšiu ilustráciu a argumentáciu chápania trestnej zodpovednosti právnických osôb ako nástroja na efektívnu elimináciu protiprávných konaní v spojení s možnou insolveniou sme vykonali analýzu jedného z úpadkových trestných činov – Poškodzovanie veriteľa podľa § 239 Trestného zákona. Páchatelom uvádzaného trestného činu môže byť výlučne dlžník, ktorým v rámci záväzkových právnych vzťahov môže byť jednak fyzická, ako aj právnická osoba. Už samotná skutočnosť, že možno vyvodiť aj trestnú zodpovednosť voči právnickým osobám ako dlžníkom podľa nášho názoru zefektívňuje stíhanie vybraného trestného činu. Navyiac v situáciách, kedy sa fyzická osoba bude vyhýbať

stíhaniu(napr. pobytom v cudzine) bude možné vyvodit' trestnú zodpovednosť voči právnickej osobe, ktorej fyzická osoba bola jej štatutárnym orgánom a konala v jej mene, v jej prospech alebo v rámci jej činností alebo jej prostredníctvom.

Na základe uvádzaného považujeme trestnú zodpovednosť právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky za potenciálne efektívny nástroj na elimináciu (nielen) protiprávnych konaní v spojení s možnou insolvenčiou, na to však bude musieť nájsť predmetný trestnoprávny inštitút aj využitie v praxi.

Použitá literatúra

1. BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J., a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2011. 1568 s.
2. HEINE, G.: Unternehmen, Strafrecht und Europäische Entwicklung. *Österreichische Juristen-Zeitung*, 2000, č. 23-24, s. 817..
3. PÚRY, F.: *Úpadkové trestné činy v Českej republike.* Praha : C. H. Beck, 2015. 216 s. ISBN 978-80-7400-293-9
4. ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář.* 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012. 824 s. ISBN 978-80-7400-116-1
5. NS ČSR 1732/24

MARENIE KONKURZNÉHO ALEBO VYROVNACIEHO KONANIA AKO JEDEN Z ÚPADKOVÝCH TRESTNÝCH ČINOV¹

doc. JUDr. Margita Prokeinová, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
margita.prokeinova@flaw.uniba.sk

Marenie konkurzného alebo vyrovnacieho konania ako jeden z úpadkových trestných činov

Článok je zameraný na konkrétny úpadkový trestný čin, ktorý spadá pod majetkové trestné činy a je ním marenie konkurzného alebo vyrovnacieho konania. V rámci jeho skutkovej podstaty sa autorka hlbšie zamerala na výklad § 242 ods. 1 písm. a) Tr. zák. Pri posudzovaní tohto trestného činu treba vychádzať z osobitného zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Autorka v nadväznosti nato poukazuje na pojmovú disproporciu. Právnické osoby nepodliehajú trestnej zodpovednosti za spáchanie tohto trestného činu.

Банкротство или процедура урегулирования в качестве одного из преступлений, связанных с банкротством

Статья ориентирована на конкретном преступлении связанное с банкротством, который подпадает под имущественные преступления и это процедура банкротства или урегулирования. В рамках характера правонарушения, автор сделал более глубокий фокус на интерпретацию § 242 раздел 1 письмо а) Уголовного кодекса. При рассмотрении этого преступления необходимо основывать его по специальному закону №. 7/2005 Coll. банкротство и реструктуризация и о внесении изменений в некоторые законы. Автор указывает на концептуальную диспропорцию. Юридические лица не несут уголовной ответственности за совершение этого преступления.

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV 15-0740.

This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV 15-0740.

Obstruction of insolvency or settlement proceedings as one of the bankruptcy criminal offenses

The article is focused on a particular insolvency offense that falls under property crimes and it is the insolvency or settlement procedure. In the context of its merits, the author is deeply focused on interpretation of § 242 para 1 point a) Criminal Code. When we consider this criminal offense, it is necessary to base it on special law no. 7/2005 Coll. on bankruptcy and restructuring and on amendments to certain acts. The author points in the wake of that to conceptual disproportion. Legal persons are not subject to criminal responsibility for committing this criminal offense.

КРЎчовѣ словѧ: konkurz, vyrovnanie, reštrukturalizácia, úpadok, trestný čin, právnická osoba.

Ключевые слова: банкротство, урегулирование, реструктуризация, банкротство, уголовное преступление, юридическое лицо.

Key words: insolvency, settlement, restructuring, bankruptcy, criminal offense, legal person.

Úvod

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon alebo Tr. zák.“) upravuje viacero úpadkových trestných činov a jedným z nich je aj marenie konkurzného alebo vyrovnacieho konania, ktorý je obsiahnutý v § 242 a § 243 Tr. zák. Podkladom pre skutkovú podstatu tohto trestného činu bol zákon č. (ďalej len „zákon o konkurze a reštrukturalizácii alebo ZoKR“), ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 2005, okrem čl. I, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2006, teda rovnako ako rekodifikovaný Trestný zákon. Pri porovnaní názvu zákona o konkurze a reštrukturalizácii a názvu predmetného trestného činu narážame na istú disproporciu, pretože Trestný zákon používa pojem „vyrovnanie“ a zákon o konkurze a reštrukturalizácii disponuje pojmom „reštrukturalizácia“. Na margo toho treba dať do pozornosti prechodné ustanovenie § 206 ods. 3 ZoKR, v ktorom sa okrem iného uvádza: „Ak sa vo všeobecne záväznom právnom predpise používa pojem „vyrovnacie konanie“ alebo „vyrovnanie“, rozumie sa tým aj „reštrukturalizačné konanie“ alebo „reštrukturalizácia“.“ Rekodifikovaný Trestný zákon je už popretkávaný viacerými novelami, tak už mohlo dôjsť aj k zosúladieniu tejto disproporcie.

Ku **konkurzu** dochádza vtedy, keď je potrebné speňažiť majetok insolventného dlžníka, aby sa mohol použiť na pomerné uspokojenie pohľadávok veriteľov pri dodržaní určitého poradia uspokojovania.² Na vydanie rozhod-

² Dostupné na: <https://ekonomika.sme.sk/c/2346034/konkurz-a-vyrovnanie-1-cast.html>, 22. 8. 2017.

nutia o poradí úhrady alebo o pomernej úhrade pohľadávok im na roveň postavených podľa § 305 ods. 2 insolventného zákona môže insolventný súd pristúpiť až po schválení konečnej správy.³ **Reštrukturalizácia** je zákonom riadené ozdravenie podniku, s cieľom uspokojiť veriteľov vo väčšom rozsahu ako pri konkurze. Reštrukturalizácia je alternatívou k likvidačnému konkurzu.⁴ Pokiaľ sa teda dlžník nachádza v úpadku, resp. mu hrozí úpadok, reštrukturalizačné konanie sa spravidla iniciuje v prípadoch, kedy možno odôvodnene predpokladať väčší rozsah uspokojenia veriteľov dlžníka v porovnaní s vyhlásením konkurzu. Dôležité je aj to, že dlžník stále vykonáva podnikateľskú činnosť s dôvodným predpokladom zachovania podstatnej časti prevádzky jeho podniku. Zákon taxatívne vymenováva účinky začatia reštrukturalizačného konania v § 114 ods. 1 písm. a) až g) ZoKR, ktoré sa začína zverejnením uznesenia o začatí reštrukturalizačného konania v obchodnom vestníku. Vo vzťahu k dlžníkovi sa javí ako najzásadnejšie obmedzenie jeho povinnosť obmedziť výkon činnosti iba na bežné právne úkony. Iné ako bežné právne úkony dlžníka podliehajú súhlasu správcu, ktorý vypracoval posudok za účelom odporúčenia reštrukturalizácie. Bežné právne úkony podnikateľa sú nevyhnutne potrebné na zabezpečenie riadneho výkonu tých činností, ktoré sú predmetom jeho podnikania. Súd uznesením, ktorým reštrukturalizáciu povoľuje určí rozsah právnych úkonov dlžníka, ktoré majú podliehať počas reštrukturalizácie súhlasu správcu. Právne úkony, ktoré vykonal dlžník v rozpore s obmedzeniami, ktoré nastali v dôsledku účinkov spojených so začatím insolventného konania, sú v zmysle § 111 ods. 3 insolventného zákona (v znení účinnom do 31. 12. 2013) neúčinné voči veriteľom dlžníka za predpokladu, že bol potom zistený úpadok dlžníka.⁵ Taktiež nemožno po začatí reštrukturalizácie rozhodnúť o splnutí, zlúčení alebo rozdelení dlžníka a takéto rozhodnutie zapísať do obchodného registra. Vo vzťahu k veriteľom dlžníka sa zas javí ako najpodstatnejšie obmedzenie zákaz začať konanie o výkon rozhodnutia alebo exekučné konanie na majetok patriaci dlžníkovi kvôli pohľadávke, ktorá sa uplatňuje v reštrukturalizácii prihláškou. Keď sa už začali konania o výkon rozhodnutia alebo exekučné konania, automaticky sa prerušujú zo zákona. V exekučnom konaní preto nemožno po jeho prerušení robiť akékoľvek ďalšie úkony ani zo strany exekútora alebo súdu. Takéto úkony by boli bez právnych účinkov. Ďal-

Veriteľ, ktorý (ak tak mohol urobiť) v prepadnej prihlasovacej lehote neprihlásil pohľadávku za dlžníka do insolventného konania vedeného na majetok dlžníka, nemá podľa § 98 a § 99 insolventného zákona právo na náhradu škody alebo inej ujmy (spôsobenej nedosiahnuteľnosťou pohľadávky) voči osobe uvedenej v § 98 ods. 1 insolventného zákona, porušila povinnosť podať insolventný návrh na majetok dlžníka (rozsudok NS ČR, sp. zn. 29 Cdo 4269/2014).

³ Uznesenie NS ČR, sen. zn. 29 NS ČR 59/2013.

⁴ Dostupné na: [https://sk.wikipedia.org/wiki/Re%C5%A1trukturaliz%C3%A1cia_\(konkurzn%C3%A9_pr%C3%A1vo\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Re%C5%A1trukturaliz%C3%A1cia_(konkurzn%C3%A9_pr%C3%A1vo)), 22. 8. 2017.

⁵ Uznesenie NS ČR, sen. zn. 29 NS ČR 67/2014.

ším obmedzujúcim účinkom je nemožnosť pokračovať vo výkone zabezpečovacieho práva na majetok dlžníka pre zabezpečenú pohľadávku a rovnako nemožno pohľadávku voči dlžníkovi ani započítať. Taktiež nemožno vypovedať zmluvu uzatvorenú s dlžníkom alebo od nej odstúpiť pre omeškania dlžníka s plnením, na ktoré vznikol druhej zmluvnej strane (veriteľovi) nárok pred začatím reštrukturalizačného konania. Vypovedanie zmluvy alebo odstúpenie od zmluvy by bolo z tohto dôvodu neúčinné. Následkom neúspešnej reštrukturalizácie je začatie konkurzného konania súdom, ktorý vyhlási na majetok dlžníka konkurz.

1. Priblíženie skutkovej podstaty trestného činu marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania

Trestný čin marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania je zaradený do štvrtej hlavy osobitnej časti Trestného zákona medzi majetkové trestné činy a jeho skutková podstata je upravená v dvoch paragrafoch (§ 242 a § 243 Tr. zák.). V § 242 Tr. zák. sa uvádza:

- „(1) *Kto marí konkurzné konanie, vyrovnacie konanie, konanie o reštrukturalizácii alebo konanie o oddĺžení tým, že*
- a) nesplní povinnosť uloženú mu zákonom, ktorý upravuje také konanie⁶, alebo*
 - b) uvedie nepravdivé údaje v zozname aktív a pasív,*
- potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov.*
- (2) *Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*
- a) a spôsobí ním väčšiu škodu,*
 - b) z osobitného motívu, alebo*
 - c) závažnejším spôsobom konania“.*

Prvý odsek tvorí základnú skutkovú podstatu a druhý odsek pozostáva z kvalifikovanej skutkovej podstaty. Z hľadiska závažnosti tohto trestného činu ide v základnej skutkovej podstate o prečin a kvalifikovaná skutková podstata je zločinom.⁷ Všeobecným objektom je pri majetkových trestných

⁶ Usmernenie krajského prokurátora Krajskej prokuratúry v Bratislave sp. zn. 1/1Spr 43/2008 účinné od 15. 4. 2009: Nesplnenie povinnosti dlžníka podať návrh na vyhlásenie konkurzu, ak je v úpadku, nie je trestným činom marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania podľa § 242 ods. 1 písm. a) Tr. zák.

⁷ Prečin je upravený v § 10 Tr. zák. a je to každý trestný čin spáchaný z nedbanlivosti alebo úmyselný trestný čin, za ktorý Trestný zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov. Pokiaľ je trestný čin spáchaný z nedbanlivosti neplatí tam obmedzenie z hľadiska výšky trestnej sadzby. Toto obmedzenie sa vzťahuje len na úmyselný trestný čin.

Zločin je upravený v § 11 Tr. zák. a je to úmyselný trestný čin, za ktorý Trestný zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou päť rokov. O zločin ide aj vtedy, ak v skutkovej podstate trestného činu sice ide o prečin, ale v prísnejšej skutko-

činov predovšetkým ochrana vlastníckych vzťahov. Z pohľadu individuálneho **objektu** ide o zabezpečenie práva veriteľa na uspokojenie svojej pohľadávky v rámci riadneho priebehu konkurzného a reštrukturalizačného konania.

V **prvom odseku** skutkovej podstaty trestného činu marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania je **objektívna** stránka vyjadrená v alternatívnom spôsobe konania, resp. nekonania. Nekonanie sa prejavuje v tom, že páchatel' nesplní povinnosť uloženú mu zákonom, čím marí konkurzné konanie, vyrovnacie konanie, konanie o reštrukturalizácii alebo konanie o oddlení.⁸ Možno sem podradiť len také povinnosti, ktoré sú ukladané zákonom o konkurze a reštrukturalizácii v rámci už prebiehajúceho konkurzného konania, nakoľko len také povinnosti môžu reálne sťažiť, ohroziť, či znemožniť zisťovanie majetku dlžníka, jeho speňažovanie a následné uspokojovanie veriteľov.⁹ Napríklad, keď úpadca neposkytne správcovi konkurznej podstaty požadované účtovné a iné potrebné doklady, zoznam majetku v zákonnej lehote, v dôsledku čoho nemôže riadne prebehnúť konkurzné konanie. Naopak, konanie páchatel'a spočíva v uvedení nepravdivých údajov v zozname aktív a pasív, čím taktiež marí takéto jednotlivé konania v alternatívnom vyjadrení. Marením sa rozumie sťažovanie až znemožňovanie konkurzného konania, pričom však nemusí dôjsť k jeho zmareniu. Takže, ak páchatel' úmyselne sťažuje priebeh konkurzného konania a aj napriek tomu prebehlo, naplnil tým skutkovú podstatu tohto trestného činu, pretože ohrozil tým účel konkurzného konania. Za marenie pritom nemožno považovať len samotné oddialenie začatia konkurzného konania, pretože to neznamená, že nemôže dôjsť k začatiu konkurzného konania napríklad na základe návrhu samotného veriteľa (čo sa aj v praxi spravidla deje) alebo že by nemohlo v budúcnosti dôjsť k splneniu účelu konkurzného konania.¹⁰ Začatie konkurzného konania teda nie je len vo výhradnej dispozícii dlžníka. Trestne zodpovedným **subjektom** trestného činu marenia konkurzného alebo vy-

vej podstate tohto prečinu spáchaného úmyselne je ustanovená horná hranica trestnej sadzby prevyšujúca päť rokov (ide práve o náš prípad, pretože ods. 1, 2 sú prečinom a ods. 3 je už zločinom, pretože trestná sadzba na uloženie trestu odňatia slobody je tri až osem rokov).

⁸ *Konkurzným konaním* sa rieši úpadok dlžníka speňažením jeho majetku a následným kolektívnym uspokojením veriteľov dlžníka (§ 1 ZoKR). Konkurzné konanie je upravené v § 11 a nasl. ZoKR.

Vyrovnanie konanie pojmovo upravoval zákon č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní, ktorý bol zrušený k 31. 12. 2005 a nahradený zákonom o konkurze a reštrukturalizácii.

Reštrukturalizačné konanie predstavuje postupné uspokojenie veriteľov dlžníka spôsobom dohodnutým v reštrukturalizačnom pláne (§ 1 ZoKR).

Konanie o oddlení umožňuje platobne neschopnému dlžníkovi zbaviť sa svojich dlhov konkurzom alebo splátkovým kalendárom za podmienok stanovených v zákone o konkurze a reštrukturalizácii.

⁹ ŠAMKO, P.: Ešte raz k posúdeniu (ne)trestnosti dlžníka, ak nepodá návrh na vyhlásenie konkurzu. In *Justičná revue*, roč. 62, 2010, č. 5, s. 647.

¹⁰ Krajský súd Prešov, sp. zn. 7 To/12/2015.

K tomu pozri aj ŠAMKO, P.: Ešte raz k posúdeniu (ne)trestnosti dlžníka, ak nepodá návrh na vyhlásenie konkurzu. In *Justičná revue*, roč. 62, 2010, č. 5, s. 647.

rovnacieho konania podľa § 242 Tr. zák. je ten, ktorému vyplýva nejaká povinnosť v súvislosti s konkurzným alebo reštrukturalizačným konaním. Týka sa to dlžníka, úpadcu alebo člena štatutárneho orgánu dlžníka alebo úpadcu. **Subjektívna stránka** si vyžaduje úmyselnú formu zavinenia, čo vyplýva z povahy tohto trestného činu. Subjektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania je však naplnená v prípade ods. 1 písm. a) Tr. zák. až vtedy, keď sa dlžník reálne dozvedel o povinnostiach, ktoré má v konkurznom konaní splniť. Musí mať teda vedomosť o začatí konkurzného konania, resp. neskôr o vyhlásení konkurzu. Len samotné nesplnenie povinnosti vyplývajúcej zo zákona o konkurze a reštrukturalizácii nenapĺňa znaky tohto trestného činu, nakoľko v Trestnom zákone sa uplatňuje zásada zodpovednosti za zavinenie. Nie je totiž možné konštatovať, že súčinnosť nebola poskytnutá úmyselne, ak uznesenie súdu, či iné podania ako napr. výzvy na poskytnutie súčinnosti v zmysle zákona o konkurze a reštrukturalizácii sa preukázateľne nedostali do dispozičnej sféry dlžníka.¹¹ Takáto skutočnosť nemôže byť spájaná s trestnoprávnymi následkami.

V druhom odseku sa zvyšuje závažnosť trestného činu, čo sa odráža na zvýšenej trestnej sadzbe trestu odňatia slobody, z dôvodu pristúpenia kvalifikačných znakov vo forme:

- a) spôsobenia väčšej škody,
- b) osobitného motívu, alebo
- c) závažnejším spôsobom konania.

Vymedzenie týchto kvalifikačných znakov nájdeme v piatej hlave v prvom a druhom diely Trestného zákona v § 125, § 138 a § 140. Väčšou škodou sa rozumie suma dosahujúca najmenej desaťnásobok malej škody, ktorá predstavuje sumu prevyšujúcu 266 €. Osobitný motív a závažnejší spôsob konania radíme medzi osobitné kvalifikačné pojmy. Prípady závažnejšieho spôsobu konania a osobitného motívu sú taxatívne vymedzené v § 138 a § 140 Tr. zák. S prihliadnutím na povahu trestného činu marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania prichádzajú do úvahy tieto prípady osobitného motívu:

- na objednávku,
- z pomsty alebo
- v úmysle zakryť alebo uľahčiť iný trestný čin.

Z prípadov závažnejšieho spôsobu konania môže byť tento trestný čin spáchaný z dôvodu využitia tiesne, neskúsenosti, odkázanosti alebo podriadenosti.

Ďalšia skutková podstata tohto trestného činu podľa § 243 Tr. zák. je v tomto znení:

¹¹ Rozsudok Krajského súdu Prešov, sp. zn. 7 To/12/2015.

- „(1) *Kto mári konkurzné konanie tým, že*
- a) zatají vec patriacu do konkurznej podstaty,*
 - b) znemožní, aby sa vec patriaca do konkurznej podstaty zapísala a odhadla,*
 - c) nevydá vec patriacu do konkurznej podstaty, alebo*
 - d) zadrží, sfaľšuje alebo zničí zaznamenané informácie o majetku alebo finančných aktivitách dlžníka, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.*
- (2) *Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a spôsobí ním väčšiu škodu.*
- (3) *Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*
- a) a spôsobí ním značnú škodu, alebo*
 - b) závažnejším spôsobom konania.*
- (4) *Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a spôsobí ním škodu veľkého rozsahu“.*

Prvý odsek tvorí základnú skutkovú podstatu a ostatné odseky pozostávajú z kvalifikovaných skutkových podstát. Z hľadiska závažnosti tohto trestného činu ide v prvých dvoch odsekoch o prečin, tretí a štvrtý odsek sú zločiny. Z pohľadu individuálneho **objektu** ide o zabezpečenie práva veriteľa na uspokojenie svojej pohľadávky v rámci riadneho priebehu konkurzného konania.

Z pohľadu **objektívnej stránky** sa skutková podstata trestného činu marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania podľa § 243 Tr. zák. týka výlučne konkurzného konania a k jeho mareniu môže dôjsť viacerými protiprávnymi konaniami, resp. nekonaniami alternatívnym spôsobom. V tomto prípade sa marenie konkurzného konania vzťahuje na konkurznú podstatu, teda na majetok podliehajúci konkurzu. **Subjektom** trestného činu marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania podľa § 243 Tr. zák. môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná fyzická osoba. Najčastejšie ňou bude sám úpadca, avšak môže ísť aj o veriteľa, správcu konkurznej podstaty či dokonca tretiu osobu.¹² **Subjektívna stránka** si vyžaduje úmyselnú formu zavinenia, čo vyplýva z povahy tohto trestného činu. Na trestnú zodpovednosť páchatel'a sa vyžaduje, aby vedel, že vec je alebo by mala byť súčasťou konkurznej podstaty úpadcu.

V druhom odseku je kvalifikačný znak vo forme spôsobenia väčšej škody (suma dosahujúca najmenej desaťnásobok malej škody, ktorá predstavuje sumu prevyšujúcu 266 €).

¹² BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. I. vydanie.* Praha : C. H. Beck, 2011, s. 621.

V treťom odseku sú alternatívne uvedené dva kvalifikačné znaky. Jeden znak je vo forme spôsobenia značnej škody (suma dosahujúca najmenej stonásobok malej škody, ktorá predstavuje sumu prevyšujúcu 266 €). Druhý znak, ktorý je osobitným kvalifikačným pojmom, spočíva v závažnejšom spôsobe konania. Jeho vymedzenie je súčasťou § 138 Tr. zák.

V štvrtom odseku je kvalifikačný znak vo forme spôsobenia škody veľkého rozsahu (suma dosahujúca najmenej päťstonásobok malej škody, ktorá predstavuje sumu prevyšujúcu 266 €).

2. Trestný čin marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania vo vzťahu k právnickým osobám

Vzhľadom k tomu, že ekonomická kriminalita, do ktorej spadá okrem hospodárskych trestných činov i majetková trestná činnosť, je príznačná i pre právnické osoby, nemožno opomenúť tento fakt. Priama trestná zodpovednosť právnických osôb je súčasťou slovenského právneho systému len od roku 2016, kedy bola zavedená osobitným zákonom č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZoTZPO“) s účinnosťou od 1. júla 2016.¹³ Návrh ZoTZPO z decembra 2013 pôvodne zahŕňal všetky majetkové a hospodárske trestné činy z osobitnej časti Trestného zákona, za ktoré mohla byť trestne zodpovedná právnická osoba. Došlo však k určitej korekcii návrhu ZoTZPO a výslovne sa v ňom uvádzalo, ktoré majetkové a hospodárske trestné činy sa vzťahujú na právnické osoby. Táto korekcia sa však v tejto fáze nedotkla trestného činu marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania. Vývoj legislatívneho procesu vo vzťahu k právnickým osobám však stále pokračoval a výsledkom bolo, že vláda musela pristúpiť pod tlakom nadnárodných spoločností k rozsiahlej redukcii predovšetkým majetkových a hospodárskych trestných činov.¹⁴ Tento krát sa to dotklo aj trestného činu marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania v tom zmysle, že už nefiguroval v skladbe trestných činov vzťahujúcich sa na právnické osoby. Prijatý ZoTZPO Národnou radou Slovenskej republiky teda neumožňoval, aby právnické osoby boli trestne zodpovedné za predmetný trestný čin v zmysle § 3

¹³ Pred účinnosťou ZoTZPO platila na Slovensku od 1. septembra 2010 nepriama trestná zodpovednosť právnických osôb, na základe čoho im mohla byť uložená sankcia iba vo forme ochranného opatrenia, a to:

- zhabanie peňažnej čiastky alebo
- zhabanie majetku.

Tento model trestnej zodpovednosti právnických osôb sa však v našom štáte neosvedčil, pretože žiadnej právnickej osobe nebolo uložené ochranné opatrenie.

¹⁴ Návrh ZoTZPO. Dostupné na: <https://lt.justice.gov.sk/Material/MaterialHome.aspx?tStamp=20140624152106233&instEID=1&matEID=6921&langEID=1>, 7. 8. 2015.

ZoTZPO. Zvrat nenastal ani prijatím prvej novely ZoTZPO – zákon č. 316/2016 Z. z. s účinnosťou od 1. januára 2017, ktorou sa značne rozšíril rozsah trestnej činnosti právnických osôb. Do novelizovaného taxatívneho výpočtu trestných činov právnických osôb nepribudol trestný čin marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania podľa § 242 a § 243 Tr. zák. Zatiaľ ide ešte len o prvú novelu, takže časom sa môžeme dočkať ďalšieho rozšírenia trestných činov vzťahujúcich sa na právnické osoby. Či tomu tak bude a či tam bude spadať aj trestný čin marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania je veľkým otáznikom.

V porovnaní s českým zákonom č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v znění pozdějších předpisů (ďalej len „ZoTOPO“) je diapazón trestných činov vzťahujúcich sa na právnické osoby oveľa širší vďaka novelizácii § 7 ZoTOPO.¹⁵ Vyjadrené je to tým spôsobom, že na právnické osoby sa vzťahujú všetky trestné činy obsiahnuté v osobitnej časti zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znení pozdějších předpisů (ďalej len „Trestní zákonník“) okrem tých, ktoré ZoTOPO priamo vylučuje taxatívnym výpočtom. Z pozitívneho výpočtu sa teda prešlo k negatívnemu výpočtu.¹⁶ V tomto negatívnom výpočte nefiguruje ani jeden trestný čin proti majetku. Na jednej strane síce došlo k rozšíreniu okruhu trestných činov, za ktoré bude môcť byť právnická osoba trestne zodpovedná, ale na druhej strane sa zužuje možnosť jej trestnej zodpovednosti. Vyplyva to konkrétne z § 8 ods. 5 ZoTOPO, v zmysle ktorého právnická osoba nebude trestne zodpovedná za spáchanie trestného činu osobou uvedenou v § 8 ods. 1 ZoTOPO ak preukáže, že vynaložila akékoľvek úsilie, ktoré bolo možné od nej spravodlivo požadovať, na zabránenie spáchania takého činu predmetnou osobou. Takáto možnosť „vyvinenia“ právnickej osoby bude určite spôsobovať sťaženie uplatňovania trestnej zodpovednosti voči nim. Dobre mienený krok vpred vo forme rozšírenia trestných činov vzťahujúcich sa na právnické osoby môže mať za následok krok vzad zúžením možnosti jej trestnej zodpovednosti.¹⁷

Záver

Trestný čin marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania podľa § 242 a § 243 Tr. je blanketovou skutkovou podstatou, pretože odkazuje na

¹⁵ Predmetné ustanovenie bolo novelizované zákonom č. 183/2016 Sb., ktorým sa mení ZoTOPO. Predmetná novela je účinná od 1. decembra 2016.

¹⁶ Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/co-prinese-novela-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob>, 26. 9. 2017.

¹⁷ Dostupné na: <http://www.ppak.cz/novela-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-krok-vpred-ci-vzad/>, 10. 10. 2017.

osobitný zákon o konkurze a reštrukturalizácii. V tejto súvislosti narážame na určitý nesúlad v používaní pojmovej terminológie v tom smere, že Trestný zákon používa pojem „vyrovnanie“ a zákon o konkurze a reštrukturalizácii disponuje pojmom „reštrukturalizácia“. Prechodné ustanovenie § 206 ods. 3 ZoKR na margo toho uvádza: „Ak sa vo všeobecne záväznom právnom predpise používa pojem „vyrovnacie konanie“ alebo „vyrovnanie“, rozumie sa tým aj „reštrukturalizačné konanie“ alebo „reštrukturalizácia“.“ Hoci rekodifikovaný Trestný zákon je už popretkávaný viacerými novelami, stále nedošlo k odstráneniu tejto diferencie, i keď by to bolo žiaduce.

Akcent zvolenej tematiky je namierený na § 242 ods. 1 písm. a) Tr. zák., ktorý sa týka marenia konkurzného, vyrovnacieho konania, konania o reštrukturalizácii alebo konania o oddĺžení tým, že páchatel' nesplní povinnosť uloženú mu zákonom, ktorý upravuje také konanie. Musí ísť len o také povinnosti, ktoré sú ukladané zákonom o konkurze a reštrukturalizácii v rámci **už prebiehajúceho konkurzného konania**. Inými slovami povedané, že nesplnenie povinnosti by sa vyslovene malo viazať len na povinnosť, ktorá nasleduje po začatí konkurzného konania a nie aj na povinnosť, ktorá predchádza začatiu konkurzného konania. Ide o prípad, keď páchatel' úmyselne sťažuje priebeh konkurzného konania a aj napriek tomu prebehlo. Naplnil tým skutkovú podstatu tohto trestného činu, pretože ohrozil tým účel konkurzného konania. Za marenie pritom nemožno považovať len samotné oddialenie začatia konkurzného konania, pretože to neznamená, že nemôže dôjsť k začatiu konkurzného konania napríklad na základe návrhu samotného veriteľa. Dôležité je mať stále na pamäti aj subjektívnu stránku trestného činu, ktorá je naplnená v prípade § 242 ods. 1 písm. a) Tr. zák. až vtedy, keď sa dlžník reálne dozvedel o povinnostiach, ktoré má v konkurznom konaní splniť.

Skutková podstata trestného činu marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania podľa § 243 Tr. zák. sa týka výlučne konkurzného konania a k jeho mareniu môže dôjsť viacerými protiprávnymi konaniami, resp. nekonaniami alternatívnym spôsobom. V tomto prípade sa marenie konkurzného konania vzťahuje na konkurznú podstatu, teda na majetok podliehajúci konkurzu.

Na Slovensku už platí vyše roka priama **trestná zodpovednosť právnických osôb za taxatívne vymedzené trestné činy, v ktorých však nie je zahrnutý** trestný čin marenia konkurzného alebo vyrovnacieho konania. Nepovažujeme to za správne, pretože povaha tohto trestného činu nevyklučuje jeho spáchanie aj právnickou osobou. Z tohto dôvodu by mal byť tento trestný čin (týka sa to aj niektorých iných trestných činov) súčasťou ZoTZPO.

Použitá literatúra

1. BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha : C. H. Beck, 2011. 1568 s.
2. ŠAMKO, P.: Ešte raz k posúdeniu (ne)trestnosti dlžníka, ak nepodá návrh na vyhlásenie konkurzu. In *Justičná revue*, roč. 62, 2010, č. 5.

Internetové zdroje

1. <https://ekonomika.sme.sk/c/2346034/konkurz-a-vyrovnanie-1-cast.html>
2. [https://sk.wikipedia.org/wiki/Re%C5%A1trukturaliz%C3%A1cia_\(konkurzn%C3%A9_pr%C3%A1vo\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Re%C5%A1trukturaliz%C3%A1cia_(konkurzn%C3%A9_pr%C3%A1vo))
3. <https://lt.justice.gov.sk/Material/MaterialHome.aspx?tStamp=20140624152106233&instEID=1&matEID=6921&langEID=1>
4. <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/co-prinese-novela-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob>
5. <http://www.ppak.cz/novela-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-krok-vpred-ci-vzad/>

Normatívne právne akty a iné právne texty

1. Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov
2. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
3. Zákon č. 182/2006 Sb. Zákon o úpadku a spôsoboch jeho řešení (insolvenční zákon) v znení pozdžších predpisů
4. Zákon č. 418/2011 Sb. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v znení pozdžších predpisů
5. Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov
6. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znení pozdžších predpisů

Súdne rozhodnutia

1. Rozsudok Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 29 Cdo 4269/2014
2. Rozsudok Krajského súdu Prešov, sp. zn. 7 To/12/2015
3. Uznesenie Najvyššieho súdu ČR, sen. zn. 29 NS ČR 59/2013
4. Uznesenie Najvyššieho súdu ČR, sen. zn. 29 NS ČR 67/2014
5. Usmernenie krajského prokurátora Krajskej prokuratúry v Bratislave sp. zn. 1/1Spr 43/2008

ODPOVĚDNOST INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE ZA PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ V ČESKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ A PRAXI¹

JUDr. Martin Richter²

Univerzita Karlova, Právnická fakulta
Katedra trestního práva
richter.m@hotmail.cz

Odovědnost insolvenčního správce za protiprávní jednání v insolvenčním řízení v české právní úpravě a praxi

Článek se zabývá systémem veřejnoprávní odpovědnosti insolvenčního správce v České republice za jeho protiprávní jednání v insolvenčním řízení v kontextu dosavadní trestněprávní praxe. Dále článek představuje některé úvahy o vztazích a provázanosti jednotlivých druhů této odpovědnosti. Systematicky je článek rozdělen nadpisy podle obecných druhů odpovědnosti, konkrétně na „odovědnost“ pořádkovou, správní odpovědnost a konečně odpovědnost trestní.

Liability of insolvency practitioner for unlawful acts in insolvency proceedings in the Czech legislation and practice

The article deals with the system of liability given by public law of insolvency practitioners for unlawful acts in insolvency proceeding in the Czech legislation and practice. In the article there are also presented some reflections on relationships and interconnections between different categories of the analysed liability. The systematic of the article follows general types of

¹ Tento text byl zpracován v rámci projektu studentského vědeckého výzkumu „*Finance a informační technologie jako hybatelé právní regulace v zemích Evropské unie a jejich trestněprávní aspekty*“ realizované v letech 2017 – 2019 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, SVV 260 360/2017.

² JUDr. Martin Richter, doktorand, Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Praha; Ministerstvo spravedlnosti České republiky, pověřen řízením odboru insolvenčního / Ph.D. student, Faculty of Law, Charles University, Prague, Czech Republic; Ministry of Justice of the Czech Republic / ORCID: orcid.org/0000-0003-0631-6260.

liability, namely disciplinary “liability”, administrative liability and criminal liability and it is ensured by matching titles.

Die Verantwortlichkeit des Insolvenzverwalters für das rechtswidrige Verhalten im Insolvenzverfahren in der tschechischen Gesetzgebung und Praxis

Der Artikel beschäftigt sich mit dem System der öffentlich-rechtlichen Verantwortlichkeit des Insolvenzverwalters in der Tschechischen Republik für sein rechtswidriges Verhalten in Insolvenzverfahren im Rahmen der bestehenden strafrechtlichen Praxis. Der Artikel präsentiert auch einige Überlegungen zu den Beziehungen und Zusammenhängen zwischen den verschiedenen Arten dieser Verantwortlichkeit. Der Artikel systematisch gliedert sich in Titel nach einzelnen Arten der Verantwortlichkeit, nämlich die Ordnungswerantwortlichkeit, die administrative Verantwortlichkeit und letztendlich strafrechtliche Verantwortlichkeit.

Klíčová slova: insolvenční správce, odpovědnost, ne bis in idem, druhy veřejnoprávní odpovědnosti

Keywords: insolvency practitioner, liability, ne bis in idem, liability ategories, public law

Schlüsselbegriffe: Insolvenzverwalter, Verantwortlichkeit, ne bis in idem, Arten der öffentlich-rechtlichen Verantwortlichkeit

Úvod

Insolvenční správce jakožto speciální subjekt insolvenčního řízení se stále častěji stává předmětem zájmu nejen nauky ale i zákonodárce. Důležitou oblastí týkající se činnosti insolvenčního správce vzhledem k významu této regulované profese a jejího vlivu na hospodářství je oblast veřejnoprávní odpovědnosti insolvenčního správce za jeho protiprávní jednání v insolvenčních řízeních, která se vyznačuje jistou mírou vrstevnatosti a komplikovanosti. V současné době podle české právní úpravy teoreticky přichází v případě protiprávního jednání insolvenčního správce na té nejobecnější úrovni v úvahu „odpovědnost“ pořádková, podle zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), s jistou teoretickou výhradou ohledně označení procesně zajišťovacích opatření za odpovědnost, poté odpovědnost správní podle zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, a nakonec odpovědnost trestní podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Tento článek si klade za cíl představit systém veřejnoprávní odpovědnosti insolvenčního správce v České republice za jeho protiprávní jednání v insolvenčním řízení v kontextu dosavadní trestněprávní praxe. Dále článek představuje některé úvahy o vztazích a provázanosti jednotlivých druhů této odpovědnosti.

1. Pořádková odpovědnost insolvenčního správce

Jak vyplývá z § 11 odst. 1 insolvenčního zákona insolvenční soud vykonává dohled nad řádným průběhem insolvenčního řízení. Za tímto účelem je insolvenčnímu soudu dána pravomoc rozhodovat o záležitostech, které se týkají průběhu insolvenčního řízení.

Ve vztahu k insolvenčnímu správci má tak soud pravomoc přijímat opatření, která v nejmírnější formě představují udělování závazných pokynů (§ 11 odst. 2 insolvenčního zákona) a v té nejpřísnější zproštění funkce insolvenčního správce v daném řízení (§ 32 insolvenčního zákona). Za účelem zajištění řádného průběhu řízení je dále v § 81 insolvenčního zákona dána soudu pravomoc ukládat pořádková opatření ve formě pořádkové pokuty. Jedná se o speciální úpravu tohoto zajišťovacího institutu oproti obecné úpravě obsažené v § 53 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, přičemž ukládání pořádkové pokuty insolvenčnímu správci má speciální režim podle § 81 odst. 2 insolvenčního zákona.

U pořádkové pokuty udělované insolvenčním správcům se v kontextu dalších odpovědnostních systémů (trestního a správního) může nabízet otázka, zda její uložení lze považovat za „trestní obvinění“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod a zda tedy vytváří překážku z hlediska zásady *ne bis in idem*³ pro případné trestní stíhání.⁴

Výklad pojmu „trestní obvinění“ podal Evropský soud pro lidská práva v řadě svých rozhodnutí, přičemž za stěžejní lze stále považovat jeho rozhodnutí ze dne 8. června 1976, Engel a ostatní proti Nizozemí, č. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 a 5370/72, podle něhož se při hodnocení, zda jde o trestní obvinění, přihlíží ke třem kritériím.⁵ První z tzv. Engelových kritérií závisí na tom, zda je předmětný delikt upraven trestním právem. Druhé kritérium se zaměřuje na samotnou povahu deliktu a pokud je trestní (usuzuje se mj. z účelu regulace, společných právních tradic členských států), je řízení o něm řízením o trestním obvinění ve smyslu čl. 6 Úmluvy. Poslední kritérium pak zohledňuje povahu a závažnost hrozící sankce.

³ Ve smyslu čl. 4 dodatkového protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod.

⁴ V některých případech pořádkovou pokutu (byť nikoli v kontextu zásady *ne bis in idem*) již v minulosti jako trestní obvinění posoudil Ústavní soud ČR, např. v nálezu ze dne 23. 11. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 28/98 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 16, nálež č. 161, str. 185; vyhlášen pod č. 2/2000 Sb.), anebo nálezu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 15/04 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 29, nálež č. 13, svazek 35, nálež č. 180, vyhlášen pod č. 45/2005 Sb.). Nejedná se však zjevně o konstantní nebo obecně platný názor Ústavního soudu, viz např. jeho usnesení ze dne 30. 11. 2001, sp. zn. IV. ÚS 283/99, usnesení ze dne 14. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 1993/08, usnesení ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. III. ÚS 1206/10, nebo usnesení ze dne 4. 4. 2015, sp. zn. IV. ÚS 606/15 aj. Lze srov. také rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věcech Jurík proti Slovensku a Žugič proti Chorvatsku (anebo též věc Zolotukhin proti Rusku).

⁵ Ta nemusejí být splněna kumulativně – postačuje naplnění jedné z těchto podmínek (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. září 1998, Kadubec proti Slovensku, č. 27061/95).

Pořádková opatření insolvenčního soudu jsou upravena občanským právem procesním, konkrétně insolvenčním zákonem, proto je z hlediska prvního kritéria nelze považovat za trestní obvinění.

Řízení o uložení pořádkové pokuty podle § 81 odst. 2 insolvenčního zákona je svou povahou řízením zajišťovacím s prvky řízení disciplinárního, nikoliv řízením trestním. Ve své podstatě se totiž nejedná o rozhodování o odpovědnosti za nesplnění povinnosti stanovené právním předpisem, ale přesněji se jedná o rozhodování ohledně vhodné formy donucení k zajištění řádného průběhu řízení. Zejména se však rozhodování týká pouze specifických povinností insolvenčního správce jakožto zvláštního subjektu insolvenčního řízení, tzv. prodloužené ruky soudu, a chrání se jím zpravidla konkrétní partikulární zájem účastníků řízení na jeho dalším průběhu, což trestnímu řízení není vlastní.⁶

Ani třetí kritérium nevede k závěru, že by pořádková pokuta podle § 81 odst. 2 insolvenčního zákona byla trestním obviněním. Insolvenčnímu správci je sice možné uložit pokutu do úhrnné částky 200 000 Kč, což by druhem sankce i její výší mohlo na první pohled svádět k závěru o jejím trestním charakteru, ale nelze přehlížet specifický charakter této peněžité sankce vyplývající ze systému pořádkové odpovědnosti insolvenčního správce a co do výše i z oslabení jejího donucovacího charakteru vzhledem ke státem garantované odměně.⁷ Pořádková pokuta je zásadně subsidiární k pokynu insolvenčního soudu podle § 11 odst. 2 insolvenčního zákona a pořádkové opatření v podobě zproštění funkce podle § 32 insolvenčního zákona je zase subsidiární vůči pořádkové pokutě podle § 81 odst. 2 insolvenčního zákona.⁸ Není pochyb, že závazný pokyn insolvenčního soudu ani zproštění funkce (nejedná se o zákaz činnosti a není způsobilé nijak ovlivnit ustanovení správce v jiných řízeních ani jeho nárok na odměnu) nejsou svou povahou trestní sankcí. Bylo by tak absurdní, pokud by za trestní sankci byla selektivně považována pořádková pokuta podle § 81 odst. 2 insolvenčního zákona, když ani povahou nepředstavuje nejzávažnější zásah do práv insolvenčního správce z pořádkových opatření, jejichž funkcí je zajištění řádného průběhu konkrétního insolvenčního řízení.

Přijetí pořádkového opatření podle insolvenčního zákona by tedy nemělo být překážkou případné odpovědnosti trestní ani odpovědnosti za přestu-

⁶ Viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 14. 1. 2010 Tsony Tsonyou proti Bulharsku, č. 2376/03, a nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. Pl.ÚS 33/09, (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 58, nález č. 205, str. 827; vyhlášen pod č. 332/2010 Sb.).

⁷ Viz vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů.

⁸ Lze srov. (implicitně) KOZÁK, J., DADAM, A., PACHL, L.: *Insolvenční zákon a předpisy související. Komentář*. 3. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, s. 232.

pek.⁹ Naopak lze mnohdy očekávat, že trestnímu stíhání bude uložení některé formy pořádkového opatření předcházet, protože insolvenční soud bude muset operativně reagovat na protiprávní jednání insolvenčního správce tak, aby efektivně odstranil překážku insolvenčního řízení a *pro futuro* dosáhl zajištění jeho řádného průběhu v souladu s § 6 písm. a) insolvenčního zákona, zejm. v souladu se zásadou rychlosti a hospodárnosti insolvenčního řízení. Jako praktický příklad lze uvést zproštění funkce Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 8. 2. 2016, č.j. 32 INS 19270/2012-B-43 (isir.justice.cz), pro postup insolvenčního správce spočívající v tom, že si ponechal ve své dispozici finanční prostředky, které mu nenáležely a které měl vydat oprávněným osobám, a to navzdory opakovaným závazným pokynům insolvenčního soudu i následnému uložení pořádkové pokuty.¹⁰

Uložení pořádkového opatření, resp. výši případně uložené pořádkové pokuty, je však nutné zohlednit při úvahách o druhu a výši trestu.¹¹

2. Správní odpovědnost insolvenčního správce

Podle § 36 odst. 2 písm. c) zákona o insolvenčních správcích Ministerstvo spravedlnosti dohlíží mimo jiné nad tím, zda insolvenční správce plní povinnosti stanovené insolvenčním zákonem. Porušení povinností stanovené insolvenčním zákonem může tedy staronově¹² vést k úvahám o správní odpovědnosti insolvenčního správce. Ta může mít podobu odpovědnosti za přešůpek podle zákona o insolvenčních správcích anebo podobu zrušení povolení v licenčním řízení podle § 13 odst. 2 zákona o insolvenčních správcích. Za přešůpek podle § 36b odst. 1 písm. k) zákona o insolvenčních správcích, tedy za závažné anebo opakované porušení povinností stanovených insolvenčním zákonem ministerstvo uloží napomenutí, nebo pokutu až do výše 5 000 000 Kč, anebo trest zákazu činnosti až na dobu 5 let.

⁹ Obdobně srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 24. 9. 2013, sp. zn. 8 As 110/2013, příp. rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 2 As 229/2014 či rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 26. 8. 2009, sp. zn. 4 Ads 101/2007.

¹⁰ Dále lze také přiměřeně srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 5 Tdo 541/2012.

¹¹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 9. 2009, sp. zn. 3 Tdo 902/2009, publikované pod č. 60/2009 Sb. rozh. tr., v němž bylo nadto také vyjádřeno, že pravomocné rozhodnutí o uložení pořádkové pokuty nebrání trestnímu stíhání pro trestný čin pohrdání soudem. Rozhodnutí o pořádkové pokutě totiž nemá povahu rozhodnutí o deliktu obdobném přešůpku či trestného činu, nýbrž jeho charakter je především pořádkový.

¹² Nově dohled nad dodržováním insolvenčního zákona v oblasti přešůpků zaveden 1. 7. 2017 zákonem č. 64/2017 Sb., tzv. akreditační novelou, nicméně ministerstvo vykonává dohled v této oblasti v různém rozsahu kontinuálně od počátku účinnosti zákona o insolvenčních správcích prostřednictvím pravomoci zrušit povolení podle § 13 zákona o ins. správcích (byť v období od 1. 8. 2013 do 1. 7. 2017 na základě uložených pořádkových opatření insolvenčního soudu při existenci pravomoci ministerstva samostatně zkoumat povahu porušených povinností).

Jak vyplývá ze zákona o insolvenčních správcích, Ministerstvo spravedlnosti nechrání partikulární zájmy účastníků insolvenčního řízení, a tedy ani bezprostředně zájem na jeho řádném průběhu, ale chrání obecný zájem společnosti na řádnosti výkonu činnosti insolvenčního správce, jinými slovy dohlíží nad kvalitou činnosti insolvenčních správců. To zákonodárce promítl i do podmínek pro uplatnění správní odpovědnosti insolvenčního správce, když vyžaduje jednorázově závažný způsob porušení povinnosti stanovené insolvenčním zákonem, nebo, při nižší závažnosti porušení povinnosti, porušování opakované. Dohled nad kvalitou výkonu činnosti se projevuje jak *ex ante* již v řízení o vydávání povolení k výkonu činnosti na základě organizace zkoušek insolvenčních správců, tak *ex post* průběžným dohledem nad činností insolvenčních správců, který může vyústit až v odnětí povolení. Tento obecný zájem nemohou insolvenční soudy chránit ani *de lege ferenda*, protože přirozeně nejsou schopny dohlížet nad činností insolvenčního správce komplexně napříč jednotlivými řízeními.

Zřejmě nelze mít rozumné pochybnosti, že řízení o přestupku insolvenčního správce je řízením o trestním obvinění, byť se jedná povahou o disciplinární (kárnou) odpovědnost, a že tedy pravomocné rozhodnutí o přestupku insolvenčního správce představuje překážku z hlediska zásady *ne bis in idem* pro případné trestní řízení a naopak. A to vzhledem k povaze a závažnosti sankcí hrozících insolvenčnímu správci, zejm. peněžité sankci až do výše 5 000 000 Kč (třetí Engelovo kritérium).

Vedle uložení trestu za přestupek disponuje Ministerstvo spravedlnosti oprávněním přijmout opatření v podobě zrušení povolení insolvenčního správce. Nejedná se o sankci, ale o specifický nápravný prostředek dohledu (resp. správního dozoru) – ochranné opatření – kdy ministerstvo odnětím oprávnění může reagovat na pochybení, které se zcela neslučuje s výkonem činnosti insolvenčního správce nebo svědčí o zásadní nekvalifikovanosti insolvenčního správce pro výkon činnosti. Jedná se o ochranné (nesankční) opatření, které je pro licencované činnosti o typické. Z tohoto pohledu jsou vydávaná povolení vždy podmíněná, ostatně obdobně jako i průběžným splňováním dalších podmínek pro výkon licencované činnosti. Rozhodnutí o uložení trestu za přestupek či trestný čin a rozhodnutí o uvedeném opatření jsou tedy zcela odlišné a samostatné právní instituty. Jejich případné souběžné užití proto není porušením zásady *ne bis in idem*.¹³

Přesto by Ministerstvo spravedlnosti mělo v případě potenciálního souběhu s trestním stíháním s ohledem na minimalizaci zásahů do základních

¹³ Srov. HENDRYCH, D. a kol.: *Správní právo*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 445, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 7. 1989 ve věci Tre Traktörer AB proti Švédsku, stížnost č. 10873/84, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 5. 2012, sp. zn. 4 As 39/2011, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 9 As 202/2014 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2016, sp. zn. 10 Ads 38/2016.

práv a svobod insolvenčního správce podle okolností zvažovat i postup podle § 10 odst. 1 zákona o insolvenčních správcích, tedy pozastavení práva k výkonu činnosti až do skončení trestního stíhání, a k řízení o zrušení povolení přistoupit případně až následně se zohledněním všech (i v trestním řízení) zjištěných skutečností, ale nezávisle na výsledku trestního řízení.

3. Trestní odpovědnost insolvenčního správce

Protiprávní jednání insolvenčního správce v insolvenčním řízení může vést i k úvahám o jeho trestní odpovědnosti, naplňuje-li znaky některé skutkové podstaty trestného činu. Je zjevné, že správní odpovědnost insolvenčního správce by měla mít význam z hlediska subsidiarity trestní represe.¹⁴ Konkrétně z hlediska principu *ultima ratio*, protože vzhledem k širokým dohledovým oprávněním Ministerstva spravedlnosti bude mnohdy v případech společensky škodlivých protiprávních jednání insolvenčního správce ve smyslu trestního zákoníku na místě úvaha, zda nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu – zákona o insolvenčních správcích.¹⁵

V trestněprávní praxi pak byly nejčastěji projednávány případy zpronevěry majetku dlužníka insolvenčním (dříve konkurzním) správcem podle § 206 trestního zákoníku (dříve § 248 trestního zákona¹⁶), ať už šlo o neoprávněné výběry peněžních částek a jejich užití pro vlastní potřebu,¹⁷ anebo bezúročně a většinou také nenávratně zápůjčky majetkové podstaty dlužníka známým.¹⁸

Dále se jednalo o trestný čin porušení povinnosti v insolvenčním řízení podle § 225 trestního zákoníku, kterého se dopustila insolvenční správkyň, která po zproštění funkce nepředala potřebné podklady nově ustanovenému správci.¹⁹

Lze dohledat i případ spáchání trestného činu neoprávněného zásahu do práva k domu podle § 208 trestního zákoníku (dříve § 249a trestního zákona)

¹⁴ Zejména ohledně dalších druhů možné odpovědnosti, které mohou mít význam pro subsidiaritu trestní represe, viz PŮRY, F.: *Úpadkové trestné činy v České republice*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 31-36 a též PŮRY, F.: *Některé souvislosti insolvenčního práva s trestní odpovědností a adhezním řízením*. Trestněprávní revue, 10/2017, Praha : C. H. Beck, s. 221 a násl.

¹⁵ Srov. § 12 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 11. 2003, sp. zn. 5 Tdo 1272/2003, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 4. 2008, sp. zn. 3 Tdo 458/2008, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 8 Tdo 408/2014 a usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 2. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1588/2016.

¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 11 Tdo 1535/2009, obdobný případ viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 11 Tdo 1518/2004.

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 5 Tdo 541/2012.

pro skutek zkráceně spočívající v tom, že se správce v doprovodu členů bezpečnostní agentury dostavil na hotel, který byl v majetku dlužníka, a žádal od podnájemce jeho předání. Když podnájemce hotel předat odmítl, správce nechal vyměnit zámky u vchodových dveří a vnitřních prostor včetně kanceláří a místností, které podnájemce užíval pro ubytování své rodiny a zaměstnanců, a znemožnil mu se po hotelu pohybovat a tento provozovat.²⁰

Dále došlo k odsouzení insolvenčního správce za trestný čin podvodu podle § 209 TZ (dříve § 250 trestního zákona), kterého se zjednodušeně dopustil tím, že předstíral postoupení pohledávky, která byla fiktivnímu postupníkovi ve výši příslušného podílu na majetkové podstatě vyplacena díky tomu, že soud uvedl v omyl.²¹ S ohledem na judikaturní vývoj v otázce možnosti uvést soud v omyl²² lze předpokládat, že by byl tento skutek v současné době spíše kvalifikován jako účastenství na trestném činu poškození věřitele podle § 222 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku.

Je možné také najít případy daňových trestných činů podle § 240 trestního zákoníku (dříve § 148 trestního zákona), kdy insolvenční správkyně neoprávněně snížila daň z přidané hodnoty ve prospěch dlužníka.²³

Trestněprávní praxe již také řešila několik úplatkářských trestných činů podle § 331 trestního zákoníku²⁴ a případ účasti na zločinném spolčení v souvislosti s insolvenčními řízeními podle tehdy platného § 163a trestního zákona.²⁵

Závěr

Veřejnoprávní odpovědnost insolvenčního správce za jeho protiprávní jednání v insolvenčních řízeních je systém vzájemně provázaných zajišťovacích (donucovacích) opatření, sankčních opatření a opatření ochranných (licenčních), přičemž konkrétní opatření v rámci těchto tří souběžných a na sobě zásadně nezávislých oblastí jsou vůči sobě zpravidla subsidiární.

²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2007, sp. zn. 11 To 255/2007, publikované pod č. 28/2009 Sb. rozh. tr.

²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 10. 2008, sp. zn. 7 Tdo 1191/2008.

²² Zejm. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 11 Tdo 229/2004, publikované pod č. 24/2006 Sb. rozh. tr., obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.2.2010, sp. zn. 4 Tz 2/2010. Lze srov. také ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha C. H. Beck, 2012, s. 2053.

²³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 4. 2010, sp. zn. 1475/2009.

²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 8. 2013, sp. zn. 15 Tdo 885/2013, publikované pod č. 2/2015 Sb. rozh. tr. a jím překonané usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. 8 Tdo 708/2009, publikované pod č. 40/2010 Sb. rozh. tr., které přijetí úplatku řešilo jako trestný čin pletich v insolvenčním řízení podle § 226 odst. 3 trestního zákoníku.

²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 5 Tdo 769/2013.

Zatímco funkcí dohledových pravomocí Ministerstva spravedlnosti a obdobně orgánů činných v trestním řízení je chránit profesní stav insolvenčních správců a společnost před zákonem vymezeným protiprávním jednáním insolvenčních správců a dále předcházet protiprávní činnosti insolvenčních správců a případně zajistit diferencovaný a individualizovaný spravedlivý postih pachatelů přestupků a trestných činů, tak účelem dohlédací činnosti soudu je bezprostřední zajištění řádného průběhu insolvenčního řízení. Insolvenční soud by tedy neměl primárně zkoumat, zda ze strany insolvenčního správce došlo k protiprávnímu jednání, ale měl by pouze zjišťovat příčiny, které případně brání řádnému průběhu daného řízení a tyto odstraňovat. Pokud protiprávní jednání insolvenčního správce nepřekáželo řádnému průběhu řízení, anebo tato překážka již odpadla, nemělo by k přijetí pořádkového opatření vůbec dojít.

Skutečnost, že je řádný průběh insolvenčního řízení navzdory protiprávnímu jednání insolvenčního správce zajištěn, však ještě neznamená, že toto nebylo jinak společensky škodlivé. V takovém případě může nastoupit odpovědnost insolvenčního správce za přestupek anebo trestný čin. Pokud se případně pokud protiprávní jednání insolvenčního správce zcela neslučuje s výkonem činnosti insolvenčního správce anebo svědčí o jeho zásadní nekvalifikovanosti, přichází v úvahu případně i zrušení povolení v licenčním řízení. To platí i v případě, že došlo ze strany insolvenčního soudu k zajištění řádného průběhu insolvenčního řízení prostřednictvím pořádkových opatření.

Použitá literatura

1. HENDRYCH, D. a kol.: *Správní právo*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. 875 s.
2. KOZÁK, J. – DADAM, A. – PACHL, L.: *Insolvenční zákon a předpisy související. Komentář*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2016. 1668 s.
3. PÚRY, F.: Některé souvislosti insolvenčního práva s trestní odpovědností a adhezním řízením. In *Trestněprávní revue*, č. 10, 2017, s. 221 a násl.
4. PÚRY, F.: *Úpadkové trestné činy v České republice*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015. 245 s.
5. ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha C. H. Beck, 2012. 2150 s.

ÚČELOVÉ ZLUČOVANIE SPOLOČNOSTÍ V TRESTNOPRÁVNOM KONTEXTE¹

doc. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
tomas.stremy@flaw.uniba.sk

Účelové zlučovanie spoločností v trestnoprávnom kontexte

Príspevok sa zameriava na analýzu účelového zlučovania spoločností nielen v kontexte trestného práva. Autor v texte reflektuje systematické zavedenie nových inštitútov s cieľom skvalitniť úroveň podnikateľského prostredia do nášho právneho poriadku, *inter alia* do zákona č. 513/1991 Zb. Obchodného zákonníka v znení neskorších predpisov ako napríklad register diskvalifikácií, inštitút krízy obchodnej spoločnosti, sprísnenie zodpovednosti štatutárnych orgánov. V trestnoprávnej rovine do zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov zákonodarca zavádza novú skutkovú podstatu trestného činu nekalej likvidácie postihujúcu „biele kone“, pričom v texte príspevku poukazujeme aj na chýbajúce vymedzenie pojmu „biely kôň“ a iné nedostatky prijatej úpravy.

Die gezielte Verschmelzung von Unternehmen im kriminellen Kontext

Das Papier konzentriert sich auf die Analyse der gezielten Verschmelzung von Unternehmen nicht nur im Rahmen des Strafrechts. Der Autor spiegelt die systematische Einführung neuer Institute wider, um das Geschäftsumfeld in unserem Rechtssystem zu verbessern, o.i. in Gesetz Nr. 513/1991 Coll. Das Handelsgesetzbuch in der geänderten Fassung, wie das Disqualifikationsregister, das Institute of Business Crisis und die Verschärfung der Zuständigkeit der gesetzlichen Organe. Im Strafgesetz zum Gesetz Nr. 300/2005 Coll. Das Strafgesetzbuch in der geänderten Fassung führt die neue Sachlichkeit der Straftat der unverzüglichen Liquidation von

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-15 0740.

This work was supported by the Agency for Research and Development under the contract no. APVV-15-0740.

„weißen Pferden“ ein, in der wir auch auf die fehlende Definition von „Schimmel“ und andere Mängel der verabschiedeten Änderung verweisen.

The purposeful merger of companies in the criminal context

The paper focuses on analyzing the purposeful merger of companies not only in the context of criminal law. The author reflects the systematic introduction of new institutes in order to improve the level of the business environment in our legal system, *inter alia* into law no. 513/1991 Coll. The Commercial Code as amended, such as the Disqualification Register, the Institute of Business Crisis, and the tightening of the responsibility of the statutory bodies. In the criminal law to Act no. 300/2005 Coll. The Criminal Code, as amended, introduces the new factual nature of the offence of non-reprehensible liquidation of „white horses“, in which we refer also to the missing definition of „white horse“ and other shortcomings of the adopted legislation.

Kľúčové slová: konkurz, likvidácia, register diskvalifikácií, inštitút krízy obchodnej spoločnosti, auditor, nekalá likvidácia

Schlüsselbegriffe: Insolvenz, Liquidation, Disqualifikationsregister, Wirtschaftsprüfer, unfaire Liquidation. Wirtschaftskrisenmanagementinstitut

Keywords: bankruptcy, liquidation, disqualification register, business crisis management institute, auditor, unfair liquidation

Úvod

V príspevku autor reaguje na účelové zlučovanie spoločností, ktoré sa stali populárnym a jednoduchým spôsobom zbavenia sa zodpovednosti za spoločnosti bez toho, aby prebehlo konkurzné konanie alebo riadna likvidácia spoločnosti. Mnohokrát tak dochádzalo k ukračovaniu práv veriteľov, ktorí zostávajú s neuspokojenými pohľadávkami. Prax so sebou priniesla aplikačné problémy spojené s reťazovými zlúčeniami/splynutiami obchodných spoločností realizovanými s cieľom vyhnúť sa riadnemu plneniu povinností, či už pri likvidácii spoločností alebo ich úpadku, ako aj na rôzne prístupy vytvorené praxou pri tvorbe kapitálových fondov, ktorých možnosť tvorby zo zákona implicitne vyplýva, ale nie je v súčasnosti dostatočne regulovaná.

1. Interdisciplinarita

V stave, kedy nemá spoločnosť k dispozícii nedostatok kapitálu, nebude možné, aby si spoločníci vyplácali zisk, či uprednostňovali uspokojenie svojich pohľadávok a zároveň svojich veriteľov nechávali bez zaplatených faktúr. Nová právna úprava nastavila pravidlá tak, že nie možné z takejto spo-

ločnosti „odlievať“ majetok, tak aby tieto subjekty potom ďalej nepostupovali do konkurzu alebo do umelého procesu likvidácie bez majetku, prípadne nemohli byť prevedené na biele kone. Cieľom je eliminovať poškodzovanie veriteľov spoločností.

Do zákona č. 513/1991 Zb. Obchodného zákonníka v znení neskorších predpisov (ďalej v texte len „Obchodný zákonník“) boli v priebehu roka 2016 zavedené inštitúty ako register diskvalifikácií. Do registra diskvalifikácií môže byť zapísaná fyzická osoba iba na základe súdneho rozhodnutia o diskvalifikácii, ktorým môže byť právoplatný rozsudok podľa ust. § 61 ods. 10 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej v texte len „Trestný zákon“) ukladajúci trest zákazu činnosti alebo právoplatný rozsudok súdu podľa ustanovenia § 74a ods. 5 zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii v znení neskorších predpisov, ktorým sa uloží povinnosť uhradiť zmluvnú pokutu, následne za porušenie povinnosti podať návrh na vyhlásenie konkurzu. Navyiac ak štatutári či iné zodpovedné osoby nepodajú včas návrh na vyhlásenie konkurzu, súd im uloží zaplatiť pokutu spoločnosti vo výške rovnajúcej sa polovici najnižšej hodnoty základného imania pre akciovú spoločnosť, t.j. 12 500 eur. V oboch prípadoch môže dôjsť k diskvalifikácii osôb až na obdobie 3 rokov. O tom, kto bude zapísaný do registra diskvalifikácií, rozhoduje súd. Návrh môžu podať nielen štátne orgány, ale aj veritelia, ktorí boli ukrátení o svoje pohľadávky. Ministerstvo spravodlivosti v tomto kontexte upozornilo odbornú verejnosť, že ak štatutár nepodá návrh na konkurz včas, aj v tomto prípade pôjde o trestný čin, ďalej bol zavedený inštitút krízy obchodnej spoločnosti – pričom sa ukladajú prísne postihy pri oddaľovaní riešenia úpadku spoločnosti (napr. vymáhanie zmluvnej pokuty od členov štatutárnych orgánov úpadcu) a prijímajú sa opatrenia zamedzujúce tunelovanie spoločností (napr. zákaz vrátenia vkladov).

Spoločnosti sa po novele budú môcť zlučovať aj naďalej, ale iba v prípade, ak sa týmto nedostanú do úpadku. Ak bude mať obchodná spoločnosť záujem previesť na seba inú obchodnú spoločnosť „s ekonomickými problémami“, môže tak urobiť, až na základe stanoviska audítora, že vo výsledku po zlúčení, splynutí alebo rozdelení firmy niektorý z jej právnych nástupcov nebude v úpadku. Audítora sa v prípade účelovej zmeny či manipulácie s údajmi vystaví nielen riziku straty svojej reputácie, ale aj možnému postihu v podobe straty licencie. Ako z novelizovaného znenia Spoločnosti v likvidácii alebo konkurze sa nebudú môcť zlučovať vôbec. Dôvody zavedenia novej právnej úpravy by sme mohli zhrnúť do nasledovných mikro-postulátov:

1. spoločníci a konatelia neznáme osoby, nezriedka zo zahraničia,
2. pretrvávajúce problémy s prevádzaním majetkovej účasti na právnických osobách na „biele kone“,

3. úmyselné zlučovanie spoločností s cieľom vyhýbať sa zákonným povinnostiam,
4. neplnenie daňových, odvodových povinností, poškodzovanie veriteľov,
5. interdisciplinárny charakter novej úpravy.

Sprísenie povinností štatutárnych orgánov spoločností sa týka najmä prípadov „faktickej likvidácie“ obchodnej spoločnosti tým, že sa využijú „služby“ tzv. bielych koní. Aktuálny dôvod vylúčenia pre nepodanie návrhu na vyhlásenie konkurzu včas (diskvalifikácia) sa po novom implementuje do právnej úpravy Obchodného zákonníka a rozširuje aj o vylúčenie pre prípady neposkytnutia súčinnosti. *Pro futuro* by malo byť umožnené, aby sa možnosť diskvalifikácie rozšírila aj na iné orgány ako súdy, a to za porušenia, ktoré špecifikuje sektorová legislatíva.

2. Trestný čin nekalej likvidácie

Pokiaľ ide o zavedenie novej skutkovej podstaty trestného činu nekalej likvidácie, podľa dôvodovej správy sa majú „*postihovať normami trestného práva tzv. ,biele kone‘, ako aj osoby participujúce na konaní v súvislosti s prevádzaním majetkovej účasti na právnických osobách na ,biele kone‘*“. Tak, ako naznačil Šamko, zákonodarcovi chýba definícia termínu „biely kôň“. Pokiaľ bolo zámerom zákonodarcu postihovať aj osoby, ktoré takéto „prevody“ sprostredkovávajú, potom je nevysvetliteľné, prečo nedochádza – okrem iného – k zmenám zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb v znení neskorších predpisov, pretože takéto „prevody“ na tzv. „biele kone“ často vykonávajú rôzne obchodné spoločnosti ako predmet svojej činnosti.

Šamko poukazuje na skutočnosť, že je otázne, či je naozaj nevyhnutné vytvárať špeciálne skutkové podstaty trestných činov, ktoré by postihovali tzv. „biele kone“, keďže tzv. „biele kone“ je možné aj v súčasnosti trestnoprávne postihovať, a to napríklad ako páchatel'ov či účastníkov majetkových, daňových či úpadkových trestných činov. Domnievam sa, že trestné právo v tomto kontexte nenapĺňa *ultima ratio*, ale mylná predstava zákonodarcu o všemocnosti trestného práva.

Princíp *ultima ratio* nie je adresovaný len obyvateľom štátu, ale aj zákonodarcovi. V tomto prípade však plní odlišnú úlohu. Zatiaľ čo v prípade obyvateľov ich má nabádať, aby svoje spory riešili prostredníctvom iných právnych inštitútov (ako sú napríklad prostriedky správneho práva alebo občianskeho práva), u zákonodarcu má slúžiť ako určitý korektív, aby nepodľahol prizme neúmernej kriminalizácie. Ponúka sa otázka, či práve zavedením novej skutkovej podstaty, nekalej likvidácie, nie je tento princíp

utláčaný do úzadia. Prečo vytvárame nové skutkové podstaty, keď právna úprava je v tomto smere dostačujúca.

Chcem aj poukázať na neprimeranosť trestnej sadzby v prípade § 251b ods.6. Je veľmi pravdepodobné, že v prípade sankcionovania tzv. „bielych koní“ bude samozrejmosťou napĺňanie tohto kvalifikačného znaku, pretože „biele kone“ len veľmi zriedkavo postupujú ako individuálni jedinci a väčšinou pôsobia ako členovia určitej organizovanej skupiny. Ponúka sa teda ďalšia otázka, či by tento kvalifikačný znak nemal byť zahrnutý už v základnej skutkovej podstate.

„Biele kone“ sa využívali aj v 90. rokoch 20. storočia, kedy nastávala eufória z pádu nedemokratického režimu a noví neskúsení podnikatelia sa stali „ľahkou korisťou“ tejto trestnej činnosti. Bolo by zrejme naivné sa domnievať, že po skončení 90. rokov zo slovenskej ekonomiky vymizol aj tento fenomén.

Nazeranie na „biele kone“ len ako páchatel'ov, spolupáchatel'ov alebo účastníkov trestnej činnosti je do určitej miery obmedzujúci. V niektorých špecifických prípadoch môžu byť práve „biele kone“ obeťou.

S problematikou „bielych koní“ majú skúsenosti aj Českej republiky. V tejto súvislosti by som poukázal na uznesenie Mestského súdu v Prahe vo svojom rozsudku zo dňa 6. 5. 2015 (sp. Zn. 5 To 159/2015), ktorý konštatoval, že: *„Spolupôsobenie toho, kto svoju totožnosť a svoje meno prepožičia k prevzatíu práv a povinností, ktoré v skutočnosti nechce autenticky vykonávať, resp. ju vedome vykonáva v úlohe dobrovoľnej bábky, je trestné, pokiaľ dôjde k poruchovému jednaniu, ktoré naplňuje skutkovú podstatu niektorého majetkového alebo hospodárskeho trestného činu.“*²

Predtým než budeme kriticky nazerať na skutkovú podstatu trestného činu nekalej likvidácie považujeme za dôležité oboznámiť čitateľa s inštitútom likvidácie ako takej v jej pôvodnom obchodnoprávnom kontexte a zmieniť sa o podstate inštitútu likvidácie o jej účele a priebehu, ako aj o postavení likvidátora. Podľa ust. § 68 ods. 2 zákona č. 513/1991 Z.z. Obchodného zákonníka (ďalej len v texte len “Obchodný zákonník”) zániku spoločnosti predchádza jej zrušenie s likvidáciou alebo bez likvidácie, ak jej imanie prechádza na právneho nástupcu. Likvidácia sa nevyžaduje, ak spoločnosť nemá žiaden majetok alebo ak bol zamietnutý návrh na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku, ak bol konkurz zrušený z dôvodu, že majetok úpadcu nestačí na úhradu výdavkov a odmenu správcu konkurznej podstaty, alebo bolo konkurzné konanie zastavené pre nedostatok majetku, alebo ak bol konkurz zrušený pre nedostatok majetku, prípadne ak po ukončení konkurzného konania nezostane spoločnosti žiaden majetok.

² Uznesenie Mestského súdu v Prahe, sp. Zn. 5 To 159/2015 (link: <http://codexisuno.cz/2hP#120>, ku dňu 20. 10. 2017).

Právnu úpravu likvidácie obchodnej spoločnosti nachádzame v ust. § 70 Obchodného zákonníka, podľa ktorého môžeme likvidáciu označiť ako právom ustanovený postup mimosúdneho vyporiadania majetkových pomerov zrušenej obchodnej spoločnosti, ktorej imanie neprešlo na právneho nástupcu, spočívajúci v speňažení majetku obchodnej spoločnosti, v uspokojení pohľadávok jej veriteľov zo získaného výťažku a v rozdelení likvidačného zostatku medzi spoločníkov spoločnosti. Účelom likvidácie je vyporiadanie základného imania zrušenej obchodnej spoločnosti, akým spôsobom má tento zložitý proces prebiehať však Obchodný zákonník a ani iný osobitný predpis neupravuje. Podľa O. Ovečkovej trvá likvidácia spravidla dlhší čas a predstavuje záverečnú fázu v živote obchodnej spoločnosti.³ Je obligatónym dôsledkom zrušenia právnickej osoby, pokiaľ majetok spoločnosti neprechádza na univerzálneho právneho nástupcu alebo zákon jej vyporiadanie neupravuje inak napr. vo forme konkurzného konania. Právna úprava likvidácie obchodných spoločností v ustanoveniach Obchodného zákonníka presahuje jeho zákonný rámec nakoľko predmetné ustanovenia sa subsidiárne aplikujú aj pri likvidácii iných právnických osôb než obchodných spoločností, ak nemajú právneho nástupcu a z právnych predpisov, ktoré ich upravujú nevyplýva niečo iné v zmysle ust. § 761 Obchodného zákonníka v korelácii s ust. § 20 a ods. 4 Občianskeho zákonníka.

Z pohľadu nášho záujmu považujeme za dôležité ust. § 72 Obchodného zákonníka, ktoré ako uvádza O. Ovečková na jednej strane určuje pôsobnosť likvidátora (t.j. rozsah jeho oprávnenia ako štatutárneho orgánu) a na strane druhej povinnosti likvidátora v rámci vykonávania likvidácie. V zmysle predmetného ustanovenia likvidátor robí v mene spoločnosti len úkony smerujúce k likvidácii spoločnosti, pri výkone tejto pôsobnosti plní záväzky spoločnosti, uplatňuje pohľadávky a prijíma plnenia spoločnosti, zastupuje spoločnosť pred súdmi a inými orgánmi, uzaviera zmiery a dohody o zmene zániku práv a záväzkov, pričom nové zmluvy môže uzavierať len v súvislosti s ukončením podnikateľskej činnosti. Viaceré doktrínálne názory (napr. M. Ďurica, O. Ovečková, M. Kubinec) sa pritom zhodujú, že práva a povinnosti likvidátora sú upravené len rámcovo a nedostatočne. M. Kubinec ďalej uvádza, že práve likvidátor je dominantnou postavou procesu likvidácie, máme však za to, že v prípade funkcie likvidátora ide o funkciu *sui generis*⁴, nestotožňujeme ho s orgánom spoločnosti a dokonca mu niektoré predpisy mu priznávajú procesnú subjektivitu a to napr. v prípade podania predmetného návrhu na konkurz, vykonáva ju fyzická alebo právnická osoba, ktorá priamo zo zákona, alebo na základe rozhodnutia súdu má pôsob-

³ OVEČKOVÁ, O.: *Likvidácia spoločnosti a predaj podniku*. In Právny obzor 2005, č. 6., s. 516.

⁴ KUBINEC, M.: *Zrušenie obchodnej spoločnosti a družstva likvidáciou*. In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Beli Neosolii, 7. Banská Bystrica: Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2003, s. 51-66.

nosť štatutárneho orgánu, ale je oprávnená len na výkon úkonov smerujúcich k zániku spoločnosti. Ako sme už uviedli likvidátorom môže byť fyzická aj právnická osoba, v takom prípade koná v jej mene štatutárny orgán. Likvidátorom je *ex lege* štatutárny orgán, za podmienky, že si spoločnosť nevymenuje za likvidátora inú osobu. Ak spoločnosť nemá vymenovaného likvidátora, súd poverí funkciou likvidátora štatutárny orgán, jeho člena alebo spoločníka. Ak nimi zrušená spoločnosť nedisponuje vymenuje súd za likvidátora osobu zapísanú v zozname správcov. Pôsobnosť likvidátora je určená právnym predpisom, ktorý upravuje likvidáciu príslušného druhu právnickej osoby, likvidátor je oprávnený v zásade na všetky právne úkony súvisiace s likvidáciou obchodnej spoločnosti a vedúce k výmazu spoločnosti z obchodného registra. Právna úprava zodpovednosti likvidátora za výkon jeho funkcie odkazuje na zodpovednosť štatutárnych orgánov za výkon ich funkcie.

Podľa M. Kubinca je len akýmsi právnym úzom, že podstatou likvidačného procesu je postupné efektívne speňažovanie obchodného majetku zrušenej spoločnosti alebo družstva a plnenie jej záväzkov. Má za to, že likvidácia by mala prebiehať na základe vopred vypracovaného, precízneho likvidačného plánu, ktorého obsahom by mali byť o.i. všeobecné zásady likvidácie, práva a povinnosti likvidátora, schéma likvidácie, prehľad obchodného imania spoločnosti etc.⁵ Podľa Z. Jelínka ekonomický rozbor likvidácie spoločnosti je v procese likvidácie veľmi podstatný, nakoľko musí byť zrejماً výška likvidačného zostatku na konci procesu likvidácie, alebo spoločnosť musí disponovať minimálne finančnými prostriedkami na pokrytie všetkých nákladov likvidácie vrátane uspokojenia všetkých pohľadávok. Zváženie situácie spočíva najmä v ekonomickej analýze subjektu. Považujeme za dôležité uviesť, že likvidácia *in abstracto* nie je stavom krízy obchodnej spoločnosti a po uhradení všetkých potrebných výdavkov likvidácie (i odmeny likvidátora) a zaplatení všetkých pohľadávok vrátane všetkého ich príslušenstva voči subjektu, musí zvýšiť likvidačný zostatok aspoň vo výške nula eur. V súčasnosti sa však veľmi často stretávame s fenoménom, že množstvo likvidácií je prerušených likvidátorom podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu, pretože až následne (počas likvidácie) likvidátor zistí predĺženie likvidovanej spoločnosti, podá bez zbytočného odkladu návrh na vyhlásenie konkurzu. V tejto súvislosti si šak dovoľujeme uviesť, že už pred zrušením subjektu s likvidáciou by malo byť zrejماً všetkým osobám s účasťou v spoločnosti, že mal byť zo zákona podaný návrh na vyhlásenie konkurzu. V znení súčasnej právnej úpravy podľa príslušných ustanovení zákona o konkurze a reštrukturalizácii. Inak

⁵ KUBINEC, M.: *Zrušenie obchodnej spoločnosti a družstva likvidáciou*. In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Beli Neosolii, 7. Banská Bystrica: Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2003, s. 51-66.

vzniká likvidátorovi podľa ust. § 72 ods. 2 Obchodného zákonníka, ktorý pri výkone svojej funkcie zistí predĺženie likvidovanej spoločnosti povinnosť podať bez zbytočného odkladu návrh na vyhlásenie konkurzu. Ako uvádza M. Ďurica súbeh konkurzného konania a likvidácie je riešený v prospech konkurzu, pretože vyhlásením konkurzu na majetok likvidovanej spoločnosti sa likvidácia *ex lege* prerušuje.⁶ M. Kubinec dodáva, že v praxi to znamená, že po skončení konkurzného konania likvidátor opätovne pristúpi k likvidácii daného subjektu, a to za predpokladu že zostal nejaký majetok, čo je v praxi skôr zriedkavá situácia, ale mohlo by k nej dôjsť ak počas konkurzu na majetok spoločnosti boli vylúčené niektoré veci, práva alebo iné majetkové hodnoty z konkurznej podstaty ako ťažko vymožiteľné pohľadávky, nepredajné veci etc.⁷

V prípade likvidácie spoločnosti môže byť napríklad najvhodnejšou metódou ocenenie založené na likvidačnej hodnote alebo na hodnote majetku. Podľa Z. Jelínka náklady na znalecký posudok, predmetom ktorého je stanovenie trhovej ceny hnutel'ného majetku alebo nehnuteľností predstavujú nutný výdaj likvidácie.⁸ Výber vhodnej metódy ocenenia môže závisieť od situácie na trhu, disponibility údajov alebo typu transakcie. V procese ohodnocovania t.j. stanovenia hodnoty vhodnými metódami je dôležité odlišovať na strane jednej trhovú hodnotu ako hodnotu, za ktorú k dátumu ocenenia bolo možné vymeniť v procese ekonomickej výmeny na trhu a hodnotu objektívnu, ktorá sa vo všeobecnosti v účtovných závierkach na vykazovanie trhovej hodnoty.⁹ V prípade predaja pozemkov je v zásade uspokojivým riešením vypracovanie posudku nezávislým znalcom ešte pred rokovaním o predaji na účely stanovenia trhovej hodnoty na základe všeobecne akceptovaných trhových ukazovateľov a noriem oceňovania. Metódy stanovenia aktuálnej hodnoty majetku spoločnosti zvyčajne nevedú k jednej presnej hodnote, ktorú možno prijať, ale skôr k rozsahu možných hodnôt (v závislosti od hospodárskych, právnych a iných osobitných okolností transakcie obsiahnutých v danej metóde oceňovania). Ak je cieľom ocenenia stanoviť, či je zásah štátu v súlade s trhovými podmienkami, spravidla je vhodné použiť merítka strednej hodnoty, napríklad priemer alebo medián súboru porovnateľných transakcií.

Nová skutková podstata trestného činu nekalej likvidácie je upravená nasledovne:

⁶ ĎURICA, M.: *Likvidácia spoločnosti*. In Patakyová, M. a kol.: *Obchodný zákonník, Komentár*, 4. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 352.

⁷ KUBINEC, M.: *Zrušenie obchodnej spoločnosti a družstva likvidáciou*. In *Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Beli Neosolii*, 7. Banská Bystrica: Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2003, s. 51-66.

⁸ JELÍNEK, Z.: *Likvidace stručně*. [online] (link: <http://www.zdenekjelinek.cz/index.php/krizove-izeni/likvidace>, ku dňu 11.6.2016)

⁹ HÁLEK, V.: *Oceňování majetku v praxi*. 1. vyd. Bratislava: DonauMedia, 2009, s. 156.

§ 251b
Nekalá likvidácia

- (1) *Kto v úmysle zmarit' riešenie ukončenia podnikania likvidáciou vyhľadá alebo sprostredkuje inú osobu, ktorá len prepožičiava svoje meno a priezvisko a svoju totožnosť k prevzatíu práv a povinností, ktoré nemá skutočný záujem vykonávať, za účelom prevodu účasti na právnickej osobe na takúto osobu alebo za účelom ustanovenia takejto osoby ako štatutárneho orgánu alebo člena štatutárneho orgánu právnickej osoby, potrestá sa odňatím slobody až na päť rokov.*
- (2) *Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá ten, kto v úmysle zmarit' riešenie ukončenia podnikania likvidáciou prevedie účasť na právnickej osobe na osobu, ktorá len prepožičiava svoje meno a priezvisko a svoju totožnosť k prevzatíu práv a povinností, ktoré nemá skutočný záujem vykonávať.*
- (3) *Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá ten, kto prepožičia svoje meno a priezvisko a svoju totožnosť na účel prevodu účasti na právnickej osobe alebo na účel ustanovenia ako štatutárneho orgánu alebo člena štatutárneho orgánu právnickej osoby, hoci nemá skutočný záujem o účasť na právnickej osobe alebo o pôsobenie ako štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu právnickej osoby, a mal a mohol vedieť, že ten, kto na neho previedol účasť na právnickej osobe alebo ho ustanovil ako štatutárny orgán alebo člena štatutárneho orgánu právnickej osoby, mal úmysel zmarit' riešenie ukončenia podnikania právnickej osoby likvidáciou.*
- (4) *Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odsekoch 1, 2 alebo 3*
 - a) *závažnejším spôsobom konania, alebo*
 - b) *spôsobí ním väčšiu škodu.*
- (5) *Odňatím slobody na päť rokov až dvanásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odsekoch 1, 2 alebo 3 a spôsobí ním značnú škodu.*
- (6) *Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odsekoch 1, 2 alebo 3*
 - a) *a spôsobí ním škodu veľkého rozsahu, alebo*
 - b) *ako člen nebezpečného zoskupenia.*

Pokiaľ by sme sa bližšie pozreli na novú skutkovú podstatu, zistili by sme, že *objektívna stránka trestného činu nekalej likvidácie* bude spočívať v 3 variantách konania:

- v nekalej likvidácii,
- prevodom majetkovej časti na „bieleho koňa“,
- samostatné vystupovanie ako „biely kôň“.

Ak sa niekto stane „bielym koňom“, môže byť trestne stíhaný, pričom rovnako sa to vzťahuje aj na tých, ktorí prevádzajú svoju účasť v podniku na „bieleho koňa“, alebo ktorí tieto úkony sprostredkujú.

Osobitným prípadom je likvidácia v dôsledku uloženia trestu zrušenia právnickej osoby podľa ust. § 12 zákona č. 91/2016 Z.z. vo trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb“ alebo „ZoTZPO“). Sankcie, ktoré možno uložiť právnickým osobám sú vymedzené v § 10 ZoTZPO, a to taxatívnym výpočtom. V predmetom ustanovení je upravených deväť trestov, ktoré možno uložiť právnickej osobe jednak rovnaké druhy trestov ako fyzickým osobám t.j. peňažný trest (§ 15 ZoTZPO), trest prepadnutia majetku (§ 13 ZoTZPO), trest prepadnutia veci (§ 14 ZoTZPO), trest zákazu činnosti (§ 16 ZoTZPO) a iné druhy trestov, ktoré nemožno uložiť fyzickým osobám, resp. možno ich uložiť len právnickým osobám t.j. trest zrušenia právnickej osoby (§ 12 ZoTZPO), trest zákazu prijímať dotácie alebo subvencie (§ 17 ZoTZPO), trest zákazu prijímať pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie (§ 18 ZoTZPO), trest zákazu účasti vo verejnom obstarávaní (§ 19 ZoTZPO), trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku (§ 20 ZoTZPO). Máme za to, že relevancia zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb na podnikateľské prostredie je v súčasnosti podceňovaná. S uvedeným však nemôžeme súhlasiť, pretože predmetný zákon má dosah nielen na zodpovednosť štatutárnych orgánov a iných osôb napr. aj osobu likvidátora, povinnosť mlčanlivosti, obchodné tajomstvo, náhradu škody atď. Spojenie trestného konania s následkami v obchodnoprávných alebo občianskoprávných vzťahoch je v zmysle uvedenej právnej normy v súčasnosti dokonané po teoretickej stránke (aj keď nedôsledne). Ďalej upozorňuje, že praktická stránka aplikácie nás však iba čaká a rozmery aplikácie sú rozsiahle. Najprísnejším trestom, ktorý možno uložiť právnickej osobe je trest zrušenia právnickej osoby, avšak i niektoré iné druhy trestov môžu mať pre právnickú osobu likvidačné účinky, ako napr. zákaz činnosti alebo peňažný trest, ktorý možno uložiť až do výšky 1 600 000 EUR. Podľa ust. § 12 zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb súd uloží trest zrušenia právnickej osoby, ktorá má sídlo v Slovenskej republike, ak jej činnosť bola úplne alebo prevažne využívaná na páchanie trestnej činnosti. Súd môže uložiť trest zrušenia právnickej osoby aj vtedy, ak právnickú osobu odsudzuje za trestný čin, za ktorý trestný zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov alebo trest odňatia slobody na doživotie. Právoplatnosťou rozhodnutia, ktorým bol uložený trest zrušenia právnickej osoby, vstupuje právnická osoba do likvidácie.

Na menovanie do funkcie štatutára bude potrebné mať podpisový vzor úradne overený pred notárom alebo matrikou. Reaguje sa tak na situácie, že

určitá osoba uznala cudzí podpis za vlastný, čo potom zjednodušovalo niektoré typy podvodných činností.

Predmetná novela upravuje „*lehoty splatnosti faktúr voči subdodávateľom pri verejných zákazkách*“, a to, že osoby, ktoré sú zapísané v registri partnerov verejného sektora a uzatvárajú so subdodávateľmi zmluvu na dodanie tovaru alebo služieb pre verejnú zákazku, musia plniť subdodávateľom faktúry v rovnako prísnych lehotách, v akých ich plní verejný sektor im, t. j. v lehote 30 dní. V minulosti sa stali prípady, keď spoločnosť, ktorá vyhrala verejnú zákazku, mala faktúry od verejného sektora zaplatené v relatívne krátkych lehotách, avšak svojim subdodávateľom ich posielala v oveľa dlhších.

Zmeny sa dotknú aj možnosti založiť spoločnosť s ručením obmedzeným (s. r. o.). Založiť s. r. o. dnes nemôže ten, kto je vedený v zozname daňových dlžníkov, avšak toto obmedzenie sa rozšíri aj na tých, ktorí sú zapísaní v zozname dlžníkov Sociálnej poisťovne. Na druhej strane už nebude potrebné pri zakladaní s. r. o. vždy predkladať potvrdenie správcu dane o tom, že zakladateľ nemá podlžnosti voči daňovému úradu (toto potvrdenie bude po novom potrebovať iba ten, kto je vedený v zozname daňových dlžníkov a toto potvrdenie vie eliminovať údaje zapísané v zozname dlžníkov).

Z ďalších opatrení možno uviesť *zmeny pri výmaze z Obchodného registra*. Súd pri výmaze spoločnosti bude skúmať, či firma nie je dlžníkom Sociálnej poisťovne.

Záver

Vo svojom príspevku som poukázal na „množstvo opatrení vs. efektívny spôsob“, rovnako na skutočnosť, či existuje potreba špeciálnych skutkových podstát v nadväznosti na existenciu iných skutkových podstát ekonomickej trestnej činnosti. V príspevku som – okrem iného – analyzoval potrebu novely zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb v znení neskorších predpisov, a to práve s poukazom na zavedenie novej skutkovej podstaty nekalej likvidácie do zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. V závere tohto príspevku si kladiem otázku „ochrany čistoty podnikateľského prostredia vs. *ultima ratio* trestného práva“.

Použitá literatúra

1. ČENTÉŠ, J. et. al.: *Trestný zákon s komentárom*. Bratislava : Eurokódex, 2016. ISBN 978-80-8155-066-9.
2. ČENTÉŠ J. – ŠANTA, J.: *Trestné činy hospodárske § 250-283*, Trestný zákon: veľký komentár – 2. aktual. vyd.. Žilina : Eurokódex, 2015, s. 476-542.

3. ĎURICA, M.: *Likvidácia spoločnosti*. In Patakyová, M. a kol.: *Obchodný zákonník, Komentár*, 4. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 352.
4. HÁLEK, V.: *Oceňování majetku v praxi*. 1. vyd. Bratislava : DonauMedia, 2009, s. 156.
5. JELÍNEK, Z.: *Likvidace stručně*. [online] (link:<http://www.zdenekjelinek.cz/index.php/krizove-izeni/likvidace> ku dňu 11. 6. 2016).
6. KOCINA J.: *Daňové trestné činy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2014.
7. KUBINEC, M.: *Zrušenie obchodnej spoločnosti a družstva likvidáciou*. In *Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Beli Neosolii*, 7. Banská Bystrica : Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2003, s. 51-66.
8. OVEČKOVÁ, O.: *Likvidácia spoločnosti a predaj podniku*. In *Právny obzor*, 2005, č. 6. s. 516.
9. STIERANKA J. – SABAYOVÁ M. – ŠIMONOVÁ, J.: *Daňové úniky a daňová kriminalita v Slovenskej republike*. Bratislava : Epos, 2016.
10. ŠAMKO, P.: *Daňové podvodové konania a ich dokazovanie*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2015. ISBN 9788081682629.
11. *Uznesenie Mestského súdu v Prahe*, sp. Zn. 5 To 159/2015 (link: <http://codexisuno.cz/2hP#!20>, ku dňu 20. 10. 2017).
12. <http://www.pravnelisty.sk/uvod>, ku dňu 20. 10. 2017.
13. <https://www.epravo.sk/top/clanky/stop-spekulativnym-fuziam-spolocnosti-3790.html>, ku dňu 20. 10. 2017.
14. <https://ekonomika.sme.sk/c/20503465/novela-obchodneho-zakonnika-ma-zabranit-spekulativnym-likvidaciam-firiem.html>, ku dňu 20. 10. 2017.
15. <http://www.teraz.sk/ekonomika/do-pripomienkovania-predlozilo-novelu-253405-clanok.html>, ku dňu 20. 10. 2017.
16. <https://www.etrend.sk/podnikanie/spolocnosti-v-dlhoch-sa-podvodnici-uz-tak-lahko-nezbavia.html>, ku dňu 20. 10. 2017.
17. <http://finweb.hnonline.sk/ekonomika/1011394-spekulativnym-fuziam-spolocnosti-by-malo-odzvoniť>, ku dňu 20. 10. 2017.
18. <http://www.ulpianus.sk/novinky/koniec-spekulativnym-likvidaciam-spolocnosti/>, ku dňu 20. 10. 2017.
19. <http://www.ulpianus.sk/novinky/stop-spekulativnym-fuziam-spolocnosti/>, ku dňu 20. 10. 2017.

PRINCIP *ULTIMA RATIO* A JEHO UPLATNENIE V RÁMCI MAJETKOVÝCH TRESTNÝCH ČINOV

JUDr. Eva Szabová, PhD.

JUDr. Miloš Deset, PhD.

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva a kriminológie
eva.szabova@truni.sk
milos.deset@truni.sk

Princíp *ultima ratio* a jeho uplatnenie v rámci majetkových trestných činov

Príspevok sa zaoberá otázkou uplatniteľnosti princípu *ultima ratio* na trestné činy majetkovej povahy. Autori venujú pozornosť otázke, ktorá v naznačenom kontexte vyvoláva značnú názorovú nejednotnosť nielen v oblasti právnej teórie ale tiež vo sfére aplikačnej praxe, a to otázke rozsahu aplikovateľnosti predmetného princípu v rozhodovacej činnosti súdov Slovenskej republiky. Príspevok poukazuje na dva názorové prúdy, s ktorými sa možno v tejto súvislosti stretnúť, pričom súčasne hľadá odpoveď na to, ktoré z existujúcich riešení vykazuje atribút najväčšej správnosti. Autori zároveň zdôvodňujú jednotlivé tvrdenia poukazmi na aktuálnu judikatúru existujúcu v sledovanej oblasti v Slovenskej republike, ako aj poukazmi na spôsoby riešenia načrtnutej otázky v zahraničných právnych úpravách a v aplikačnej činnosti zahraničných súdov.

The principle of *ultima ratio* and its application on the crimes against property

The contribution deals with the question of applicability of the *ultima ratio* principle on the crimes against property. The authors pay attention to the question, which raises considerable discrepancy in opinion not only in the field of legal theory but also in the sphere of application practice, namely the question of the scope of applicability of the principle in question in the decision-making process of courts in Slovak Republic. The contribution points to two opinion streams that can be encountered in this context, and at the same time looks at the answer which one from the existing solutions can be described as the most accurate. At the same time, the authors justify their opinions by pointing to the current jurisprudence existing in the monitored

area in the Slovak Republic, as well as to the ways of solving the issue in question in foreign legal regulations and in the application practice of foreign courts.

Das Prinzip der letzten Ratio und ihre Anwendung bei Eigentumsdelikten

Die Arbeit beschäftigt sich mit der Anwendbarkeit der ultima ratio auf Verbrechen von Eigentumscharakter. Die Autoren befassen sich mit der Frage, die im angeführten Zusammenhang erhebliche Meinungsunterschiede nicht nur auf dem Gebiet der Rechtstheorie, sondern auch im Bereich der Antragspraxis, auf die Frage der Anwendbarkeit des fraglichen Grundsatzes im Entscheidungsprozess der Gerichte der Slowakischen Republik aufwirft. Der Beitrag verweist auf zwei Meinungsströme, die in diesem Kontext angegriffen werden können, während die Antwort darauf betrachtet wird, welche der existierenden Lösungen das genaueste Attribut zeigt. Gleichzeitig begründen die Autoren die einzelnen Behauptungen mit einem Hinweis auf die derzeitige Rechtsprechung im Überwachungsbereich der Slowakischen Republik sowie auf die Lösung der skizzierten Frage in ausländischen Rechtsvorschriften und in der Anwendungstätigkeit ausländischer Gerichte.

Kľúčové slová: ultima ratio, subsidiarita trestnej represie, majetkové trestné činy, prístup sensu largo, prístup sensu stricto, formálne poňatie trestného činu, materiálny korektív

Key words: ultima ratio, subsidiarity of criminal repression, crimes against property, sensu largo approach, sensu stricto approach, formal concept of criminal offence, material corrective

Schlüsselbegriffe: ultima ratio, Subsidiarität der kriminellen Repression, Eigentumsdelikte, sensu largo Ansatz, sensu stricto Ansatz, formaler Begriff des Verbrechens, materielle Korrektur

Úvod

Princíp ultima ratio predstavuje zásadný princíp uplatňovaný vo väčšine právnych poriadkov kontinentálneho právneho systému, právny poriadok Slovenskej republiky (ďalej iba „SR“) nevynímajúc. Aj napriek tomu, že princíp ultima ratio je v kruhoch odbornej verejnosti princípom známym, je na prvom mieste potrebné aspoň v stručnosti zadefinovať podstatu nastoleného princípu. Uvedený princíp, ktorý je nerozlučne previazaný s princípom subsidiarity trestnej represie, možno zjednodušene popísať ako princíp, na podklade ktorého by samotné trestné právo, resp. trestnoprávna represia z dôvodu značnej striktnosti a zásadnosti z nich plynúcich právnych dôsledkov, mali predstavovať krajný scenár zásahu štátu do konkrétnych vzťahov.¹

¹ WENDT, R.: The principle of „Ultima ratio“ and/or the principle of proportionality. *Oñati Socio-legal Series*. vol. 3, 2013, no. 1, p. 85.

Ide tak o krajný prostriedok ochrany pred spoločensky najnebezpečnejšími protiprávnymi deliktami.² Iba v prípade, že ostatnými prostriedkami, predovšetkým prostriedkami práva občianskeho či správneho, nemožno dosiahnuť sledovaný cieľ, môže štát siahnúť po drastickejšom prostriedku vo forme trestnoprávneho postihu páchatel'a.³

1. Ultima ratio vo sfére majetkových trestných činov

Predtým ako podrobnejšie poukážeme na spôsob uplatňovania princípu ultima ratio v oblasti riešenia majetkových trestných činov, považujeme za vhodné v krátkosti zdôvodniť skutočnosť, prečo otázka využitia, resp. nevyžitia predmetného princípu rezonuje najzásadnejšie práve v kontexte trestných činov majetkovej povahy. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na to, že prevažná väčšina trestných činov obsiahnutých v štvrtej hlave Trestného zákona predstavuje také trestné činy, ktoré majú svoj základ v súkromnom práve, resp. v konkrétnych súkromnoprávných vzťahoch. A práve táto skutočnosť je kľúčovým „kameňom úrazu“ pokiaľ ide o rozriešenie problému týkajúceho sa rozsahu aplikovateľnosti princípu ultima ratio v oblasti trestného práva. V naznačenom kontexte totiž zákonite vyvstáva otázka, či v prípade porušenia predmetných vzťahov posúdiť konanie páchatel'a ako trestný čin a uplatniť prostriedky trestnoprávneho donútenia alebo či je postačujúce ponechať jeho posúdenie v rovine súkromného práva a prenechať jeho riešenie na aktivite účastníka, resp. účastníkov predmetného vzťahu za využitia prostriedkov občianskeho alebo obchodného práva. A práve rozriešenie nastolenej otázky vyvoláva v právnoteoretických kruhoch ale rovnako tiež v oblasti aplikačnej praxe zásadnú a neustále pretrvávajúcu názorovú roztrieštenosť a nejednotnosť.

V súvislosti s hľadaním čo najvhodnejšej odpovede na popísaný problém je vhodné, z dôvodu úplnosti výkladu, poukázať aj na právne názory, ktoré sa v skúmanej oblasti objavujú a ktorým možno prisúdiť prívlastok najstriktnejšie. Naznačený názorový prúd vychádza z myšlienky, podľa ktorej by sa mal princíp ultima ratio uplatňovať výlučne v normotvornej činnosti. S takýmto prístupom k chápaniu použitia princípu ultima ratio sa možno na úrovni aplikačnej praxe stretnúť predovšetkým v argumentácii prokuratúry v rámci odvolaní, prípadne dovolaní, ktoré z jej strany smerujú, resp. smerovali voči rozhodnutiam odvolávajúcim sa práve na použitie princípu ul-

² ČENTÍK, T.: Kde sú hranice aplikácie princípu ultima ratio v trestnom práve? *Právne listy*. Publikované: 06. 10. 2015. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a405-kde-su-hranice-aplikacie-principu-ultima-ratio-v-trestnom-prave>

³ BAUMANN, J. – WEBER, U. – MITSCH, W.: *Strafrecht allgemeiner teil*. 11-th ed. Bielefeld: Gieseking, § 3 III 2.

tima ratio. V predmetnej argumentácii rezonovali názory, podľa ktorých by mal byť princíp „ultima ratio“ primárne chápaný ako princíp obmedzujúci výlučne zákonodarcu v použití trestnoprávneho riešenia protiprávnych konaní vo vzťahu k ostatnej deliktuálnej úprave inkorporovanej v predpisoch občianskoprávnych, administratívnych či obchodnoprávnych. V zmysle uvedeného by mal byť predmetný princíp naplnený už samotným legislatívnym riešením obsiahnutým v príslušných trestnoprávnych normách, resp. kódexoch.⁴ Aplikáciu princípu ultima ratio na posúdenie formálnej a materiálnej stránky trestného činu preto prokuratúra chápala ako prvok súdneho aktivizmu, vymykajúci sa kontinentálnemu chápaniu súdnej moci, ktorý je zrejším zásahom do kompetencie legislatívneho orgánu.⁵ V nadväznosti na uvedené je však potrebné zdôrazniť, že takýto značne obmedzujúci náhľad na použiteľnosť princípu ultima ratio v majetkových veciach bol preklenutý pomerne známym rozhodnutím pochádzajúcim z činnosti Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej iba „NS SR“) z 13. augusta 2013. V zmysle predmetného rozhodnutia možno pravidlo „ultima ratio“ uplatniť prostredníctvom materiálneho korektívu, teda v rozsahu ustanovenia § 10 ods. 2 Trestného zákona (ďalej iba „TZ“). Povedané inými slovami Najvyšší súd oklieštil možnosť aplikácie princípu ultima ratio výlučne na takú protiprávnu činnosť, ktorá nadobúda podobu prečinov.⁶ V súvislosti s predmetným rozhodnutím je potrebné uviesť, že jeho prijatím nastal veľký posun napred pokiaľ ide otázku možnosti aplikovania princípu ultima ratio v rozhodovacej praxi súdov. Na jeho podklade sa totiž podarilo preklenúť nejednoznačnosť a najmä nevôľu prokuratúry pokiaľ ide o poňatie princípu ultima ratio ako princípu priamo použiteľného orgánmi činnými v trestnom konaní a predovšetkým súdmi, aj napriek tomu, že sa tak stalo iba v čiastočnom meradle, ako bude popísané nižšie. Súčasne je potrebné zdôrazniť, že v predmetnom rozhodnutí sa odráža jeden z dvoch právnoteoretických prístupov k aplikácii princípu ultima ratio. Ide konkrétne o prístup sensu stricto, v zmysle ktorého aplikácia predmetného princípu prichádza do úvahy výlučne tam, kde je pomocou materiálneho korektívu vytvorený priestor pre posúdenie závažnosti určitého konania a rozhodnutie, či použitie trestnoprávneho donútenia je v danom prípade nevyhnutné.⁷ Predmetný prístup sensu stricto vníma princíp ultima ratio ako princíp v aplikáčnej praxi

⁴ ŠAMKO, P.: Princíp ultima ratio. Významné interpretačné pravidlo alebo prehnaný súdny aktivizmus bez opory v zákone a judikatúre? *Právne listy*. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a215-princip-ultima-ratio.-vznamne-interpretacne-pravidlo-alebo-prehnany-sudny-aktivizmus-bez-opory-v-zakone-a-judikature>

⁵ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 5 Tdo 24/2011

⁶ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2 Tdo 35/2013

⁷ ČENTÍK, T.: Kde sú hranice aplikácie princípu ultima ratio v trestnom práve? *Právne listy*. Publikované: 06. 10. 2015. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a405-kde-su-hranice-aplikacie-principu-ultima-ratio-v-trestnom-prave>

veľmi nápomocný, keďže umožňuje odlišiť „bagateľné“ prípady od skutočnej trestnej činnosti, no uvedený prístup súčasne zdôrazňuje, že aplikácia daného princípu musí mať určité hranice. Povedané inými slovami nie je možné používať ho v takých prípadoch, ktoré síce majú súkromnoprávny základ, ale je potrebné ich vnímať ako závažné excesy zo súkromnoprávnych vzťahov, ktoré už zjavne vybočujú z rámca bežných súkromnoprávnych vzťahov a naplňajú znaky konkrétnej skutkovej podstaty trestného činu. Práve preto je možné daný princíp aplikovať výlučne na skutky, ktoré je možné subsumovať len pod zákonné znaky prečinu.⁸

Na podklade vyššie uvedených skutočností možno dospieť ku konštatovaniu, že k aplikácii princípu ultima ratio v rozhodovacej praxi súdov, teda k uprednostneniu zodpovednosti podľa noriem netrestnoprávnej povahy pred postihom páchatel'a prostredníctvom noriem trestného práva, môže prísť za kumulatívneho splnenia dvoch podmienok:

- a) ide o prípad, ktorý výhradne spadá do sféry občianskoprávnych alebo obchodných vzťahov, pričom
- b) tento prípad len „zdanlivo“ naplňa formálne znaky skutkovej podstaty trestného činu.⁹

2. Princíp ultima ratio a jeho extenzívne poňatie

Aj napriek nepochybnnej váhe, ktorá prislúcha rozhodnutiu NS SR z roku 2013, nemožno v jeho súvislosti vysloviť konštatovanie o tom, že by otázku využiteľnosti princípu ultima ratio vyriešilo v absolútnom zmysle slova. Uvedené možno vyvodit' z analýzy následne prijímaných súdnych rozhodnutí. V tejto súvislosti je dokonca možné uviesť, že priamo v samotnej činnosti NS SR sa pri riešení predmetnej otázky objavuje akýsi schyzofrénny prístup. Aj napriek existencii už spomínaného rozhodnutia sa totiž možno stretnúť s rozhodnutiami pochádzajúcimi z dielne toho istého súdneho orgánu smerujúce k úplne odlišnému spôsobu uplatnenia daného princípu v aplikáčnej praxi. Konkrétnejšie je možné poukázať na rozhodnutie NS SR z 10. decembra 2014, sp. zn. 1 To 12/2014. Aj napriek tomu, že v súvislosti s hodnotením daného rozhodnutia sa možno stretnúť s konštatovaním o postupovaní NS SR v rozpore s ustálenou rozhodovacou praxou, domnievame sa, že dané rozhodnutie nie je možné chápať ako ignorovanie tak nadneseného rozhodnutia z 13. augusta 2013, ale v jeho rámci možno spozorovať snahu NS SR o prekonanie reštriktívneho spôsobu uplatňovania princípu ul-

⁸ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. Tpj 45/2013

⁹ Tamtiež

tima ratio (sensu stricto prístup) a snahu o presadenie tzv. prístupu sensu largo, teda prístupu extenzívneho.

Na rozdiel od prístupu sensu stricto je zmieneny prístup postavený na premise, v zmysle ktorej by bolo vhodné a potrebné zvažovať aplikáciu princípu ultima ratio nielen pri prečinoch ale rovnako tiež pri zločinoch či obzvlášť závažných zločinoch. Zástancovia extenzívneho spôsobu uplatňovania princípu ultima ratio na majetkové trestné činy totiž zastávajú právny názor, v zmysle ktorého trestné činy majetkovej povahy, akými sú trestný čin sprenevery či trestný čin podvodu, sú takými skutkami so súkromnoprávnym základom, v prípade ktorých osobitne platí, že závisí predovšetkým na individuálnej aktivite osôb, aby „strážili“ svoje práva, ktorým má súdna moc poskytovať ochranu. Je preto v zásade neprijateľné, aby trestné právo suplovalo spomenutú aktivitu jednotlivcov, od ktorých sa primárne pre sféru súkromnoprávných vzťahov očakáva a vyžaduje, aby si svoje práva ochraňovali samostatne. Princíp sensu largo je tak postavený na premise, v zmysle ktorej je neprípustné, aby orgány činné v trestnom konaní a trestné súdy nahrádzali činnosť súdov v občianskoprávnom konaní, ktorých úlohou je ochrana prevažne celospoločenských hodnôt a nie priamo konkrétnych subjektívnych práv jednotlivca, ktoré svojou povahou spočívajú v súkromnoprávnej sfére. Zástancovia uvedeného prístupu poukazujú na to, že pokiaľ by sme taký scenár pripustili, dospeli by sme súčasne k stavu charakterizovateľnému nerovným postavením zainteresovaných osôb vo vzájomných záväzkovo právnych vzťahoch, teda znerovnoprávnením osôb v ich vzájomných vzťahoch a neúctou orgánov verejnej moci k rovnosti občanov. Na základe prístupu sensu largo tak má byť ochrana majetkových vzťahov uplatňovaná v prvom rade prostriedkami občianskeho a obchodného práva a až tam, kde je taká ochrana neúčinná, je na mieste uvažovať o uplatnení noriem trestného práva, resp. o vyvedení trestnej zodpovednosti.¹⁰

V tejto súvislosti je vhodné poukázať na protinázory, ktoré myšlienky obsiahnuté v prístupe sensu largo jednoznačne zavrhuje. Jeden z právnych názorov vypovedajúcich proti takto široko nastavenému uplatňovaniu princípu ultima ratio v aplikačnej praxi súdnych orgánov bol vyslovený Najvyšším súdom SR v rámci jeho rozhodnutia vydaného pod spisovou značkou 2 Tdo 41/2015. Argumentácia súdu vychádzala z domnienky, v zmysle ktorej ak by súdna moc „oslobodzovala“ zločiny a obzvlášť závažné zločiny s odkazom na princíp ultima ratio, potom by sa mohla harmónia vzájomnej kontroly a rozdelenia právomoci zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci narušiť, pretože súdna moc by sama tvorila, resp. pretvárala zákony v rozpore s tým, ako ich prijala zákonodarná moc. Preto aj aplikácia princípu ultima ratio v trestnom konaní musí mať isté pravidlá, ktoré nemôžu byť založené

¹⁰ Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 23.03.2004 sp. zn. I US 4/2004

na svojvoľnom výklade zákona súdom. A práve základným pravidlom určujúcim hranice uplatnenia princípu ultima ratio je už spomínaná uplatniteľnosť výlučne na prečiny prostredníctvom priestoru, ktorý nám tu vytvára materiálny korektív.

S absolútnym odchylením sa od predmetného názoru sa však možno stretnúť práve v odôvodnení obsiahnutom v už zmienenom rozhodnutí NS SR z 10. decembra 2014. V tejto súvislosti je vhodné stručne načrtnúť, že prípad, ktorého sa predmetné rozhodnutie NS SR týka, spočíval v konaní obvinenej osoby – konateľa poškodenej spoločnosti, ktorý svojvoľne rozpredával majetok dotknutej spoločnosti osobám jemu blízkym, pričom v dôsledku jeho konania bola dotknutej spoločnosti spôsobená škoda veľkého rozsahu v celkovej výške 473.098 € a tiež prišlo k obmedzeniu činnosti tejto spoločnosti na niekoľko mesiacov, nakoľko firma ostala bez výrobných prostriedkov. NS SR ako súd odvolací zrušil rozsudok prvostupňového súdu a oslobodil obvineného spod obžaloby krajského prokurátora pre trestný čin kvalifikovaný ako trestný čin sprenevery podľa § 213 ods. 4 TZ. Jedným zo základných vodítok, ktorými sa pri posúdení predmetnej veci riadil NS SR, bolo zhodnotenie, že poškodená spoločnosť disponovala dostatočnými prostriedkami občianskeho a obchodného práva smerujúcimi k ochrane jej práv a oprávnených záujmov. NS SR v danom prípade de facto uplatnil extenzívne uplatnenie princípu ultima ratio bez ohľadu na rozlišovania formálneho a materiálneho poňatia trestného činu. Vyslovil totiž, že tam, kde postačujú prostriedky súkromného práva, sú trestnoprávne prostriedky nielen nadbytočné, ale tiež neprípustné, pričom trestné právo má miesto výlučne tam, kde iné prostriedky sú vyčerpané, neúčinné alebo nevhodné.¹¹ Keďže v tejto súvislosti môže vyvstať otázka, resp. polemika o obsahovej náplni pojmu „neúčinnosť mimotrestných prostriedkov“, vyslovil NS SR v danom prípade konštatovanie, v zmysle ktorého skutočnosť, že poškodený v občianskom súdnom konaní nie je úspešný, tak ako tomu bolo v konkrétnej posudzovanej veci, ešte neznamená, že takáto ochrana jeho majetkových práv je neúčinná, a teda že je nevyhnutné automaticky siahnuť po trestnoprávných prostriedkoch.

V súvislosti s predmetným konštatovaním vysloveným zo strany NS SR sa však zákonite natíska otázka, či by sme mali mať na základe argumentácie NS SR a za použitia výkladu argumentum a contrario za ustálené, že pokiaľ poškodená osoba bude v občianskom súdnom konaní úspešná, znamená to, že takáto ochrana jej majetkových práv zabezpečená prostriedkami občianskeho práva je automaticky vyhodnotiteľná ako účinná, efektívna a postačujúca? Domnievame sa, že práve v tomto bode vzniká najväčšie množ-

¹¹ NETT, A.: Zásada ultima ratio, účinná lýtost a daňový delikt v novém Trestním zákonníku. *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*, 1. edition. Brno : Masaryk University, 2009.

stvo argumentov vypovedajúcich proti uplatňovaniu prístupu *sensu largo*. Pokiaľ by sme totiž hľadali odpoveď na položenú otázku, musíme sa vysporiadať s otázkou funkcií práva trestného na jednej strane a práva občianskeho, resp. obchodného na strane druhej. Trestné právo je totiž charakterizované jednotou prevencie a represie. Inak povedané jeho účelom je nielen uloženie trestnej sankcie, ale aj prevencia spočívajúca v predchádzaní páchania trestných činom jedným a tým istým páchatelom (individuálna prevencia), ale aj v predchádzaní, resp. odstrašení od páchania trestných činov obdobnej povahy vo vzťahu k ďalším iným potenciálnym páchatelom (generálna prevencia).¹² Na strane druhej účel prostriedkov iných právnych odvetví je odlišný. Úlohou súkromnoprávných prostriedkov, uplatňovaných subjektami, do práv ktorých bolo zasiahnuté, je predovšetkým reparácia vzniknutého protiprávneho stavu z hľadiska iných než represívnych kritérií a reštitúcia porušených práv (náhrada škody alebo nemajetkovej ujmy či revindikácia). Takéto súkromnoprávne prostriedky však nemajú takmer žiadny preventívny účinok a aj v prípade ich úspešného uplatnenia zo strany poškodeného, dochádza rozsudkom iba k uloženiu povinnosti zaplatiť to, čo je páchatel povinný zaplatiť aj bez existencie daného rozsudku. Uvedený prostriedok však žiadnym spôsobom nezabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti.

V tejto súvislosti je vhodné doplniť, že práve otázka absentujúcej preventívnej funkcie mimotrestných právnych prostriedkov hovorí proti extenzívnemu uplatňovaniu princípu *ultima ratio* nielen v našich podmienkach ale rovnako tiež v zahraničí. V tejto súvislosti je možné poukázať na situáciu v Nemecku. Nemecký ústavný súd totiž dospel pri posudzovaní otázky o dostatočnosti použitia mimotrestných prostriedkov k záveru, ktorý sa zhoduje s hlavným argumentom proponentov reštriktívneho uplatňovania princípu *ultima ratio*. Nemecký ústavný súd vyslovil, že aj napriek tomu, že sú na riešenie konkrétnej veci k dispozícii menej závažné prostriedky ochrany práv, nebezpečenstvo opakovania protiprávneho konania plynúce z absencie sankcie trestnoprávnej povahy je priveľmi vysoké. Uvedená skutočnosť, obava sa pomerne zásadne reflektuje aj v rozhodovacej činnosti nemeckých súdov nižšieho stupňa, ktorá vypovedá o tom, že sila princípu *ultima ratio* je v nemeckých podmienkach oveľa nižšia než naznačuje jeho teoretickoprávne vyjadrenie.¹³

Domnievame sa, že proti extenzívnemu uplatňovaniu princípu *ultima ratio* hovorí tiež tá skutočnosť, že princíp *ultima ratio*, resp. zásada trestnej represie nie je v platnom a účinnom TZ priamo zakotvená. Jeho uplatnenie

¹² ČENTÍK, T.: Kde sú hranice aplikácie princípu *ultima ratio* v trestnom práve? *Právne listy*. Publikované: 06. 10. 2015. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a405-kde-su-hranice-aplikacie-principu-ultima-ratio-v-trestnom-prave>

¹³ WENDT, R.: The principle of „*Ultima ratio*“ and/or the principle of proportionality. *Oñati Socio-legal Series*, vol. 3, 2013, no. 1, p. 89.

tak prichádza do úvahy jedine prostredníctvom materiálneho korektívu obsahnutého v ustanovení § 10 ods. 2 TZ viazaného výlučne na kategóriu prečinov. Na základe uvedeného by preto bolo možné súhlasiť s tvrdením, že uplatnenie princípu ultima ratio na skutok kvalifikovateľný ako zločin alebo obzvlášť závažný zločin je neprípustné a to aj vtedy, pokiaľ by sa takéto uplatnenie javilo s ohľadom na konkrétny prípad ako správne a opodstatnené – zastavenie trestného konania či oslobodenie páchatel'a by totiž v takom prípade nebolo možné posúdiť ako krok zákonný a to z dôvodu absentujúcej právnej úpravy, ktorá by také použitie zdôvodňovala. V tejto súvislosti však možno uviesť, že vo sfére majetkovej trestnej činnosti sa pomerne jednoducho môže vyskytnúť prípad, skutok, kvalifikovateľný napr. ako zločin sprenevery, pre ktorý by sa javilo ako postačujúce jeho riešenie prostriedkami súkromného práva. V tomto kontexte sa preto objavujú názory, v zmysle ktorých je potrebné na princíp ultima ratio nahliadať ako na jedno z interpretačných pravidiel, pre ktoré je typické, že v písanom práve explicitne upravené nie sú, no ich existencia sa vyvodzuje z konkrétneho obsahu právnej normy. Prostredníctvom takéhoto uplatnenia princípu ultima ratio, teda jeho použitia ako výkladového pravidla by následne bolo možné odlíšiť trestné činy od zdanlivých trestných činov, teda od trestných činov, pri ktorých prišlo k naplneniu formálnych znakov skutkovej podstaty.¹⁴ Takéto riešenie pôsobí ako veľmi logické a správne, no pokiaľ nahliadneme na rozhodovacia činnosť NS SR, konkrétne na prípade, v ktorých NS SR vystupuje ako súd odvolací alebo dovolací, prichádzame k zisteniu, že NS SR sa v konečnom dôsledku pridŕža rozhodnutia z 13. augusta 2013 (2 Tdo 35/2013), teda rozhodnutia zakotvujúceho reštriktívne uplatňovanie princípu ultima ratio. V tejto súvislosti si preto dovoľujeme vysloviť domnienku, v zmysle ktorej pravdepodobne najideálnejším riešením, ako zabezpečiť, že uplatnenie princípu ultima ratio na trestné činy iné ako prečiny bude zhodnoteného ako zákonné, je nasledovanie vzoru právnych úprav, ktoré predmetný princíp, resp. pravidlo subsidiarity trestnej represie zakotvujú explicitne vo svojich trestnoprávných kódexoch.

Práve takéhoto počinu sme svedkom od roku 2009 aj v Českej republike. Český zákonodarca sa totiž vybral smerom explicitného zakotvenia subsidiarity trestnej represie a jej zaradenia medzi základy trestnej zodpovednosti. K uvedenému kroku pritom pristúpil v ustanovení § 12 zákona č. 40/2009 Sb. Trestníhó zákoníka. Zásada subsidiarity trestnej represie je v predmetnom ustanovení vyjadrená nasledovnými slovami: „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech

¹⁴ ŠAMKO, P.: Princíp ultima ratio. Významné interpretačné pravidlo alebo prehnaný súdny aktivizmus bez opory v zákone a judikatúre? *Právne listy*. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a215-princip-ultima-ratio.-vyznamne-interpretacne-pravidlo-alebo-prehnany-sudny-aktivizmus-bez-opory-v-zakone-a-judikature>

spoločensky škodlivých, ve ktorých nepostačuje uplatnení zodpovednosti podle jiného právního předpisu“. Dôvodová správa k Trestnému zákonníku koncipuje v tejto súvislosti „presvedčenie, že ochranu práv a slobôd jednotlivcov, vrátane ich života, zdravia, ako aj ochranu majetku, práv a chránených záujmov právnických osôb, ako i demokratického štátneho a spoločenského zriadenia, je treba dosahovať predovšetkým mimotrestnými prostriedkami“. Princíp ultima ratio tiež stavia do pozície interpretačného pravidla. Konštatuje totiž, že znaky trestného činu je potrebné vykladať tak, aby bol trestný čin považovaný za spoločensky škodlivý. Uvedené však neznamená návrat k materiálnemu chápaniu trestného činu. Spoločenská nebezpečnosť činu totiž nie je obsiahnutá v definícii trestného činu, ktorá je kľúčová pre zodpovedanie otázky o spôsobe poňatia trestného činu. Ustanovenie českého Trestného zákonníka upravujúce princíp ultima ratio tak nepopiera ani nevyvracia formálne poňatie trestného činu, na ktorom je postavené české trestné právo hmotné.¹⁵

Záver

Otázka rozsahu uplatniteľnosti princípu ultima ratio na prípady trestnej činnosti majetkovej povahy je v podmienkach Slovenskej republiky aj naďalej otázkou charakterizovanou značnou názorovou nejednotnosťou. Určité riešenie tohto negatívneho stavu je možné vidieť v nasledovaní vzoru Českej republiky a v zaradení princípu ultima ratio, resp. zásady subsidiarity trestnej represie priamo do Trestného zákona. Domnievame sa, že prostredníctvom využitia tohto riešenia by sme sa vyhli situáciám, kedy sú prípady aplikácie princípu ultima ratio na trestné činy iné ako prečiny automaticky zmietnuté zo strany NS SR „zo stola“ s odvolaním sa na už zmienený judikát z roku 2013 obmedzujúci uplatňovanie princípu ultima ratio výlučne na kategóriu prečinov. Súčasne si dovoľujeme vysloviť konštatovanie, že nie je správne a ani vhodné neuplatniť trestnoprávnu zodpovednosť len preto, že prišlo alebo súčasne dochádza k súbežnému uplatneniu súkromnoprávnej sankcie, resp. jej zodpovedajúceho právneho prostriedku, viazaného na úkon poškodeného. Taký právny postih sa totiž môže uplatňovať súbežne s trestnoprávnou sankciou a nie je s ňou nezlučiteľný, ale práve naopak, ide o synchronný sankčný systém s reštitučnou, represívnou a preventívnou funkciou, ktorého prvky sa vzájomne dopĺňajú.¹⁶

¹⁵ HAMRANOVÁ, D.: Uplatňovanie princípu ultima ratio a zásady subsidiarity trestnoprávnej represie v majetkovej kriminalite. *Majetkové a hospodárske trestné činy včera a dnes : zborník z konferencie*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 321.

¹⁶ Rozhodnutie najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 1 Tdo V 10/2015

Použitá literatúra

1. BAUMANN, J. – WEBER, U. – MITSCH, W.: Strafrecht allgemeiner teil. 11-th ed. Bielefeld: Giesecking, § 3 III 2.
2. ČENTÍK, T.: Kde sú hranice aplikácie princípu ultima ratio v trestnom práve? In *Právne listy*. Publikované: 06. 10. 2015. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a405-kde-su-hranice-aplikacie-principu-ultima-ratio-v-trestnom-prave>
3. HAMRANOVÁ, D.: Uplatňovanie princípu ultima ratio a zásady subsidiarity trestnoprávnej represie v majetkovej kriminalite. In *Majetkové a hospodárske trestné činy včera a dnes : zborník z konferencie*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 318-333.
4. Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 23.03.2004, sp. zn. I US 4/2004
5. Nett, A.: Zásada ultima ratio, účinná lítost a daňový delikt v novém Trestním zákonníku. Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno : Masaryk University, 2009. ISBN 978-80-210-4990-1
6. Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 5 Tdo 24/2011
7. Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2 Tdo 35/2013
8. Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. Tpj 45/2013
9. Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 1 Tdo V 10/2015
10. ŠAMKO, P.: Princíp ultima ratio. Významné interpretačné pravidlo alebo prehnaný súdny aktivizmus bez opory v zákone a judikatúre? In *Právne listy*. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a215-princip-ultima-ratio.-vyznamne-interpretacne-pravidlo-alebo-prehnany-sudny-aktivizmus-bez-opory-v-zakone-a-judikature>
11. WENDT, R.: The principle of „Ultima ratio“ and/or the principle of proportionality. *Oñati Socio-legal Series*, vol. 3, 2013, no. 1, p. 81-94.

**K OTÁZKE, ČI MOŽNO SPRÁVCU
KONKURZNEJ PODSTATY UVIESŤ DO OMYLU
V ZMYSE ZNAKOV SKUTKOVEJ PODSTATY
TRESTNÉHO ČINU PODVODU**

JUDr. Peter Šamko

Krajský súd v Bratislave
peter.samko@justice.sk

**K otázke, či možno správcu konkurznej podstaty
uviesť do omylu v zmysle znakov skutkovej podstaty trestného
činu podvodu**

Článok sa zaoberá tým ako správne právne kvalifikovať konania, v ktorých veriteľ prihlási do konkurzu neexistujúcu alebo nadhodnotenú pohľadávku a či v takýchto prípadoch možno skutok kvalifikovať ako trestný čin podvodu, respektíve, či možno správcu konkurznej podstaty považovať za osobu konajúcu v omyle.

**The question of whether the insolvency administrator
can be misled in the sense of the offense „fraud“**

The article addresses the question of the correct legal characterisation of a situation in which a creditor presents an invented or inflated claim in bankruptcy proceedings, asking in particular whether this can be properly characterised as the crime of fraud, and consequently whether the trustee in bankruptcy should be understood as a person acting in error.

**Ob der Insolvenzverwalter im Sinne des Tatbestands
des Betruges irregeführt werden kann**

Der Artikel befasst sich mit der Frage der korrekten Rechtsqualifikation von Handlungen, bei denen der Gläubiger in Konkurs eine nicht bestehende oder eine überbewertete Forderung meldet, und ob die Tat in diesen Fällen als Straftat eingestuft werden kann oder ob der Verwalter im Irrtum handelt.

Kľúčové slová: správca konkurznej podstaty, omyl, podvod, veriteľ, poškodzovanie veriteľa, pohľadávka

Keywords: trustee in bankruptcy, error, fraud, creditor, unfair prejudice to a creditor, debt

Schlüsselbegriffe: Insolvenzverwalter, Irrtum, Betrug, Gläubiger, Schädigung des Gläubigers, Forderung

Úvod

Cieľom toho príspevku je zamyslieť sa nad tým ako správne právne kvalifikovať prípady, v ktorých „vyrobený, či vymyslený“ veriteľ prihlási do konkurzu fiktívnu (neexistujúcu) pohľadávku, prípadne aj tvrdí, že je zabezpečený veriteľ¹, respektíve skutočný veriteľ prihlási do konkurzu svoju reálne existujúcu pohľadávku voči úpadcovi, avšak túto neoprávnene nadhodnotí.

V aplikačnej praxi takéto protiprávne konania zo strany údajných, či skutočných veriteľov úpadcu bývajú spravidla právne kvalifikované ako trestný čin podvodu podľa § 221 Tr. zák., pričom sa vychádza z predpokladu, že osobou uvádzanou do omylu zo strany (fiktívnych, či nadhodnotených) veriteľov je správca konkurznej podstaty s tým, že škodou by tu mala byť suma rovnajúca sa prihlásenej neexistujúcej pohľadávke (ak bola alebo by mohla byť v konkurze uspokojená celá), respektíve suma rovnajúca sa pomernej časti, ktorá by bola takémuto veriteľovi vyplatená, pokiaľ by speňažovaný majetok úpadcu nebol schopný pokryť všetky pohľadávky veriteľov v ich celosti. Pri použití právnej kvalifikácie trestného činu podvodu nie je aplikačná prax jednotná v tom, či má byť poškodenou osobou úpadca alebo zvyšní (skutoční) veritelia.

O správnosti použitia tejto právnej kvalifikácie však možno mať určité pochybnosti. V prvom rade je pochybným, či správcu konkurznej podstaty, pri preskúmvávaní prihlásených pohľadávok, možno považovať za osobu, ktorú je možné uviesť do omylu v zmysle znakov základnej skutkovej podstaty trestného činu podvodu podľa § 221 ods. 1 Tr. zák. a pochybným je aj to, či nepopretie prihlásenej pohľadávky zo strany správcu konkurznej podstaty možno považovať za vykonanie majetkovej dispozície správcom konkurznej podstaty v dôsledku ktorej by konkrétnej osobe vznikla škoda na majetku, nakoľko v tejto fáze konkurzu nevykonáva správca konkurznej podstaty žiadne majetkové dispozície, ktorými by sa uspokojovali pohľadávky veriteľov, ktoré boli prihlásené do konkurzu.

¹ alebo ide o veriteľa s existujúcou pohľadávkou, ktorý však predstiera zabezpečenie tejto pohľadávky.

1. K znakom skutkovej podstaty trestného činu podvodu

V tomto smere je nutné pripomenúť, že k tomu, aby boli naplnené znaky základnej skutkovej podstaty trestného činu podvodu podľa § 221 ods. 1 Tr. zák. je potrebné, aby páchatel' (v danom prípade fiktívny alebo skutkočný veriteľ) uviedol inú osobu do omylu, prípadne využil jej omyl (v danom prípade omyl – nevedomosť správcu konkurznej podstaty), ďalej, aby osoba (správca konkurznej podstaty) v dôsledku svojho omylu vykonala určitú majetkovú dispozíciu (t. j. úhradu pohľadávok veriteľov zo speňaženého majetku úpadcu), pričom touto dispozíciou vznikne na cudzom majetku (spravidla na majetku veriteľov, ktorí si prihlásili skutočne existujúce pohľadávky) škoda najmenej malá a zároveň sa páchatel' alebo niekto iný obohatí.

Zo znenia zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii (ďalej len zákon o konkurze) pritom vyplýva, že v čase prihlasovania pohľadávok veriteľov sa žiadne majetkové dispozície s majetkom úpadcu zo strany správcu konkurznej podstaty nerealizujú a preto v tejto fáze konkurzu ani nedochádza k takej majetkovej dispozícii správcom konkurznej podstaty, z ktorej by boli uhrádzané prihlásené pohľadávky veriteľov. Z uvedeného vyplýva aj to, že v tejto fáze konkurzu nemôže len z dôvodu prihlásenia fiktívnej, či nedhodnotenej pohľadávky vzniknúť na majetku úpadcu, či iných (skutočných) veriteľov žiadna škoda. Už z týchto skutočností je zřejmé, že v čase prihlasovania pohľadávok veriteľov nemôže prísť k naplneniu všetkých znakov základnej skutkovej podstaty trestného činu podvodu podľa § 221 ods. 1 Tr. zák., t. j. nemôže ísť o dokonaný trestný čin podvodu, pretože absentuje znak spôsobenia škody ako aj vykonanie majetkovej dispozície osobou konajúcou v omyle.

Zostáva teda posúdiť, či prihlasovanie fiktívnych, respektíve úmyselne nadhodnotených pohľadávok do konkurzu zo strany veriteľov by mohlo byť posúdené aspoň ako pokus trestného činu podvodu podľa § 14 ods. 1 Tr. zák., teda ako konanie páchatel'a, ktoré úmyselne smeruje k tomu, aby bol správca konkurznej podstaty (a v konečnom dôsledku konkurzný súd) oklamáný v tom, kto je skutočný veriteľ úpadcu, či aká je skutočná výška pohľadávky veriteľ'a a aby správca konkurznej podstaty v dôsledku tohto svojho omylu uspokojil prihlásených veriteľov následne, počas konkurzu, t. j. po speňažení majetku na základe rozvrhu. Išlo by tu teda o konanie páchatel'a smerované do budúcnosti s tým, že naplnená by bola len tá časť znakov základnej skutkovej podstaty trestného činu podvodu spočívajúca v úmyselnom uvádzaní inej osoby do omylu.

Z hľadiska správnosti použitia uvedenej právnej kvalifikácie je preto potrebné venovať pozornosť tomu, či správca konkurznej podstaty (respektíve

konkurzný súd) nemá pri preskúmaní prihlásených pohľadávok veriteľov obdobné postavenie ako súd v sporovom konaní a či konkurz nie je fakticky osobitným súdnym konaním. Ak by tomu tak bolo, potom by malo byť vylúčené, aby správca konkurznej podstaty (či konkurzný súd) mohol byť považovaný za osobu, ktorú je možné uviesť do omylu a tým by bola úplne vylúčená aj právna kvalifikácia trestného činu podvodu.

Odbornej verejnosti je už pomerne známe, že otázkou, či súd môže byť uvedený do omylu, sa zaoberal Najvyšší súd Českej republiky v uznesení 11 Tdo 229/2004, ktoré bolo publikované v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk ČR (R 24/2006), pričom právne závery tohto rozhodnutia možno vzhľadom na podobnú právnu úpravu a prípustnú komparatívnu metódu výkladu práva využiť aj v právnych podmienkach Slovenskej republiky a to aj na správcu konkurznej podstaty a fázu konkurzu týkajúcu sa prihlasovania pohľadávok.

Najvyšší súd ČR v uvedenom rozhodnutí posudzoval prípad, ktorý bol právne kvalifikovaný ako trestný čin podvodu a v ktorom sa obžalovaný snažil uviesť do omylu súd tak, že v súdnom konaní uplatňoval listinu označenú ako „zmenka bez protestu“, pričom na vyhotovenie zmenky zneužil poškodeným bianko podpísaný hlavičkový papier obchodnej spoločnosti, ktorý mal k dispozícii z iných dôvodov. Najvyšší súd ČR sa s právnou kvalifikáciou skutku ako trestného činu podvodu nestotožnil. Uviedol, že sporové občianskoprávne konanie podlieha zásadám prejednávania veci a zisťovania stavu bez dôvodných pochybností a výsledok dôkazného konania sa odvíja od iniciatívy a aktivity účastníkov. Tieto procesnoprávne zásady umožňujú žalovanému, aby sa prípadným nesprávnym či nepravdivým tvrdeniam žalobcu bránil a vyvracal ich. Účastníci konania sú povinní označiť dôkazy k preukázaniu svojich tvrdení, pričom súd potom rozhodne, ktorý z navrhovaných dôkazov vykoná. Aj v sporových konaniach môže súd vykonať iné, než účastníkmi navrhované dôkazy v prípadoch, kedy potreba ich vykonania ku zisteniu skutkového stavu vyšla v priebehu súdneho konania najavo. Za situácie, keď je súd povinný zisťovať skutkový stav bez dôvodných pochybností a je súčasne miestom hľadania práva, uvedená zákonná úprava z povahy veci vylučuje možnosť zaradiť súd rozhodujúci v spore, medzi osoby, ktoré môžu byť uvedené do omylu páchatelom trestného činu podvodu. Navyše, vydanie súdneho rozhodnutia nie je ani majetkovou dispozíciou. Vzhľadom na uvedenú judikatúru a v nej použitú právnu argumentáciu možno dospieť k záveru, že súd nemôže konať v omyle v zmysle trestného činu podvodu, t. j. súd je subjekt, ktorý je nespôsobilý na uvedenie do omylu. Najvyšší súd ČR tu nadviazal na staršiu, tzv. predmníchovskú judikatúru, ktorá taktiež konštatovala, že v obyčajnom zažalovaní neoprávnených nárokov alebo v tvrdení nepravdivých skutočností v civilnom spore, nie je možné vidieť ľstivé

predstieranie, ktoré by bolo spôsobilé na oklamanie súdu (R 383/1921, 1664/1924)².

2. K tomu, či správca konkurznej podstaty môže byť uvedený do omylu

Právna argumentácia ohľadne nespôsobilosti súdu na uvedenie do omylu v zmysle znakov základnej skutkovej podstaty trestného činu podvodu má svoju logiku a možno ju primerane vzťahovať aj na iné konania vedené pred súdmi a to napríklad aj na konkurzné konanie a na konkurzný súd (i keď je nutné brať do úvahy aj určité špecifiká konkurzného konania).

Rovnako tak možno túto argumentáciu primerane použiť aj na správcu konkurznej podstaty vo fáze konkurzu, v ktorej preskúmava pohľadávky prihlásené zo strany veriteľov úpadcu. V tomto smere možno pripomenúť, že povinnosťou správcu konkurznej podstaty je vykonávať svoju pôsobnosť s odbornou starostlivosťou. Táto povinnosť správcu konkurznej podstaty sa vzťahuje aj na preskúvanie prihlásených pohľadávok, pričom samotný priebeh konkurzu slúži aj k overovaniu prihlasovaných pohľadávok a má mechanizmus tzv. popierania pohľadávok.

Podľa § 32 ods. 1 zákona o konkurze správca konkurznej podstaty musí každú prihlásenú pohľadávku porovnať s účtovnou a inou dokumentáciou úpadcu, zoznamom záväzkov, pričom správca konkurznej podstaty prihliadne aj na vyjadrenia úpadcu a iných osôb a vykoná aj vlastné šetrenie. Ak pri skúmaní zistí, že pohľadávka je sporná, je povinný ju v spornom rozsahu poprieť.

Správca konkurznej podstaty by sám mal zisťovať skutočný stav vecí ohľadne prihlásených pohľadávok (nemá len akúsi evidenčnú povinnosť vo vzťahu k prihlasovaným pohľadávkam), je povinný preskúmať účtovníctvo úpadcu a zisťovať, či má prihlásená pohľadávka odraz v účtovníctve úpadcu, pričom ak zistí, že je prihlásená pohľadávka sporná, musí ju poprieť. Právo preskúmať a porieť prihlásené pohľadávky má teda správca konkurznej podstaty, pričom preskúmaním prihlášky sa rozumie zisťovanie, či prihláška má stanovené formálne a obsahové náležitosti, či bola podaná včas na súde a u správcu konkurznej podstaty a či sa údaje v týchto prihláškach zhodujú. Správca konkurznej podstaty musí pri každej pohľadávkach preskúmať právny dôvod vzniku, vymáhateľnosť, poradie, výšku, zabezpečenie zabezpečovacím právom a poradie zabezpečovacieho práva. Správca konkurznej podstaty je pritom povinný poprieť pohľadávku v spornom rozsahu.

² k uvedenému pozri bližšie ŠAMKO, P.: *Trestný čin podvodu. Komentár s judikatúrou*. Bratislava: Iura Edition, 2012, s. 92 a nasl.

Prihlásenie pohľadávky je pritom formou uplatnenia práva na súde s tým, že správca konkurznej podstaty vykoná popretie pohľadávky tak, že rozsah popretia a dôvody popretia zapíše do zoznamu pohľadávok³. Veriteľ prihlásenej pohľadávky pritom taktiež disponuje určitými oprávneniami ohľadne popierania pohľadávok, pričom právo podať podnet na popretie pohľadávky môže dať aj úpadca.

Prehľad o prihlásených pohľadávkach by preto mali mať nielen prihlásení veritelia (v zmysle zásady „právo patrí bdelym“ by mali byť veritelia v konkurze aktívni a sami si zisťovať kto všetko sa ako veriteľ prihlásil do konkurzu, aká je výška jednotlivých pohľadávok, či aké je ich deklarované zabezpečenie), ale aj samotný úpadca, pričom môžu namietat' (samostatne ak ide o veriteľov, či prostredníctvom správcu konkurznej podstaty ak ide o úpadcu) určité nezrovnalosti ohľadne prihlásených pohľadávok. Úpadca pritom v aplikačnej praxi často nezostáva iba pri upozorňovaní správcu konkurznej podstaty, ale podáva aj trestné oznámenia na konkrétnych veriteľov z dôvodu, že ide o prihlásenie neexistujúcej pohľadávky, respektíve aj na samotného správcu konkurznej podstaty z dôvodu nepopretia pohľadávky konkrétneho veriteľa. Z uvedeného je zrejmé, že prihlásené pohľadávky sú podrobované overovaniu svojej pravosti, či pravdivosti, respektíve výšky alebo aj skutočnosti, či sú zabezpečené. Všetky prihlásené pohľadávky sú súčasťou zoznamu prihlásených pohľadávok a iní veritelia, či sám úpadca môže voči nim namietat' zákonom o konkurze predpísaným spôsobom⁴. Správca konkurznej podstaty pritom nemôže pohľadávku, ktorá sa v konkurze uplatňuje prihláškou, uspokojiť z majetku, ktorý podlieha konkurzu, pretože takéto pohľadávky možno uspokojiť len rozvrhom výťažku zo speňazenia takéhoto majetku.

Z uvedeného vyplýva, že zákonodarca už vytvorením tohto mechanizmu v konkurze do určitej miery predvídal možnosť prihlasovania pohľadávok, ktoré môže úpadca (podnetom u správcu konkurznej podstaty) alebo veriteľ napadnúť napríklad preto, že sa domnieva, že ide o pohľadávku neexistujúcu. Účelom tejto právnej úpravy ohľadne popierania pohľadávok je teda to,

³ k uvedenému pozri bližšie ĎURICA, M.: *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár*. Bratislava: C.H.Beck, 2012, s. 251 a nasl.

⁴ predmetná právna úprava však vôbec neznamená, že ak napríklad úpadca dá podnet na popretie pohľadávky, pretože je subjektívne presvedčený o neexistencii prihlásenej pohľadávky, musí správca konkurznej podstaty takúto pohľadávku aj poprieť. V praxi sa nezriedka stáva, že úpadca podá na správcu konkurznej podstaty prakticky ihneď trestné oznámenie, pokiaľ ten nevyhoví jeho podnetu na popretie pohľadávky. Prihlásená pohľadávka sa totiž nestáva spornou len preto, že to tvrdí vo svojom podnete úpadca, ale spornou sa stáva vtedy, ak ju za spornú označí správca konkurznej podstaty a aj ten na to musí mať relevantný dôvod napríklad taký, že prihlásená pohľadávka nie je riadne veriteľom zdokladovaná listinnými podkladmi, respektíve nie je v zozname záväzkov úpadcu, úpadca ju neviduje v účtovníctve, neexistujú žiadne zmluvy, ktoré by odôvodňovali jej vznik (napríklad neexistuje zmluva o úvere alebo pôžičke na podklade ktorej mali byť poskytnuté finančné prostriedky dlžníkovi a podobne).

aby sa v konkurze uspokojovali iba pohľadávky, ktoré nevzbudzujú pochybnosti o svojej existencii, či o svojej výške.

Za takýchto okolností, keď správca konkurznej podstaty má povinnosť podrobne preskúmať všetky aspekty prihlásenej pohľadávky a to aj porovnávaním pohľadávky a účtovných dokladov úpadcu a keď relevantné úkony smerujúce k popretiu konkrétnej prihlásenej pohľadávky môže vykonať aj úpadca, či iný prihlásený veriteľ nie je možné správcu konkurznej podstaty považovať za osobu, ktorá by mohla byť uvedená do omylu v zmysle znakov základnej skutkovej podstaty trestného činu podvodu. Pri overovaní prihlásených pohľadávok stanovuje zákon o konkurze podrobný mechanizmus kontroly prihlásených pohľadávok ako aj spôsoby popretia pohľadávok sporných. Zákon tu teda počíta so zisťovaním skutočného stavu veci, t. j. stanovuje „sito“ pre prihlásené pohľadávky, cez ktoré by nemali prejsť pohľadávky sporné.

Vzhľadom k uvedenému sa vyššie uvedená argumentácia týkajúca sa nespôsobilosti súdu a to aj konkurzného byť uvedený do omylu vzťahuje aj na správcu konkurznej podstaty v rámci preskúmavania prihlásených pohľadávok. Napokon, v konkurze v konečnom dôsledku rozhoduje vždy súd a to nielen o vyhlásení konkurzu, ale aj o jeho ukončení a tak prihlasovanie fiktívnych pohľadávok v konečnom dôsledku uvádza do omylu konkurzný súd⁵. Pri prihlasovaní pohľadávok v konkurze ide o osobitný spôsob vymáhania pohľadávky, t. j. ide o špecifické súdne konanie, pre ktoré je typický veľký počet účastníkov, ktorí si uplatňujú svoje pohľadávky voči dlžníkovi⁶. Prihlasovanie pohľadávok v konkurze je teda osobitný spôsob uplatnenia práva na súde.⁷

K uvedenej argumentácii možno podporne uviesť, že obyčajné klamstvo nie je uvádzaním do omylu tam, kde tvrdenie podlieha preskúmvaniu a kde mimo lživé konanie nebolo urobené nič, čím by sa preskúmvanie sťažilo⁸. Ak má teda osoba, ktorá je uvádzaná do omylu povinnosť (vyplývajúcu zo zákona, tak ako je tomu pri správcovi konkurznej podstaty) preskúmať tvrdenia iných osôb a to prostriedkami bežne dostupnými a v obdobných prípadoch aj bežne používanými, nie je možné len uvedenie nepravdy, bez ďalšieho, považovať za „uvádzanie do omylu“ v zmysle znakov skutkovej podstaty trestného činu podvodu.

Česká odborná literatúra⁹ v tejto súvislosti poukazuje na trestnú vec vedenú na Mestskom súde v Prahe pod sp. zn. 57T/1/2010, ktorého odsudzu-

⁵ PÚRY, F.: *Úpadkové trestné činy v České republice*. 1. Vydání. Praha : C.H.Beck, 2015, s. 161.

⁶ ĎURICA, M.: *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár*. Bratislava : C.H.Beck, 2012, s. 205.

⁷ na strane druhej je potrebné uviesť aj to, že konkurzný súd nemá reálnu možnosť zasahovať do popierania pohľadávok, či dávať v tomto smere akékoľvek pokyny správcovi konkurznej podstaty.

⁸ napríklad pozri KALLAB, J.: *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské, část obecná i zvláštní*, Melantrich a.s., Praha 1935, s. 243.

⁹ PÚRY, F.: *Úpadkové trestné činy v České republice*. 1. Vydání. Praha : C.H.Beck, 2015, s. 159-160.

júci rozsudok zo dňa 15.06.2010 bol zrušený rozsudkom Vrchného súdu v Prahe pod sp. zn. 12 To/88/2010 a obvinený bol oslobodený spod obžaloby. Skutkovo išlo o prípad, v ktorom obvinený v úmysle vylákať finančné prostriedky, prihlásil do konkurzu pohľadávku, ktorú mala mať obchodná spoločnosť v mene ktorej konal voči úpadcovi vo výške 60 miliónov Kč a ktorej existenciu správkyňa konkurznej podstaty uznala a konkurzný súd ju schválil a určil k uspokojeniu a to aj napriek tomu, že táto pohľadávka neexistovala a bola založená na falošných dokumentoch, pričom k vyplateniu plnenia z konkurznej podstaty nedošlo len v dôsledku zásahu polície. Mestský súd uznal obvineného za vinného zo spáchania pokusu trestného činu podvodu. Vrchný súd však zrušil odsudzujúci rozsudok a obžalovaného oslobodil pod obžaloby a to s poukazom na vyššie uvádzanú judikatúru Najvyššieho súdu ČR (R 24/2006), nakoľko ten kto bol v konečnom dôsledku uvádzaný do omylu bol konkurzný súd, avšak súd nie je spôsobilým subjektom na uvedenie do omylu.

K uvedenej problematike je nutné uviesť aj to, že časť odbornej verejnosti pripúšťa spáchanie trestného činu podvodu v prípadoch, v ktorých sú v konkurze prihlásené fiktívne, či nadhodnotené pohľadávky s tým, že veriteľ ako páchatel' uvádza do omylu ostatných dotknutých veriteľov, t. j. nie konkurzný súd¹⁰. O správnosti tohto názoru možno mať oprávnené pochybnosti. Je síce možné pripustiť argumenty, že v dôsledku takéhoto konania fiktívneho, či nadhodnoteného veriteľa môžu a spravidla aj sú dotknuté práva, či záujmy ostatných veriteľov (napríklad ohľadne hlasovania veriteľov na schôdzi veriteľov v zmysle § 35 zákona o konkurze), avšak veritelia nie sú osoby, ktoré by v konkurze vykonávali, bez ďalšieho, relevantné majetkové dispozície, či mohli nakladať s majetkom úpadcu. V prípade veriteľov v konkurze teda môže ísť o osoby, ktoré nevedia, že prihlásená pohľadávka iného veriteľa je neexistujúca, respektíve nadhodnotená, prípadne, že nejde o zabezpečeného veriteľa, avšak táto nevedomosť veriteľov nie je totožná s omylom osoby oprávnenej v dôsledku svojho omylu na vykonanie majetkovej dispozície, tak ako to vyžaduje základná skutková podstata trestného činu podvodu.

Hlavným argumentom proti použitiu skutkovej podstaty trestného činu podvodu v prípadoch prihlasovania neexistujúcich, či nadhodnotených pohľadávok do konkurzu je však to, že takéto konanie je plne pokryté základnou skutkovou podstatou úplne iného trestného činu a to trestného činu poškodzovania veriteľa.

Možno preto uzatvoriť, že v prípadoch, v ktorých veriteľ úmyselne prihlási do konkurzu neexistujúcu pohľadávku, či nadhodnotenú pohľadávku

¹⁰ napríklad PŮRY, F.: Pachatelé trestných činu souvisejících s úpadkem a insolvenčním řízením. *Právní rozhledy*, 12/2013, s. 419.

nie je možné takéto konanie právne kvalifikovať ako trestný čin podvodu a to ani v štádiu pokusu. Alebo povedané inak, je načase zanechať možnosti použitia tejto právnej kvalifikácie a tým aj úvahy o tom, či správca konkurznej podstaty môže alebo nemôže byť uvádzaný do omylu v zmysle znakov skutkovej podstaty trestného činu podvodu a zamerať pozornosť na možnosti využitia (použitia) iných trestných činov.

3. K možnostiam právnej kvalifikácie protiprávnych konaní týkajúcich sa prihlasovania neexistujúcich, či nadhodnotených pohľadávok

Skutočnosť, že konanie veriteľa, ktorý úmyselne prihlási do konkurzu neexistujúcu pohľadávku, respektíve svoju existujúcu pohľadávku úmyselne nadhodnotí nie je možné (či vhodné) právne kvalifikovať ako trestný čin podvodu však neznamená, že nejde vôbec o trestnoprávnu problematiku.

Takéto protiprávne konania veriteľa je nutné právne kvalifikovať ako trestný čin poškodzovania veriteľa podľa § 239 ods. 2 písm. b) Tr. zák. (prípadne v štádiu pokusu)¹¹, nakoľko cieľom (úmyslom) veriteľa (fiktívneho, či nadhodnoteného) je zmariť (úplne alebo čiastočne) možnosť uspokojenia (skutočných) veriteľov úpadcu, ktorí sú prihlásení do konkurzu a získať tak neoprávnene majetkový prospech pre seba. Prihlásenie fiktívnej pohľadávky napĺňa znak skutkovej podstaty trestného činu poškodzovania veriteľa podľa § 239 ods. 2 písm. b) Tr. zák. spočívajúci v „uplatnení neexistujúcej pohľadávky na majetok dlžníka“, v prípade nadhodnenej pohľadávky je nutné považovať za neexistujúcu pohľadávku tú časť prihlásenej pohľadávky, ktorá je nadhodnotená a v prípade predstierania fiktívneho zabezpečenia pohľadávky pôjde o naplnenie znaku skutkovej podstaty spočívajúceho v „uplatňovaní neexistujúceho práva na majetok dlžníka“¹².

Práve tieto znaky („uplatní neexistujúce právo, či pohľadávku na majetok dlžníka“) pokrývajú uvádzanie nepravdy (klamanie) zo strany fiktívnych, či nadhodnotených veriteľov pri prihlasovaní fiktívnych, či nadhodnotených pohľadávok. V tomto smere je tu preto trestný čin poškodzovania veriteľa v pomere špeciality k trestnému činu podvodu a nie je žiadny dôvod, aby táto právna kvalifikácia nebola použitá vo vyššie uvádzaných prípadoch.

¹¹ napriek tomu, že základná skutková podstata trestného činu poškodzovania veriteľa podľa § 239 ods. 1 ako aj ods. 2 Tr. zák. neobsahuje znak spôsobenia škody, zo znaku skutkovej podstaty spočívajúcom v „zmarí, čo aj len čiastočne“ je zrejmé, že na jej naplnenie sa bude vyžadovať aj spôsobenie určitej škody na majetku ostatných veriteľov, nemusí ísť však o škodu malú, ale táto škoda môže byť aj nižšia

¹² je prekvapivým, že v skutkovej podstate trestného činu poškodzovania veriteľa podľa § 239 ods. 2 písm. b) Tr. zák. používa zákonodarcu vedľa seba pojem „právo“ a aj pojem „pohľadávka“, nakoľko aj pohľadávka je právom a to právom na plnenie, t. j. ide tu o zbytočné vyjadrenie toho istého dvomi pojmami

V praxi sa vyskytujú aj prípady, v ktorých je podozrenie, že veriteľ uplatňuje svoju neexistujúcu pohľadávku v konkurze po dohode (v súčasnosti) s úpadcom, nakoľko cieľom takéhoto spoločného postupu je zachovanie časti majetku úpadcu na úkor ostatných veriteľov. Úpadca sa tu spravidla dohodne s inou osobou, že tá bude predstierať postavenie veriteľa s konkrétnou (prípadne aj zabezpečenou) pohľadávkou s tým, že takýmto spôsobom bude z konkurzu následne vyvedená časť, prípadne aj celý relevantný majetok úpadcu (o takéto prípady pôjde najmä pri predstieraní zabezpečovacieho práva – v praxi hlavne práva záložného) a ten mu následne takýto vyrobený veriteľ vráti za odmenu späť. V prípade vyrobeného veriteľa by išlo o trestný čin poškodzovania veriteľa podľa § 239 ods. 2 písm. b) Tr. zák. a v prípade úpadcu by išlo o trestný čin poškodzovania veriteľa podľa § 239 ods. 1 písm. b), prípadne písm. c) Tr. zák., pričom predmetné trestné činy by boli spáchané v spolupáchateľstve v zmysle § 20 Tr. zák.

Rovnako tak nie je vylúčené, že do celej popísanej schémy „výroby“ veriteľov a protiprávneho získavania majetku v konkurze je zapojený aj správca konkurznej podstaty, ktorého úlohou je nepoprieť neexistujúcu pohľadávku uplatňovanú veriteľom. V takomto prípade by takéto konanie správcu konkurznej podstaty malo byť primárne právne kvalifikované ako trestný čin porušovania povinností pri správe cudzieho majetku podľa § 237 Tr. zák. s tým, že správca konkurznej podstaty porušil svoju povinnosť konať s odbornou starostlivosťou¹³, ktorá zahŕňa požiadavku na konanie s potrebnými znalosťami, ide teda o starostlivosť, ktorú by vynaložila bežne starostlivá a pozorná osoba v podobných situáciách a pri vzatí do úvahy všetkých informácií, ktoré sú rozumne prístupné. Správca konkurznej podstaty dostojí povinnosti konať s odbornou starostlivosťou vtedy, pokiaľ bude vykonávať svoje rozhodnutia v dobrej viere a zároveň nebude mať na predmete rozhodovania osobný záujem, bude o predmete rozhodovania informovaný v rozsahu, o ktorom sa domnieva, že je primeraný okolnostiam a bude racionálne presvedčený o tom, že rozhodnutie, ktoré vykonáva je v najlepšom záujme veriteľov, t. j. s účelom konkurzného konania. K porušeniu tejto povinnosti pritom môže prísť aj opomenutím takého konania, ku ktorému bol správca konkurznej podstaty podľa okolností povinný, napríklad aj z dôvodu úmyselnej nečinnosti správcu konkurznej podstaty pri popieraní pohľadávok¹⁴.

¹³ k uvedenému pozri aj zjednocujúce stanovisko Najvyššieho súdu SR sp. zn. Tpj 28/2017 prijaté dňa 25.09.2017.

¹⁴ nie je vylúčená ani nedbanlivostná forma zavinenia u správcu konkurznej podstaty a spáchanie trestného činu porušovania povinností pri správe cudzieho majetku podľa § 238 Tr. zák., avšak vylúčené je spáchanie trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 Tr. zák., nakoľko správca konkurznej podstaty nemá doposiaľ postavenie verejného činiteľa a to aj napriek tomu, že sa to už viackrát navrhovalo a odôvodňovalo sa to obdobným postavením správcu konkurznej podstaty aké má súdny exekútor, ktorý verejným činiteľom je.

Pre úplnosť je nutné dodať, že v prípade ak je prihlásenie neexistujúcej pohľadávky sprievádzané zo strany veriteľa, prípadne aj v spolupráci s úpadcom, falšovaním relevantných listinných dokladov je možné skúmať aj to, či nedošlo k spáchaniu trestného činu skresľovania údajov hospodárskej a obchodnej evidencie podľa § 259 Tr. zák. (fašovanie účtovníctva), prípadne aj trestného činu falšovania, pozmeňovania a neoprávnenej výroby peňazí a cenných papierov podľa § 270 Tr. zák. (napríklad v prípade, v ktorom veriteľ dokladuje svoju pohľadávku falošnou zmenkou).

Namiesto záveru

Namiesto záveru je možné spomenúť zaujímavý procesný problém, ktorý sa vyskytol v konkrétnej trestnej veci a súvisel s podaním trestného oznámenia úpadcu na správcu konkurznej podstaty ako aj spriaznených veriteľov správcu konkurznej podstaty, ktorí si mali v konkurze prihlasovať neexistujúce pohľadávky a správca konkurznej podstaty ich úmyselne nepoprel. Obchodná spoločnosť, ktorá bola úpadcom mala v trestnom konaní procesné postavenie poškodeného, pričom štatutárny orgán úpadcu splnomocnil na zastupovanie poškodeného v trestnom konaní advokáta. Súd, po podaní obžaloby, vyzval splnomocneného zástupcu poškodenej spoločnosti, aby doložil, či má súhlas správcu konkurznej podstaty na zastupovanie úpadcu v trestnom konaní (správca konkurznej podstaty v danom konaní obžalovaný nebol), nakoľko vyhlásením konkurzu štatutárny orgán úpadcu „končí“ a nahrádza ho správca konkurznej podstaty.

Tento postup súdu je potrebné označiť za nesprávny. Podľa príslušných ustanovení zákona o konkurze (napríklad § 44 a nasledujúce zákona o konkurze) prechádza na správcu konkurznej podstaty oprávnenie nakladať s majetkom podliehajúcim konkurzu a oprávnenie konať za úpadcu vo veciach týkajúcich sa tohto majetku s tým, že právne úkony úpadcu urobené počas konkurzu, ak ukracujú majetok podliehajúci konkurzu voči jeho veriteľom sú neúčinné. Z uvedených ustanovení vyplýva (za použitia argumentu a contráριο), že v ostatných veciach, ktoré sa bezprostredne netýkajú nakladania s majetkom podliehajúcim konkurzu, môžu a konajú štatutárne orgány spoločnosti a aj ich právne úkony sú nielen platné ale aj účinné a nepotrebujú na ne súhlas správcu konkurznej podstaty. Štatutárne orgány spoločnosti, na ktorú bol vyhlásený konkurz, preto „nekončia“ úplne vo vedení spoločnosti, ale len potiaľ, pokiaľ ide o nakladanie s majetkom spoločnosti. Výkon práv poškodeného v trestnom konaní nie je nakladaním s majetkom úpadcu (dokazovanie viny, prípadne trestu a náhrady škody ani neukracuje majetok úpadcu) a preto štatutárne orgány môžu aj bez súhlasu správcu konkurznej podstaty splnomocniť svojho zástupcu na zastupovanie v trestnom konaní.

Nakladaním s majetkom úpadcu by mohlo byť hradenie právneho zastupovania z majetku úpadcu, na čo by štatutárne orgány potrebovali súhlas správcu konkurznej podstaty, avšak táto otázka sa týka vnútorného vzťahu klienta a právneho zástupcu a nie je úlohou súdu zisťovať, či je právny zástupca platený z finančných prostriedkov úpadcu, či štatutárnych orgánov, respektíve, či zastupuje úpadcu zadarmo. Vo vzťahu k tretím osobám je preto udelenie plnej moci štatutárnymi zástupcami úpadcu bez súhlasu správcu konkurznej podstaty právne perfektné.

Použitá literatúra

1. ĎURICA, M.: *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii*. Komentár. Bratislava : C.H.Beck, 2012.
2. KALLAB, J.: *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské, část obecná i zvláštní*. Praha : Melantrich, 1935.
3. PÚRY, F.: *Úpadkové trestné činy v České republice*. 1. Vydání. Praha : C.H.Beck, 2015.
4. PÚRY, F.: Pachatelé trestných činu souvisejících s úpadkem a insolvenčním řízením. In *Právní rozhledy*, 12, 2013, s. 419.
5. PÚRY, F.: Možnosti trestního postihu porušení povinnosti péče řádného hospodáře o cizí majetek. In *Právní rozhledy*, 15, 2010, s. 541.
6. ŠAMKO, P.: *Trestný čin podvodu. Komentár s judikaturou*. Bratislava : Iura Edition, 2012.

ÚČINNÁ LÚTOSŤ VO VZŤAHU K EKONOMICKEJ KRIMINALITE

doc. JUDr. Yvetta Turayová, CSc.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
yvetta.turayova@flaw.uniba.sk

Účinná ľútosť vo vzťahu k ekonomickej kriminalite

Autorka sa v článku zamýšľa nad mimoriadne aktuálnou témou zániku trestnosti v súvislosti s ekonomicou trestnou činnosťou. Jej cieľom je prezentovať aktuálnu právnu úpravu a zároveň poukázať na aplikačnú prax. Vyzdvihnúť ich užitočnosť a opodstatnenosť v rámci právneho systému Slovenskej republiky.

Criminal extinction in connection with economic crime

In the article, the author considers the extremely topical topic of criminal extinction in connection with economic crime. Its aim is to present current legislation and at the same time to point out the application practice of these institutes and to highlight their need within the legal system of the Slovak Republic.

Wirksames Bedauern in Bezug auf Wirtschaftskriminalität

In dem Artikel geht der Autor auf das äußerst aktuelle Thema des kriminellen Aussterbens in Verbindung mit Wirtschaftskriminalität ein. Ziel ist es, die aktuelle Gesetzgebung darzustellen und auf die Anwendungspraxis hinzuweisen. Hervorhebung ihrer Nützlichkeit und Relevanz innerhalb des Rechtssystems der Slowakischen Republik.

Kľúčové slová: ekonomická trestná činnosť, zánik trestnosti, zmena zákona, účinná ľútosť, premlčanie trestného stíhania

Keywords: economic crime, cessation of crime, change of law, effective regret, stopping of prosecution

Schlüsselbegriffe: Wirtschaftskriminalität, Einstellung der Kriminalität, Gesetzesänderung, effektives Bedauern, Einstellung der Strafverfolgung

1. Ekonomická kriminalita v podmienkach Slovenskej republiky

Pri úvahách o ekonomickej kriminalite nemožno opomenúť významnú osobnosť kriminológie, ktorá v rámci sociologického smeru sústredila pozornosť na príčiny kriminality prameniace priamo v samotnej spoločnosti, v jej kultúrno-spoločensko-ekonomických podmienkach. V októbri 2017 uplynie 67 rokov od smrti Edwina H. Sutherlanda. Niektoré diela a myšlienky v nich vyjadrené nikdy nestratia na aktuálnosti, prežijú svojich autorov, a tak aj pojem *White-Collar crime* používame dodnes pre označenie ekonomickej kriminality aj u nás. Na základnú otázku, koho Sutherland považuje za páchatel'ov, ktorí patria do skupiny bielych golierov Sutherland rád citoval sudcu Woodwarda, ktorý pri vyhlasovaní rozsudku na adresu páchatel'ov uviedol: „*Vy ste muži, ktorí ovládajú svoju profesiu, máte skúsenosti, ste elegantní a kultúrni, máte vynikajúcu povest' a postavenie v obchodnom svete aj v spoločnosti.*“¹ Svoje myšlienky následne ešte presnejšie vymedzil a definoval priamu príčinnú súvislosť a vzájomnú podmienenosť medzi spoločnosťou – jej hospodársko-ekonomickou vyspelosťou a kriminalitou. Na základe jeho ďalších zistení a poznatkov vytvoril univerzálnu definíciu kriminality bielych golierov: „*Sú to zločiny spáchané vážnou osobou vo vysokom postavení v rámci svojej profesie.*“²

Na zaujímavú skutočnosť v súvislosti s ekonomickou kriminalitou poukázal aj doc. Tomáš Strémy, ktorý uvádza, že na presné vymedzenie konania, ktoré možno zaradiť do ekonomickej kriminality a napĺňa jednotlivé znaky skutkovej podstaty vybraných trestných činov sú dôležité predovšetkým dva faktory³:

- *Modus operandi;*
- *Objekt, proti ktorému konanie zo strany páchatel'a smeruje.*

Pri skúmaní ekonomickej kriminality v podmienkach Slovenskej republiky nám určitý problém spôsobuje samotná definícia tohto vybraného druhu kriminality. Ako uspokojivo definovať fenomén ekonomickej kriminality? Je to vôbec potrebné? Zaujímavý názor v tomto smere uvádza prof. Dianiška, ktorý poukazuje na skutočnosť, že význam tohto pojmu sa líši v závis-

¹ SUTHERLAND, E. H.: *White Collar crime: The Uncut version*. New Heaven, Ct : Yela University Press, 1983, s. 9.

² Bližšie k životu Edwina Sutherlanda: JELÍNEK, J.: *Edwin H. Sutherland – k odkazu zakladateľa moderní americké kriminologie pro studium organizované kriminality*. In JELÍNEK, J. (ed.): *Organizovaný zločin (trestneprávní, trestneprocesní a kriminologické aspekty)*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2014, trestní sekce. Praha, Leges, 2014, s. 17.

³ Bližšie pozri STRÉMY, T.: *Majetková a ekonomická kriminalita a ich sociálne riziká*. Trnava : Vydavateľstvo SAV, 2010, s. 133.

losti od zamerania odboru, ktorý daný pojem používa. Osobitne to platí v prípade kriminológie.⁴

Kriminológ-sociológ v ekonomickej kriminalite vidí spoločenské, patologické konanie, ktoré sa javí ako sociálne škodlivé a jednotlivé činy sú hodnotené ako trestné.

Kriminológ-psychológ si všíma osobnosť páchatel'a z psychologického pohľadu. Svoju pozornosť sústreďí na psychologické postupy osobnosti páchatel'a a sleduje dôsledky jeho protiprávneho konania vo vzťahu k jednotlivým trestným činom.

Právnik-kriminológ ekonomicú kriminalitu spája predovšetkým s konaním páchatel'a, ktorý napĺňa znaky konkrétnych skutkových podstat trestných činov, ktoré vymedzuje Trestný zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších doplnkov a noviel, najmä v IV. a V. hlave jeho Osobitnej časti.⁵ Pre tieto trestné činy je typický zisk na strane páchatel'a a vznik škody, resp. majetkovej ujmy na strane poškodeného.

Kriminológ-ekonóm, podstatu ekonomickej kriminality vidí predovšetkým ako organizáciu ekonomickej kooperácie páchatel'ov k dosiahnutiu čo najvyššej návratnosti vynaloženého úsilia a identifikácie "krycích aktivít" ochraňujúcich páchatel'ov pred odhalením a potrestaním.

Jednoznačnú odpoveď preto na otázku ako presne definovať ekonomicú kriminalitu by sme ťažko hľadali. Zjednotiť názorové rozdiely, presne vymedziť a vybrať tie trestné činy, ktoré reprezentujú ekonomicú kriminalitu by bolo na jednej strane veľmi zložitá a na strane druhej až neúčelné. Tak majetkovú, ako aj hospodársku a v sumáre pomenovanú ekonomicú kriminalitu spájajú ale **spoločné charakteristické prvky**: získanie neoprávneného majetkového prospechu, vznik škody nielen materiálnej povahy, ale aj inej (morálnej, etickej a právnej) a tiež je pre uvedený druh kriminality príznačná vysoká miera latencie.

Podľa môjho názoru z trestnoprávneho hľadiska je ekonomicá kriminalita najširší pojem, do ktorého patrí tak hospodárska kriminalita a teda trestné činy zaradené do piatej hlavy Osobitnej časti TZ, ako aj majetková trestná činnosť t. j. trestné činy podľa štvrtej hlavy Osobitnej časti TZ.

2. Štatistika ekonomickej kriminality

Ekonomicá kriminalita patrí v počte spáchaných trestných činov dlhodobo k najpočetnejším a spôsobuje najvyššie materiálne škody. Pre lepšiu

⁴ DIANIŠKA, G.: *Problémy skúmania ekonomickej kriminality a jej trestnoprávne súvislosti*. In BLAHO, P. – ŠVECOVÁ, A. et al.: *Právo v európskej perspektíve*. Trnava : TU, 2011.

⁵ IV. hlava Osobitnej časti TZ – Trestné činy proti majetku; V. hlava Osobitnej časti TZ – Trestné činy hospodárske.

orientáciu som zostavila tabuľku, ktorá znázorňuje počet registrovaných objasnených trestných činov v rámci ekonomickej kriminality za obdobie rokov 1989 – 2016.

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Objasnené trestné činy	6413	3943	3881	5188	8930	7177	8603	6439	4716	4913	5902	6686

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Objasnené trestné činy	7448	14448	14863	16414	19245	19168	17895	16974	19518	16781

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Objasnené trestné činy	18145	16681	19218	17450	15661	16695

Z uvedených štatistických údajov vyplýva, že podiel ekonomickej kriminality na celkovom počte spáchaných trestných činov je stále pomerne vysoký.

3. Inštitút zániku trestnosti a jeho postavenie v rámci trestného práva Slovenskej republiky

Tretia hlava Všeobecnej časti Trestného zákona č. 300/2005 Z.z. v znení neskorší právnych predpisov a noviel (ďalej len Trestný zákon) v § 84 až § 88 TZ uvádza dôvody zániku trestnosti činu, ktoré nastanú až po spáchaní trestného činu ale skôr ako bolo o trestnom čine právoplatne rozhodnuté. Tieto inštitúty poznal aj predošlý trestný zákon č. 140/1961 Z.z. v znení neskorších právnych predpisov a noviel. Mám na mysli **zánik trestnosti z dôvodu zmeny zákona, účinnou ľútosťou a premlčaním trestného stíhania**. Aj keď sú spoločne upravené v tretej hlave všeobecnej časti Trestného zákona ich význam je výrazne odlišný.

Už na úvodných hodinách trestného práva sa študenti právnických fakúlt učia, že spáchaním trestného činu vzniká trestno-právny vzťah medzi páchatelom a štátom. Subjekty tohto vzťahu sú teda páchatel a štát. Jeho obsahom je povinnosť páchatel'a trestného činu podrobiť sa sankcii zo strany štátu a zároveň možnosť štátu (väčšinou aj povinnosť) potrestať páchatel'a. Náš trestný zákon však pozná určité zákonné okolnosti, ktoré keď nastanú, „bránia“ štátu, aby disponoval právom potrestať páchatel'a. Tieto okolnosti sa v terminológii trestného práva označujú ako dôvody zániku trestnosti.

V teórii trestného práva sa udomácnil aj pojem negatívne podmienky trestnej zodpovednosti. Dôvodom je, že trestnosť skutku závisí od toho, či tieto podmienky nastali.⁶

Zákon ich explicitne uvádza:

- zmena zákona (§ 84),
- účinná ľútosť (§ 85-§ 86),
- premlčanie trestného stíhania (§ 87-§ 88).

4. Inštitút zániku trestnosti z dôvodu účinnej ľútosti

V poslednom období rezonuje v diskusiách laickej i odbornej verejnosti inštitút účinnej ľútosti a opodstatnenosť jeho zákonnej úpravy. Mnohí sa prikláňajú k názoru, že v modernom právnom systéme, vzhľadom na vyspelosť spoločnosti, stratil na význame a je potrebné zásadným spôsobom zmeniť zákonné podmienky jeho aplikácie na konkrétne trestné činy alebo účinnú ľútosť vypustiť z nášho trestného zákona. Generálny prokurátor Jaromír Čížnár považuje účinnú ľútosť za „z núdze cnosť“. Policajný prezident Tibor Gašpar hovorí v súvislosti s právnou úpravou účinnej ľútosti ako o značne veľkorysej vo vzťahu k páchatelom najmä daňových trestných činov. Predseda parlamentu Andrej Danko tiež upozorňuje na potrebu zmeny fungovania tohto inštitútu zániku trestnosti činu.⁷

Po predchádzajúcom stručnom predstavení tak ekonomickej kriminality, ako aj zániku trestnosti dovoľte vysloviť názor, že práve tieto dva okruhy problémov sú vhodné na spoločné fungovanie. Je všeobecne známe, že ekonomická kriminalita spôsobuje najvyššie škody. Obeťou resp. poškodeným nie sú len jednotlivci, ale celá spoločnosť. Aj keď prítomnosť napríklad inštitútu účinnej ľútosti vyvoláva pri niektorých trestných činoch polemiku, je dôležité si uvedomiť jeho význam a opodstatnenosť.

Ako funguje inštitút účinnej ľútosti v praxi. Médiami sú laickej verejnosti často podsúvané nepravdivé skutočnosti, alebo pravdu skresľujúce informácie. Inštitút účinnej ľútosti má svoje limity. Vezmime si príklad účinnej ľútosti v spojení s trestným činom neodvedenia dane a poistné podľa § 277 TZ.⁸ V tomto konkrétnom prípade ide o tzv. osobitné prípady účinnej ľútosti [§ 86 ods. 1 písm. e) TZ]. Ustanovenie § 86 TZ má dva odseky. Laická verejnosť ale nepozná obsah druhého odseku, v ktorom sú uvedené dôležité skutočnosti kedy trestnosť činu nemôže zaniknúť z dôvodu účinnej ľútosti. V zmysle § 86 ods. 2: Trestnosť trestného činu podľa odseku 1 písm. e)

⁶ Pozri: JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5.* Vydání. Praha : Leges, 2016. 352 s.

⁷ Pozri: Plus JEDEN DEN: *Ľútosť už nepomôže.* 9. 10. 2017, s. 4.

⁸ Zámerne som vybrala tento trestný čin predovšetkým pre jeho nepretržitú mediálnu pozornosť.

nezaniká, ak ide o páchatel'a, ktorý bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý, alebo ak trestné stíhanie páchatel'a za obdobný čin bolo v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch zastavené z dôvodu zániku trestnosti trestného činu podľa odseku 1.

Aplikácia tohto inštitútu je teda do značnej miery obmedzená. Zároveň musím upriamiť pozornosť na skutočnosť, že inštitút účinnej ľútosti sa nedá aplikovať na všetky daňové trestné činy. Média verejnosť, buď z dôvodu neznalosti alebo zámerne, manipulujú v tom zmysle, že zákonodarcu ako keby nabádal a „provokoval“ potencionálnych páchatel'ov týchto trestných činov k protiprávnemu konaniu, pretože keď na to štát príde, že povinný daňový subjekt si neplní svoju povinnosť, stačí len „doplatiť“ dlžnú sumu. Takýto pohľad na tento inštitút je nesprávny, zjednodušený a zámerne skreslený, aby vyvolal pohoršenie na strane toho, komu je článok v médiách adresovaný.

V prípade aplikácie účinnej ľútosti v súvislosti s ekonomickou kriminalitou chcem upriamiť pozornosť na pozitívne skutočnosti, ktoré tento spôsob zániku trestnosti činu prináša:

- Trestné činy, ktoré súvisia s ekonomickou kriminalitou sa vyznačujú vysokou latenciou. Aplikácia inštitútu účinnej ľútosti ponúka páchatel'om legálny spôsob zbavenia sa trestnej zodpovednosti, napriek tomu, že spôsobili škodlivý následok, čo samo o sebe môže byť dostatočná motivácia na priznanie, dobrovoľné odstránenie a následné oľutovanie tých trestných činov, na ktoré sa dá aplikovať.
- Je všeobecne známou skutočnosťou, že ekonomická kriminalita spôsobuje značné škody v oblasti štátneho rozpočtu. Účinná ľútosť je vhodný prostriedok na to, aby sa aspoň časť nelegálnych prímov do štátneho rozpočtu vrátila.
- Ekonomická kriminalita je veľmi komplikovaná a jej vyšetovanie a následné potrestanie páchatel'a predstavuje zdĺhavý postup, ktorý môže trvať aj niekoľko rokov. Inštitút účinnej ľútosti poskytuje OČTK a súdu elegantný spôsob, ako sa rýchlo a efektívne vysporiadať s následkami spôsobenými niektorými trestnými činmi, ktoré patria do ekonomickej kriminality.

Záver

Na záver dovoľte ešte raz zopakovať a vyzdvihnúť skutočnosť, že inštitúty zániku trestnosti, s dôrazom na účinnú ľútosť, veľmi dobre fungujú práve v súvislosti s ekonomickou kriminalitou. Potrebu ich zachovania preto považujem za opodstatnenú. Dôvody zániku trestnosti činu považujem za užitočné najmä vo vzťahu k vybraným trestným činom, ktoré patria do eko-

nomickej kriminality. Napriek tomu, že páchatel' spôsobil svojim konaním škodlivý následok, *de facto* naplnil znaky trestného činu. Ponúka sa mu zákonným spôsobom, na základe dobrovoľnosti, odčiniť svoje zlyhanie. Účinná ľútosť nie je inštitút, ktorý chráni páchatel'ov. Práve naopak, dáva príležitosť napraviť ich omyl. Umožňuje, bez zbytočných zdĺhavých postupov OČTK a súdu, nahradit' vzniknutú škodu. Dovolím si tvrdiť, že pôsobí skôr pozitívne na právne povedomie ľudí. Som presvedčená, že v zákonnej úprave účinnej ľútosť v zmysle § 85 a 86 TZ sú premietnuté všetky podstatné prvky regulatívnej, ochrannej, preventívno-výchovnej i represívnej funkcie trestného práva.

Použitá literatúra

1. DIANIŠKA, G.: Problémy skúmania ekonomickej kriminality a jej trestnoprávne súvislosti. In *BLAHO, P. – ŠVECOVÁ, A. et al.: Právo v európskej perspektíve*. Trnava : TU, 2011.
2. JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání*. Praha : Leges, 2016. 352 s.
3. JELÍNEK, J.: Edwin H. Sutherland – k odkazu zakladatele moderní americké kriminologie pro studium organizované kriminality. In *JELÍNEK, J. (ed.): Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty). Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2014, trestní sekce*. Praha : Leges, 2014, 152 s.
4. STRÉMY, T.: *Majetková a ekonomická kriminalita a ich sociálne riziká*. Trnava : SAV, 2010. 133 s.
5. SUTHERLAND, E. H.: *White Collar crime: The Uncut version*. New Haven, Ct : Yela University Press, 1983, s. 9.
6. Štatistická ročenka GP SR
7. Plus JEDEN DEŇ: Lútosť už nepomôže. 9. 10. 2017, s. 4.

